

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa de casibus conscientiae

Astesanus <de Ast>

[Straßburg], nicht nach 9. Mai 1474

Incipit liber tercius

[urn:nbn:de:bsz:31-316099](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-316099)

- ¶ Isti sunt tituli tercii libri qui est de contractibus communibus.
- De appropriatione rerum. i.
- De prescriptione. ij.
- De contractibus in communi. iij.
- De obligatione et stipulatione. iiij.
- De renuntiatione beneficiorum iuris. v.
- De pactis. vi.
- De transactione. vii.
- De emptioe et venditione. viij.
- De permutatione. ix.
- De mutuo. x.
- De usura. xi.
- De societatis contractu. xij.
- De pignozibus. xiiij.
- De locato et conducto. xiiij.
- De emphiteosi. xv.
- De comodato. xvj.
- De deposito. xvij.
- De feudis. xviii.
- De solutionibus. xix.
- De donationibus inter vivos. xx.
- De donationibus causa mortis. xxj.
- De legatis. xxij.
- De fideicommissis. xxiiij.
- De hereditate. xxiiij.
- De heredis institutione. xxv.
- De substitutionibus. xxvj.
- Qui testari possunt. xxvij.
- De testamentis. xxviii.
- De prudentibus testium. xxix.
- De testibus testamentorum. xxx.
- De testamento in scriptis. xxxj.
- De testamento cecum. xxxij.
- De causis quibus testamentum inutile redditur vel rumpitur. xxxiiij.
- De codicillis. xxxiiij.
- De successione ab intestato. xxxv.
- Ad quid heres teneatur. xxxvj.
- De suffragiis defunctorum. xxxvij.
- De orationibus existentium tam in patria quam in purgatorio. xxxviii.
- De contractu precarii quere in li. vj. ti. xxxviij.

Incipit liber tercius. De appropriatione rerum. ti. j.

Intus per dei gratiam duabus partibus huius summe scilicet peria de preceptis et secunda de virtutibus et vicibus. Restat persequi terciam partem eiusdem de contractibus et voluntatibus ultimis. Et quia in quibusdam contractibus et voluntatibus ultimis transferuntur res dominia que quidem transferri non possent iuste si non essent distincta et appropriata. ideo primo considerandum est de rerum appropriatione. Et circa hanc queruntur plura. scilicet utrum possessio rerum exteriorum sit homini naturalis. Et sic ut ostendit philosophus primo politico libro primo imperfectiora sunt propter perfectiora humani iusmodi exteriora soli deo subiacent quantum ad suam naturam quia ei soli omnia ad nutum obediunt scilicet quantum ad usum huiusmodi homini naturale dominium eorum quia per rationem et voluntatem eis que propter se factis uti potest ad suam utilitatem unde huiusmodi dominium convenit homini secundum rationem in qua dei imago consistit quod bene ostendit gen. xx. faciamus homines ad imaginem et similitudinem nostram et potest sit piscibus maris etc. ¶ Ut res dominia in statu innocencie fuissent distincta. Et secundum locum super iij. sen. di. xv. quod non in modo erant commissa. Et secundum legem nature ut patet per illud quod dicitur di. viij. c. j. iure vero nature sunt omnibus omnia commissa. Et secundum dilectissimis. Et secundum legem divinam unde dicitur pe. di. viij. quod iure et est dictum aug. super jo. iure inquit divinitus domini est terra et plenitudo eius. iure vero humano deus habet dominium est mea etc. Ratio autem huiusmodi est duplex usus rerum enim ita competere debet hominibus secundum rectam rationem sic congruit ad pacificam conversationem et necessitatem sustentationem. In statu autem innocencie commissa usus rerum sine distinctione dominiorum magis valuisse ad utrumque quia tunc nullus occupasset quod alteri necessarium fuisset sed quod quilibet primo sibi necessarium ad usum occupasset hoc ad usum habuisset. huiusmodi enim modo tunc magis ad sustentationem usus rerum communis suffecisset quam si per appropriationem uni factam alius usus perclusus fuisset. huiusmodi. ¶ Ut patet per preceptum illud scilicet de heredo omnia commissa adhuc maneat ita quod nulli re aliqua propria possidere liceat. Et quod non huiusmodi est post lapsum reuocatum quoniam dicitur aug. de heresibus quod sunt aliqui heretici qui se vocant apostolicos ex hoc quod putant nullam spem habere eos qui utuntur his rebus quibus ipsi carere. scilicet coniugibus et aliis possessionibus que propriis. Est autem post lapsum reuocatum rationabiliter propter duo supradicta primo quia esset contra pacificam conversationem ut patet per se patet secundo quia esset contra necessitatem sustentationem quia homines non ita solliciti commissa procurarent et esse fortiores necessaria debilibus auferrent. ¶ Sciendum tamen secundum theologos. quod circa huiusmodi necessitatem duo conveniunt hominibus scilicet preces procurandi et dispensandi. et quo ad huiusmodi hominem aliqui tamen propria possidere est licitum et est humane vite necessarium ut predictum est. Aliud est usus rei ipsius et quo ad huiusmodi non debet homini habere res exteriores quasi proprias sed quasi communes ut scilicet facile communicet eas alijs in necessitatibus. i. ubi. xl. diuitibus huiusmodi seculi percipere sequitur facile distribuere et communicare. Et sic dicit ambrosius. et habet di. xliij. sic ubi. nemo inquit dicat proprium quod est commune etc. ¶ Sed dato quod sit reuocatum illud preceptum queritur

posse 24 ex si hoc na ho

per domi f. da 4 plem. 24

An. supra. Innocentius super dicta

p qua lege facta sit appatio rex. Rndz scot⁹
 ubi s q n e facta p lege diuina vt pz di. viij.
 quo iure. nec p lege nature qz n apparz q lex
 nature determinet ad opposita ipsa aut deter
 minauit q oia essent omunia. Vn vi⁹ dd q fa
 eta sic p lege positua. Ad hoc aut q illa pria
 distinctio fuerit iuste facta oportz q illa lex
 esset iusta. Ad h vo vt illa lex essz iusta nccim
 fuit q ei⁹ latoz hret duo scz pndctia in se vl
 in suis ofiliarijs p qua discerneret scdm recta
 roz qd faciendū erat p cōitate. Et scdo autozi
 tate sine qua ei⁹ sententia n ligaret. Est aut au
 tozitas siue pncipat⁹ duplex. vna e paterna
 et hec e iusta ex lege nature q omnes filij te
 nent⁹ pnb⁹ obedire nec e p lege aliq scz moi
 si vel euāgelij reuocata sed magis ofirmata.
 Alia autozitas e politica q e sup e⁹neos. et h
 pt esse iusta ex cōi ofensu et electōe ipsi⁹ cōi
 tatis. vt talē autem hns odere posset legē p
 qua dñia rex distinguerent⁹. Et hoc mō pba
 bile e factū fuisse. Nam vl noe p⁹ diluuiū di
 stinxit terras filijs suis vel ipsi diuiserūt iter
 se. Et lex aliq pmulgata e vel a patre vel ab
 aliquo ab eis electo in pncipē vel a cōitate
 cui scz electo omunitas ipsa omisit istā auto
 ritatē terras distinguēdi vl occupādi q lex fu
 it aut potuit esse ista. s. q res tūc nō occupata
 illi⁹ esset q prius eā occuparet. Et tūc dispse
 runt se sup faciē terre et vn⁹ occupauit regio
 nē vnā ali⁹ et aliā. h sco. **O**bi⁹ aut qz dē ab
 p⁹id. iij. ethi. li. q cōis oim possessio e natura
 lis. h hoc p rāto dē qz scdm ius naturale n
 e facta distinctio possessionū. s. scdm codicez
 humanū q pnet ad ius positū. vñ pncipat⁹
 possessionū n e cōtra ius naturale s. ei supaddi
 tur p adinuentōz rōis hūane. **S**cōz aut alex.
 i tercio summe sue notādū q circa omunitatē
 et ppetatē rex lex naturalis aliq dicit qz
 debitū. aliq dē qz bonū. aliq dē qz equū. Quia de
 bitū dicit q in nccitate sūt oia cōia et h mō
 rex cōicatio e sub pcepto. qz vō bonū dicta
 bat in statu nature bñ institute oia esse cōia. i
 statu vō nature corrupte dicit q bonū e ali
 q esse ppta. qz equū dicit aliq esse inappor
 priabilia vt aerē mare litora. Et q aliq q sūt
 appropriabilia si in nulli⁹ sint bonis occupā
 ti cedant⁹ qd em sub nulli⁹ e dñio cedit⁹ oc
 cupāti. Et dicit p⁹si. q natural⁹ e acq⁹sitio eoz
 q terra mariqz capiunt⁹ vt captō auuū et pisciū

De pscriptōe ti. scda.

Postea considerand e quo rex dñia iuste
 transferant⁹. hec aut trāslatio fieri pt
 duplr. vno⁹ autozitate publica. s. p⁹im
 cipis vl legis. Alio⁹ aucte priuata ipsi⁹ dñi i
 mediate possidētis. p⁹ia fit in pscnbēdo. scda
 in cōtrahēdo vl donādo. Deio aut considerand
 e de primo scz de pscriptōe et pzo qd e psc⁹
 ptio. scdo quot et q exigunt⁹ ad pscriptōez/3⁹
 quot sunt spēs pscriptōnis/ q⁹to q res psc⁹
 pnt et q n/ quito qbus modis interrūp⁹ psc⁹
 ptio. sexto qz sit ei⁹ effect⁹. **C**irca p⁹imū sci
 endū q pscriptio l vsucapio e acq⁹sitio vt l
 dñi i vl directi p ofernatōz possessōis t⁹pis le
 gis diffinitū. i. p spaciū t⁹pis a lege diffinituz

in fine 204 ff de

*Primo t
 vsucapio*

Est aut dñiuz directū i⁹ qd hz ver⁹ et pncipa
 lis dñs rei vale dñium e ill⁹ qd hz ille q n e
 dñs scd⁹ veritate s. hz rei vtilitatez ac si esset
 dñs ei⁹ vt vasall⁹ feudatari⁹ et hui⁹. Est au
 tē vsucapio ppe pscriptio in immobilib⁹ ac etiā
 i reb⁹ incorpalib⁹ vt sunt seruitutes actōes
 et hui⁹ ex de cā poss. et p⁹ri. cū ecclesia

de p. 3. 6

Circa scdm videndū q in pscriptōe canoi
 ca qtuoz reqrun⁹ p⁹imū e bona fides. s. q
 is q possidz rē quā possidz credat esse suā l cre
 dat tradētē esse dñm vl hre ius distrabēdi liz
 i facto erret. ff. de ver. sig. bone fidei. Et hec
 bona fides sp psumi⁹ nisi mala pbe⁹ cū presu
 ma⁹ ignozātia nisi pbe⁹ scia. ff. de pba. veri⁹
 dē ec bona fides licet erret i iure. ex. de iure
 pat⁹. cura. liz sec⁹ sit de vsucapioib⁹. ff. e. nū
 q scdm gof. host. vō et bñ. itelligūt. c. cura.
 qn pscnbēs erret i facto vt qn eps dedit sine
 ofensu capituli. et credit⁹ q habuerit ofensuz
 capituli licz em recipiēs erret in facto itelli
 git⁹ tñ bonā fidē hre. s. et scdm ipm host. dē
 bona fides liz erret i iure si vir dederit rē ali
 enā vrozū putātū donatōez valere ex q dona
 tōe n sit fact⁹ paupioz tūc em vroz vsucapiet
 p donato. ff. si vir vrozū. nisi forte añ vsuca
 pnone dpletā diuoztū fiat. ff. e. l. .j. **S**i di
 cat⁹ q erroz iuris i vsucapioib⁹ n pdest vt di
 ctū est. **R**ndet host. q spēale e in hoc casu q
 erroz iuris pnt cū alter bonā fidē haberz. cre
 d⁹ ei q vir sit dñs et sic erret i facto et q pos
 sit dare et sic errat i iure iō cū sit erroz mixtus
 n nocet erroz iuris. ff. e. l. nūq. Dicit etiā qz
 hre fidē bonā licet habeat sciam dubiā. ff. e
 quid si. s. bone. **P**resumit⁹ aut mala fides si
 denunciet⁹ emptozū q n emat. C. de rei ven. si
 fundū. vl si qz cōtra leges merce⁹. C. de ag. et
 cen. queadmod. l. si emat a pcuratore meo p
 collusionē. vel si qz emat a luxurioso vel p⁹di
 go cui alieatio bonoz iterdicta e cū sciat eū
 pecuniā scorto dauz. ff. e. si qz. **Q**uoz tñ hz
 qz ofciam rei aliene et tñ vsucapit eā. vt si iu
 dicis decretū iterueniat. ex. e. c. .j. **S**ciendū
 at p n obest accipiētū mala fides tradētis ar
 ex. e. de q⁹ta. qd e ver⁹ i pscriptōe. xxx. vel. xl
 annoz. dūmō nolit possessor vt accessione te
 poris illi⁹ scz tradētis et h⁹ si recipiēs ignoz
 rabat illū malā fidē habuisse. ff. de acq. poss.
 pomponi⁹. s. cū qz. vñ n obstat. C. de psc⁹
 p. l. xx. annoz. hodie aut intelligit⁹ de psc⁹
 p. vel. xx. annoz i q ex vtraqz pte reqri⁹ bona
 fides. pbant⁹ hec oia ex. e. si diligēti. i glo.
 Ad hoc nota q exigit⁹ bona fides emētis no
 mine suo si vō quis emat noie alteri⁹ vt pcur
 rator l seru⁹ noie dñi. distingue scd⁹ host. de
 seruo scz q aut emit noie peculiari et tūc siue
 rū mādato dñi siue sui scia siue ignozātia. ig
 nozātia hui n dñi inspici⁹ nisi forte dño pnce
 et non cōtradictē emerit. tūc em scia dñi in p
 iudiciū inspici⁹. si tñ pns cōtradictē n posset
 ei n obesset. Aut emit noie tñ dñi et ei⁹ mādā
 to. Et tūc aut mandatū recipit de icerto et tūc
 idē e p s et si sine mādato emat dño seruū vi
 ciosum aut mādauit de certo et tūc inspici⁹ sci
 etia dñi n hui. Et id dicens e de vsucapioib⁹

*Et sic
 e do
 re p
 e loe
 re q
 p⁹ri
 x. lit
 p⁹ri
 os h
 eali
 cano
 equi
 p⁹ri
 emp
 vrom
 hre cā
 mō esse
 soluen
 sol uo
 i psc⁹
 h cap
 uolm.
 cund
 n h ab
 n n p
 by gra
 p⁹ri
 p⁹ri
 melli
 rous
 cund
 la q m
 lis dar
 vbi dē
 psc⁹
 iller p⁹
 caum
 dar oc
 lū alle
 opi. se
 e. si d
 vbi dē
 ins om
 ppoer
 re. nifi
 na n ex
 vbi dē
 p⁹ri
 meo l
 i aut
 gena fu
 dar mo
 lū pba
 C. q
 host. ex
 res au
 re ad
 e et q
 me dñi
 hre l
 bus no
 pba. s.
 dicit q
 dicit*

Et sic e distinctu de seruo. ita ec distinguend
 e de filiofamilias scdz azonē Qñ aut q̄s emit
 vt pcurator l nuntius scia vel ignorātia dñi
 e spectāda **U**te notat host. q̄ i vsucapionib⁹
 requirit tps traditōis n̄ tps tract⁹ vt in em
 ptōne bona fides. puta credo me tibi debere
 x. lib. ex stipulatōe do tibi equū alienū quem
 possideo i solutōz p̄ his. x. lib. vtiqz vsucapi
 es hūc equū. ff. e. l. j. Et sic iustus error dat ti
 tulū vsucapionis scdz e de emptione si em̄ ex
 causa emptōis putē me tibi teneri ad traditōz
 equi et id trado n̄ habet locū vsucapio p̄ em
 ptō qz emptio n̄ p̄cessit neqz p̄ solutū ex causa
 emptionis credat. diuersitatis h⁹ rō e qz in
 ceteris causis tps solutōis inspiciat n̄ em̄ re
 fert cū stipulor vtz ill⁹ qd stipulor sciaz alie
 nū esse vel nō h̄ sufficit qd putem esse tuū cum
 solueris i emptōe aut inspiciat tps tract⁹ et
 solutōis. ff. p̄ emp. l. ij. **S**cdm qd requirit
 i p̄scriptōe e iust⁹ titul⁹ ex. e. si diligētī et dz
 h̄ titul⁹ cā possidēdi. vt donatio ep̄tio et hu
 iusmodi. exigi⁹ aut causa vera n̄ legitima se
 cundū gof. qz si legitima foret locū p̄scriptio
 n̄ haberet. qz eadē res ex duab⁹ causis acqui
 ri n̄ possit ex. de fide instr. iter dilectos. ver
 bi gra in donatōe q̄ fit ab ep̄o sine consensu ca
 pituli ver⁹ titul⁹ n̄ tñ legiam⁹ nec sufficiēs
 p̄stat causaz possidēdi et p̄scribēdi. Et scdz h̄
 intelligi p̄ illud ex. e. de q̄rta. sic et titul⁹ er
 roneus p̄stat cām p̄scribēdi. ff. p̄ suo. l. fi. se
 cundū gof. vñ n̄ requirit q̄ sit iust⁹ titul⁹ ta
 lis q̄ tribuat dñm. ex. e. veniēs h̄ titul⁹ aliqz
 lis dat cāz p̄scribēdi. vt ex. e. si diligētī i glo.
 vbi dz q̄ titul⁹ p̄ tātō dz iustus qz dat causaz
 p̄scribēdi licz in vitate n̄ sit iustus qz tūc non
 esset p̄scriptio nccia vñ min⁹ iust⁹ titul⁹ dat
 causam p̄scribēdi si assit bona fides scz vt cre
 dat titulū sufficere. **S**cdm qd necesse e titu
 lū allegare et pbare. **S**cdm qd circa h̄ fuerūt plēs
 opi. sed tene qd notauerūt bern. et moderni i
 c. si diligētī quoz opi. approba⁹ li. vj. e. ep̄m
 vbi dz q̄ in p̄scriptōe sufficit bona fides vbi
 ius om̄ie l̄ p̄sumptio n̄ e dtra p̄scribēte alias
 oportet id e necesse e titulū allegare et pbare
 nisi sit tātū tps p̄scriptio cui⁹ dtrarij mēo
 ria n̄ existat vt ibidē. **E**t aduerte scdz jo. an
 ibidē q̄ ali⁹ e eē dtra ius cōe et ali⁹ dtra ius
 priuatū. n̄ em̄ e dtra ius cōe q̄ aliqz in fūdo
 meo seruitutē acq̄rat sed pot⁹ e p̄ter ius cōe
 e aut dtra ius meū. iputer⁹ ergo mihi si negli
 gens fui. ex. e. vigilā. vbi ergo petitor fun
 dat intentōz suā sup ius cōe p̄scribēs h̄z titu
 lū pbare aliter n̄ nisi p̄sumptio habeat dtra eū
Scdm quō pbabit p̄scriptio tātū tps. **S**cdm
 host. ex. de v. sig. qd p̄ nouale. pbabit p̄ ter
 res qui dicēt se h̄re talē sciam q̄ sp̄ viderūt
 et audierūt ita esse nec vnq̄ dtrariū et q̄ cōis
 e et sp̄ fuit opio q̄ sic fuerit. **S**i aut aduersari
 us dtra hoc pbare velit. testes ei⁹ dicere de
 bēt se talē h̄re sciaz q̄ tali tpe dtrariū a tali
 bus viderē v̄ audierē. **Q**uid g⁹ si ps vtraqz
 pbat. **S**cdm p̄ferant testes magis ydonei et qui
 dicāt aptiora ex. de testi. i nra. vbi de h̄ et sic
 dicētes se vidisse dtrariū p̄ferri deberent cum

facti satagāt negatiua. vj. q. fi. actor. **Q**uid
 si aduersari⁹ veller pbare p̄scribentē nullo ti
 tulo possedisse h̄z pot⁹ p̄ violentiā et sic mala
 fide ab initio. nunq̄ dz audiri. **S**cdm bñ. ex.
 e. qm̄ p̄ sic. qz iste postea p̄scribere n̄ potuit.
 ex. e. si vigilā. et in. c. **T**erciu qd requirit e
 dnuatio possessionis. s. q̄ res sit possessa dnu
 nue vsqz ad finē p̄scriptōis sine interruptōe.
 ex. e. illud ergo si possessio interrupta p̄ria tē
 pora dnuari n̄ p̄nt cū sequēb⁹. imo requirit
 spaciū. xxx. annoz si p̄scriptor postea nactisca
 tur possessionē. vel xl. annis postea p̄scribit.
 Itē nisi i illo casu qñ possessor recuperat sit bo
 ne fidei. tūc em̄ forte statuto tpe p̄scriberet.
 C. de p̄scri. xxx. annoz. l. si. Qñqz tñ e si pos
 sessio n̄ sit dnuata p̄ficiat p̄scriptio. mchoata ei
 a defūcto p̄ficiat vacāte hereditate et tñ pos
 sessio n̄ e in hereditate. ff. de vsucapi. nunq̄.
 Et itellige q̄ p̄scribēs n̄ tene⁹ pbare dnuatō
 tōem possessionis qz h̄ esset ipossibile h̄z suffi
 cit q̄ pbet se possedisse i tps p̄scriptio medio
 et si. C. de statu defūc. si mater ad fi. **Q**uar
 tū e qd res nō sit viciosa. res aut dz viciosa si
 sit furtiua v̄ vi possessa quā n̄ tñ fur l̄ raptor
 h̄z nec aliqz ali⁹ licz ab eis emerit l̄ aliter bo
 na fide habuerit p̄scribere vel vsucapere p̄
 insit. e. q̄ furtiue. **I**tē p̄ter p̄dicta scdz host.
 requirit in vsucapione rei traditio vel q̄i. pu
 ta p̄sumit tradita p̄pter paciētiā et sciaz et hu
 iusmodi. qz nec sine possessione q̄ n̄ acquirē si
 ne traditōe vel q̄i. vsucapio p̄cedit. ff. e. sine
 possessione. **R**equirit eē q̄ distrahēs et tradēs
 habeat bonā fidē si em̄ male fidei possessor a
 lienauerit rē alienā dño ignorāte spectat p̄
 scriptio. xxx. annoz si aut eo sciēte impute⁹ ei
 si ifra sua tpa licem n̄ fuerit dcelstatu.

Quod videre de 3° scz de sp̄b⁹ p̄scriptōis
 he aut sunt due quantū ad materia p̄sen
 tē vna e lōgi tps vt. x. annoz iter p̄ntes qui
 scz sūt in eadē puincia vel. xx. inter absentes
 scz q̄ sunt i diuersis puincijs. altera e lōgissima
 vt. xxx. v̄ xl. annoz et vtraqz scz p̄ria et scda
 p̄scriptio h̄z locū dtra laycos et psonas priua
 tas. vt. xvj. q. iij. q. p̄. hodie em̄ vt dictū e su
 p̄za male fidei possessore alienāte rē ignorāte
 rei dño spectat p̄scriptio. xx. annoz. Ipso autē
 dño sciēte si n̄ fuit litē dcelstat⁹ sufficiūt x. an
 ni inter p̄ntes et. xx. inter absentes vt in auc.
 vt spon. largi. q. rursus coll. ix. nec h̄ credit
 host. correctū esse p̄ dceliū ex. e. qm̄. **S**cdm qd si
 p̄scripsi rē tuā te p̄nte p. v. annos. et deinde
 te absente p̄ quiqz nunq̄ p̄scriptio e dplera.
Scdm q̄ n̄ h̄z sic duplicat⁹ decenniū vbi nullo tē
 pore fuisti p̄ns. sic d̄ decēmo quidq̄ te absen
 te trāsiit duplicari dz. vt i dicta auc. q. de p̄
 scriptōe. **C**ontra aut om̄s ecclesias nccia e p̄
 scriptio. xl. annoz siue p̄sona priuata dtra ec
 clesiā p̄scribat siue vna ecclesia dtra aliā ex. e.
 i^o dtra tñ ep̄m negligētē duertere plebē suaz
 ad fidē p̄ sex mēses dputādo a tpe monitōis
 sibi facte a vicinis ep̄is p̄scribit p̄ tres annos
 et sex mēses dputādo a tpe monitōis sibi fa
 ctē. vacat ei q̄ duertit eā scz vt h̄eat ipaz ex. e.
 c. j. in tex. et i glo. itē dtra ecclesiā romanā e

glimmaw ppp. c. 3

238 n. v. v. v. v.

27 f. l. v. v. v. v.

238 n. v. v. v. v.

nciā p̄scriptio cētū annoꝝ. ex. e. cū a nobis
Vscapio vo dplē triēnio ex. e. c. j. etiā i rebꝫ
eccliaſticis mobilibꝫ scđz host. et gof. xvj. q
iij. §. q̄s ac. Quidā tñ dixerūt q̄ n̄ implet̄ i huiōi
rebꝫ triēnio sꝫ q̄dziēnio sic i rebꝫ fisci. vt in
sti. e. §. res fisci hoc aut triēniū pficiē cū ad
aliquā horā diei vltie puenit̄. ff. e. in vscu.
Insup nota q̄ p̄uāt̄ ipso iure l̄ p̄ sniaz ho
minis q̄ tenet a romana ecclia v̄l alia. n̄ p̄scri
bit illa minori spacio centū annoꝝ. cōtra ro
manā ecclia v̄l. xl. cōtra alias. Catholici v̄o
qui bona fide possiderūt. xl. annis bona here
ticoꝝ post mortē ipsoꝝ q̄ quidē catholici pu
tabant̄ sup ill̄ bonis ab ecclia romana l̄ alia
n̄ p̄nt molestari li. vj. e. si qui

Equi videre de q̄rto scz q̄ res p̄scribi p̄nt
et q̄ n̄. circa qd̄ sciendū q̄ generalr omes
res p̄scribi p̄nt. omē ius. oīs actio. ex. e. ad au
res. Excipiunt̄ tñ qdā q̄ nullo tpe p̄nt p̄scribi
vt in crimibꝫ q̄ nullo tpe p̄scribunt̄ sꝫ potius
ex t̄pis diuturnitate augent̄. ex. de symo. cū i
ecclie. Itē n̄ p̄scribi cōtra obedientiā visitatōꝝ
et p̄curatōꝝ q̄ debet̄ rōe visitatiōis. ex. e. cū n̄
liceat. et. c. cū ex officij. sꝫ cōtra ex. e. audiat
et de capel. mo. c. ij. et de p̄uul. cū olim p̄p
ter. et de excep. cū venerabilis i oibꝫ illis in
nuic̄ q̄ cōtra subiectōꝝ et obedientiā p̄scribit̄
R̄ndet ad hoc gof. q̄ subiectōꝝ. p̄ se tñ n̄ p̄scri
bit scz libertate cōtra subiectōꝝ. sꝫ et si p̄uile
giū libertatis cōcedat̄ i ip̄o cauēri p̄t q̄ huiōi
p̄uilegiū reuocet̄. ex. d̄ d̄ici. dilecti. h̄ tñ ius
imp̄oradi p̄t a subdito p̄scribi. ad qd̄ accedit.
C. de fund. pater. l. fi. li. xj. vel subditōꝝ cōtra
obediētā p̄scribit̄ n̄ noie suo sꝫ eiꝫ cui se obe
diētā tāto tpe p̄stiasse allegat vt p̄scriptō sic
i ducta sic vi. loq. c. cū olim. p̄t ec̄ subditus p̄
se p̄scribere aliq̄ q̄ p̄nēt ad placū suū. vt ex.
e. de q̄rta. et de iure pat. cura. Itē ecclie
et ec̄ loca religiosa nec̄ decie primicie et ob
latōes n̄ p̄nt a laicis p̄scribi qz nec possideri.
ex. e. si diligēt. Itē n̄ p̄t p̄scribi limes l̄ qd̄ ad
heret̄ limita ep̄atum p̄uiciāz l̄ prochiaz.
xvj. q. iij. liz inter. et ex. de procl. sup eo. R̄o
ē ne termini p̄uiciāz ep̄atū l̄ prochiaz cō
fundant̄. Itē nec liber hō p̄ seruo possessō p̄
p̄scribi. xvj. q. iij. §. p̄t. Nec publice functōes
agroz. i. p̄sides a colono p̄scribunt̄ vt ibid̄
Nec colonꝫ p̄scribit̄ fundū quē colit. C. de p̄
scrip. xxx. l. xl. annoꝝ. male agi. Nec via pu
blica amittat̄ n̄ vtēdo. ff. de via pub. viā. Nec
a q̄ductus. C. d̄ a q̄ductu. diligētē li. xj. Nec
quedā insignia ecclie romane. di. xcij. illꝫ
de his vero. ex. e. cū n̄ liceat

Equi videre de v. scz q̄bus mōis iterzū
pit̄ p̄scriptio. circa qd̄ sciendū q̄ iterzū
dupl̄ scz naturalr et ciuilit̄. naturalr iter
rumpit̄ p̄ aq̄ inundatōꝝ. p̄ violentā a quocūqz
factā deiectōꝝ et si res sit furco sublata. ff. e
naturalr. Itē si habitā dimiserit possessiōē v̄l
aliq̄ alio mō amiserit. ff. d̄ sui. v. p̄. si edes
Ciuit̄ iterzū in iudicio et ex iudiciū.
i iudicio p̄ libellū p̄cipi oblatū. quinimo p̄
solā p̄cū oblatiōē et ad eas rescriptōꝝ et hoc
vz in annalibꝫ et p̄toꝝ actōibꝫ q̄ p̄ h̄ p̄petu

ant̄ scz q̄ ad iterzūpendā q̄i. p̄scriptōꝝ. C. q̄n
libel. p̄i. ob. n. cō. fa. l. i. et ij. Itē p̄ q̄relā iu
dici factā et rei d̄uentōꝝ secutā. et h̄ v̄z i oibꝫ
actōibꝫ. C. de p̄scri. xxx. annoꝝ. sic i rem. Itē
p̄ litis cōtestatōꝝ et h̄ ec̄ in oibꝫ v̄z vt ibidē. l.
fi. Itē p̄ q̄si litis cōtestatōꝝ. vt p̄ denūtiatōꝝ fa
ctā colono i iudiciū vocato ex. vt lite d̄te. q̄m
ad fi. Extra iudiciū ec̄ multipl̄ scz p̄ solutōꝝ
vsuraz. et p̄ cautōꝝ scđaz a debitoꝝe factā. C
de p̄scrip. xxx. an. cū nouissimi. Itē p̄ p̄testatōꝝ
factā corā iudice ordiario l̄ corā publicis et
honestis p̄sonis cū scz ipedit̄ cā aliq̄ p̄cedē
n̄ p̄t ex. de appel. si iust. Itē p̄ denūtiatōꝝ fa
ctā colono. ex. vt li. n̄ d̄te. q̄m. vt q̄m c̄tat̄ cō
rā iudice p̄ re quā possidz noie alieno. Itē p̄
p̄clamatōꝝ synodalē. i. i synodo factā cū ali
q̄s p̄biter clamar p̄ aliꝫ p̄biter tenet rē ec
clesie sue. Et idē ē si i d̄cilio puiciali l̄ genera
li ex. e. sanctoꝝ. Et de his fere oibꝫ nota. ex.
e. illud. Sciendū aut̄ q̄ sūt qdā tpa in q̄bꝫ p̄
scriptio n̄ interzūpit̄ sꝫ q̄scit̄ siue dormit. p̄i
mo tpe plac̄ male alienatis scz quo ad rē alie
natā male scz q̄diu viuit et tenet ecclia. xvj
q. iij. si sacerdos. scđo tpe vacatiōis ecclie. 3o
q̄diu p̄biter ecclie ē hereticꝫ. ex. e. c. j. q̄rto
tpe scismatis ex. e. cū a nobis. quito tpe excōi
catōis. excōicat̄ em̄ n̄ p̄t agere ad interzūp
dā p̄scriptōꝝ q̄ curzbat cōtra eū. i tpe ergo ex
cōicatōis n̄ curat p̄scriptō qd̄ itelligit ray. si
excōicat̄ n̄ sit negligēs petere absolutōꝝ. Et
idē ē de suspēso. vj. tpe pupillaris etatis. C. i
quibꝫ causis n̄ ē n̄cīa i inte. re. l. fi. septio tē
pore qd̄ q̄s iusta cā ipedit̄ agere n̄ p̄t. et iste
casus ē generalis. ex. d̄ appel. ex rōe. octauo
tpe p̄nt p̄catis. h̄ em̄ ipedit̄ ne filiofaihas p̄
scriptio currat. C. de bonis q̄ liber. q̄cūqz. et
h̄ ē v̄z de aduēcijs h̄ ray. nono n̄ currit p̄
scriptio i dote mulieris n̄ soluto n̄imomo v̄l
vergēte viro ad inopiā. C. de iure dot. i rebꝫ
decio. n̄ currit p̄scriptio d̄bitōꝝ nisi aduēiē
te die v̄l ex̄nte debiti d̄ditōē v̄n si p̄misi cre
ditōꝝ centū lib. si nauis mea venerit n̄ currit
p̄scriptio cōtra eū quousqz venerit nauis s̄l̄ si
credidisti mihi centū lib. vsqz ad. x. annos n̄
icipit currere cōtra te p̄scriptio nisi d̄pleas ill
x. annis. C. de p̄scrip. xxx. an. cū nouissimi. xj.
tpe absentie vt si is cōtra quē p̄scribit̄ sit p̄se
ctus i terre sancte subsidū l̄ ecclie subduciē
de tpe p̄scriptōis tñ tps q̄tū fuit i eiꝫ absen
tia lapsū vt. ff. q̄bꝫ ex ca. l. videlicz. Alij v̄o
dicūt tūc solū debere deduci tps absentie cū i
eiꝫ absentia l̄ p̄az p̄ eiꝫ reditū p̄scriptō ē cō
pleta et hec accur. ff. ex q̄bꝫ. ca. in. ab hosti
bꝫ. p̄zia snia vi. maḡ placere gof. sꝫ p̄zia ē eq̄
oz. scđa securioꝝ scđz leges. de casibꝫ p̄dictis
nota. li. vj. e. cū n̄ liceat. i glo. fi. Quid de d̄
bitis annuis l̄ istrumētis l̄ cuiuslibz alterius
epis singlaris. Et qd̄ scđz leges p̄scriptio cur
rit n̄ ab exordio obligatiōis sꝫ a p̄cipio cuius
libet anni l̄ mēsis l̄ alteriꝫ t̄pis vt i. l. cū no
uissimi. Qd̄ intelligit̄ scđz mar. plac. s. q̄ opoz
ret esse tot p̄scriptōes quot d̄nr esse solutōs q̄
bus dicta lex fauere vi. Bulgarꝫ v̄o itelligit̄
q̄ ibi d̄z esse em̄ una p̄scriptio. l. xx. annoꝝum

Quid p̄t p̄scribi

1000

oputādo a p̄cipio cuiuslibet t̄pis quo solutio fieri debebat s̄ cessatū ē in solutioe. C. de vsuca. eos. Quidā v̄o distinguūt q̄ si noient̄ anni ut b̄mi anni vel tr̄mi tot erūt stipulatōs quot anni et tūc h̄z locū sn̄ia p̄ria. Si v̄o dicā generalr̄ puta singulis ānis erit vna stipulatō et tūc locū h̄z sn̄ia sc̄da jo. v̄o et a3o dist̄inguūt iter legata et p̄missa. i. legatis ei q̄ tot sūt actōes quot debita. tot eadē rōe oportet currere p̄scriptōs id tale legatū n̄ v̄redo n̄ p̄t amitti. et i h̄is ē v̄a sn̄ia p̄ria. In stipulatōib̄ aut ē vera sn̄ia sc̄da. Sc̄d̄z v̄o host. p̄ria ē eq̄oz et maior quo ad ius canonicum.

Equit̄ videre de sexto sc̄z d̄ effectu p̄scrip̄tiois circa qd̄ sciendū q̄ sc̄d̄z gōf. ex p̄re scriptōe tā lōgi t̄pis q̄ lōgissimi acquirī exceptio d̄tra d̄n̄m rei l̄ creditorē cui res fuit ob̄ligata. C. de p̄scri. xxx. annoz. si q̄s in p̄n̄o. Et cū exceptio sic actōis exclusio. ff. de excep. l. ij. p̄z q̄ directū d̄n̄m remanz ap̄d veterē d̄n̄m v̄n̄ et rē v̄edicare p̄t a quolibz possessore p̄ter q̄ a p̄scriptore l̄ ab illo q̄ possid̄z ab eo. p̄scriptoz aut h̄z v̄ile d̄n̄m. C. de bonis p̄n̄is l. ij. v̄n̄ h̄z v̄ile rei v̄endicatōz ec̄ d̄tra d̄n̄z veterē cū sc̄d̄z leges p̄scriptōe d̄n̄m mute. ff. de vsuca. eū qui edes. Nec mireris si p̄ vsucap̄tioez acquirī d̄n̄m directū rez mobilū. et p̄ p̄scrip̄tioem v̄ile imobilū q̄ mobilia facilī tran̄sunt et mutant̄ ut p̄z de ip̄so noie et p̄z. ff. d̄ acq̄. poss. si rē mobilē. Si q̄rā q̄re p̄ p̄scriptōnem tollat̄ actio p̄p̄othecaria ut in l. si q̄s. et n̄ p̄ vsucap̄tionē triennij. ff. de pigno. l. j. §. cū p̄dium. h̄z q̄ p̄ p̄scriptōem acquirī exceptō q̄ excludit omnē actōem. ex. e. ad aures s̄z per vsucap̄tionē triennij acquirī solū d̄n̄m. inc̄tio aut pignozis ab int̄ctōe d̄n̄ij sepatur ut in §. cū p̄dium. sc̄d̄z jo. et a3o. S̄z sc̄d̄m host. ec̄ p̄ vsucap̄tionē acquirī exceptio q̄ cui dat̄ actio multo fort̄ exceptio. C. d̄ p̄ba. siue possidetis dabī ergo rōe vsucap̄tiois et p̄scriptōnis legitime actio si n̄ possideat. et exceptio si possideat sic ait mar. et p̄bat̄ i lege quā p̄ se adducūt. C. de p̄scrip. xxx. an. si q̄s emp. Quare ergo aliud ē i vsuca. et aliud i p̄scriptōib̄? h̄z p̄lix̄ t̄pis h̄z facit. h̄z tho. Ex p̄dictis p̄z q̄ in p̄scriptōe n̄c̄cia ē d̄tinua bona fides ita q̄ in nulla p̄te t̄pis p̄scriptōis p̄scribens d̄sciētiā habeat rei aliene. ex. e. c. fi. et ita abrogate sunt om̄s leges q̄ admittūt p̄scriptōnez cū mala fide et d̄tinua sc̄z quo ad p̄ncipium mediū et finē totū t̄pis p̄scriptōis. In longā qua t̄n̄ p̄scriptōe requirī ec̄ sc̄d̄z leges bona fides in p̄n̄o lic̄z n̄ in medio vel in fine xvj. q. ij. p̄scriptionū nec mirū q̄ ecclia et iura et alia secularia trahere p̄t indirecte ad for̄ suaz rōe p̄tatis cuius iudiciū sc̄d̄m corp̄ et aiām p̄tinet ad ipsaz. ex. de iudi. nouit. lex ec̄ dic̄ q̄ sacre leges n̄ dedignant̄ sacros canones imitari de h̄ nota. ex. e. c. fi. in glo. j. S̄z qd̄ si t̄pe p̄scriptōis habuit d̄sciām lesam et postea inc̄piat h̄re nō lesam. Nunq̄d̄ p̄pter h̄ ē p̄scrip̄tio interrupta. h̄z sc̄d̄m b̄n̄. ex. e. c. fi. i glo. iij. et inno. sup̄ idē. c. n̄ videt̄ q̄z erzonea fuit v̄n̄ eā deponere d̄z. sed sc̄d̄m host. ei d̄tradit̄

ex̄p̄sse ex. e. c. fi. vbi in nulla t̄pis p̄te r̄c. et. c. p̄t. ad fi. ibi si v̄o nōdū r̄c. ut em̄ ibi p̄bat̄ et in p̄cedētib̄ si quis p̄scripserit n̄ obest postea mala fides sed d̄trarī act̄ si v̄o ē in p̄scribēdo. sup̄ueniente mala fide p̄scribere n̄ p̄t. Nec dici p̄t fuisse erzonea q̄z aut petens p̄bauit se d̄n̄m et sic n̄ errabat in hoc q̄ putabat rē alie nam aut n̄ p̄babat et sic n̄ ē n̄c̄cia p̄batio p̄re scriptiois. C. de rei ven. l. fi. Et sic videt̄ q̄ h̄ interruptio sit naturalis q̄z oibus p̄dest ut etiā plene innuit̄. xxxij. q. ij. si v̄go. S̄z qd̄ si dubitet an res sit sua et h̄z iustā causam d̄bitatōis. R̄ndet bern. et host. in dicta glo. q̄ adhuc d̄z bone fidei possessor et v̄re fructib̄ et p̄scribit in h̄ casu lic̄z habeat d̄sciām dubiā q̄z nescit adhuc an sit aliena. Inquirere t̄n̄ debet d̄ re illa ab alijs ut sic pueniat ad veritatē ar. xxxij. q. j. occidit. Quid si p̄latus conscientiam habeat rei aliene et ecclesia habeat bonam fidem. Respondet bern. in glo. p̄re dicta q̄ domio rei significabit ut petat et sic d̄sciētiā purgabit q̄ si veniat et petat in iudicio tenet̄ p̄latus defendere ecclesiā s̄z n̄ obert ecclesie d̄fessio eī nisi de facto suo agere host. v̄o dicit q̄ caute faciat si d̄ciliū habeat capituli sui et aliorz p̄borz et qui melī no uerint veritatē. Et si iuenerit q̄ res sit aliena n̄ sua restituat eam. si vero p̄latus habeat conscientiam lesam capitulū aut bonā. dicat p̄lat̄ defendatis vos q̄to melī potestis xvj. q. vij. filijs. Ad h̄ nota sc̄d̄m q̄ tradit host. sic mala fide n̄ p̄scribunt̄ res ita nec actiones reales. si em̄ d̄ns remaneo n̄ obstante p̄scriptōe cū mala fide. ergo et ipsam rem potero v̄dicare. ff. de rei ven. in rem sec̄d̄ ē de p̄sonalib̄ actionib̄ v̄n̄ quo ad eas n̄ derogat̄ legibus antiquis. Nam et ius canonicū. ex. e. vigilāti et. c. qm̄. et xxxij. q. ij. si virgo t̄m in realib̄ locū habeat h̄ ex eoz lectione p̄z. In h̄is em̄ d̄siderat ius canonicū malā fide possidentis rē d̄tra d̄sciām et n̄ negligentā n̄ petētis quā leges d̄siderāt n̄ curātes de peccato ut innuitur. ex. e. vigilāti. Et id̄ p̄pter aie piculum nō p̄scribit aliquis cū mala fide in realib̄. in p̄sonalibus v̄o d̄siderari n̄ p̄t mala fides circa rem possessam cū nulla possideat̄ sed potī ē d̄siderāda negligentā n̄ agētis nec em̄ mortaliter pecco si tibi n̄ soluo d̄mō n̄ teneā te invito. maxime si ignoro. Nam nullus regulariter alicui obligat̄ nisi d̄sentiat. v̄n̄ si vendis mihi rem. x. lib. vel mutuas mihi. x. libras de voluntate tua habeo eas. et facili possū obliuisci q̄ eas debeam tibi. et etiā si recordor p̄sumere possū q̄ si n̄ petis uis donare vel gratiam tēporis facere ergo nec pecco nec malā fidem habeo. Et si petas et ego soluere noliz licet p̄pter metū n̄ me voces in iudiciū ippeccuum n̄ p̄scribo et sic equū ē in omni casu considerare bonā fidē. C. de act. et obli. bonā fidem. h̄z host. Donec q̄ p̄scriptū sit canonicē et postea p̄scriptoz inc̄piat h̄re d̄sciām rei aliene nunq̄d̄ tenē restituere. videt̄ q̄ sic quia n̄ remittit̄ peccatū nisi restituat̄ ablatū. xij. q. vj. si res. et nullo iure se defendit. xxxij. q. j.

si virgo. Sed contrarium videtur quod prescriptio completa tutus est prescriptio secundum ius utriusque est. e. de quarta et. c. ad aures. et xvj. q. iij. c. ij. et. iij. ergo possidet iure. et si iure iuste. et si iuste bene. ergo iam non possidet alienum sed suum. ergo retinendo in peccato. xliij. q. iij. quid dicatur. qui enim peccat legis auctoritate non peccat. xliij. q. iij. qui peccat. iure enim humano hoc est meum et hoc est tuum di. viij. quo iure. Preterea additor legem et canonis potest dare rem alienam. et si donat tutus suus. ff. de evicti. l. c. i. Docuit ergo statuere quod qui per xl. annos. rem alienam possideret eius fieret. Et circa hoc diversi diversimode senserunt. multi enim theologi dicunt. quod talis restituere tenetur propter rationes primas et secundas. doc. vero iuris fere omnes dicunt quod non tenetur hoc idem sentit jo. scotus in. iij. suo. Isti fulciunt opinionem suam in tribus. scilicet secundo allegatis et secundis fulciunt etiam idem jo. rationibus et una sumitur ex parte pacifice conversationis latores enim legis iuste statuere potest illud quod est necessarium ad pacificam conversationem sed dominium rei neglecte sic negligit in prescriptio et usucapione transferri in occupantem est huiusmodi quod alias lites essent immortales et dominia rerum essent incerta et confusa ex hoc sequi possent multa mala ergo etc. et hoc tangit xvj. q. iij. §. pene et. ex. e. vigilanti. Secunda ratio sumitur ex parte iuste punitionis potest enim latores legis iuste punire transgressionem quod vergit in perturbationem pacis subditorum. sed talis transgressio est negligere tanto tempore rem suam ergo etc. Tercia ratio est congruitatis scilicet bona fides possessoris. si ergo papa et imperator quibus de regnum mundi commisit di. x. qm. hoc statuerunt pro utilitate reipublice quis audeat contradicere. propter hoc et similia dicitur quod talis restituere non tenetur. Et iura primo inducta intelliguntur ante prescriptionem completam. Nam post prescriptionem legitime completam res iam non est aliena sed est sua. ut in. c. qd. dicatur. et. c. q. iure. Alanus vero distinguit quod possessor aut habuit rem ex causa lucrativa et tunc tenetur ar. ff. de his que in fraudem cred. pro aut aut ex causa lucrativa. tunc et non tenetur ar. xxxiij. q. i. qd. debet. sed hoc opinio secundum hostem reprobat. C. de prescript. lon. te. in l. pl. et ex. de don. aplice. Et. j. ad si. Ray. vero distinguit quod talis possessor aut habet conscientiam remordentem scilicet quod non possit rem prescriptam sine peccato mortali retinere aut non. si sic restituat eam quod qui facit contra conscientiam etiam erroneam edificat ad gehennam. xj. q. iij. cui est illata. si non habet conscientiam soluit quod restituat eam saltem propter ambiguum dupliciter scilicet ne cupiditas excecaverit eum quod si noluit restituere non diffinit precise eum in statu salutis sed datur nativitas esse perpetue. Gof. vero dicit quod facere secundum primam opinionem est alicui et arbitrarius non necessarius et facere secundum secundam non est malum de hac questione. ex. e. vigilanti. in glo. Quid com salendum est ei qui ante prescriptionem completam percipit eum a quo emit dominum non fuisse. nec ius vendendi habuisse nunquam et rem et precium perdet. Rindet Ray. pro vel denuntiet domino ut petat rem ab eo in iudicio vel personam aliquam supponat quod nomine domini petat et ita res ab eo prescriptio evincatur. ff. de

nego. ges. ac qui vero. prius tamen quam sententia legatur denuntiet venditori quod res evincatur ab eo ff. de evic. si re. et postea si ipse qui emit non fuerit absens tempore sententie promulgate nec contra ius sententia lata fuerit precium a venditore reperere poterit aliter nunquam posset. ff. de evic. si rem. §. j. et ex. de emp. et ven. si venditor. Nec obstat quod dicitur ff. de neg. g. acq. contra. §. cum male absente. scilicet quod et petat pro domino de exceptio obicere procuratoribus scilicet dicendo quod non est procurator vel alia simile. quod bene potest obicere exceptioem dilatoriam iudicij quibus est hec licet non dilatoria solutio nis. ff. man. si fideiussores. Sed quod iurabit iste de calunia cum ipse sciat se possidere mala fide Rindet Ray. pro sub hac forma iuro quod veni ad litigandum causa iuris mei observandi. ff. de bonis lib. si quis liberator. vel potest simpliciter offerri quod res non est sua nec contra venditorem iudicabit sibi. quod tenetur perere suo pudori quod non faceret si sciens verum negaret. ff. man. quintus.

De contractibus in cōi. ti. iij.

¶ **Q**uoniam de considerandum est de contractu. Et primo in cōi. scdo in specialibus. quod vero in contractibus contrahuntur obligationes. et de aliis quod non tenent nisi apponantur conditiones. et iterum in contractibus iterum veniunt pactioes id est ad plerumque instructum primo dicendum est de ipsius contractibus in cōi. scdo de obligationibus. 3. de renunciationibus. quarto de pactis de quibus omnibus compendiose dicentur plurima sine iurium allegatioibus transiendo causa brevitas. Circa primum videndum est primo quod sit contractus. scdo de divisione contractuum. tercio de contractibus inutilibus ratione personarum. quarto de contractibus inutilibus ratione rerum et hoc quatuor ad expeditioem faciliores et breviores ponentur secundum quod in summa rolandina continentur et ea que de his dicentur fere omnia perhari possunt per insu. de inutilibus supra. Quantum ad primum igitur dicendum est contractus est proprie vel utroque utroque. hic inde oritur obligatio. prope de ibi ad dominam contractus improprie vel etiam magis improprie dicitur. in contractu enim proprie dicto per utraque quod mutuo obligatur ut in emptio et venditio et locatio et conductio et in arrarum datio ut infra patebit de singulis horum. Improprie dicitur contractus quod una pars obligatur non e converso ut in mutuo. Magis improprie dicitur contractus quod ex nulla parte obligatio oritur. sed magis obligatio facta dissolvitur ut in transacione. Secundum autem roland. d. nego. secularibus. contractus est utroque utroque obligatio ex voluntate et pacto surgens precium. ut emptio venditio et locatio. quod contractus est obligatio quod quod obligatur alij ex aliquo officio licito et honesto licet non iterum veniat expressa voluntas utriusque partis ut tutela et cura tutorum enim pupillo et curatorum minorum vel furiosorum obligatur ex sua administratioe quod contractus sunt cum eis. Constat autem contractus ex tribus scilicet personis rebus et obligationibus et hoc in pluribus ut ex predictis Equitur videre de scdo scilicet de divisione contractuum. Circa quod sciendum est contractuum alij sunt nominati alij innominati et alij magis innominati. Nominati sunt ut venditio emptio locatio et conductio commodatium depositum mandatum societas et pignus.

917
Johannes
Meyer

Qui ideo dñr noiati. qz nomē cuiuslibet eoz
ita ppeie sibi ouenit ut nulli alij dtractui ac-
cōmodari possit. Innoiati dtracti sunt i qdru
plici dña. vna ē do ut des ut do tibi domum
meā ut des mihi vineā tuā. Scda ē facio ut fa-
cias. ut scribo tibi libz ut edifices mihi do-
mū. tertia ē do ut facias. ut do tibi equum ut
scribas mihi libz. q̄rta ē facio ut des ut do-
ceo te gramaticā ut des mihi tritici mensurā
vnā. Dicunt aut isti dtracti innoiati qz eoz
noiia ita vaga sunt q̄ alijs dtractibz noiatis
accōmodari pnt vn̄ do. ut des p̄t accōmodari
emp̄tōi et venditōi. venditor em̄ dat rē ut em-
p̄tōr det p̄ciū. do aut ut facias p̄t accōmodari
locatōi et adductōi qz adductōr dat p̄sionez
ut locatōr sibi faciat. i. p̄stet p̄tatem vtendi.
Contracti magis innoiati dñr pacta p̄ eo q̄
nomē pacti ē adeo generale q̄ oibus dtracti-
bus nomiatis et innoiatis accōmodari p̄t. Et
dñet oia que fiunt causa obligatōis dtrahē
de vel tollende.

Equi videre de 3°. s. de dtractibz inutili-
bus rōe psonaz. Circa qd sciendū q̄ in
vniuerso colligi pnt. xiiij. dñe psonaz. quaz
dtracti regulariter ē inutilis. regulariter di-
xi qz aliq̄ ex eis in aliq̄bus casibz se pnt obli-
gare ut infra patebit. Viciat aut dtractus ex
ipsis psonis quidā rōe etatis. quidam rōe
conditionis. quidā rōe morbi. quidā rōe deli-
cti. de quibz oibz p ordine ē videndū. Rōne
etatis reddit dtractus inutilis i q̄tuor p̄sois
q̄ sunt infans. maior infans. primus puber-
ti et pubes. Ad quoz euidētā sciendū q̄ om-
nes p̄sone aut sunt etatis legitime aut n̄. Etas
legitima ē a. xxv. ānis et s̄. et huiōi etatis ho-
mines sunt maiores. Etas autē illegitima est
infra. xxv. annos et huiusmodi etatis homi-
nes dicuntur minores. Et hoz se3 minoz alij di-
cuntur puberes alij impuberes. puberes sūt a
xiiij. anno et s̄ masculi. et. xij. anno sunt feie.
et hi ec̄ dicuntur adulti et adolefcētes. impube-
res vō sūt masculi minozes. xiiij. annis et isti
ec̄ vocantur pueri et puelle minozes. xij. annis
et si patrē n̄ hnt dñr pupilli. Impuberū autē a-
lij sunt infantes. s. masculi et feie a die natiui-
tatis vsqz ad septimū annū. Alij sunt p̄rimi i-
fantu ut qui sūt septē annoz et sup̄a vsqz ad
xj. annū et dimidiū masculi. feie vsqz ad x. et
dimidiū. deide vō vsqz ad xiiij. masculi et vs-
qz ad xij. femine dñr p̄rimi pubertati. His vi-
sis sciendū q̄ infans nec naturaliter nec cui-
liter p̄t obligari alij nec aliū obligare sibi. Il-
le aut qui maior ē infante siue qui p̄ximus ē i-
fanti aut dtrahit aliū obligādo sibi et h̄ bene-
p̄t qz p̄t suā vtilitatē facere ec̄ sine tutoris au-
toritate ut. ff. rēpub. sal. fo. l. securi. Aut cō-
trahit se obligādo alij. et tūc distigue. qz aut
habet tutorē aut n̄. si n̄ h3 dtrahere n̄ p̄t. nisi
in duobz casibz se3 in sp̄sali3 de futuro et
qñ sit locupletior. si aut h3 curatorē aut dtra-
hit cū eo aut cū alio si cū eo n̄ tenet dtractus
nec obliga naturaliter nec ciuilititer. Si tñ cō-
trahat auctoritate alterius tutoris si h3 alium
tutorē tūc licz si deceptus esset restitutionē pe-

tere posset. obligat naturalr et ciuilititer. Si
cum alio aut dtrahit cum auctoritate tutoris
et tunc obligat naturaliter et ciuilititer licz si
deceptus fuerit restitui possit. Aut dtrahit sine
auctoritate tutoris. et tūc obliga naturaliter
tñ. sola tñ obligatō naturalis ē inefficax ad
agendū tñ et sic dtractus dstat ex vno latere
tñ qz qui emit obligat ē pupillo n̄ aut pupil-
lus sibi nisi sit factus dicioz. ff. d. act. emp. ru-
lianus. §. p̄t. Et qd dictū ē de p̄ximo infanti
dicendū ē ec̄ de p̄rio pubertati excepto vno
casu se3 qñ p̄rimus pubertati i dtractu omittit
dolū tene insolidū ut insti. de inuti. si. §.
pupillus et. §. sed q̄ dixim in ter. et glo. Pu-
bes minor. xxv. annoz siue sit p̄familias siue
filiusfamilias tenet de dtractu facto a p̄de-
cessore suo et hoc si ipse p̄decessor tenebat ali-
as n̄. de dtractu aut facto a tutore suo quon-
dā tenet pubes talis si tutor dtrahit sup rebz
q̄ seruādo seruari n̄ pnt nec restitui nisi i duo-
bus casibz se3 si patiatur damnū vltra dimidiū
iusti p̄cij et si tutor dolū omisit etiā i modica
quātitate. si vō tutor dtrahit sup rebz q̄ serua-
ri pnt aut iteruenerūt ea q̄ interuenire debēt
se3 decretū iudicis et cā legitima ut si minoz
grauabat debito feneratorico et tūc tenet. de
damno tñ ec̄ modico restitui. Aut n̄ interuen-
nerūt sed aliqd eoz defuit et tūc n̄ tenet.
Circa vero ea q̄ ipse pubes gessit distiguo qz
aut h3 curatorē aut n̄ h3. si h3 n̄ obligat sine
tutoris auctoritate. si non habet obligat na-
turaliter et ciuilititer. si tñ ē deceptus i modico
dāno etiā minoz dimidio iusti p̄cij dūmodo n̄
sit ita puū q̄ p̄iudicet maiori rei v̄ summe. p̄t
restitutionē in integrū petere toto tpe minoz-
ris etatis et ea finita post quadrienniū dānu-
m. hanc aut restitutionē poterit petere de his
q̄ amisit. i. dedit et de his q̄ nō acquisiuit. ut
si dlatā sibi hēditatē repudiavit. et d h̄ q̄ ali-
cui oneri se implicuit. i. si p̄ alio sidentificat. Et
ad h̄ q̄ restituat d3 se minozē esse p̄bare et se
deceptū fuisse. Sunt tñ quinqz casus in q̄bz
minoz de dtractu inito ab eo n̄ restituit etiā
si p̄bet se deceptū. primus ē si statū mutauit se
vendēdo alicui vel alienādo ad p̄cium v̄ lu-
crū p̄cipiendū qz in hoc n̄ restituit. scds ē si
maiori rei v̄ summe p̄iudiciū generet. i. si pe-
tat restitui p̄ minima p̄te in qua dicit se dece-
ptū qz melius ē q̄ tolleret damnū illi. m̄
p̄tis q̄ totus dtractus infringat. t̄rcius ē si
minoz sit vsus iure cōi ut qz hereditatē locu-
pletē adijt vel seruū necessariū emit et postea
res nate pierūt vel seruū interiit n̄ em̄ videt
deceptus si iure cōi sit vsus. q̄rcus ē si dolū in
dtractu omisit. Quintus ē si iuravit in quo di-
stingue qz aut iuravit se n̄ venturū dtra dtra-
ctū aut iuravit se maiore si iuravit p̄imū ver-
bo tñ iuramentū illud nihil opat h̄ si sponte
iuravit corpaliter facit valere dtractū qui a-
lias n̄ valerz et p̄iuat ipm minozē restitutionē
si vō iuravit se maiore et corpaliter nullo mō
poterit petere restitutiōez. si aut iuravit tñ ver-
bo p̄t petere restitutiōez si p̄bet se minozē fuis-
se p̄ instrumentū factū de die natiuitatis siue

aliter n̄ audi^r eē si uellet h̄ pbare p̄ testes. Sz
qd̄ si t̄m̄ uerbo dicit se maiozē. h̄ aut h̄ dix^r
iduct^r aduersarij calliditate et tūc petere p̄t
restitutōem aut sua simplici uoce et tūc si dix^r
h̄ sciēs se minozē esse restitutōz n̄ p̄t petere qz
vi^r dolū d̄mittere. Si uo h̄ dixit credēs se ma
iozē esse tūc p̄t restitutōz petere h̄ si dubita^r n̄
p̄t petere. f. de modico dāno qz vi^r dolū d̄mit
tere t̄m̄ d̄ enozm̄ p̄t iuram̄to n̄ obstāte. Desōe
aut q̄ uiciāt d̄tractū rōe d̄ditōis sūt i duplici
d̄fa scz filiulfa. et seru⁹ p̄ eo q̄ n̄ sūt sui iuris
h̄ alieni. filiulfa. igit^r q̄ ē subiect^r p̄tati p̄ris l̄
aui l̄ p̄auī. si d̄trabat cū p̄re suo uel auo l̄ pa
uo n̄ obligat^r alicui qz iterptatōe iuris ē ead̄
p̄sona filij et p̄ris nisi de peculio castrēsi l̄ q̄
castrēsi de q̄ p̄t d̄trabere cū p̄re qz in ip̄o tāq̄
p̄fa. habe^r. Sz si d̄trabat cū quocūqz alio na
turaliter et ciuil^r obligat^r n̄ t̄m̄ p̄mittit^r ei rem
p̄ris obligare sine d̄sensu ei⁹. In mutuo uo liz
natural^r et ciuil^r obligat^r defendit^r t̄m̄ p̄ exce
ptōz macedoniani senat⁹ d̄sulti q̄ ē facta i o
diū feneratorz. et id̄ n̄ p̄t ei filiulfa. renūciare
uñ si pecuniā uere et n̄ fictē recepit mutuo n̄
tene^r ad eā reddendā nec p̄r ei⁹. Ideo aut̄ d̄i
ctū ē uere et n̄ fictē qz si mutuū fictē fiat ut si
filiulfa. emat unū equū et n̄ soluat pecuniam
p̄mittat t̄m̄ soluere et notari⁹ instrumentū fe
cerit de mutuo. filiulfa. nō p̄t opponere exce
ptionē macedoniani imo te^r. Sūt t̄m̄ aliq̄ cas⁹
in quib⁹ ip̄e filiulfa. l̄ p̄r ei⁹ de mutuo d̄tra
cto a filio tene^r. prim⁹ ē si fili⁹ se p̄remfamili
as mendaciter dicat. scd̄s ē rōe publice igno
rātie ut qz p̄fa. pleriqz uideba^r et sic agebat
sic d̄trabebat sic munerib⁹ fūgeba^r. 3⁹ ē si pu
pillus sine aucte tutoris l̄ adult⁹ sine curato
ris aucte filiofa. mutuauit. q̄re⁹ si mutuū filij
sit uersū i rē p̄ris. ut qz inde sorozē dota^r l̄ pa
tris familiā aluit l̄ p̄ris debitū soluit qz tūc p̄r
tene^r reddere pecuniā illā. quic⁹ si mutuū ac
ceperit usqz ad q̄ritatē illā q̄ p̄r n̄ deberet re
cusare dare sibi qñ alibi d̄gebat p̄ aliq̄ cā cō
petētū ut p̄ studio l̄ filij. sext⁹ si p̄r d̄sensit l̄ p̄
sens n̄ d̄tradicat qñ fili⁹ mutuū accepit l̄ si fi
lij l̄ras p̄ri d̄stinauit q̄ mutuū accepit. et p̄r
h̄ n̄ ip̄robauit et h̄ itellige de p̄re i cui⁹ p̄tate
ē filiulfa. d̄stēdo filio suo q̄ ē i p̄tate aui sui
qz cesset exceptio macedoniani. septim⁹ si mu
tuū accepit ut se liberaret ab aliq^o creditore
quē n̄ poterat remouere. Licz aut̄ noie pecu
cōiter sūpte d̄tineat^r qd̄qd̄ ē in numero pōde
re et mēsurā. ff. d̄ lega. talis. h̄ t̄m̄ licite sumi^r
p̄ pecunia illa q̄ ē in numero scz qñ dictū ē s̄
qz filiulfa. n̄ tene^r de pecunia mutuata. Sec⁹
ē si accepit aliq̄d qd̄ d̄sistat i pōdere et mēsu
ra qz tūc tenebit^r. nisi fraus adhibita sit a cre
ditore ut qz dedit filiofamilias frumentū uel
uinū ut eo distracto pecunia uereret^r. Ad h^o
nota qz exceptio macedoniani n̄ dat^r t̄m̄ filio
fa. h̄ eē heredi ei⁹ et successori ei⁹ uñ eadē ex
ceptōe defendit^r fideiussor. Insup̄ nota qz si
liulfa. qñ h̄z peculiuū castrēse l̄ q̄i castrēse cel
sat macedonianū usqz ad illius pecunie q̄ritatē. Itē si minoz mutuauerit pecuniā filiofa.
maiozi eā repetere p̄t. si aut̄ filiofa. minoz re

petere n̄ p̄t si sit d̄sumpta l̄ p̄dita. ff. de mi. si
minozē. Seruus de d̄tractu cū suo d̄no ciuil^r
n̄ obligat^r. h̄ p̄t pacisci cū extraneo acquiren⁹
d̄no. h̄z eē ex p̄sona d̄ni ius stipulādi n̄ obli
gat^r aut̄ efficaciter alij cū p̄ mortuo reputet^r
Conuenit^r aut̄ d̄ns ex d̄tractu serui de pecu
lio ei⁹ l̄ de eo qd̄ uersū ē i utilitate ip̄ius d̄ni
uel de d̄tractu facto ab eo iussu d̄ni Sunt aut̄
tres casus in quibus d̄ns de peculio serui n̄
tenet^r scz cū seruus donat uel uouet uel fide
iubz eē curā peculiare. Si l̄ nec d̄ns paciscēs
cū seruo suo obligat^r ex hui⁹ pacto nisi de li
bertate paciscat. C. de transac. interpositas i
tex. et in gl^o. Personē q̄ uiciāt d̄tractū rōe
morbi sunt tres scz furiosus mutus et surdus
furiosus eē uel mente capet^r tpe furoris d̄tra
bere n̄ p̄t. si t̄m̄ d̄trabat recepta mēte uel qñ h̄z
lucidū interuallū d̄tractus tunc inicit^r ab eo
ualet. Itē mutus et surdus naturaliter cū sūt
tales d̄trabere n̄ p̄nt p̄ stipulationē qz stipula
tio habet fieri p̄ interrogatōz et respōsionem
utriusqz d̄trabētis q̄ uterqz debet audire qd̄
p̄dicti n̄ p̄nt facere. p̄nt t̄m̄ facere d̄tractus q̄
p̄ficiunt solo d̄sensu. Personē uo que uiciāt
d̄tractū rōe delicti sunt q̄tuoz scz p̄digus be
retic⁹ apostota. et d̄mittēs crimen lese maie
statis. Prodigus eē cui h̄ ius ē interdicitū n̄
obligat^r reliqz trib⁹ ē interdicitū a lege d̄mer
cium d̄trabendi. Licet aut̄ mulier nō sit de
p̄dictis. xij. p̄sonis et se suo noie possit obli
gare t̄m̄ in fideiussione regulariter iuuat^r bene
ficio uelle iam senat⁹ d̄sulti. uñ si mulier fi
deiubeat p̄ alio uel si det fideiussorē p̄ alio
uel se d̄stituat debitrice p̄ alio uel suā rem p̄
alio obliget pignori nihil actū ē etiaz si hoc
p̄ uiro uel filio fecerit. Sunt aut̄ aliq̄ casus i
quib⁹ mulier fideiubēdo tene^r et h̄ b̄nficio n̄
iuuat^r. unus ē si fideiussit p̄ pecunia data p̄
cio manumissionis serui d̄no eius. scd̄s si ite
cessit p̄ dote mulieris alterius. 3⁹ ē si certifi
cet^r de b̄nficio supradictō et nihilominus re
nuntiet ei. q̄rtus ē si accepit p̄ intercessione p̄
cium uel aliquid loco p̄cij. quitus si uoluerit
decipe creditore sciēs se esse tutā p̄ beneficiū
supradictūz cū creditor illud ignoret qz eius
fragilitati n̄ calliditati subuenit^r. Sextus si i
tercessit uel pignus uel fideiussorē p̄ alio de
dit et post bienniuū a p̄cia cantōe d̄putādo ite
rū se ad idem obligauit uel fideiussorē uel pi
gnus dedit. Septimus ē si res sit p̄pria eius.
Octauus si succedat ei qui soluere d̄z. uñ uer
sus. Casibus i senis mulier spondēdo tenetur
Deo libertate p̄ dote renūtiat et si. Decipiat
p̄cium capiat. caueatqz scd̄o. Casus adde du
os q̄rto si p̄pria res sit uel si succedat ei q̄ sol
uere debet. Ad h^o nota qz mulier fideiubere
uel se obligare n̄ p̄t p̄ uiro eē qualitercūqz
renūtiat b̄nficio uelle iam. qz tūc vi^r dare ui
ro quod ē p̄hibitu sibi nisi p̄pter nupcias uel
causa mortis.

Equit^r uidere de. iij. f. de d̄tractibus in
utilibus rōne rexx. circa qd̄ sciendū est qz
sunt quedā res super quib⁹ d̄trahi n̄ p̄t p̄pter
iuris p̄hibitiōnem. Et quedā sunt sup̄ quibus

1. d̄trahi

q̄t d̄trahi p̄t d̄trahi

1102

derabi n̄ p̄t p̄pter ipsaz. additionez. De primis
primo videndū ē circa qd̄ nota q̄ ius p̄hibet
alienari p̄dia et h̄ siue sint vrbana siue rustica.
om̄esq; res alias minoris et ipuberis q̄ seruā
do seruari p̄nt vt auz. argentū et vestes p̄cio
sas et huiōi. Et h̄ nisi i tali alienatōe interue
niat hec tria scz autoritas tutoris. decreto iu
dicis. et debitū imm̄nēs. qd̄ sibi creditor sol
ui v̄get. vel qd̄ ipsum minozē vsura grauat.
Contingit enī q̄ p̄dium minoris aliqñ sine des
creto p̄t alienari. s. qñ defunct⁹ ex cui⁹ bonif
p̄diū illud ad minorē deuenit hoc in vltima
volūtate iussit v̄l etiā si minor h̄ a p̄cipe im
petrauit. Res v̄o alie minoris q̄ seruādo non
p̄nt seruari p̄nt a tutorib⁹ sine decreto v̄edi.
Prohibet etiā ius filiofa. alienare aliqd̄ d̄
rebus p̄nis sine iussu p̄ris. Prohibet etiam
p̄risa. alienare res q̄ obuenerūt filio ex pecu
lio aduenticio qd̄ et a filio n̄ p̄t alienari sine
consensu p̄ris cū p̄prietas peculij illi⁹ sit filij v̄
sus v̄o p̄ris qñ tñ filio imm̄net debitū v̄gēs
vel grauās p̄t pater aduenticiū filij alienare
primo mobilia et postea immobilia. De pecu
lio v̄o p̄fectio n̄ p̄t filiulfa. derabere cū ni
hil ad eum sed totū ad p̄rem p̄tineat pleno iu
re. De peculio v̄o castresī vel quasi ca. p̄t fili⁹
fa. cū patre et quolibet alio pacisci qz i eo vt
p̄fam. habet et totū scz p̄prietas et vsus spe
ctat ad filiū et nihil ad patrē. Prohibet ec
ius alienari fundū dotale. s. inestimātū datuz
in dotē. si em̄ esset estimat⁹ n̄ diceret⁹ dotalis
sed empici⁹. v̄n ad hoc vt sit fund⁹ dotalis
requirit⁹ q̄ sit legitimū m̄rimoniū. et q̄ in do
tem det et q̄ inestimatus tradat⁹. Idem etiā ē
de fundo quasi dotali. et d̄z fundus q̄si dotal
ille qui legat⁹ ē seruo inestimāt⁹ data in dos
tem licet autē fundus dotalis alienari sp̄o
nō possit p̄mitti tñ in necessitate i casib⁹ qui
busdam de quib⁹ videndū ē infra li. viij. ti. d̄
dotibus. Prohibet etiā ius alienari illā rem
quā testator in sua vltima voluntate p̄hibuit
alienari apponēdo certā p̄sonā in q̄ res pue
nire deberet si heres eā alienari vellet vel ap
ponēdo certā penā soluendā alicui certe p̄so
ne vel ecclesie vt insti. de le. ad fi. Prohibet
etiā ius alienari rē litigiosam et d̄z hic res li
tigiosa de cuius d̄mo causa mouet⁹ inter peti
tozē et possessozē. et fit res litigiosa incōnuen
ti oblato libello et quidē iste qui recipit eam
titulo emptōis vel donatōis vel cuiuslibz al
terius tract⁹ scienter cogit⁹ rem reddere et
etiā p̄inat⁹ p̄cio qd̄ etiā ille qui alienauit et
ille qui recepit cogit⁹ dare fisco et t̄ndem de
suo. Si autē ignorāter debet rem oīo reddere
et p̄cium sibi restitui a venditore qui etiā ven
ditor t̄ndem dabit de suo emptozī. et fisco. s.
terciā p̄rem emptozī et reliquas duas p̄tes fi
sco. Et hec pena etiāz locū habet in donatoze
rei litigiose vt scz facta eius vera estimatiōe
v̄terq; puniat⁹ in p̄cio mō supradicto. p̄mittit⁹
tñ lex alienari rem litigiosam ex causa dotis
vel donatōis p̄pter nuptias vel trāsfactionis
vel diuisionis. Inuālis ec̄ ē tract⁹ si quis
rem suā pure stipulē vel emat. Sed quid erit

de p̄cio. s. aut emptoz sciebat rē esse suaz. et
tūc perdit p̄ciū qz v̄i donasse. Aut ignorat qz
fuit institutus heres et tūc p̄cium petere p̄t.
et idē ē si res sit om̄nis mihi et tibi p̄ tñ ha
beo ad p̄rem meā. C. de deraben. emp. cū res
Si autē sub additōe emat valebit emptio in eū
tu additiōis vt si emat si res sua desinat. valz
etiā emptio rei p̄prie rōne possessionis quā em
ptoz n̄ habebat. vel rōne alteri⁹ qd̄ ei in re sua
deficiebat. De emptōe autē rei aliene dice⁹ in
fra ti. de emp. et ven. Sunt etiā quedaz res
sup quib⁹ derabi n̄ p̄t p̄pter eaz. qualitātē si
ue conditiōem vt sunt ille q̄ n̄ sunt i rezz natu
ra nec fuerūt nec esse p̄nt vt chimera vel ea q̄
impossibilis ē dari vt mōs aureus vel ea que
licz fuerint tñ mō n̄ sunt vt equ⁹ mortu⁹ si tñ
moza p̄cesserit mortē vt cū quis equū dare p̄
miserit et die salutata n̄ dedit sed in moza fuit
et postea equ⁹ obijt tenet⁹ in estimatiōe eius.
qz fuit in moza. Contractus autē sup rebus q̄
future sperant⁹ tenet. vt si quis emat futuros
p̄t us vel fruct⁹. vel si emat iactū reus qz in
est additio q̄ si qd̄ capiat⁹ illud debeat. Pro
hibet etiā alienatio mancipij xp̄iani in iudez
um qz n̄ licet iudeo possidere mancipiū xp̄ia
num. Item seruus dū est i fuga vendi n̄ p̄t. p̄
curator tñ ad hoc p̄t d̄stitui vt ipsum grat et
inuentū vendat. ff. de emp. et ven. qd̄ sepe. se
cundū h̄ intellige illud. xij. q. ij. c. fugitui
Prohibet etiā alienatio rezz illaz. q̄ sunt ex
empte a d̄mercio hoim. vt sunt res sacre. reli
giose. sacre publice et liber hō. Res sacre sūt
q̄ p̄ epos sunt rite dedicate. Religiose sunt se
pulcra in quib⁹ hoies mortui inferunt⁹. san
cte sunt porte et muri ciuitatū et municipioz.
qz pena capitis imponit⁹ violatozib⁹ eaz vt
si quis ingrediat⁹ ciuitatē vel municipiū aliū
de q̄ p̄ portas. Publice sunt porte et flumia
q̄ dedicata sunt vsui populi et forz et stadiuz.
Est igit⁹ inuālis tractus initus sup p̄dictis
rebus. si emptoz et venditor scuerint res esse
tales. imo emptoz qui rē huiōi accepit p̄dit
p̄cium et rem. si autē ignorās a venditore scie
te opauerit tenet⁹ sibi venditor ad id qd̄ sua
interest se nō esse deceptū. ff. de deraben. ep.
l. iij. Eallie tñ hoc i libero homie maiori. xx.
annis qui ad p̄cipandū p̄ciū v̄l aliud lucz
patit⁹ se venūdari vel alienari n̄ ignarus sue
additiōis. secus ē si acceptoz eius additiōem
ignoret et venditus in veritate p̄ciū p̄cipet
hec jo. xxix. q. ij. relatū.

De obligatione et stipulatione ti. iij.

Ostea d̄siderandū ē de obligationib⁹
Et p̄cio qd̄ ē obligatio et q̄ et diuisio
secdo qualiter derabit. terciō q̄ p̄nt ob
ligari. quarto subnectunt⁹ quedā de stipula
tiōe Est ergo sciendū q̄ obligatio ē iustū vi
culū quo necio astringim⁹ ad aliquid danduz
vel faciendū p̄ iura ciuitatis romane. Obli
gationū alia naturalis tñ. alia ciuiliis tantuz
alia naturalis et ciuiliis simul. Naturalis ob
ligatio ē que in se naturalē d̄tinet equitatem
hec naturalis obligatō derabitur p̄ naturale
vinculū. i. p̄ d̄sensum et potest fieri inter om̄s.

De p̄cio q̄ p̄t p̄cipere ff. de p̄cio

De obligatōe

obligatōe
nā h̄
quālibz

hominis et tolli p actū dtrariū naturalē scz p actū pperuū de nō petēdo. Et hac obligatōe sola obligat pupillus prim⁹ pubertati sine aucte tutoris n̄ fact⁹ locupletior nec dolum dmittēs. Itē seruus cuiuslibet psonē Itē p̄ p filio in eius p̄tate exn̄te. Item fili⁹ patri. s; n̄ tenet qz hui⁹ obligatō ē inefficax ad agendū. Civilis obligatō ē cū quis solenitate iuris est alit̄ct⁹ s; naturalis eq̄tas eū teneri nō suadet vt cū quis fuit d̄fess⁹ p scripturā se ex causa mutui pecuniaz recepisse sub spe futare numeratōis quā tñ n̄ recepit vñ talis infra bienniū p̄t opponere exceptōez n̄ numeratōis pecunie q; si n̄ fecerit imputet sibi vñ h̄ obligatō p se ē inefficax ad agendū. Naturalis et civilis obligatō simul ē cū psona q̄ p̄t effiaciter obligari se cū solenitate iuris obligat scz cū natural equitas vult eū teneri et iuris solenitas interuenit et h̄ obligatō ē effiacax ad agendū. Obligatōnū ac naturaliu et civiliu vt habe⁹ insū. de obliga. alia ē ex dtractu alia ex q̄si dtractu. alia ex maleficio. alia ex q̄ si maleficio. Obligatō ex dtractu ē q̄ pacto dtractit̄ et q̄ ex ipso pacto et dtractu descēd̄ vt emptio et venditio locatio et dductio donatio et hui⁹. Et ex q̄si dtractu. cum q̄s gent negociū alicui⁹ sine mādato eius vt tutor et curator et hui⁹. Isti em̄ n̄ dtraxerūt cū eo cuius negociū gerūt. vñ qz n̄ tenent ex dtractu restat vt teneant ex q̄si dtractu. Obligatō ex maleficio ē. cū q̄s furtū vel rapinā v̄l iniuriā alicui facit. Ex q̄si maleficio ē cū quis n̄ directe deliquit s; quasi. vt cū ex eius domo ē aliquid effusum qd̄ alteri nocuit.

Equit̄ videre de scdo. s. qliter obligatō dtrabit̄. Circa qd̄ sciend⁹ q obligatō cōtrahit̄ qd̄ dupliciter. vno⁹ re vt in mutuo debito dmodato dposito pignore. Alio⁹ verbis vt stipulādo. Est aut̄ stipulatio vborū dcepto quibus his qui interrogat̄ datur vel factuz illud de quo interrogat̄ spōdet et d̄ stipulatio a stipulor. stipulū aut̄ idē ē q; firmū descēdens a stipite. vñ stipulatio ponit̄ p interrogatōe. debet em̄ stipulatio fieri p interrogatōe pcedentē et responsionē incōnenti subsequēte. et debet fieri respōsio p̄cise sine suspēfione vocis vñ nec mut⁹ nec surd⁹ nec ifans nec eē absens p stipulatōz dtrahere p̄nt qz ex audire seinuice debēt. ff. de v. obli. d̄tinu⁹ et insū. d̄ inuti. stip. mutū. Tercio mō l̄ris vt qñ q̄s in l̄ris d̄fiteet se mutuo habuisse. r. lib. sub spe futuri numeratōis. talis em̄ nisi ifra bienniū opponat exceptōez n̄ numerate pecunie astrict⁹ erit natural̄ et civil̄ pecuniā illā solvere. Quarto solo d̄sensu vt in societate mandato ēptōe. veditōe. locatōe. In his em̄ n̄ req̄rit̄ scriptura neq; p̄sentia sed sufficit eos qui dtrahūt d̄sentire p se l̄ p nuntū l̄ p eplam et hec oia p̄bant̄ p insū. qui mo. recōtra. ob. et pluribus alijs titulis se.

Equit̄ videre de 3o. s. q̄ res obligari p̄nt. Circa qd̄ sciend⁹ qd̄ obligari p̄nt q̄cunq; n̄ p̄hibent̄ obligari. fauore religionis q̄daz sunt q̄ nō p̄nt alienari. vt monumentū. C. que

res pig. obli. p̄nt. l. iij. Et ecclesie i autem. de nō ali. emph. s. qm̄. et vasa sacra vel vestimēta vel ornāmēta eccliaistica. C. d̄ sacrosan. ecclia. sancim⁹ nemi. nisi iustissima necitate v̄z gēte. eē. de pig. c. j. de h̄ eē habitū est s. ti. p̄cedit̄ ar. iij.

Equit̄ videre de iij. s. de stipulatōe. Circa quā sciendū qd̄ stipulatio q̄ fit v̄bis sine d̄sensu nulla ē. ff. de pact. l. j. Itē ois stipulatio ad heredes et dtra heredes transmittit̄. C. de dtrahenda et dmit. stip. veteris. h̄ v̄z ē qñ ē tale factuz qd̄ p̄t d̄pleri p aliū secundū glo. ibidē. Itē nullus alteri p̄t stipulari vel pacisci nisi sit et seru⁹ vel pcurator vel filius qui estimat̄ eadē psona cū dño vel cū patre insū. de mutuilib⁹ stip. s. si quis alij.

Item p iudices officiales. executores et tabelliones alteri p̄t acquiri. ff. de in ius vo. eū p̄ quo. Nota tñ scdm̄ jo. j. q. vij. quoties. q; si p̄mitto tibi me daturū ticio. r. lib. teneor iure canonico maxime si iuro. Itē nemo factum alienū p̄mittēs obligat̄ ad illud nisi ad damdam opam quā p̄t q; ille faciat qd̄ ipse p̄misit ff. de v. ob. stipulatio ista. Itē nō v̄z legatuz vel stipulatio fundi in genere facta nullo fūdo demonstrato. ff. de iu. do. cū post diuorciuz. s. gener a loco. vñ si quis stipulat̄ insulā fieri. et n̄ adiciat locū vbi fieri debeat stipulatō n̄ v̄z. ff. de eo q; certo loco l. iij. s. si quis insulam. tñ scdm̄ guil. si dictū esset tu facias domum mihi vbi voluero bñ valeret. Nota eē scdm̄ guil. q; aut p̄mittit̄ incertū re. sed certū genere. aut certū re et genere. aut incertuz re et genere. si primo⁹ vt cū d̄ bñfaciā h̄ pro tuo fūcio tūc peti n̄ p̄t a pcuratore. C. mā. saluianū. secus ē de aduocato qui p̄ mō facū die et negocij qualitate peti salariū incerte pollicitatōis. ff. de varijs exordi. cog. l. j. s. i honorarijs. Si scdo⁹ vt cū p̄mitto equū p̄t petere et agere p̄scriptis verbis et taxatis arbitrio boni viri. C. de man. l. j. Si tercio⁹ vt cū p̄mitto talē equū tūc peti p̄t Itē si p̄misisti rē dare et vacuā possessionē tradi veniūt fruct⁹ in stipulatōem. Si aut̄ p̄misisti tñ mihi dare rem n̄ veniunt fruct⁹ in stipulatōez. ff. de v. sar. si stipulatus. Itē cū quis p̄mittit̄ infra certos dies sistere iudicio tūc dies i qua cautio p̄mittit̄ et dies in q̄ sistere d̄z n̄ d̄putat̄ inter illos dies. ff. si quis cau. l. j. Itē si q̄s ad calē. ianuari stipulat⁹ fuit de illis calē. intelligi debet de quib⁹ ē actū inter p̄tes sed si n̄ appareat de quib⁹ ē actū tūc de p̄tis calē. ianuarij intelligi d̄z. si aut̄ i ip̄o die calē d̄z tūc de calē. sequat̄. ff. d̄ v. ob. eū q̄ calē.

Itē actus stipulantis et d̄p̄mittētis debz esse d̄tinuus vt nullū fere momentū interuenire possit. si v̄o post interrogatōez se diuertit ad alia nihil p̄derit licet eodē die p̄misisset vt ibidē. l. d̄tinuus. Item in oibus obligatōnib⁹ in quib⁹ dies n̄ ponit̄ p̄nti die debet ff. de re. iu. in oibus. Itē si p̄missam fuerit sic scz faciā h̄ cum d̄modum erit h̄ ē cum potero sine meo incommodo. ff. de v. signi. nepos. Item omnis stipulatio aut fit pure vt cum

Stipulatio

quis spōdet libras. v. et tūc illd statim p̄t pe
ta. aut in diē et tūc statim debet s̄z peti nō p̄t
anteq̄ dies veniat nec etiā ip̄a die in q̄ stipu
lacio facta fuit peti p̄t qz tota dies illa arbi
trio soluetis tribui d̄z. aut sub additōne et tūc
ille q̄ stipulat⁹ fuit licet ante additōez deceſſe
rit poſtea exiſtēte additōe heres et⁹ agere p̄t.
Et idē est ex p̄te p̄mittētia. inſt. de v. obli. §.
ois stipulatio. et §. cū quis. hec ad p̄ns de ob
ligatōe et stipulatōe ſufficiāt. vt iurisperitas
alia de hac materia relinquāt.

De renūciatōe beneficiorū iuris ti. v.
Einde cōſiderandū ē de renūciatōe be
nificiorū iuris. Et p̄mo qd̄ est renūcia
tio. ſcdo de b̄nificijs q̄b⁹ renūciari nō
p̄t. tercio de b̄nificijs quib⁹ renūciari p̄t. q̄rto
de b̄nificijs q̄b⁹ renūciari p̄t s̄m qd̄ et s̄m qd̄
nō p̄t. Et hec q̄tuor notabunt⁹ gr̄a breuitatis
s̄m qd̄ in ſūma rolandina cōtinent⁹. quito no
tant⁹ in ḡnali cui iunt t̄m et cui nō p̄t renūcia
ri. **C**irca primū ſciend⁹ qd̄ renūciatio p̄prie ē
rei et iuris ſpōtanea refutatio. ſz ad p̄ns ē t̄m
intencio de renūciatōe iuris ſine qua q̄nqz ob
ligatio nō tenet. Sciend⁹ ergo qd̄ deſenſiones
exceptōes et b̄nificia a legib⁹ inuenta quedā
ſunt in fauore quedaz in cōdiū introducta. Et
iſte p̄ſone p̄ quib⁹ ſunt introducta p̄ illa iur
uant⁹ ne de illis obligatōib⁹ q̄s fecerūt obli
gent⁹. Quāuis aut̄ regulariter liceat renūcia
re his q̄ p̄ ſe ſunt introducta. aliqua t̄m ſunt
q̄b⁹ renūciare nō impedit quo min⁹ ip̄a b̄n
ficia et exceptōes poſſint opponi. Aliqua at̄
ſunt q̄b⁹ renūciatio facta tenet et iuuari p̄
ea impediret. Aliq̄ aut̄ ſūt quib⁹ renūciari p̄t
quo ad quid et quo ad quid non. de ſingulis
hōz est videndū.

Equit⁹ vidē de ſcdo ſz de b̄nificijs quib⁹
renūciari nō p̄t ita qz renūciatio facta
impediat ne poſſint opponi. **S**ciendū igit⁹ qd̄
qd̄daz est b̄nificiū ſz b̄nificiū macedoniani ſe
natuſcōſulti et op̄ticit filioſa. q̄ pecuniā acce
pit mutuo ſine p̄ns volūtate. et op̄ticit ei nō
t̄m dū ē in p̄tate p̄ns ſz etiā poſtq̄ fact⁹ ē ſu
iuris. et etiā op̄ticit heredi filioſa. et ei⁹ fide
iuſſori. et huic b̄nificio renūciari nō p̄t qz ē in
feneratorū odiū introductū. **E**st et aliud b̄n
ficiū ſz b̄nificiū reſtitutōis qd̄ op̄ticit minorū
bus toto tpe minoris etatis et eo etiā finito in
fra q̄driennū cōtinuū ſi in minor etate decep
ti fuerint eorū facilitate vel aduerſarij calli
ditate. huic etiā b̄nificio renūciari nō p̄t qz eo
ip̄o minor decipet⁹ ſi renūciaret. **E**st at̄ et aliud
b̄nificiū ſz vt q̄s cōdemnet⁹ in quātū facē p̄t.
et nō ultra et habita rōe ne egeat. et h̄ bene
ficiū op̄ticit viro et ei⁹ p̄ri q̄n dūenit⁹ ab vxo
re. op̄ticit etiā vxori et ei⁹ p̄ri q̄n dūenit⁹ a vi
ro. op̄ticit etiāz p̄rono q̄n dūenit⁹ a liberto et
ſocio q̄n dūenit⁹ a ſocio. et p̄ri q̄n dūenit⁹ a fi
lio vel filia et huic b̄nificio renūciari non p̄t
Est aliud b̄nificiū ne liber hō ad on⁹ alienuz
obliget⁹. i. pignoret⁹. et huic b̄nificio nō p̄t re
nūciari qz h̄ renūciatio eſſet cōtraria libertati
Est aliud b̄nificiū ſue p̄uilegiū ſz fori qd̄ cō
petit forenſi ſz qz reus dūeniri d̄z ſub iudice

ſuo. et hoc est v̄z ante licē cōſtitatā. **N**ā licē
cōſtitata nō p̄t reus opponere p̄uilegiū fori
qz videt⁹ in illum iudicē cōſenſiſſe ſub quo d̄z
ſtatus est licem. et huic p̄uilegio ſz fori ſo
lo pacto nō renūciat⁹. **S**ed ad hoc qz reus cō
ueniri poſſet alibi q̄ i foro ſuo ſufficit ſi p̄o
mittit ſolutionē facere vbiq̄qz fuerit petiti⁹
ab eo. **E**st aliud b̄nificiū ſue p̄uilegiū fori
qd̄ op̄ticit clericis ſz qz nō tenent⁹ reſpōdere
cōzā iudice ſeculari. et huic p̄uilegio iuris
aliquo mō renūciari nō p̄t qz est introductuz
in fauorem totū clerici. **E**xceptio nō nu. pe
ſiue nō tradite vel reddite rei. aliquā op̄ticit in
fra duos annos. aliquā infra. xxx. dies. aliquā
infra annū. aliquā infra tres meſes. **D**ebitor
em̄ qui cōſtitet⁹ ſe pecuniā mutuo recepisse quā
nō recepit opponē p̄t exceptionē nō numeratō
is pecunie infra duos annos a die cōſſio
nis. **C**reditor v̄o q̄ cōſſus ē ſub ſpe future nu
meratōis pecuniā traditā ſe recepisse a debi
tore h̄z exceptōez nō ſolute pecunie ifra. xxx
dies. **V**ir aut̄ q̄ cōſſus ē ſub ſpe future nume
ratōis ſe dote recepisse habz exceptōez nō nu
merate dotis q̄ debet opponi vel infra annū
poſt m̄nioniū ſolutum. ſi m̄nioniū durauit
min⁹ biennio vel ifra tres meſes ſi m̄nioniū
durauit pl⁹ biennio n̄l mi⁹ decenio ſz vltra.
x. an. nō extēdit⁹ renūciatio pecunie nō nume
rate. **D**edictis aut̄ exceptōib⁹ renūciari n̄ p̄t
quo min⁹ infra p̄dicta tpa opponi poſſit. **P**ro
deſt t̄m renūciatio quo ad aliqd̄ ſz qz ſi renū
ciatio nō eſſet facta debebat aduerſari⁹ cōſtitē
tis p̄bare ſe pecuniā ſoluiffe. **S**z poſtq̄ est fa
cta renūciatio incūbit cōſtitenti et renūciantī
p̄bare pecuniā nō eſſe ſolutam. **L**ex vero illa
rubri et nigri tituli codicis. ſ. ne fideiuſſores
vel mādatores dotiū debet⁹ p̄hibet fideiuſ
ſorem dari p̄ dote reſtituenda ſi eueiat qz re
ſtitui debeat. huic legi ſi renūciat⁹ renūciatō
nō valet qz talē fideiuſſorē lex p̄hibet dari.
et qd̄ fit cōtra legē p̄ non factō d̄z haberi.

Equit⁹ videre de tercio ſ. d̄ b̄nificijs illis
q̄b⁹ renūciari p̄t. ita qz renūciatio ipedit
ne poſſit opponi. hec at̄ ſūt p̄la. vnū est noua
cōſtitutio de plib⁹ reis debendi. q̄ dicit ſi ſint
plures rei debendi. i. plēs debitores q̄ omēs
ſunt p̄donei et ſoluēdo habet b̄nificiū diuiſio
nis qz dicere p̄t qlibet qz t̄m p̄ ſua p̄te tenet⁹
Ad h̄ v̄o qz qlibet teneat⁹ inſolidū ſe obligēt
et dicto b̄nificio renūciēt. **A**ltēz ē epl̄a diui
adriani q̄ est quedā lex dicēs qz ſi ſint plēs fi
deiuſſores q̄ ſūt p̄donei ſoluēdo d̄z qlibet cō
ueniri p̄ rata. ad h̄ v̄o qz qlibet teneat⁹ inſo
lidū op̄ticit qz renūciant epl̄e p̄dicte. **T**erciū ē
noua cōſtitutio de fideiuſſorib⁹ dicēs qz ſi p̄ri
cipalis et fideiuſſor ambo ſint p̄donei et ſol
uēdo. p̄ncipal⁹ dūeniri d̄z p̄ri⁹ qz fideiuſſor.
ad h̄ v̄o vt fideiuſſor dūeniri poſſit q̄nqz
creditor voluerit p̄dicte cōſtitutōi renūciabit
Et nota q̄n plēs p̄ncipales ſe p̄ncipaliter ob
ligāt et inſolidū locū h̄nt ibi oēs tres p̄dicte
renūciatōes. **E**t debet poni h̄ mō renūciantes
nouaz cōſtitutionū de duobus reis debēdi.
et fideiuſſorib⁹. et epl̄is diui adria. b̄nificio.

legi p̄t. nō p̄t. nō opponi

de b̄nificijs

de b̄nificijs

ad h̄ v̄o

de b̄nificijs

vn⁹ em p altero intercedit qn se obligat ultra
ptem q se dngit. Quartu e dditio indebiti q
dicit siqs indebite soluit vt qz no teneba² sol
uere pt petere illd. huic dditoi bn renuciat.
Quitu est dditio sine ca q dicit q siqs e obli
gatus ab inicio sine ca vl ex iniusta ca no tenet.
et h est vtz nisi p stipulatōez sit obliga
tus qz tuc bn tenet et huic bnficio renuciari
pt nisi h fieret ppter doli. Sextu est exceptio
doli mali scz q aliqs dicat se dolo et callidi
tate alicui⁹ mductu esse. et huic exceptoi re
nuciari pt. Septimu est bnficiu fori qd dpetit
scolarib⁹. scolaris em q morat² bononie p h^o
bnficiu no pt duceri sub iudice cōitatis boni
si velit potu⁹ duceri corā suo doctore et huic
bnficio renuciari pt. Octauu e bnficiu dditio
nis incertū qd hz locū qn aliqs heres institui
tus e rogat² hereditate vl certā ei⁹ pte resti
tuere. vl qn aliqs e institut² heres et si ipe de
cessit sine liberis e ei substitut² ali⁹ heres. qz
substitut² hz ius i ipa hereditate eo q adue
niēte dditōe dz in eū hēditas puenire. Et h^o
tale fidei dmissū dz incertū dditōis. qz incer
tū e an heres institut² decedat sine liberis et
huic dditoi substitut² ille renuciare pt. Non
nū e bnficiu iuris ppothecaz qd dpetit vxor
ri in bonis mariti. qz oia bona viri sūt ei taci
te obligata p dote sua et huic bnfi^o pt vxor
renuciare et viro et dtrahētib⁹ cū eo. et h si
certificet² de bnficio pdictō et ei expsse dica²
illd qd dnet² i ipō. Cōpetit etiā dictū bnfi
ciū creditori si bona sui creditoris sint ei taci
te vl expsse obligata et huic bnficio pt credi
tor renuciare. Decimū e bnficiū velleiani se
naruscōsulci. s. q si mulier p alio fideiubeat
id e. obliget se regulariter n tene² et huic bn
ficio mulier renuciare pt si certificet² de eo.
Ad hoc nota q qn mulier recipit tutelaz filij
vel auia tuicione eius nepotis debet renucia
re scdis nuptijs.

Equit² vide de qrtō scz de bnficijs illis
qb⁹ quo ad qd renuciari pt et q^o ad qd
no² et h etiā sūt pl⁹ p^o mū e bnficiū redibito
rie et dpetit ei q ignorāter emit rē morbosam
vl viciōsaz ex h bnficio pt emptor agere dtra
vēditōre vt reddat sibi pciū et recipiat rē. et
h redibitoria dpetit infra sex mēses scdm est
bnficiū qd dz qto minoris qd dicit siqs emit
aial vl rē viciōsam ignorāter pt agere dtra
vēditōre petendo pte illā pci⁹ sibi reddi quā
n deditset si viciū ei⁹ psciūisset. et h bnficiū
dpetit ifra annū. pdictaz at actionū bnficio
pt emptor renuciare. Et renuciatio pdest ven
ditori si viciū ignorabat. si at illd sciebat nec
emptorē certificauit n pdest renuciatio ppe
doli ab eo dmissuz. Terciu e bnficiū ne qs vo
cet² in ius dieb⁹ feriat⁹. aliqñ tñ dngit q
renuciari pt ferijs et dieb⁹ feriat⁹. et aliqñ
nō. si em sint feriat⁹ rōe messū vl vindemiaz
pt ipis ferijs renuciari volūtate litigantiū. si
tñ sint feriat⁹ ob honore dei nō pt.

Arca quintū nota q renuciari pt iuri pua
to. ex de puil. si de terza. et. ff. d pac. pa
asci. et h nisi pactū sit factū i criminis odiū vt

siqs vēdat ancillā tali pacto q n pstitua². pa
ctū hmōi postea remittere nō pt qz factū e in
odium criminis. ar. C. si mācipiū ita venerit ne
pstitua². l. j. Renuciari aut n pt iuri publico
si sic introductū non tm in fauore aliquoz s
etiā in odiū aliquoz sicut e illd scz q clerici
nō teneant² rñdere corā iudice seculari. ex. d
fo. dpe. si diligēt². et illd scz q clerici nō pnt
se subicere vberib⁹ alic⁹ layci. ex de sen. ex.
dngit. Nec em duo sūt introducta i fauorez
clericoz et odiū laycoz q nimis clericis sūt
infesti. ij. q. vij. laycos. Si vō ius publicū sit
introductū tm in fauore. ei renuciari pt. vñ
renuciari pt velleiano qz introductū e tm in
fauore scz muliez. ff. ad vell. l. vlt. s. nō ma
cedoniano qz introductū e nō tm in fauorem
scz filiorūfa. s. etiā in odiū creditoz. vñ etiā
post sententiaz exepcio dat². ff. ad macedo
eū qui. vel etiā nō pt aliqs renuciare iuri suo
cū ex ei⁹ renuciatioe puidicat² iuri alteri⁹. vñ
clericus nō pt renuciare foro suo. qz ex h pui
dicaret epō suo. ij. q. j. clericū. hec gof. ti. de
renuc. et hec ex de foro dpe.

De pactis titu. vj.
Distea dliherand e de pactis. Et primo
in generali scdo in spēali scz de trans
actōib⁹ q sūt quedā pacta. Circa p^omū
vidend e. primo qd sit pactū et vñ dicit² scdo
de diuisionib⁹ pactoz. tercio ad quos poz
rigunt² vires pactoz. qrtō sup qb⁹ rebus pt
qs pacisci. quinto de pactoz effectu. sexto de
dditōib⁹ appositis in dtractib⁹. Circa p^ori
mū sciend q pactū est densus duoz vl plu
riū in idē alteri ab altero paciscentiū danduz
vl faciend. si em paciscar tecū inuito ticio q
ipe det petro aliqd pactū nullū erit. Si vero
paciscar tecū q des ticio pactuz erit qnqz tñ
utile qnqz inuile ad agendū. ff. de v. obli. si
stipulatio ista. lex tñ talē duentōez pactū vo
cat. C. e. debitoz. et ex. e. c. vlt. Dicit² at par
ctū a pactōe. pactio vō dz a pace et actōe qsi
pacis actio. Nā qui paciscunt² ex diuersis et
dtrarijs motib⁹ aioz post multa et varia cer
tamina in vnā dsonā sniaz deducunt². Est aut
nomen pacti gnale ad oia q inter pres agunt²
cā dtrahēde vl tollēde obligatōis. Potest
aut h notari ad maiorē euidentiā dīa iter pa
ctū. pollicitatōez. duentōez. stipulatōez et p
missionē. qz pactū e duoz vl pluriū densus
ad aliqd dandū vel faciend vōbis expssus. ita
q vba pmittant² a pmittēte et subsequēter a
recipiēte vt dabo tibi decē vt tu vēdas mibi
librū et tu respōdes placz. s. si recipiētis ver
ba pmittent² tunc eēt stipulatio vt insti. d v.
obli. in p^o. Pollicitatio vō e solū offerētis
pmissio. optet at q ibi sit psona pns cui fiat
pollicitatio. ff. de pac. l. j. Nōmē at duentōis
e gnalissimū. nā et scolares in scolis et cleri
ci in caplo et popul⁹ in foro duenire dicunt²
vt ibidē. s. duentōis / pmissio vō referri pt vel
ad pollicitationē vel ad nudū pactū et stipu
lationē. ff. de edil. edi. sciendū.

Equit² vide de scdo s. d diuisiōe pactoz
Circa qd sciend q pactoz qdā fiūt in rē

Spone dū p... 21 11 25

Arca
Arca
Arca
Arca
Arca

quodam in psonaz. In rem est pactum quotiens pacifcor ne petam. In psonam vero est quotiens ne petam a psona. ff. e. idem. §. pactum.

quedā in psonaz. In rem est pactum quotiens pacifcor ne petam. In psonam vero est quotiens ne petam a psona. ff. e. idem. §. pactum. Item pactoz alius est cōuentum ut illud qd est ex certis verbis expreſſum et sub certa forma redactuz. aliud est tacitum ut illud qd nō est factum sed habetur ex aliqua lege specia- li ac si esset factum. ut res conductoris do- mus illate in illā tacite sūt obligate pignori dño domus. Item pactoz qdam sūt vtilia qdam inuālia. vtilia sūt pacta q sūt vestita rōne psonaz et rez. et que sūt iuris ordime- h est q psona q pacifcunt se obligare possūt ut res sup quibz fit pactū nō pphibeant alie nari a iure et ordo iuris seruet in obligatōe ut supra dictū ē de psonis rebz et obligatōi- bus. Inuālia sūt que deficiūt i aliquo istoz pōictoz et h vlt apte ut cū pōiū mioris alie nat sine decreto et silia. vel fraudulēter. Sic aut ibi fraus multipl. primo de psona ad psonā ut cū tutor emit de bonis pupilli p iter positā psonā suo tñ noie. Scdo de re ad re ut cū qz filiofamilias nō mutat pecuniā quia pphibet. h aliā re ut ipe illa vendita utat pecunia. Tercio d contractū ad contractū ut cū vir et vxor dstate mīmonio nō donant inuicē qz pphibent h cā donatōis vendūt. Quarto de noie ad nomen ut cū ille q pphibet esse ptas alicui terze se facit eligi in defensorē l pcuratorē qd idē est mutato tñ noie. Quito de fa- cto ad factū ut cū qz vendit tibi ancillā suā eo pacto ne pstituas eā in lupanari tu vō po- fuisti eā in caupona ut ibi ministret qd ē idēz qruz ad effectū. Itē pactū rei turpis vlt pa- ctū turpe vlt pactū impossibilis rei de iure vlt de facto nullā obligatōez inducit. ut e. c. vlt. pactū aut rei turpis ē si dicā pmitto tibi q iterficiā talē. pactū turpe ē pactū turpiter siue turpi dditōe de re licita factū. ut pmit- to tibi. x. solidos si interfeceris talē. pactū im- possibile de iure et de facto est si qz pmittat solē penetrare. impossibile d iure h possibile de facto ē si qz pmittat re sacrā. possibile sed sub dditōe impossibile ē si qz pmittat mibi. x. solidos si dederō sibi solē. Si vō sit pactū pos- sibile de iure et de facto valet. e. c. ij. si ac- sit possibile de iure et impossibile de facto si impossibilitas sit ppetua nō valz. si sit tpalis valet. h expectat donec possibilitas adueiat nisi sit ctra bonos mores. Itē pactuz inter dtrahētes ut dolus pster nō tenet. h° em est iudicio bone fidei dtrariū. ff. de re. iur. dtra- ctus. Itē pactoz alia sūt nuda alia vestita Nuda sūt illa q nō dñēt cām. nulli em effi- cacie est alicui rei traditio sine cā. et etiā di- cunt nuda pacta illa q non vestunt aliquo ser infra scriptozuz. et hec pacta nuda nō sūt efficacia ad agendū vlt obligand licz possint ad defendendū. Pacta vō vestita dicunt ser modis scz re. vbis. līs. dñsensu. coherētia cōn- tractz. et interuētū rei. de pmiss qtuoz sunt ex- empla supposita n. de obligatōibz ar. ij. de coherētia dtractz est exemplū tale vediti do- mū et in ipa venditōe interuēit pactū q ego

debeā morari in ipa domo vsqz ad annū. hoc pactū si p se nudū esset nō valeret. h qz vesti- tū est coherētia dtractz vlt venditōis valz de interuētū rei tale pt exemplū poni pmissi ali- qd dare tibi ut dares vel faceres aliud mibi vñ statim cū dederō tibi qd pmissi vestitū erit pactū ex pte mea. et ido interuētū ei qd de- di tibi es obligat mibi ad dandū illd qd p- misisti mibi. vñ hmōi pacta vestita sūt effica- cia ad obligandū et ad agendū pba h insti- de v. obli. Itē pactoz alia sūt clara et hoc si sint solēnter facta sūt oino seruāda. Alia sūt obscura ut illa q possunt hre duplicē intelle- ctū et h sūt iterpranda ctra pferentē qz in eoz fuit ptate ea apti pferre. ff. e. veter. b. Equit videre de tercio scz ad quos por- rigunt vires pactoz. Circa qd sciend q porrigunt ad psonas illas inter qz sūt facta regulariter. porrigunt etiā ad psonas alias in casibz aliqbz. vñ qd dē q pacta iter alios acta alijs obesse nō debēt. e. de trasac. veni- ens. h° vñ ē qñ sūt oino aliq. obest em et p- dest pactū pcuratoris dño. debitoris fideiuf- fori. mgti societatis societati. pdest ec pactū tutoris pupillo. serui dño. filij patri. et d his oibz. ff. d. pac. de pmo. l. vna. et notē d scdo l. vlt. et de tercio. l. mgti. de qrtō. l. tutores. de quito. et sexto. l. si tibi. et. l. se. Item pactū pdecessoris obligat successorē sic pñs filiū si fuerit pactū vtile ecclesie. e. de so. c. j. alias sec. est. e. de pca. c. ij. Quartū scz sup qbz nō possum? et sup qbz possum? pacifci p ez ex supdictis in ti. d contractibz inuulibz rōe rez. Nota tñ h q multa possū facere ad q nō pos- sum me astrigere pacto. Itē pactū de futura successione nō tenet nisi de dñsensu ei? cui? est hereditas. C. e. l. inde. Itē null? pacifci pt d rebz alteri? nisi d volūtate ei? ut ibidē. Equit vidē de quito scz d effectū pacto ruz. Circa qd sciend q pactoz effect? est ut illd qd in pactū deducit? obseruet. e. e. c. j. et. ij. Et licet h m leges ex nudo pacto non oriāt actio ut etiā dictū ē sup et hetur. ff. e. iure. gen. §. h cū nulla. nisi in qbusdā casibus h m tñ ius canonicū ex nudo pacto et simpli- ci vbo aliqz efficaciter obligat? et ctra eum actio dat. e. e. qliter. Et ē rō qz cuz qz venit ctra simplex verbū mortaliter peccat. xij. q. j. pdicandū. In sumā igit? nota q seruand est ome pactū si sit tale qd seruari possit sine de- trimto salutis eterne vlt salutis corpāl et si sit licitū et possibile. sec? ē si sit illicitū et impos- sibile et inhonestū. e. e. c. vlt. Inde ē q ex pa- cto nō hz locū successio i eccia dei. e. e. acce- pim. nec pt augeri cēsus. e. e. clerici. pactū tñ auctoritate pape factū ē seruand. e. e. c. ij. alias si sit impossibile de iure l de facto n tenz ut dictū ē sup. ff. de re. iur. impossibiliū. etiaz si interueiat iuramētū. Nota etiā q frāgenti si dē nō est fides seruāda etiā si sit iuramēto fir- mata. e. e. de symo. dilectus. et. C. e. cū ppo- nas. Itē pactū qd sit dolo mitū nō valet. e. de rez. pmu. cuz vniuersoz. Item si sit alteri capciosum. ff. de rei vendi. si illud qd in fi.

pacta ubi hinc ac inde

Itē qd pactus pmissi

pacta pmissi pmissi

Itē pacta pmissi

Ad hec etiā nota q̄ pactuz posteri⁹ p̄iudicat
priori. C. e. pacta nouissima. ar. ex. de cen. cū
olim. **I**te tractus ex dūentōe siue pactōe
legē et formā accipiūt. ff. d. re. iur. l. tractus
Ite si in pactōe tract⁹ apposita sit pena. so-
luta pena tractus nō tenet nisi sit dictuz q̄
p̄ea soluta tract⁹ maneat firm⁹. ff. d. trāsa.
qui fidē. **I**te q̄ tract⁹ nō tenet. pena appo-
sita nō tenet. ex. de foro ope. si diligenti. q̄n
vō tractus tenet pena tenet. ar. ex. de arbi.
dilecti. et d. p̄ca. d. p̄carijs in glo. **I**te volūta-
tes trahentiū maḡ q̄ exceptio v̄borū sūt in-
spiciende. ff. q̄ res pig. obli. pos. si q̄s. **I**te q̄n
dubitat⁹ de intentōe trahentiū tūc forme cō-
tractus ē standū. ex. de pigno. illo. s; si osta-
ret de tractu scriptura esset inspiciēda. C. p̄
va. qd̄ agit. l. j. et. iij. et in. c. illo. in glo. **I**te
pactō puatorū iuri publico nō derogat⁹ nec
renūciari p̄t. ex. de fo. ope. si diligenti. vbi d̄z
q̄ clerici nō possūt renūciare iuri illi. s. q̄ cle-
rici nō teneant⁹ r̄ndere corā iudice seculari qz
h̄ ē introductū in fauorē totū cleri. **D**istinguit
aut̄ gōf. ti. de pul. q̄ si ius sit publicū aucte
scz instituetis et v̄litate scz cōtatis. pactis
puatorū tolli nō p̄t vt si paciscar ne furti cō-
mittēdi noīe agaz. h̄o em̄ ius scz vt maleficia
punian⁹ ē ius publicū aucte et v̄litate et iō
p̄ pactū tolli nō p̄t. ff. de pac. si vn⁹. s. pacta
et idē ē de sil. lib. 2. **S**i vō ius sit publicū aucte
et p̄iuatū v̄litate vt tutele et cure. cca h̄ac
actōez scz iuxta tutelā et curā tollendā habz
pactū et renūciatio locū. vt. C. et. ff. de pac.
in pl. lib. 2. legib. et idē ē d. sil. lib. 2. **I**us ḡo pub-
licū d̄cingens v̄litate nō cōem s; p̄iuatā p̄
pactū tolli p̄t. **I**te ea q̄ p̄mittunt⁹ ob nimia
reuerentiā alicui⁹ nō obligāt. vñ si liberus
ob nimia patroni reuerentiā d̄stringit se pe-
nalī obligatōe si patronū offēderet nō obli-
gat⁹. ff. q̄ rez. ac. nō da. l. j. **I**te oia q̄ tra-
bonos mores i pacto v̄l stipulatōe deducūt
nulli⁹ sūt momētū. C. de inuti. sti. ex eo. **I**te
s̄m can. si p̄misi n̄ accusare debeo denūciare
Si vō p̄misi nō denūciare pactū ē illicitū. ex
e. c. vlt. in glo. **I**te pacta d̄ueta q̄ neqz do-
lo malo neqz tra. leges neqz in quib⁹ fraus
alicui sit facta sūt seruāda. ait p̄toz. ff. d. iur.
gen. **I**tem pactū pena vallatū si sit tra. le-
ges siue tra. canones nec pactū tenet nec iu-
ramētū sup hoc p̄stitū vt ibidē. s. vlt. **S**i vō
sit p̄ter leges n̄ tenet pactū s; pena tenet p̄ter
legē eo q̄ fiat stipulatio alteri. vñ si tal̄ stipu-
latio fuerit vallata pena. pena tenet s; nō pa-
ctū. ff. de v. obli. stipulatio ista. s. alteri. si ac-
sit s̄m leges tunc tenet et pactū et pena. ita
tñ q̄ alterz qd̄ voluerit petet. ff. e. res̄ptū. s.
si pacto. h̄ec inno. **I**tem si q̄s p̄mittat ḡnali-
ter alicui dicēs qd̄qd̄ petieris dabo tibi in ta-
li p̄missione intelligunt⁹ excepta oia illicita
et ea q̄ specialiter nō p̄mississet. h̄ec bñ. ex. de
homi. cū iuramētō. ar. ex. de iurei. veniens
Insup nota q̄ pacta inita p̄ fr̄es miores v̄l
p̄dicatores vel alios mēdicantes cū rectori-
bus prochialiū ecciāz sup iurib⁹ prochiali-
bus. puta exhibitōe sacramtoz. oblatōnib⁹

iure funerādi et sil. lib. 2. vel sup alijs q̄buscūqz
si facta sint p̄ priores v̄l guardianos de suoz
dūentū siue locoz d̄sensu. licz auctas sedis
apostolice nō interuenerit vel licentia sui ge-
neralis p̄lati vel capituli sunt seruāda dūmō
sint alias licita et honesta. li. vj. e. quāuis.

Equit⁹ videre de sexto scz de d̄ditōibus
appositis in tractib⁹. et quidē de cōdi-
tōib⁹ appositis in tractib⁹ sponsaliū et ma-
trimonij d̄terminat⁹ infra lib. 2. octauo. vbi
agit⁹ de sponsalib⁹ et matrimonio. vnde hic
agendū est tantū de d̄ditōib⁹ appositis in cō-
tractib⁹ alijs. **C**irca qd̄ nota q̄ in tracti-
bus alijs apponi p̄t d̄ditio tractuz d̄stitues
verbigra. dono tibi h̄o si feceris aut dederis
michi illd̄. te em̄ donante vel faciente illud
donatio d̄stituit⁹. ff. de cō. et de. qui heredi-
q̄nqz addi p̄t d̄ditio tractū p̄mens seu adi-
mens. v̄bigra dono vel lego talē fundū si nō
manumiseris talē seruū. statim em̄ donatō v̄l
legatio tenet vel valet. s; si manumiseris adi-
mit⁹ v̄trūqz vt ibidē. l. cū sub hac d̄ditōe.

De tractōib⁹ ti. vij.

Einde d̄siderandū est de tractōibus
Et primo qd̄ est tractō et vñ dicit⁹.
scdo sup quib⁹ trāsi p̄t. tercio q̄n est
tractōnis effectus. **C**irca primū sciendū q̄
tractō est de re dubia et lite incerta necdū
finita nō gratuita pacto. ff. e. l. j. qd̄ autē de
et lite incerta ponit⁹ trāsiue. q̄si di. et re. ier-
ta lite. i. p̄pter lite qz q̄dm̄ lis p̄det facit rē
dubiā et incertā. lite aut̄ intelligo p̄ntē et fu-
turā qz etiā ante licem d̄testatā tractō fieri
p̄t. ff. de cōdi. et demō. eleganter. s. si q̄s post
licem etiā intelligo iustā vel iniustā. C. e. l. ij.
si tamen agens credat se iustā causam fouere
alioquin tra. ff. de d̄di. inde. in sūma. ita tñ
q̄ d̄linguat⁹ inter insistentē et resistentē.
si actōz p̄ calumniā insistat nulla fit tractō
Si vero reus per calumniā resistat tunc actō
quo ad eum valet. C. e. sub p̄textu. licet per
aliā viam hoc est p̄ actionem de dolo vel re-
plicationē doli cōsultatur actori vt ibidē d̄z
ciē quādo reus dolo inducit actorē ad trāsi-
gendum. **N**ō gratuita ideo dicit⁹ qz tractō
v̄llo dato vel p̄missō vel retento nisi proce-
dit. ex. e. sup eo. et. C. eo. tractō. **N**ō fini-
ta ideo dicit⁹ quia si iudicatum esset nec ap-
pellari nec retractari sententia posset. nec si
dubicaret⁹ de ea tractō nō teneret. ff. eo
et post rem. potest enim esse qz reus dicit⁹ con-
demnatus sum tibi ad decem solidos. et v̄trū
est qz debeo si tñ vis esse d̄tentus de quiqz sta-
tim dabo et tunc tractō nulla esset. sed etsi
iudicatum negaret p̄batio tamen ita apta esset
vt negare non posset adhuc idem esset. C. de
post. q̄ sententiā. **D**icit⁹ aut̄ tractō q̄si actio-
nis trāsiuo eo qz q̄ trāsiuit ab actōe trāsi et
discedit et ita dicitur p̄prie trāsiuere actor.
improprie vero reus. C. e. l. ij.

Equit⁹ videre de scdo scz qui trāsiuere
possunt. **C**irca qd̄ sciendū qz trāsiuere
possunt dominus compos mentis habens li-
beram admistratōem. maior. xxv. an. miores

de bono d̄y

em hic sicut alibi vlt' obseruatur illesi vel resti-
 tuunt' i integritate si fuerit adulti tutores n' hñ
 tes. **¶** Itē tutores et curatores eorū et pñdes
 pñtiaz et pñti ecclesiaz et pcuratores hñ-
 tes mādātū spēale l' etiā gnāle cū libera ad-
 ministracōe. Itē datū in rē suā. ff. de pecu. mādā-
 to. **¶** Itē caplm trāsfigere nō p̄t vacāte sede.
 ar. ex. ne se. va. c. ij. et. ij. Itē pñtus trāsfige-
 nō p̄t in cā eccle sine cōsensu capli. ex. e. dñi
 gic. sic nec p̄t alienare. x. q. ij. hō ius. si vō ha-
 beat lras de rato a caplo suo. s. dñtētes sim
 p̄t q̄ qd sup tali negotio fecit ratū hñbie
 trāsfigere p̄t. vt in. c. iij. in ter. et in glo. Et q̄
 dē ibi q̄ si trāsfectio fuerit seruata aliquot an-
 nis caplm eā reuocare nō poterit. ac si in eā nō
 cōsensit. hō idō dē q̄ si trāsfectio fiat hñm for-
 mā iuris p̄t rescindi infra q̄driennū si eccia se-
 lesam pbauerit. ex. de resti. in inte. re. q̄siunt.
 alias nō p̄t venire extra trāsfectōz. etiā statim
 ex quo cōsensit. C. e. quāuis. Et hñm hoc supple-
 maxie q̄ idē eēt si seruata nō fuisset. sic expo-
 nit glo. hñ. ponit' etiā ibi alia expositio quā
 omitto. **¶** Nota eēt q̄ si trāsfectio et cōpositio fa-
 cta inter psonas aliq̄s p̄ superiorē scz ordina-
 riū cōfirmet'. s. a pñō est real' et ppetua alias
 est psonal'. vñ nō durat nisi p̄ diu viuic ille q̄
 trāslegit. Ille tñ q̄ trāslegit eā reuocare nō p̄t.
 ex. e. veniēs. in ter. et i glo. Cōfirmatio tamē
 pape trāsfectōz q̄ q̄tū ad psonas erat psonal'
 fac' realē si papa hñ faciat ex certa scia q̄ etiā
 facere p̄t q̄ illa q̄ nulla ē sit aliq̄. xvj. q. j. c.
 fi. p̄ est mai'. hñ. Eps vō et alij inferiores
 nō p̄nt immutare naturā rei. et iō si trāsfectio
 ē psonal' psonalē cōfirmat. si real' realē ita vi-
 det' q̄buldā. Itē qñ trāsfectio vlt' pactū ab im-
 cio nō valuit p̄ pape cōfirmatōz vigore sumit
 ex. e. c. j. in ter. et glo.

¶ Equit' vidē de tercio scz sup q̄b' trāsfigi
 p̄t. Circa qd sciend' q̄ trāsfigi p̄t in oibus
 ciuilib'. C. e. cās. In crimib' autē interuenire
 p̄t trāsfectio in his q̄ penā irrogāt sangnis. C.
 e. trāsfigere. et. ij. q. iij. q̄. notandū. v. in oib'.
 actōz tñ tūc iadit i turpilianū. ff. ad turpil.
 ab actore. s. hñ nihil ad reū cui ignoscit' si ta-
 li mō redimat sangnē suū. ff. d. bo. eorū q̄ aū-
 sniaz cē. l. j. hoc tñ fallit in adulterio. vt i. l.
 trāsfigere qd tñ vidē hodie correctū in auct.
 vt nulli iudi. q̄. adulterū. vel forte obtinet i
 marito vlt' veni' trāsfigit' ibi nō de re dubia l'
 lite icerta s̄ recōciliat' dñicta. In crimib' vō
 q̄ nō irrogāt penā sangnis nō p̄t fieri trāsfectio
 s̄ sit ḡuita pactio l' remissio. ff. d. iure. fisci.
 l. in fisci. Et idē d' adulterio p̄t dici. si at re'
 data pecunia trāsfigat cū actore trāsfectō nulla
 est et re' habet' p̄ cōfesso. ff. de p̄uaricato. in
 oib'. et in dicto. q̄. notandū. v. in oib'. hñ autē
 fallit in crimie falsi. C. e. trāsfigere. Scdm tñ
 canones cū nullū crimē irrogēt penā sangnis
 xxiij. q. ix. his a q̄b'. et ex. ne cle. l. mo. sniaz
 in nullo ḡo crimie trāsfigit'. Itē in alimētis nō
 trāsfigit' nisi cum decreto p̄cōis qd nec alter
 mādare p̄t. in q̄rit tñ p̄tor de cā d' mō et d' p̄so-
 nis. si tñ alimēta sint futura et debita ex vo-
 lūcate vltima. vlt' donatōe mortis cā. vlt' si ali-

qd horū defuerit trāsfectio nō tenebit. In casu
 tñ nō req̄rit' p̄tor. scz cū alimētari' cōditōz suā
 meliorat. C. e. de alimētis. Itē in cōtrouersijs
 p̄ficiscentib' ex testamto nō p̄t trāsfigi nisi in
 spectis vobis testamēta. ff. e. l. fi. **¶** Itē trāsfigi
 tur sup seruilī et ascripticia cōditōe. ff. e. l. fi.
 Itē nō trāsfigit' in actōib' famosis descendē-
 tib' ex maleficio vt in actōe furti. et bonorū
 raptorū iniuriarū. scz ē in actōib' descendē-
 tib' ex cōtractu vt in actōne mādātū. tutele et
 depositi. ff. de his q̄ no. infra. l. furti. et. l. in
 actōib'. In spūalib' autē nō p̄t trāsfigi. l. vt de
 tur aliq̄d epale p̄ spūali q̄ hō symoniacū eēt
 ex. e. cōstitut'. imo si aliqui litiget sup bñficō
 nō p̄nt trāsfigere. ita scz q̄ vn' expēsas in lite
 factas soluat et alter lite cedat. ex. d' pac. cū
 p̄dem. p̄t tñ in eis amicabil' cōpositio fieri. ex.
 e. sup eo. Scdm tñ gof. in sū. e. u. et ex. e. c. ij.
 et hosti. si epale detur p̄ spūali aucte iudicis
 siue superioris p̄ bono pacis expiat' viciū sp̄-
 monie. ex. de p̄ben. nihil. tñ bñ. vide' ibidem
 sentire cōtrariū dicēs. p̄ si papa nō tolerasset
 cōpositōz ibi factā auctas iudicis nō sufficere
 bat q̄ hñ de iure nō poterāt. vñ dicit ibi papa
 nos eā hoc adhibito moderamie toleram' et
 ad tps tñ vt sequit' ibidē. Potest tñ fieri trās-
 lectio in spūalib' vt de' spūale p̄ spūali sicut
 dicim' in pmutatōe. ex. d' re. p̄mu. ad q̄stōes
 in ter. et glo. et inno. ex. e. statui'. Distūguūt
 tamen quidā q̄ dare spūale p̄o spūali
 eiusdem generis est licitū. vnde potest fieri
 trāslectio talis scz p̄ vnus accipiat decimas
 in vna prochia et alter in alia. vel vnus be-
 neficiū vnū et ali' aliud cū cōsensu ep̄i sic fit
 in pmutatōe. dare vō spūale p̄ spūali alter'
 generis est illicitū vt beneficiū p̄ iure patro-
 nat'. Et dicūt quidā q̄ hñ inuit. c. sup eo
 in suis exemplis. Itē trāsfigi nō p̄t sup iniuria
 illata sine iudicis aucte. ff. q̄ no. infra. l. furti
 Itē nec in iure p̄onatus cū sit spūale. ex. e.
 p̄terea. Itē nec in iure subiectōis spūalis. ex.
 e. p̄terea. ḡtis tñ remittit' p̄t. ex. de puil. cū oli
 Eps vō p̄t in remissione restituere censū sibi i
 recognitōez dominij soluend'. ex. de censu. ois
 aia. vlt' ad p̄cepte libertatis indicium. ex. de
 puil. recepim'. venit autē in gnālē remissionē
 remissio oim epaliū. nō autē visitatio nec p̄cu-
 ratio. ex. de dona. pastorat'. nec cathedra. cū
 vt ibidē. vñ nec iurisdicō. xvj. q. ij. visis i fi.
 nec reuerētia. C. d. bo. li. l. vl. S3 et hñm guil.
 ex. e. p̄terea. et hosti. nō tenet facta trāslectio.
 eēt i subiectōe epali q̄ ē iter dñm et seruū nisi
 sit dubiū vñ sit seru' ille de q̄ q̄rit'. C. e. in
 terpositas. hōrtād' tñ ē dñs seruac' pactū. C.
 de liberali cā affines. in ter. et glo. **¶** Quid
 si sup eccia agat' nūqd trāsfigi poterit. ex. q̄
 nō. ex. e. cōstitut'. qd itelligit' qñ agit' de ec-
 clesia tanq̄ de u. siue bñficio ecclesiastico. ex. e.
 sup eo si tñ duo ep̄i l' duo moāsteria agāt de
 eccia cōtēdētes d' p̄petate ei' l' de p̄petate ali
 c' p̄dij. vt. xvj. q. iij. iter memoratos. tūc trās-
 lectio locū hñ sic et pmutatio dum tñ nō det'
 epale p̄ spūali. ex. d' re. p̄mu. ad q̄ōnes. puta
 q̄ vn' habeat vnā ecciaz et alter aliā vlt' vn'

habeat aliq̄ spūalia in vna ecclia. et alter in alia. hec gof. et bñ. in. c. sup. eo. et idē inno. e. e. c. statum. Nota insup q̄ qdā sūt i qb̄ nec dpositō nec dispesatio nec trāfactio locū h̄. ut q̄ v̄r dimittat v̄roē et aliā subducatur. q̄ monach̄ existēs monachus p̄p̄riū habeat q̄ subiectus sup̄iori in licitis et honestis nō obediatur. et in similib̄. e. e. c. fi.

Equit̄ vidē de q̄ro sc̄z d̄ trāfactōis effectu. Circa qd̄ sciend̄ q̄ trāfactōis effectu ē ut om̄e instrumentū p̄tines ad cāz sup̄ q̄ est trāfactū et qd̄qd̄ aliud est qd̄ op̄e p̄b̄ ferre p̄t sit oino cassū. et sola trāfactio robur obtineat p̄petuū. e. e. c. j. h̄. ē ver̄ s̄m glo. nisi dolo tal̄ trāfactio sit extorta. qz tūc n̄ valet. C. e. sub. textu. Ille tñ q̄ dolo adhibuit eā reuocari nō p̄t. vñ licz postea instrumenta repiant̄. nisi tñ lis restaurabit̄. C. de trāfac. l. ij. et e. de sen. et re. in. mter monasteriū. et c. se. hec bñ. Itē trāfactio pena vallata manet infirmitate sua etiam soluta pena. ff. de trāfac. q̄ fidē. Itē trāfactio tenet etiā si trāf̄ gēs decipiat̄ vltra dimidiū iusti p̄cij. qz māgnū dmodū ē a lite recedē. ff. ad treb. lucius. §. fi. et e. de emp. et ven. cū cā. vbi pl̄a de h̄ in glo. si tñ trāfactio imita fuerit ex falso instrumento licz iteruenerit iuramentū retractari d̄z p̄tū ad illd̄ qd̄ fuerit dpositū ex instrumento falso alijs manētib̄ firmis. C. e. l. penalis.

Itē ex eo dat̄ exceptio in oi eo de quo fuerit actū et trāfactū. Vñ si fuerit gn̄alis petitio et gn̄alis trāfactio in oib̄ obstat exceptio. C. e. nō ē. nisi rē occultauerit dolo sp̄m de q̄ decept̄ ē actor. ff. de pac. tres. Si vō sit gn̄alis petitio et d̄ sp̄e facta trāfactio in illa tñ sp̄e nocet exceptio. Et idē est si sit sp̄ealis petitio et general̄ p̄tū ad v̄ba trāfactio. C. e. cū aqliana. et. l. q̄ cū tutorib̄. §. fi. Et idē est multo fort̄ si v̄raqz sp̄eal̄ fuerit. ff. de pac. si vn̄. §. pacta. Si vō petitio sit indefinita sic q̄cūqz trāfactio sequat̄ nō obstat nisi in sp̄eb̄ i iudiciū deductis. C. e. si ex flis. Et h̄ ē effectu trāfactōis ex pte rei. Ex pte vō actoris nō dat̄ actio de trāfactōe ut illd̄ det̄ ul̄ fiat qd̄ conuenit dari uel fieri ut recederet̄ a lite qz redire p̄t ad veterē actionē. Et si opponat̄ exceptio ex trāfactōe replicabit actor qz fides nō d̄z ei seruari q̄ vult d̄tra pacta versari. C. e. si apud acta. et e. de iureiu. puenit. Si autē actori nō sup̄est actio vet̄. dat̄ ei d̄ditio ob cāz d̄tra reū ut se reponat ad p̄mā obligatōez ff. de d̄di. cā. data siq̄s. Vel dat̄ actori actio p̄scriptis v̄bis ad interesse. qz do ut des ut h̄ remittere sit dare. ff. de p̄scrip. v. ob cā. d̄ do lo aut nō agit actor qz ad trāfigendū dolo nō fuit licet ex post facto reus dolo qd̄ fidē nō seruauerit. ff. de do. l. j. §. siq̄s. Si autē actor ad trāfigendū dolo inductus fuisset de dolo aget. C. e. l. actione.

De emptione et venditōe. ti. viij.

Postea d̄siderand̄ ē de d̄tractib̄ inspe

ciali. Et p̄cio de emptōe et venditōe.

Circa qd̄ videndū primo de ar̄is q̄ solēt dari ut in plurib̄ ante venditōez. sc̄do qd̄

est venditio et emptio. tercio de venditōis diuisione. quarto de quo quelibet venditio p̄ficiatur. quinto ad quez spectet periculum rei vendite. sexto ad quid tenet venditor emptori et de actione v̄m̄ contra alium ut faciat qd̄ debet. septimo de impedimento p̄lito cōtractui p̄ erroze dolo uel deceptōez. octauo qd̄ de p̄dentib̄ v̄l m̄suris falsis. nono d̄ ca sibi in qb̄ cogit̄ qz vendē rē suā. decio d̄ negociatōib̄ siue mercatōib̄ q̄ d̄sistūt in vendēdo uel emēdo. undecio de q̄busdā casibus dubitabilib̄ circa materiā istā. duodecio de monopolijs. Circa primū videndū est qd̄ sit d̄atio ar̄az et qd̄ op̄et̄ et q̄ sit pena ar̄az.

Circa p̄mū sciend̄ q̄ donatio ar̄az ē argumētū emptōis et venditōis d̄tracte. vñ bñ p̄t emptio et venditio d̄trahi sine ar̄a s̄z p̄ eaz sit euident̄ iter ementē et vendentē de p̄cio d̄misso. ff. de d̄tracte. emp. qd̄ sepe in p̄n̄. Si etiā interuenerit ar̄a nichilomin̄ p̄t vterqz recedē ab emptōe v̄ venditōe. licz penitēs penā ar̄az incurat. nisi īd̄ qd̄ ē datū loco p̄cij l̄ p̄tis p̄cij interueniat. ut qz dicat emptor do h̄ noie ar̄e et p̄ pte solutōis p̄cij. tūc em̄ altero eoz rū iuito n̄ recedēt̄ a d̄tractu venditōis. qz cū p̄ciū v̄l p̄ p̄cij sit soluta res definit eē inteḡ qd̄ nō fieret si noie tñ ar̄e datū eēt. h̄ p̄ban̄. C. qñ li. ab emp. rece. l. ij. ar̄e em̄ nō p̄cia s̄z pignora dicūt̄. Op̄at̄ aut̄ d̄atio ar̄az ut ptes d̄tractū p̄ficiat̄ metu pene ar̄e. Ar̄e aut̄ pena ē ut sc̄z ea iteruenerit si p̄ emptōzē ip̄m dantē steterit quo min̄ impleat̄ p̄dit qd̄ d̄dit. Si vō steterit p̄ venditōzē ar̄a recipientē restituere cogit̄ duplū. i. illud qd̄ recepit et tñ de suo siue venditio sit celebrata i scriptis siue sine scriptis ut insti. de emp. et ven. §. in his aut̄. et nichilomin̄ s̄m bulg. et io. agecur ad interessē. s̄z s̄m mar. et accur. satis ē q̄ amicitant̄ ar̄e. Sc̄dm̄ vō hosti. si ar̄a det̄ p̄ ar̄a et p̄ solutōe. v̄a est sn̄ia p̄ma. si aut̄ tñ p̄ ar̄a vera ē sc̄da. S̄z nūqd̄ idē ē de pignozib̄ d̄atis sc̄z q̄ is p̄ que steterit p̄dat̄ pignus. h̄ qz sic qz ar̄e ut dictū ē pignora sūt. et s̄l̄r p̄ d̄ationē pignozis res nō definit esse inteḡ. Et h̄ intelligit̄ si illd̄ qd̄ ē datū sit pign̄ simpl̄ et inestimātū. Si vō estimātū sit et adiectū p̄ ce dat̄ pro ar̄a et solutōne tunc res definit esse integra sicut dictum est sup̄ de ar̄a. ar. C. de rescin. ven. p̄cij.

Equit̄ vidē de sc̄do sc̄z qd̄ ē venditio et emptio. Circa qd̄ sciend̄ q̄ venditio ē aliquid rei p̄ certo p̄cio d̄atio. Et emptio ē aliquid rei p̄ certo p̄cio acceptio. Et sic colligit̄ q̄ i h̄ d̄tracta d̄nt esse duo. s. res et p̄ciū. res qd̄e ex pte vendētis. Et d̄plect̄ h̄ nomē rei tā corp̄alia q̄ de sui natura p̄nt tangi ut fūd̄ vestit̄ et silia q̄ incorp̄alia ut iura et actōes. tā p̄ntia ut q̄ iam sūt in re. natura. q̄ futura ut q̄ nō sunt sed futura sperant̄ ut futuri fructus ancille et iumēti p̄tus. tā d̄mōstratiua ad oculū ut que subiacent sensui visus et tactus. q̄ d̄mōstratiua ad intellectū ut q̄ p̄cipiūt̄ solo intellectu ut ē dimidia l̄ tercia p̄s sum̄do p̄ idiuiso. Et sic res oēs vendi p̄nt d̄am̄ sine t̄es q̄

Ar̄a
Sponsio

Ar̄a
Sponsio

Sup his detrahi possit. sicut em aliq res sup qb
detrahi no pt ut habitum e supra de tractibus
mutilib? rde rex. Ex pte vo emeis dz inter:
uenire pciu vez et certu et distes in pecunia
numerata. vez dico. i. vero aio dz solui. no
sistat. qz si pciu apponat ymagarie vl p si:
mulatoez nulla e veditio. debz etiā pciu esse
quātitate scz certā dūnes quātitatē vt. x. vel
xij. solid. vt insti. e. §. pciu aut. Et dz esse quā
titas illa pecunie numerabilis. qz pciu in sola
pecunia distit aliter no esset veditio sz pmu:
tatio vel ali? detrahitus innotatus vt istu. e. §.
pciu. Ad h? nota q pciu no dz nec pt dfer:
ri in arbitriu alie? detrahentiū. vt dicat? ven
do ubi quāti voluero l quāti volueris qz nul
la esset veditio vt. C. de detrahē. emp. in erzā
tis. tñ si pciu nel etiā rei q emie? nel augmen
tū nel diminutio in alteri? psona terciē arbitriū
dferat? tūc si ille terci? noiat? fuerit et
pciu arbitret? tenet veditio. Si tñ ille iniq ar
bitret? ad arbitrium boni viri. i. iudic. recur
rat? ff. de v. ob. dūnu? §. cū ita. et h? h? lo
cū in tractib? bone fidei et i detrahit? stri:
cti iuris. vt. ff. de opis li. si libert? Si vo ni:
bil arbitret? no tenz veditio nec ad alteri? ar
bitriu recurrit? vt. C. d detrahē. emp. l. vlc.

Equit? vidē de terciō scz de diuisione veditio
tis Circa qd sciend q veditio nū quedā
dicunt? fieri in scriptis qdam sine scrip tis. Di
cit? aut veditio et qlibet ali? detrahit? fieri in
scriptis qñ in detractu nel ante pres dūniūt
ut inde scriptura fiat. Sine scriptis vo dz qñ
no agit? inter pres vt inde fiat scriptura et si
etiā postea fiat ad cautela. tñ ex quo no fuit
actū ab inicio dicit? fieri sine scripto et mulco
magis postea si fiat nulla scriptura. sic in vē
ditioib? rex. existentiū in numero pondere et
mensura. In venditione em talium no solent
fieri instrumenta.

Equit? vidē de qrtō scz qñ qlibet vendi
tio pficiat? Circa qd sciend q venditio
illa q fit sine scriptis solo dñsu pciu d pcio
et de re pficit? ex h em cogit? et veditioz rem
tradere nel interesse p̄stare vt de ac. emp. l. j.
et emptoz pciu soluere ut ibidē. l. iulian? §.
offerri. veditio vo q fit in scriptis requirit et
dñsu et finale ipi? scripture dplementū. qd
tūc esse factū intelligo qñ solēnis stipulatio
ē sup illo detractu celebrata. et testib? adhibi
bitis factū ē mandatū a notario q vtracq pte
p̄nte scribant? vt. C. de fi. instru. detractus. Et
anteq ista sint facta qlibet ps recedere p̄t a
detractu et neuter agē p̄t vt ibidē. Si tñ veditio
toz anteq p̄dicta sint dpleta rem tradat bene
trāffert dominiū sz agere p̄t ad rē recuperan
dā nisi pciu soluat? C. de rex. pmu. reb?.

Equit? vidē de quinto scz ad quē spectet
periculū rei veditio. Circa qd sciend q si
veditio fiat pure sine scriptis de re certe spci
q degustatoz no exigat ome periculū rei epte
spectat ad emptozē. etiā si res no sit emptozē
tradita insti. e. §. cū aut p̄ter casū publicatōis
nisi pactū culpa vl moza interueniat. pure iō
dixi qz si veditio esset dditional ante dditōis

eventū periculū imineret ad veditiozē sz dete
rioratō ad emptozē vt. ff. de picu. et dmo. rei
vē. l. illd. iō aut dixi sine scriptis qz si fiat in
scriptis piculū spectat ad veditiozē ante p̄ sc̄p
tura pficiat? vt. C. de fi. instru. detract?. Ido
vo certe dz. qz si sub alternatōe fiat eptio di:
uersaz rex piculū pmi p̄tinet ad veditiozē
vt si tibi vendā stichū l ticiū piculū p̄tinet p̄
tinet ad venditiozē. piculū sc̄di ad emptozē.
vñ si stichus obiit dabit? ticius. vt. ff. e. si in
emptōe. §. si emptio. Ido at dixi spci qz si fiat
veditio i gñe piculū n̄ p̄tinet ad emptozē. vt
cū veditio hōiez et no dico quē qz qd debet? in
gñe no p̄t p̄ire. C. si cer. pe. incēdiū. Quid
si vendā incertū de c̄tis vt vnū de seruis meis
vl. v. corbes ex h dolio et oēs peant. f̄ndet
host. q emptoz repetet p̄ciu si dedt? qz sine cā
ē apud me et si no dedt? hz exceptōez et sic n̄
p̄tinet ad eū piculū. Ido at dixi q degustatoz
no exigat qz si sit res q degustatoz desideret
vt vinu zinziber et hmoi et veda? in sp̄e. post
degustatoz no ante perit et deteriorat? epto
ri. Si vo veda? in gñe tūc sūt duo necessaria
vt peat et deteriorat? emptozē scz degustatio
dmesuratio siue pōderatio et h szm io. bulg.
et plac. h azo. dixit q de vino ē spēale vt sta
tim facta venditōe in spē etiā ante degusta
toez peat et deteriorat? eptozē. ff. e. q sepe. §.
in his. Itē piculū publicū p̄tinet ad vendi
tozē. vt. ff. loca. et dduc. si fūdus. Itē si sit in
certū pactū q piculū respiciat veditiozē n̄ pe
rret emptozē siue de casu fortuito dicituz eēt
sp̄ealiter szm bulg. siue gñaliter szm mar. Idē
ē si veditio fuerit in culpa l dolo q res peat
vl deteriorat? Idē etiā est si veditio fuerit in
moza qz piculū spectat ad mozosū etiā si res
erat pitura penes alnū szm io. et azo. Sz mar
dicit detrahit. vltima vo moza sz nocet illi q
facit eā. ff. de picu. et dmo. rei vē. i. d. h isti.
e. §. si at in glo. Et host. addit q si calliditas
interueniat ex pte veditiozē. scz qz bonitatem
duraturā affirmavit uel etiā sciuit n̄ duratu
rā et tacuit imputat? ei. ff. d picu. et dmo. rei
ven. si q̄s iura. Item sicut piculū p̄tinet ad
emptozē ita et dmod. ff. de re. iur. szm naturā
et iō qd p̄ alluione accrescit et fruct? et p̄
rei veditio spectat ad emptozē. C. d ac. emp.
et ven. l. si fructib? Quid si res vedita apd
veditiozē sit furto sublata. h̄ aut iter eos cō
uenit de custodia. et tūc damnū erit ipi? veditiozē.
aut no dūit et tūc sufficere dz q veditiozē
dicoz tales custodia adhibuerit qualē bonus
paterfamilias reb? suis adhibz. qd si fecerit
in nullo tenet? ff. e. q sepe. §. si res.

Equit? vidē de sexto scz ad quē tenet? ven
ditiozē eptozē et ecōuerso. Circa qd sciend
q veditiozē te? rez tradē ita q emptozē hēat va:
cūā possessionē h? ē ita q emptoz sit potioz i
possessione ita q ab ea no possit aduocari. Nā
si q̄s eā aduocauerit pinde est ac si tradita no
fuisse. vt. ff. de ac. emp. et vē. l. j. §. j. hec at
traditio facit emptozem dñm si veditiozē erat
dñs. Si vero no erat domin? obligat? nomie
euctōis dūmō pciu sit sc̄lutū ul eodem noie

Si p̄o venditū ap̄ p̄t p̄t p̄t

factum ut ibidem. l. emp. Si vero venditor nolens rem tradere tenetur ad interesse ut ibidem. l. j.

Sed nunquam manu militari ab invito venditore res vendita poterit extorqueri. h. l. h. visum est domino mar. q. sic p. legem. ff. de rei ven. l. q. restituere. Sed hinc g. ar. contra p. legem. C. de ac. empr. et ve. emp. l. j. Debent enim prius precium offerre quod venditor rem tradere quoniam in venditione non transferat dominium etiam rem tradita nisi precium sit solutum vel alias satisfactum. secus est de permutatione et alijs tractibus. h. dico nisi venditor fuerit securus fidei emptoris. insti. de rez. diui. p. tractibus. g. vendite. Si vero neuter fidei habeat de altero precium et res deponatur apud sequestrum. ff. de solu. l. si solutus. h. b. n. ex. de spmo. in cum vni emptor agere non potest ex empto. antequam soluat vel offerat precium venditori ut in g. vendite. Notandum autem quod si quis mandauit tribus de re sua vendenda et unus eorum emat. venditio non valet et reuocari potest. quod videtur mandatum ut alij vendatur. ff. e. licet. h. b. n. in questionibus. Item si videro tibi alteram natam rem illam vel illam habeo optionem non tu nisi sit aliter dictum. ff. e. si ita distrabit. h. accur.

Item si vendidero tibi bibliothecam. i. armarium librorum hac additio. s. si poteris habere locum in quo eam ponas et p. te steterit quo mihi locum habeas. agere possis contra te ex vendito quasi completa additio cum p. te steterit quo mihi compleatur. ff. e. l. ab eo

Item quando tractus fit sic scilicet ut liceat emptori a tractu discedere si emptio displiceat tunc usque ad .xl. dies et non ultra emptor discedere potest nisi decem sit quod quicunque velit discedere possit. ff. de edi. edic. q. si nolit. et ex. de pigno. illo in glo. Item si quis pedium emerit cui aqueductus debetur ius aque sic ad emptorem pertinet etiam si non sit dictum sicut et ipse fistule per quam aqua ipsa ducatur licet sint ex edes. et h. est ratio accessiois. ff. e. si aqueductus. Item si quis pedium vendiderit hac additio. scilicet ut emptor satisfaciatur reipublice si emptor non satisfecerit non ideo tractus cassatur. sed venditor agere potest ad interesse ut fiat quod dicitur C. de resc. ven. ea additio. Item si vinum quod est in dolio sit venditum h. videtur actum scilicet ut expediam doli in appetitu tempore propter nouam videmiam vni venditor illi non ante habebit doli expediat quod emptor euacuet ipsum nisi vindemia superueiat. l. nisi venditor sit vini mercator qui consuevit emere et reuendere vinum. ff. de pecu. et omo. rei ve. l. j. g. vlt. h. g. v. Vni si emptor nolit accipere p. venditor mensurare et effundere coram testibus si vasa sint necessaria sibi hinc host. Item si res sit vendita duobus potior est scilicet si primo sibi tradatur. et idem est de donatio. C. de rei ve. quotiens nisi primo emptor emisit noie ecclesie h. em. est speciale quod dominium acquirit sine traditio. ar. ex. de ofa. ex lris. et expse. C. de sacrosan. ec. v. iter dnu. Et etiam si scilicet emerit noie ecclesie profertur pro. ff. de pecu. in cae. h. venditor te crimine stellationat. et etiam. l. cornel. d. flis et. ff. de crimine stel. l. iij. Item licet res sit emptoria mea pecunia non ideo sit mea nisi emat noie meo C. de rei ve. si ex ea. Fallit autem h. in re emptoria pecunia ecclesie. ar. ex. de pecu. cle. c. ij. et. c. penl. vel de pecunia militis vel pupilli vel mica

ris vel data coniugi. C. de rei ve. sine. C. de ar. in. l. iij. et de. ff. de dona. inter vi. et vxo. vel de pecunia usuraria. ex. de vsur. cu. tu. in g. si. hinc quosdam. de quo dicitur ut infra ti. de vsura. ar. d. penis usurario. Insup nota quod de re vendita euicta agit emptor de euictione. h. t. n. fallit in multis casibus. scilicet si emptor super re vendita impetitur non nunciavit venditori vel fideiussori si venditor sit absens. vel si emptor contumaciter abfuit tempore finis. vel si propter iniuriam suam contra eum lata fuit sententia. ex. e. c. vlt. vel si non tempestiue denunciet h. iam prope finem ut. ff. de euic. si rez. qua. g. vlt. nisi sit in tractu remissa necessitas nunciandi ut. ff. de euic. l. penl. Sunt etiam et alij casus in quibus emptor non agit de euictione scilicet si promisit et finem contrariam reportat ut. ff. de euic. si dictum. g. si promisero. Item si sua culpa possessione amisit ut in. l. re. qua. g. si culpe. Item si habuerit rem pro derelicta ut ibidem. l. si securum est. Item si ancillam emptam prostituat ut ibi dicitur. l. si mancipium. Item si emptor vsucepit rem emptam ut ibidem rem alienam. Item si venditor absente emptore condemnatus non appellat ut ibi dicitur. l. herenius. Item si rem alienam sciens emere nisi de euictione specialiter sibi prospexerit. C. de euic. si fundum. vel nisi aliquid casuale contingat. C. coia del. l. si. et ex. de re. eccle. no. alie. ad audientiam. Item si venditor voluntate emptoris in loco vendita sepulchrum fuerit. ff. de euic. si p. impendendum. Item si emptor vsucapere potuit et non vsucepit ut in. l. si dictum. g. si cum p. et ex. e. c. si. in glo. vbi plura habentur de hac materia.

Item venditor tenetur emptori rem vendita euicta in simpliciter tantum. et ad interesse. et in rebus preciosis cuiusmodi sunt indumenta ornamenta preciosa. vel est h. relinquendum arbitrio iudicis. s. q. sint res preciose. et tunc cogitur in dupliciter promittere aliter condemnabitur in dupliciter sic intelligitur ff. e. l. ij. et. l. emptori. et intelligitur dupliciter precij duenti. ff. e. l. cum fundus. stipulatio tamen potest fieri ex dentione in quantum voluit pres. C. e. si cui liberam.

Equitur videre de septimo scilicet de impedimento pro tractu pro errore doli vel deceptione. Circa quod sciendum quod venditio non tenet si error pro in precio ut si putat vendere tibi pro .x. solidis. et tu putes emere pro .v. secus est si e conuerso. ff. loca. si locum. Secundo in tractu ut si putem vendere et tu putes donari. ff. de re cre. si eius. Tercio in corpore ut si putem vendere unum fundum. et tu putes emere non illum sed alium. ff. e. in venditionibus. h. si vendam tibi petram cocum cum non sit. et is qui est vocatus hugo. si noia seruo. sint nota. tunc is debet qui est noiat. Si vero sint ignota. tunc is videtur venditor cui artificium est adiectum. ff. d. reb. dubijs q. habebat Quarto in materia ut si vendatur auricalcum pro auro. ff. e. in venditionibus. Dignus non tenet si quis obliget eum pro auro. ff. de pigno. ac. l. j. Quinto in substantiali qualitate. ut si vendatur acetum pro vino quod ab initio fuit acetum. Secus est si ab initio fuit vinum et postea coacuit ut ibidem. Si est in parte error in qualitate substantiali non tenet pro parte in qua error est. ff. e. quidam. Tamen error aut qualitas accidentalis

epit.

nō viciat contractū. ut si q̄s emit agrū sterilem
 quē credit esse vberē. xxx. q. 1. §. 18. ita. Hoc ē
 vberē s̄m io. an. nisi in trib⁹ calib⁹. vnus est si
 decept⁹ ē vltra dimidiū iusti p̄cij. sedus est si
 ager pestiferas herbas h̄ret. C. de edi. edic.
 l. ij. terci⁹ si dol⁹ cāz contractui dedisset. ff. d
 dolo. l. elegāter sexto i sexu ut cū puto ven
 dere puellā et tu putes emē puez. s̄ si putes
 emere vginē et ē corrupta emptio tenet. ff. e
 alioq̄n. §. p. si ego. s̄ veditoz scies esse corrup
 ptā te actōe ex epto ad resoluendū contractū.
 ff. de ac. emp. et v̄. ex empto. §. si q̄s vginēz.
 Septio de essentia ut si q̄s v̄dat domū q̄ est
 obusta et vterqz ignorat h̄. si em̄ res vendita
 credat⁹ extare cū nō extet nulla ē eptio. ff. e.
 domū. S̄ si v̄dat dom⁹ p̄ maiorē pte obusta
 tūc aut vterqz. l. eptoz et v̄ditoz ignorat do
 mū esse obustā et sic nō tenet et te eptoz ven
 ditorū ad iteresse. Aut sol⁹ eptoz sciuit et tūc
 v̄ditio tenet et tenet⁹ solvere p̄ciū totū. Aut
 vterqz sciuit eā eē obustā. aut totā. aut p̄ ma
 iorē pte et tūc nihil ē actū et dol⁹ dolo open
 sat. ff. e. domū. Et qd̄ d̄z nihil actū esse itelli
 gi⁹ quātū ad pte obustā. hec accur. et host.
 Octauo in p̄sona. vñ si q̄s ē pact⁹ se v̄ditu
 rū agrū petro et postea v̄it tici⁹ dicēs se eē
 petz et emat agruz ab eo. ille n̄ d̄z v̄didisse
 agrū ticio s̄ petro. ij. q. 1. §. bis ita. Itē con
 tractū qdam sūt contract⁹ stricti iuris ut mu
 tuū et trāfactō. qd̄ā bone fidei. In p̄mis si do
 lus det cāz contractui v̄l incidat in contractū te
 net contract⁹ s̄ actio ex eo elidit⁹ p̄ exceptōez.
 ff. de v. sig. si q̄s. §. aliter. In d̄ctūb⁹ at̄ sedis
 scz bone fidei aut dol⁹ iteruenit aut nō. si sic
 aut ergo dat cāz contractui aut incidit i contractū
 si p̄mo aut dol⁹ ē adhibet⁹ p̄ trahētes aut
 p̄ mediatorē. si p̄ trahētes sic n̄ tenet contra
 ct⁹. ut si dolo te iduxi ad v̄dendā rē quā ali
 ter n̄ v̄didisses. obigra tu volēs emere d̄cre
 tales meas q̄ris a me si volo v̄dere eas et n̄
 deo p̄ nō. et tu dices si scies illd̄ qd̄ scio scz
 aliā opilatōez eē v̄curā libenter v̄deres et
 iō v̄do tibi nō tenet contract⁹. Si vñ dolo sic
 adhibet⁹ p̄ mediatorē sic tenet contract⁹ s̄ d̄
 actio de dolo contra mediatorē. In subsidū tū
 eū eptoz te s̄m host. ff. d dolo elegāter. §.
 j. peat⁹ at̄ salariū qd̄ ei d̄z dari iure licito. ff.
 d̄ p̄fener. l. j. Si at̄ dol⁹ incidit in contractū pu
 ta v̄ditur⁹ erā s̄ p̄pter dolo tū v̄didit p̄o
 miozi tenet contractus s̄ agit⁹ ad residuū ople
 mētū. ff. d̄ acti. emp. iulian⁹. §. si v̄ditoz. Si
 at̄ nō iteruenit dol⁹ aut g⁹ trahēs ē decept⁹
 in re ip̄a sine alteri⁹ dolo aut nō. si nō tenet
 contract⁹. si sic n̄ tenet. ut si v̄dat⁹ aux. p̄ au
 ricalco. aut i quātitate rei sic agit⁹ ad supple
 mētū eā si decept⁹ sit cca dimidiū rei. nisi
 fuisset deposit⁹ termi⁹ m̄surādi rē illā. et ille
 q̄ accepisset de q̄ritate nō renūciasset. ut si v̄
didi tibi q̄tuor modios vinee et dixi q̄ infra. x
 dies m̄surares et mihi d̄ q̄ritate renūciares
 si mihi nō renūciaueris. et mi⁹ habueris dā
 nū erit tuū. ff. e. si fundū. Et si m̄sure denun
 ciatio fraudulēter fuit dilata te actōe d̄ do
 lo s̄m host. ff. e. cū dilecti. aut in p̄cio et tūc s̄m

host. si in p̄cio sit decept⁹ nō ex p̄posito contra
 hēus liquidē vltra dimidiū iusti p̄cij. agit de
 cept⁹ ut contract⁹ rescindat⁹ v̄l iustū p̄ciū sup
 pleat⁹ data optōe decipiēdi. C. de rescin. ve.
 l. j. §. ad h̄. tamē bñ. dicit q̄ electio ē empto
 ris q̄n mi⁹ dimidio iusti p̄cij emit⁹. e. cū di
 lecti. et. c. cū cām. g⁹ a contrario si vltra dimi
 diū iusti p̄cij. ut sit emptoz decept⁹ sic dabit⁹
 electio v̄ditoz sic itelligit a zo. Emit⁹ at̄ s̄m
 azo. res min⁹ dimidio iusti p̄cij. si res valz. x
 solid. et v̄dit⁹ p. v. min⁹ vno denario. et sic
 decipit⁹ v̄ditoz. si aut valet. x. et emat⁹ p. xv
 et vno denario deceptio ē vltra dimidiū iusti
 p̄cij et sic decipit⁹ eptoz. Alij dicūt q̄ tūc ē de
 ceptio vltra dimidiū iusti p̄cij q̄n res valēs. x
 emit⁹ p. xxj. s̄ p̄ma snia verior est s̄m host. et
 bñ. Si vñ deceptio nō excedat vltra dimidiū
 iusti p̄cij. et vterqz trahētū est maior et p̄ua
 tus. tolerat⁹ s̄m leges. qz licz trahētib⁹ se
 inuicēz decipe naturaliter. i. bona fide scz q̄
 v̄ditoz credat v̄dere iusto p̄cio. aliter est si
 aliter sciat. dūmō nihil dicat q̄ alter mouea⁹
 ad emendū s̄m accur. ar. optimū. ff. de dolo
 q̄ v̄ditoz. Minor vñ et ecclia restituerent⁹ si
 guiter lederent⁹. et silr republica. hec host.
 Quādoqz tñ contract⁹ nō tenet et tñ ex eo agit⁹
 ut si q̄s colludēte meo p̄curatōe emit ab eo
 passū ager⁹ ex empto v̄l ut emptio maneat in
 totū v̄l ut restitua⁹ in totū. Et silr si q̄s miczē
 xv. ānis circūuenerit miozi d̄ actio ex emp
 to ut emptio in totū remaneat vel in totū de
 struat⁹. ff. de ac. emp. iulian⁹. §. si q̄s. hec bñ.
 e. cū dilecti. Nota tñ s̄m guil. q̄ si q̄s scie
 ter emerit rē vltra dimidiū iusti p̄cij n̄ succur
 rit⁹ ei li. vj. d̄ re. iur. sciētū n̄ infer⁹ dol⁹ ar. cō
 tra. qz ius nō distiguit si sciuit v̄l ignorauit.
 Nota etiā q̄ in contractū d̄z accēdi tps v̄ditio
 nis. vñ si silua q̄ est v̄dita p. xl. libz valēt
 tñ. x. tpe v̄ditōis. et postea tpe litis d̄resta
 te omuniter valeret. xxx. v̄ditio reuocaret⁹.
 e. cū dilecti. i glo. S̄ qd̄ si aliq̄s iurauerit
 contra v̄ditōez nō v̄ire. Nūq̄d audiet⁹ si de
 ceptus vltra dimidiū iusti p̄cij velit agere.
 R̄ndet bñ. e. cū cāz. q̄ talis si sit maior nō
 audiet⁹. si vñ mioz audiet⁹. qz p̄ iuramentū n̄
 excludit⁹ nisi beneficiū qd̄ h̄z ex etate et non
 ius cōe. vñ iure cōi p̄t agere uel ad supplendū
 p̄ciū vel ad rescindendū contractū. s̄ restitūōez
 in integz. petere nō p̄t p̄pter iuramentū. si aut
 iurasset nō repetere rē ex eo q̄ esset deceptus
 vltra dimidiū iusti p̄cij tūc nulla via audire⁹
 hec bñ. io. aut. x. q. ij. §. hoc ius. videt⁹ sentē
 re q̄ nō licet trahētib⁹ se decipe licet h̄ lex
 d̄cedere videat⁹. Done q̄ res empta min⁹
 dimidio iusti p̄cij peat apud emptozē. Nūq̄d
 v̄ditoz agere p̄t ad supplementū iusti p̄cij.
 R̄ndet bart. in q̄stionib⁹ q̄ p̄t qz emptoz tene
 bat⁹ vel rē restituere vel iustū p̄ciū supplere.
 vñ cū non possit facere vnū tenet⁹ ad alterz.
 Sed quo iure agitur ad supplendū iustum
 p̄ciū vel rescindendū contractū. dicūt quidā
 q̄ officio iudic. C. de rescin. ven. l. ij. et s̄m
 hoc tantum agetur vsqz ad quatuor ānos. et
 vsqz ad illd̄ tēpus d̄p̄t restitūio in integz.

C. de res. i. integrū re. l. ult. Alij dicūt q̄ ddi-
tōe ex. l. ij. C. de rescin. ven. et s̄m hoc ager̄
vsqz ad. xxx. ānos qz cū oēs dditōes sint p̄so-
nales sunt p̄petue. inno. v̄o credit q̄ agit̄ ex
dctū scz ex v̄edito. h̄ etiā ex. e. cū cāz i glo.

Equit̄ vidē de octauo scz de m̄suris et
p̄derib⁹ puta publica aucte vl̄ d̄suetu-
die istitutiis. et q̄ eas cā lucri mutauerit peni-
teat. xxx. dieb⁹ in pane et aq̄. ex. e. c. ij. et ex
cōicari p̄t si penitentiā agē nolit. xxxij. q. iij.
si q̄s roipetas. Ad pleniorē at̄ noticiā h⁹ ma-
terie disti⁹guit host. q̄ si falsis m̄suris et p̄de-
rib⁹ m̄surat̄ et nō fuit dictū q̄b⁹ m̄suris et
p̄derib⁹ stare et ēptoz sciēs l̄ ignozās pl⁹
iusto recip̄ et dñm̄ ē trāslatū n̄ditoz repetit̄
qd̄ pl⁹ iusto ded̄t p̄ dditōez̄ idebiti. ff. de do-
lo ar. Si v̄o dñm̄z nō sit trāslatū ē loc⁹ rei v̄e
dicatōi et actōi furti et dditōi furtiue. ff. de
furt. si q̄s v̄rozi. et h̄ vbi ēptoz sciēs pl⁹ iusto
recipit. Si v̄o ignozās pl⁹ recepit n̄ facit fur-
tū cū dolo careat vñ tūc tene⁹ dditōē idebiti
grā possessionis et rei v̄editē et forte actōe ex
dtractu. exemplū h⁹ est qñ v̄editoz dic̄. ego
trado tibi et tñ apparet q̄ pl⁹ iusto tradidit
sem dominiū trāslatū. si aut̄ q̄tū debuit idē
lūctē te⁹ v̄editoz actōe ex empto. ff. d̄ dolo
ar. Et sic p̄t q̄ v̄o agit̄ dtra aliū qñ nō est
dictū q̄ st̄t p̄derib⁹ illis. Si em̄ h⁹ dictūz
sit et v̄terqz illa sciebat eē fl̄a neuter agit. Si
v̄o v̄terqz ignozabat. dicūt q̄daz q̄ deceptus
agē p̄t et male. ff. de hedi. vl̄ acc. v̄e. q̄ si in
v̄editōe. Si v̄o deceper̄ h̄ sciebat et al̄ igno-
rabat nō agit qz a se decipi. ff. de rei v̄e. l. is
q̄ se. h̄ si deceptus ignozabat et alter sciebat
tūc agē p̄t qz sciēs p̄dicere debuit q̄ erāt fl̄a
ff. de h̄e. vl̄ acc. ven. h̄ aut̄. Et sic in h̄ casu p̄t
intelligi q̄ d̄z agē penitentiā. xxx. diez̄ ut di-
ctū ē sup̄. P̄t at̄ q̄ falsas m̄suras tenēt v̄o-
can⁹ in legib⁹ dardanarij a quodā dicto dar-
dano q̄ maximā dabat opam. v̄e ānona carioe
fieret em̄do omnē quā iuenire poterat ut po-
stea sol⁹ v̄ederet sicut vellet et t̄es s̄m legē
penis varijs puniūt. aliqñ em̄ eis negociatō
iterdici. aliqñ relegant̄ et abiliores ad op⁹
publicū dant. h̄ et dñs adrian⁹ tenētes eas
lege cornelia de fl̄is dixit teneri si fuerāt eis
v̄si. si v̄o nō sūt inuēti eas h̄re. p̄nt relegari l̄
aliter ex̄ ordinarie puniri. ff. de penis darda-
nariis. quō aut̄ teneant̄ amodates falsa p̄o-
dera dicet̄ infra ti. de comodato.

Equit̄ videre de. ix. scz de casib⁹ in q̄b⁹
q̄s cogit̄ v̄edere rē suā. Circa qd̄ sciēs
dū q̄ nemo reglariter ab inicio inuit⁹ distra-
here vl̄ emere cogit̄. C. e. inuitū. et. l. dudū.
Si q̄s tñ rē exponat venalē et p̄ciuz quo vult
v̄edere sit iniustū cogi p̄t p̄ iudicēz vt t̄p̄t i⁹
et. e. c. j. et. ff. de offi. p̄fecti. vr. q̄. cū casus.
Nota tñ q̄ q̄s cogit̄ v̄edere rē suā in plurib⁹
casib⁹. p̄tio qñ q̄s h̄z seruū cōem cū alijs tūc
em̄ p̄t manumittere seruū alijs socijs inuitis
ita tñ q̄ det seruū p̄ciū et ita cogit̄ ei v̄edere
p̄t quā h̄nt in seruo. C. de cōi seruo māu. l. j.
sc̄do qñ q̄s h̄z sepulcrū et nō h̄z iter ad ip̄m.
tūc em̄ p̄toz cogit̄ vicinū sibi reddē iter in lo-

co oportuno vbi nō patiat̄ detrimētū. ff. de
reli. si q̄s sepulcrū. terciō qñ q̄s h̄z p̄diū cōe
cū fr̄e si fr̄ v̄dididerit alteri p̄t suā ille p̄t age-
re cōi iure diuidūdo dtra emptozē ita q̄ elu-
mabit̄ totus fūdus et dabit ille p̄ciū ēptoz
p̄ sua p̄t et p̄t suā v̄edet. et h⁹ si p̄ciū n̄ pos-
sit amode diuidi alias v̄terqz optinebit suaz
p̄t. C. cōi di. l. j. q̄tō qñ q̄s domū h̄z ruinosa
quā q̄ paup̄ ē reficere nō p̄t. et idō vt a dāno
vicinorū caueat̄ eā v̄edere alteri q̄ eā reficiat
coget̄ aut d̄ publico ei solue⁹. ff. ad silleianū
leges. quito qñ q̄s h̄z seruū dtrahentē cū an-
cilla alteri⁹ dñi q̄ est in alia p̄uicia tūc cogit̄
vñ dñs alteri v̄edere s̄m io. j. q. j. eos. sexto
qñ q̄s h̄z rē cōem cū alio v̄edere p̄t eā restitu-
endo p̄t p̄ciū illi cū quo habz eā cōez̄ p̄vita
C. cōi. diui. ad officii. septiō qñ q̄s h̄z plus
iuris in re. C. de dona. sancimus. q̄ ne alias.
vbi d̄z q̄ q̄ h̄z maiorē sūmā in re donata p̄t et
p̄ciū offerre alijs et rem donatā possidere.

Equit̄ videre de. x. scz de negociatōib⁹
et mercatōib⁹ q̄ disti⁹t in em̄do et ven-
dēdo. Circa qd̄ p̄la q̄runt̄. s. v̄t̄z sit licitū ne-
gociari vel mercari. h̄ ad maiorēz h⁹ q̄stio-
nis euidentia disti⁹guend̄ ē s̄m alex. an. q̄ ali-
qd̄ d̄z illicitū multat̄. vno mō illd̄ qd̄ ē de se
malū ex ip̄a inordiatōe act⁹ ut ē vsura et for-
nicatio et sic nō ē illicita negociatō p̄t supra
Et s̄m h̄ dicit̄ auḡ li. q̄stionū no. et vete. testa-
mēti. fornicari hoibus sp̄ nō licet. negociari
v̄o aliqñ licet aliqñ nō. Alio mō dicit̄ illicitū
qd̄ est ex aliqua circūstantia malū puta ex
circūstantia cāe. p̄sone. modi. t̄pis. loci. omer-
cij. et oib⁹ his modis negociatio p̄t fieri licitē
et illicitē. Ex circūstantia em̄ p̄sone ē illicita
negociatio. cū cleric⁹ negociat̄. vñ aug⁹.
i eodē li. ante p̄ ecclesiastic⁹ q̄s sit licz ei ne-
gociari. factō at̄ iā nō licet scz si retinere vel
p̄uilegiū clericale. sit aut̄ q̄s ecclesiasticus
id ē p̄sone ecclesiastica p̄ primā tonsuraz. Ex
circūstantia cause ē illicita negociatio etiā lai-
co cū p̄pter cupiditatē vel aliū malū finē ne-
gociat̄. et s̄m hoc cassiodor⁹ dicit sup̄ i⁹ p̄s.
nō d̄znoui l̄aturā vbi alia l̄ra dicit̄ negocia-
tōem q̄ negociatores illi exterminat̄ q̄ p̄ioz
dinatā ambitōez̄ pecuniā pollunt̄. Ex circū-
stantia modi ē illicita negociatō qñ exercet̄ cū
m̄dacijs et piurijs. et s̄m h̄ dicit̄ crisost⁹. sup̄
M. xxj. c. q̄ mercator p̄nciat̄ de eccia. loq̄t̄
em̄ de illo q̄ cū m̄dacijs et piurijs negociat̄
Vñ statim subdit mercator sine m̄dacijs et p̄-
iurio esse nō p̄t. i. vix p̄t. Ex circūstantia t̄pis
ē illicita negociatio cū sit dieb⁹ festiuis ora-
tionī et vacatōi diuine deputatis Ex circūstā-
tia loci ē illicita cū fit in loco diuino cultui
d̄putato. vñ dñs M. xxj. aecit̄ em̄. et v̄e. de
t̄plo. qd̄ exponit̄ diligēter. xvj. q. vij. Ex cir-
cūstantia omercij ē illicita cū res cari⁹ v̄edit̄
trāseūtib⁹ q̄ manētib⁹. vñ dicit̄ d̄ciliū alba.
p̄biteri plebes suas moneant vt hospitales
sint et nō cari⁹ vendāt trāseūtib⁹ q̄ in merca-
tu vendere possent. ex. de emp. et vendi. pla-
cuit. Licita autē negociatio est cum exercet̄
a persona d̄grua vt laica. Et causa necessaria

Delus q̄ falsas m̄suras h̄nt

De q̄s h̄z rē cōem cū alijs tūc em̄ p̄t manumittere seruū alijs socijs inuitis

vel pia ut. s. possit familie sue i necijs pvide
 re l' epa misericordie exercere. Et mō d'bito. s. sine
 piurio et mēdacio. Et tpe d'petēti. ut in die n̄
 festo. Et in loco d'cesso et tali exercicio apto.
 Et iusta estiatōe rei et d'merij. put cōiter ven
 ditur i illo loco in q° negociari d'ngit. Et se
 cundō hoc dicit canon ex epla clemēis. q' ne
 gicia mūdāna et opa secularia sibi iuicem ex
 hibeāt vacantes laici. Sic ergo dicendū ē q'
 negociatō siue mercatio si sit pmissis circūstā
 tijs vestita ē licita et etiā a iure naturali app
 bata. cū em̄ sit vn° p'iceps oīm vt sacrascrip
 tura et sancti testan̄ qd etiā non latuit genti
 les vt dicit phīs. xij. metha. vnus ergo ē p'ri
 cept. d'fat q' oīs hoies scdm rectū d'ctamē
 nature debēt sibi inuicē in suis necessitatib⁹
 subuenire inq̄tū viuunt sub vno p'cipe. ille
 aut p'iceps ē deus. Nunc aut ita ē q' alique
 pres mūdi abundāt in aliq̄b⁹ vtilitatib⁹ ad
 vsuz humanū i quib⁹ aliq' terze deficiūt et iō
 rectū iudiciū rōis naturalis d'ctat q' terza il
 la q' abūdāt in vna re hūano vsui apta subue
 niat de illa alij terze q' d'ficit i ip̄a sed q' scd⁹
 pbūm. v. ethi. difficile erat portare rem p' re
 quocienscūq' hoies indigēt maxime ppter lō
 ga spacia terzarū et picula viarū iō inuēta ē
 cōis mēsurā venaliū et hec ē nūmīma Vt
 mercatōes possint simul esse iuste et lucratiue
 hē vt d'ctū ē s. rectū iudiciū rōis naturalis
 d'ctat q' terza illa q' abūdāt re hūano vsui ap
 ta de illa subueniat alij terze q' d'ficit in ip̄a
 Cōstat aut q' i terza q' abūdāt in blado min⁹
 reputari d'z bladium q' in terza q' d'ficit i bla
 do. et sil'r dico de vino et alijs rebus vite ne
 cessarijs cū ergo terza q' d'ficit i blado et abū
 dat i vino recipit sextariū bladi et mīstrat do
 liū vini i illa terza et illi terze q' d'ficit i vino
 et abūdāt i blado. fit mercatō scd⁹ rectū rōis
 iudiciū. et tūc dat vn⁹ quantū recipit ali⁹ et
 sic ē mercatio iusta et tūc etiā lucratiua. dimi
 di⁹ em̄ modij bladi valz hic. v. lib. et i illa
 terza vbi d'ficit bladi v. viij. lib. et doliū
 vini valz in illa terza. v. lib. et hic. viij. lib.
 si er⁹ ego accipio. v. lib. qd ē hic p'ciuz dimi
 dij modij bladi et do alicui d' terza illa p' do
 liū vini et facio illud huc deferri et vēdo p'
 viij. lib. q̄tū hic v. remanebūt forte mibi d'
 lucro d'ductis expēsis vecture. xxx. solidi. et
 sic vēdo doliū vini q̄tū v. i illa terza et ven
 do etiā hic ip̄m quantū hic v. feci mercaturā
 iustā. et nihilomi⁹ lucratiuā S' forte d'cet
 aliq̄s q' tūc n̄ possit esse iusta mercatō qua hō
 mercat' cū suo vicino i eadē villa. hē q' vn⁹
 indigz blado et supabūdāt i vino et ali⁹ ecō
 uerso et tūc si vendat mēsurā vini et de pecu
 nia inde recepta emat mēsurā bladi lucrati
 q' p' re supabūdātē et nō nccia ipse acq̄rit rē
 ncciaz sibi. et hoc ē lucrū licz ille res ex pre
 sua sint equiuales. Et sil'r d'cedē ē de illo q'
 d'ficit i vino et supabūdāt i blado q' p'dictō
 mō facien⁹ lucrati et sic vn⁹ vicin⁹ cū alio iu
 ste lucrati mercatō. D'zterea forte ille q' vi
 nū em̄t defert illd ad terzā q' i blado d'ficit
 et lucrati⁹ vterq' ille de blado qd em̄t mag

q' fuisse lucrati⁹ de vino qd vendidit. q' for
 te d' modij ire p't ad terzā deficientē i blado
 q' ad terzā deficientē in vino et forte melius
 scit vēdere bladū q' vinum. alius aut ecōuer
 so et sic vterq' ē lucrati⁹ ppter d'tractū licitū
 cū vicio suo. Possent etiā poni aliq' alij mo
 di mercationū lucratiarū seruata eq̄tate iuris
 naturalis de quib⁹ d'z ifra a. de vsura ar°. vj
 hec rich. in quadā qōne de quolibz. breuiter
 aut scdm scotū circa d'mutationē negociatiuā
 sunt duo attendēda ad hoc q' sit iusta. vnū ē
 q' tal' d'mutatio sit vtilis reipublice. puta q'
 vale ē reipublice habere aliquos d'seruato
 res rez venaliū d' p'mpte possint iueniri ab i
 digentib⁹ eas emere volentibus. Vale etiā
 ē reipublice habere aliquos deferētes ad pa
 triā aliq' illa necessaria quib⁹ nō abūdāt illa
 patria. et ex hoc habet q' ille qui talia cōser
 uat et ad patriā aliq' in talib⁹ deficientibus
 appoztat actu vtili reipublice seruit. Scdm ē
 q' quilibet seruiēs reipublice de honesto et v
 ali ope. p'ciū suo labori sollicitudini idustrie
 et piculis correspōdēs digne et iuste p't acci
 pere. Et ex his p'z quō sunt vitupabiles mer
 catores illi qui res venales nec trāfere nec
 d'seruant nec sua industria meliorāt nec certā
 ficat' aliquis ali⁹ simplex de valore rei emē
 de sed mō emūt vt statim vendant sine omni
 bus d'ditionib⁹ istis tales a republica essent
 exterminādi vel exulādi q' faciūt qdlibet ve
 nale vel vsuale carius emēti et vilius vendē
 ti q' esse deberet hec scotus Si quis aut for
 te velit inculpate negociatores ppter menda
 cia et piuria que dicunt'. Respōd'z aug. sup il
 lud ps. qm̄ nō cognoui l'ratu. ec. loquēs in p
 sona negociatores ego mentior. non negotiū
 possem em̄ dicere sine mēdacio. tāto emi tan
 to vendā si placet eme. omnes artifices men
 tiuntur sutores agricole et alij. si ergo ppter
 mēdacia sutorū vel agricolarū nō ē in culpa
 ars sutoria vel agricultura. ergo negociatio
 culpari nō d'z ppter negociatores mēdacia.
 Si quis etiā culpate velit negociatores p'p
 ter cupiditatē acquirēdi q' negociatores op
 tant tēpus carum vt ammonā quā seruauerūt
 carius vendere possint. Respōdet aug. ibidēz
 hoc nō faciūt boni negociatores sicut nec bo
 ni agricole. hec em̄ sunt peccata hominū nō
 rerū nec negociatio facit me malū sed iniqui
 tas mea et m'daciū meū Vt aliq̄s possit vē
 dere licite rē pl⁹ q' v. v. mī⁹ emē q' v. hē q'
 n̄ si faciat hoc fraudē adhibēdo. si vō n̄ adhi
 beat fraudē tūc distinguo. q' de emptione et
 venditione d'ngit loqui dupliciter. vno mō
 scdm se. et scdm hō emptio et venditio vidēt'
 itroducta eē p' cōi vtilitate vtriusq' dū. s. v.
 n⁹ idigz re alteri⁹ et ecōuerso vt p'z p' phm. j
 poli. qd aut p' d'muni vtilitate ē iductū n̄ d'z
 mag' esse i guamē vn⁹ q' alteri⁹ et iō d'z scd⁹
 equitate iusticie d'tract⁹ iter eos interuenire
 quātitas aut rez q' veniūt i hois vsuz mēsurā
 tur sedz p'ciū datū ad qd iuentū ē nūmīma se
 cundō phm v. ethi. et iō si p'ciū q̄titate valoris
 rei l' ecōuerso res excedat p'ciū tolle' eq̄lital

no. Grand

An. res vna vendi licet p'p'ri
 vales. q' vn⁹ emere q' vales

iusticie et id caris vendere aut vilius emere re
q̄ v̄z ē sc̄d̄z se iustū et illicitū. Aliomō possu
m̄ loq̄ de emptōe et venditōe sc̄d̄z q̄ p̄ acc̄ns
cedit i utilitatē vni⁹ et detrimētū alteri⁹. vt
cū aliq̄s multū idiget re aliq̄ et ali⁹ ledit̄ si
careat illa et t̄c iustū p̄ciū erit si accēda⁹ n̄ t̄m
ad rē q̄ vendit̄ sed etiā ad damnū qd̄ venditor
inde patit̄. et sic licz aliq̄d v̄dere plus q̄ va
let sc̄dm se licz nō vendat̄ pl⁹ q̄ v̄z habenti.
Si v̄o aliq̄s iuuē multū ex re alteri⁹ q̄ emit.
ille v̄o qui v̄dit n̄ damnificat̄ carēdo n̄ decz
eum sup̄uendere. qz utilitas q̄ accrescit n̄ ē ex
vendete sed ex emētis d̄ditōe. Nullus aut̄ v̄
dere debet qd̄ n̄ ē suū. licet em̄ v̄dere possit
damnū qd̄ inde patit̄. ille t̄m qui ex re alteri⁹
accepta multū iuuat̄ sp̄ote p̄t vendētū aliq̄d
superogare qd̄ ad eius p̄inet honestatez hec
tho. et sc̄o sup̄ iiii. sniaz di. xv. q. ij. Nota
etiā qd̄. r. q. ij. h̄o ius dicit glo. q̄ si in vendi
tōe offerat̄ pl⁹ q̄ res valeat etiā recipere n̄ d̄z
nisi iustū p̄ciū qz iustus d̄tract⁹ nō d̄z facere
dolū ex de dona. p. tuas. Vt̄ liceat alicui
negociādo caris aliq̄d v̄dere q̄ emit. h̄c ne
gociari ē d̄mutatōibus rez̄ insistere. d̄mutatō
v̄o rez̄ ē duplex vt dicit ph̄s. j. poli. vna ē q̄
p̄inz ad iconomicos l̄ politicos h̄ntes curā
d̄ reb⁹ n̄cc̄ijs ad vitā domui l̄ ciuitati l̄ etiā
p̄uincie et hec ē laudabilis qz deseruit natu
rali n̄cc̄itati. Alia ē q̄ fit p̄pter lucrū q̄renduz̄
et hec ē vitupabil̄ qz q̄tū ē de se s̄uit cupidi
tati lucrū. lucrū t̄m qd̄ ē tal̄ negociatōis finis
ordinari p̄t ad aliquē finē n̄cc̄ium v̄l etiā ho
nestū. et sic negociatio licita videt̄ vt cū q̄s
lucrū moderatū qd̄ negociādo q̄rit ordiat̄ ad
sue domus sustentatōz v̄l etiā paup̄um subue
tionē vel etiā cū q̄s itēdit negociatōni p̄pter
publicā utilitatē ne sc̄z n̄cc̄ia ad vitāz patrie
desint. et lucz d̄stituit nō q̄s finē s̄ q̄s labo
ris stipendiū. Si q̄s etiā aliq̄d p̄ se emat. et
postea p̄pter aliquā cām illud vendat̄ licite p̄t
illd̄ carius v̄dere vel qz illd̄ meliorauit. aut
qz p̄ciū rei ē mutatū sc̄dm diuersitatē loci vel
epis v̄l p̄pter piculū cui se exponit et laborē
quē h̄z vt i trāsf̄erēdo rē de loco ad locū. S̄z
obi⁹ qz cris̄o sup̄ Mat. xxi. c. dicit q̄cuqz rem
d̄pat vt integrā et imutatā v̄dendo lucrēt̄ il
le ē mercator q̄ de tēplo dei eicit̄ ḡo z̄c. R̄n
det alex. an. q̄ faciēda ē vis i hoc q̄ dicit rez̄
integrā et imutatā et i hoc q̄ dicit vt lucrēt̄.
Loquitur em̄ de illo negociatore qui in nego
ciādo itēdit lucrū tanq̄ finē vltimū et cupit
sine labore et sollicitudie ex auaricia diuitias
d̄gregare. v̄n̄ p̄dictū v̄bu3 nō h̄z locū in eo q̄
negociat̄ p̄pter p̄piā n̄cc̄itatē vel reipublice
utilitatē vel p̄xime pietatē. Nec etiā i eo qui
v̄dit rē imutatā q̄tū ad substātiā. mutatā t̄m
q̄tū ad locū qz talis rōe laboris et piculi li
cite p̄t q̄rere mercedē. Nec etiā i eo qui i emē
do d̄siderat empte rei piculū i seruādo. qz p̄t
deteriorari vel cremari vel furto p̄di. talis ei
p̄t mercedē q̄rere rōe incertitudis euētus fu
turi et susceptōis piculi. v̄n̄ in emēdo n̄ ē cer
tus vt integrā et imutatā vendēdo lucrēt̄.
Obicit̄ itēz qz sup̄ illd̄ p̄s. qm̄ nō d̄gnouit

litera. zc. dicit cassiodorus q̄ negociatio ē cō
parare vilius et distrabere can⁹ qd̄ xp̄us re
p̄bavit dū hoc faciētes de tēplo eiecit̄ sentē
tia eius ē ibi. R̄ndet ad hoc alex. an. q̄ itelli
git de his diuitib⁹ cupidis qui sibi totū for
rez̄ venaliū accipiūt vt postea ad libitū suū
caris alijs vendāt q̄ i foro venderent̄. et hoc
faciūt de frumēto et alijs reb⁹ h̄uane vite ne
cessarijs. tales em̄ sūt deo abomiabiles. et ex
xp̄i essent ab ecclia eiciēdi. p̄dictus oibus cō
sonat tho. i sum. Ad hec nota sc̄d̄z raij. q̄ il
li qui tpe messū bladū v̄l tpe vindemie vinū
emunt vilis vt vendant caris d̄mittūt peccatū
et turpe lucrū. et hoc itelligit̄ vt ipse postea
dicit de illis qui faciūt hoc nulla p̄fata ne
cessitate vel utilitate vel ex sola cupiditate.
ḡuius aut̄ peccat̄ hoc faciēdo clerici q̄ laici
ar. xiiij. q. iij. quisqz tpe. et b̄n̄ d̄sonat sup̄ di
ctus ino. et host. ex. ne. cle. v̄l mo. c. j. Et ad
dit raij. neutros. s. nec clericos nec laicos di
co teneri ad restitutorē certe p̄sone s̄z d̄z tale
lucrū in vsus paup̄ez erogari. et idem sentit
gof. ti. d̄ vsur. hoc aut̄ itelligit̄ rod. de d̄silio
non de necessitate.

Equit̄ videre de. xj. f. de q̄busdā casib⁹
dubitalib⁹ circa emptōz et venditōz. s.
vt̄ liceat alicui emere ad vitā suā vel here
ditarie p̄ se et heredit̄ suis certā p̄tate pe
cunie annuatim sibi reddendā. h̄c quidā di
cūt q̄ talis d̄tract⁹ ē illicit⁹ qz pecunia ē ad
hoc inuenta vt sit mediū et p̄ciū et mēsurā in
emptōne et venditōe. n̄ aut̄ ad hoc vt emat̄ et
vendat̄ et id̄ in tali emptōne ē vsus pecunie
ad illud ad qd̄ n̄ ē instituta. S̄z si quis v̄t ali
q̄ re ad illd̄ ad qd̄ n̄ ē instituta abuit̄ ea. er
i tali emptōe ē abusus. et sic ex sua forma ē
d̄tractus illicit⁹ siue fiat hereditarie siue ad
vitā p̄cipue cū talis d̄tractus n̄ videat̄ posse
reduci nisi ad d̄tractuz̄ mutui recipiēdi noie
emptōnis. In d̄tractu aut̄ mutui accipe v̄ltra
fortē ē vsura. v̄n̄ i euāgelio mutuū date nihil
inde sperātes luc. ij. q̄ etiā auctoritas recitat̄
ex de vsur. d̄sultit. Alij v̄o dicūt q̄ n̄ ē ibi cō
tract⁹ mutui s̄z eptōis et venditōis neqz ē ibi
d̄tractus illicit⁹ ex sua forma qz ibi nō emit̄
pecunia sed ius p̄cipiēdi talē quantitātē pecu
nie annuā sup̄ bonis ipsi⁹ v̄denus. tale aut̄
ius n̄ ē pecunia s̄z cū iure isto qd̄ vendi p̄t trā
sit pecunia q̄ n̄ p̄t emi neqz v̄di sicut videm⁹
q̄ ius p̄ronatus directe n̄ p̄t emi nec vendi et
tamē trāsit i fundo p̄dij vel v̄lle q̄ emit̄. licz
alia de cā nō p̄t v̄di ius p̄ronatus qz. s. ē an
nexum sp̄uali et alia de cā pecunia vt̄z ex p̄e
dictis. v̄n̄ homo p̄t licite p̄ centuz̄ lib. emere
vnū p̄ediū et ipsuz̄ dare posset alicui heredi
tarie vel ad vitā suā sub tali pacto. s. q̄ ipse
et h̄edes sui obligarent̄ ippetū vel ad vitā
ei⁹ ad reddendū ei l̄ h̄edib⁹ ei⁹ certā pecunie
summā annuatī mediāte eptōe et venditōe p̄
dij ipsi⁹. ergo cū in d̄spectu dei n̄ differat h̄o
facere mediate l̄ imediate videt̄ q̄ licite pos
sit quis emere ius p̄cipiēdi quolibz̄ anno siue
hereditarie siue ad vitā p̄ cta p̄tate pecunie
d̄tractus ergo talis n̄ ē illicit⁹ ex sua forma.

Non est tamen contractus talis ita honestus et ita
cens sic est contractus p̄dialis eo quod non clare vi
quid est quod emittit in hoc contractu sic in contractu p̄
diali. quod etiam in fructibus p̄diorum impedimenta m̄
ta p̄nt accidere et oportet multam sollicitudinem
et laborem apponere id est in contractu p̄diali p̄t equi
litas clari⁹ apparere quod in contractu in quo emittit
ius p̄cipiendi quolibet anno siue hereditarie si
ue ad vitam certam pecunie summam. Potest etiam
ille contractus male fieri ex parte emittentis vel ex p
te vendentis puta quod non servat equalitatem iuris na
turalis iter emittentis et vendentis. de quo vide in
fra de usu. ar. v. q. vi. et. vij. Si dicatur quod
intencio recipiendi ultra sortem facit usuram. ex de
usu. d. soluit. sed in contractibus p̄dialibus emittens in
tencio recipere ultra sortem ergo ibi est usura. h̄c
quod p̄ria p̄positio est in contractibus mutui. in supra
dictis aut contractibus non est mutuum sed emptio et
venditio hec rich. Sed dubitatur super predictis
dictis est enim ibi quod quod in emptione est notabilis
excessus p̄cij super rem emptam vel rei empte super
p̄cium ita quod clarum est ibi emittentem et non vendentem
notabiliter ledi p̄ operationem ad rem emptam con
tractus est illicitus. sed quod emittit hereditarie vel p̄
dium vel ius p̄cipiendi certam p̄tatem pecunie
quolibet anno est notabilis excessus rei empte
super p̄cium quod valor fructuum quos p̄cipit emittens
et eius successores icōpabiliter excedit p̄cium
ab ipso emittente datum ergo talis contractus est illi
citus. h̄c ius naturale dicitur quod homo id quod es
mit magis diligit sibi quam filio et magis filio
quam nepoti et magis nepoti quam p̄nepoti. unde nul
lum ius naturale nec etiam posituum dicitur quod e
mittens istam rem hereditarie tamen p̄ ea teneatur dare
quod p̄babile est quod ipse et eius successores debeant
ante in d. p̄cipe. quod sic illud quod emittit hereditarie
non posset bene cadere sub estimacione. sed consideran
do quod ipse emittens debet diligere rem quam ipse emittit
p̄ se et hereditibus suis usque ad aliquem gradum de
terminatum et si etiam pensando p̄tum p̄cium quod e
mittens dat esse p̄t vult vendenti et hereditibus suis
usque ad aliquem gradum determinatum. de emittens
p̄portionare p̄cium rei empte et sic contractus est li
citus quod res emittit quod v. vel saltim non apparz
ibi aliquis notabilis excessus. hec rich. Sed po
ne quod m̄l. r. xxv. annorum redditus ad vitam emat
p̄ p̄cio tali quod infra octo annos recipiat sortem. nu
quid talis contractus est licitus. h̄c quod non. talis enim
m̄l. licet mori posset infra octo annos. tamen clarum
est et p̄babiliter quod vivere debeat in duplo quod h̄c
frequenter accidit. quod autem mulier. xxv. ann. sana
infra octo annos mori raro accidit. et sic est cla
rum in tali contractu quod emittens p̄babiliter h̄c nota
biliter p̄t meliorem. Et id saluo meliori iudi
cio credo quod talis contractus est illicitus nisi mulier
illa esse infirmitatibus gravata et tot piculis expo
sita quod non clare videtur quod h̄c esset p̄babiliter. s.
an ipaz vivere p̄ tamen tps p̄ vides notabiliter le
deret secundum exigentiam rei vendite. aut eam mori
infra octo annos. nisi aliquid p̄babile picu
lum esset de impedimento soluciois rei empte. tamen
emittentem piculum posset esse de impedimento super vendi
tione rei empte quod dubitatio possidendi rem emptam
pacifice contractu ad equalitatem posset reducere

hec rich. Vnde possint emi redditus p̄cipiendi
vel ius p̄cipiendi redditus. puta molendini vel
pedagi p̄ minori p̄cio quod statim scilicet soluit quod
dare si solutio singulis annis expectare. h̄c
quod sic. dummodo de p̄cio iustum. s. ut tamen de quantum
res valet tpe contractus in iusta enim estimacione
non attendit tempus sequens sed tempus presentis. s. quo fit
contractus. unde res que venditur non debet estimari
quod est valitura toto tpe contractus. et id emittentis
licite plus recipit tpe sequenti quam dederit quod to
tum illud quod p̄cipit est de sorte ex quo vendit et iuste
emittit. Sed contra sic se h̄c p̄tor ad venditorem ita
ecōverso venditor ad emptorem. s. venditor si plus
accipiat ratione dilacionis solonis est usurarius ergo
sicut emptor si minus det propter anticipacionem so
lucionis erit usurarius. s. sic est hic quod minus datur
eo quod p̄cium anticipat. Ad hoc dicendum quod illud
de anticipacione tps h̄c locum quod res que venditur
statim non traditur sed p̄cium statim datur et res ex
pectatur sed in p̄posito res que venditur. s. ius p̄cipi
endi statim traditur licet usus siue fructus vel
redditus expectetur vel successive p̄cipiatur. Pre
terea non debet p̄cium iudicari minus quod est iustum et p̄
portionatum rei vendite respectu tps quo res ven
ditur licet sic forte minus respectu tps futuri.
Licet autem predicti duo casus quorum unus est ex parte
emittentis et alter ex parte vendentis videantur dii fer
re penes anticipacionem et dilacionem tps. p̄nt tamen
ambo reduci ad dilacionem quod in utroque est aliquid
expectandum licet in uno casu res et in altero p̄
cium. hec alex. Quid si comitas aliquos reddi
tus suos vendiderit alicui usque ad certum tempus p̄
p̄cio certo et minori quam si comitas soluciois. i. acie
dam certis terminis expectasset. h̄c idem est dicitur
dum quod in presenti casu. talis enim contractus non pec
cat nec ex parte rei vendite quod est vendibilis. nec ex
parte p̄cij. quod supponitur quod sit iustum nec etiam ex h̄c
quod aliquid p̄cipit ultra p̄cium quod totum illud quod in
de p̄cipit emittens est de sorte eius. s. emittens. hec
alex. lombar. Sed esto quod predicta comitas infra
aliquid tempus recuperare voluerit et recuperaverit in
uito emptore redditus illos ita tamen quod emptor il
le habuit annuatim p̄ redditibus illis certam pe
cunie p̄tatem. s. viij. lib. et nihilominus ipsa com
munitas quod vellet illum emptorem ad p̄stinuam
statum. s. p̄cipiendi redditus illos reducere pos
set. et ipse emptor tandem in hec omnia consensit.
h̄c ille contractus videtur esse licitus quod v. ibi
esse p̄mutatio iusta dummodo servetur ibi equalitas iu
ris naturalis p̄mutat enim ius p̄cipiendi reddi
tus illos in ius p̄cipiendi redditus. s. viij. lib. an
nuatim. h̄c sententia fuit alex. lombar. Est
quod aliquis habeat centum libras in banco alicuius
recipiendas usque ad quatuor menses. nuquid lice
ret alicui emere illas centum p̄ lxxx. ita quod lic
te posset recipere centum p̄ lxxx. Ad hoc dicunt
multi quod sic quod non emittit pecunia sed ius. ius autem
centum librarum minus v. quod centum lib. tunc est enim
pignori icumbere quod in personam agere. et sicut rem
habere quod ius p̄ re. insti. de obliga. que ex de
lic. na. §. furti. et ideo minori p̄cio potest emi. Alij
dicunt quibus assentiebatur alex. lombar. p̄positum
casum esse dubium. et hoc ideo quia emittens plus
et minus dat secundum quod plus et minus soluciois

expectat ita q̄ lucrū ibi p̄uenire videt̄ p̄pter
dilatōz t̄pis et minorit̄ p̄cij p̄pter anticipatō
nē solutōis. lucrū aut̄ q̄ p̄uenit rōe t̄pis nō ē
licitū. ex. de vsur. i. ciuitate et. c. nauigati. ca
uendus ē ergo tract̄ ille ex eo maxie q̄z vi
det̄ fieri in fraude vsurarū et videt̄ esse indi
rectū mutuū vt quasi q̄s mutuet i p̄senti. viii.
.f. p. xx. postea recipiēdis vltra sortē. Ad ra
tionē de iure dicendū q̄ si pecunia l̄ res alia
recipiēda i piculo esset i manu alicui⁹ a quo
sine sumptu et labore recupari nō posset tunc
min⁹ dare et recipere pl⁹ liceret q̄z res q̄ ē i pi
culo ceteris parib⁹ minus v̄z q̄ q̄ ē ex piculū
Secul̄ ē aut̄ in p̄posito q̄z pecunia in banco n̄
ē p̄babiliter i piculo alias hoies merces v̄e
dentes n̄ essent d̄tēti expectare ibi fiendas si
bi solutōes. Qui vellet tenere opinionē p̄iaz
diceret q̄ illud qd̄ d̄z de vsur. c. i. ciuitate. et
c. nauigati. nō obstat q̄z ibi n̄ ius sed res ip̄a
vedit̄ q̄ statim tradit̄ et p̄ciū differ̄. hoc aut̄
p̄cium statim traditur et ius recuperandi ip̄az
rem et n̄ res dat̄. et stat̄ pecunia ipsa piculo
emptoris iur̄. Esto aliquis salē detulit ianu
am et vedit̄ p̄ certo p̄cio recipiēdo. f. tunc
q̄n̄ alij vendiderit etiā salē eidē c̄munitati mō
ille nolēs tādū expectare solutōz vult v̄de
re ius qd̄ h̄z sup̄ cōitate nūquid licebit emēti
ius illd̄ min⁹ p̄ illo dare vt xx. lib. et i poste
rū plus recipere. xxv. h̄z casus iste n̄ videt̄ dif
ferre a p̄cedeti et id̄ idē videt̄ hoc et ibi V̄z
v̄dicio reddat̄ iniusta et illicita p̄pter defec
tū rei vendite. h̄z q̄ sic si v̄ditōz defectum
rei vendite cognoscat committit fraudem in
v̄ditiōe. v̄n̄ peccat et v̄lteri⁹ tene⁹ restitue
re. Et hoc dico siue defect⁹ sit scd̄z rei specie
vt cū aliqd̄ alteri⁹ rei ē admixtū vt aq̄ vino.
vel scd̄m p̄tate q̄ scd̄m m̄surā c̄gnoscat̄ v̄l
scd̄z q̄litate vt si aial aliqd̄ infirmū vendat̄ q̄
si sanū. si v̄o ignozat̄ n̄ peccat tene⁹ t̄n̄ cuz ad
noticiā eius p̄uenit̄ damnū emptori recōp̄e
sare. Et idē intelligendū ē de emptore. d̄tingit
em̄ q̄n̄z q̄ v̄ditōz credit̄ rē suā esse min⁹ p̄cio
sam quo ad specie vt si v̄dat aurū loco auri
calci emptor̄ hoc sciēs iuste emit et ad resti
tutōz tene⁹. et si r̄ ē de defectū p̄tatis et qua
litas hec tho. V̄z v̄ditōz teneat̄ emp
tori dicere viciū rei v̄dite. h̄z q̄ sic si ē occul
tū aliter erit illicita et dolosa v̄dicio q̄z dat̄
emptori damnū et piculi occasione. v̄n̄ tene⁹
ad damnū recōpensandū. si v̄o sit manifestuz
vt si equ⁹ ē monocul⁹. vel si vsus ē re licz nō
d̄petat v̄ditōzi p̄t̄ t̄n̄ aliquis cōuenire. aut si
p̄pter huiōi viciū subtrahat̄ prem̄ p̄caz d̄z de
p̄cio nō tene⁹ manifestare viciū rei. q̄z forte
p̄pter huiōi viciū emptor̄ vellet pl⁹ subtrahi
de p̄cio q̄ subtrahendū esset. V̄nde v̄ditōz li
cite p̄t̄ id̄ emittat̄ sue d̄sulere rei viciū reticē
do hec tho. Quid si res vendat̄ alicui hui
tuti grauamini vel d̄ditioni subiecta nūquid
hoc v̄ditōz emptori dicere tene⁹. h̄z si hoc
sciebat et dolose celauerit emptori tenebit̄ a
ctiōne ex empto ad iteresse. Si aut̄ ipse igno
rabat̄ nihilominus tenebit̄ emptori nō ad in
teresse. s̄z t̄n̄ quāto minoris. i. ad restitutionē

illius p̄cis p̄cij q̄ nō dedisset si hoc sciuisse
C. de ac. emp. l. j. Quid si v̄ditōz dicat q̄
nullā seruitutē debebat et si aliqua apparerz
teneri nolebat. h̄z si sciebat seruitutē deberi
pactū nō p̄derit ei quin teneat̄ ad iteresse.
si v̄o ignozabat p̄derit ei pactum. ff. de acci.
emp. l. j. §. j. Quid si equū vendēs in spatu
la patiente in q̄ t̄n̄ nō apparebat pati nisi p̄
fatigatōz iterrogat̄ ab emptore an esset mor
bosus. r̄ndet̄ in iudicio v̄do tibi equū recalci
trātez siue habentē spatule viciū. h̄z licz ille
exp̄sserit viciū. q̄z t̄n̄ nō exp̄ssit hoc vere. emp
tor̄ credidit ipsum nō habere spatule viciū
sed q̄z in iudicio dixerit talia. emptor̄ p̄t̄ agere
actiōne redibitoria. ff. e. ea q̄. §. fi. bec guil.
dur̄. Itē v̄ditōz cuiuslibz aialis p̄stare debz
aial sanū potēs d̄medere et bibere vt opozz
siue vendat̄ p̄ziū siue alienū. C. de ac. emp.
emptor̄. Itē si quis v̄dat vas viciōsuz sciēter
tene⁹ ad iteresse intra rē et ex rez. ff. loca. si a
deo. §. j. Nota t̄n̄ q̄ aut v̄ditōz nullo⁹ tra
dit̄ rē venditā et tūc tene⁹ ad iteresse intra rē
Aut tradit̄ eam sed viciōsuz puta vendidit pe
cus morbosū. et si sciēter tene⁹ ad iteresse in
tra rē et ex rē. si v̄o ignozanter tūc tene⁹ emp
tori p̄to minoris erat emptor̄. ff. de ac. emp.
iulian⁹. Quid si venditor̄ sciat̄ rē quā v̄dit
in primo esse futurā minoris valoris q̄ p̄ ea
recipiat. p̄ eo q̄ ipse scit negociatores in p̄ti
mo sup̄ueturos q̄ de illa re abūde deferēt se
cū qd̄ t̄n̄ ab emptorib⁹ ignozat̄. R̄ndet̄ tho.
q̄ v̄ditōz qui v̄dit̄ rē scd̄m q̄ p̄cium iuenit̄ n̄
videt̄ facere d̄tra iusticiā si qd̄ futurū ē n̄ ex
ponat̄. si t̄n̄ exponeret vel de p̄cio subtraherz
abundātiōis v̄tutis esset. liz ad hoc ex debi
to iusticie teneri minime videat̄. Quid si q̄s
vendat̄ aurū vel argentū alchimice factū p̄
v̄o auro l̄ argēto. R̄ndet̄ tho. q̄ si nō habeat
verā specie auri vel argēti ē venditio fraudu
lenta et iniusta. p̄ferim̄ cū sint aliq̄ v̄litates
auri et argēti veri scd̄m opatōz naturalē eoz.
que nō d̄ueniunt alchimico auro. sic q̄ habz
p̄prietatē leūficādi et sanat̄ quāsdā infirmita
tes. sepi⁹ etiā p̄t̄ poni in opatōe et d̄iact⁹ ma
net̄ i sua puritate. si aut̄ fieret alchimice v̄z
aurū nō esset illicitū illd̄ p̄ vero v̄dere q̄z ni
hil p̄hibet artē aliquibus causis naturalib⁹
vt ad p̄ducendū naturales effect⁹ et veros
vt dicit̄ aug. iij. de trinī. loq̄ns de his que fi
unt d̄monis arte. Quid faciet d̄fessoz d̄ mer
catoribus et pelliparijs et huiōi qui nec emē
sciūt nec v̄dere sine m̄dacijs et q̄n̄qz piurij
R̄ndz rajj. et host. q̄ quoz t̄ēs q̄s sciēter et cā
decipiēdi primū piurat̄ v̄l menti⁹ peccat mor
taliter. et tene⁹ ad restitutōez iquantū decipit
primū eidē decepto vel heredi et⁹ faciendā
si p̄t̄ si aut̄ nō p̄t̄ p̄cedat vt dice⁹ infra de vsu
rarijs. si aut̄ ignozāter dicat falsū credēs dic
ere v̄z vel etiā sciēter sed itendat̄ p̄ illud
mendaciū sibi p̄desse vt se sic seruet̄ indemne
et p̄ximo nō obesse q̄z nō decipit eum vnā rē
p̄ alia vendēdo nec in rei valore. q̄z nō v̄dit
ei vltra d̄bitū valore. Tale m̄daciū scd̄z rajj.
p̄t̄ dici forte veniale. sic p̄t̄ intelligi. xxij. q. ij.

primū scōz host. aut ex quo assidue et osuetu
 diarie mentit mortale vi sic ebrietatis si sit af
 fidua ē mortalis di. xxv. §. alias. si vō piurat
 peccat mortalr vō venialr scōz distinctōz po
 sitā de piurio s. Debz etiā iste talis pter resti
 tutōz iduci ad largas ecclias faciēdas p aia
 bus illoz quoz de rebz ignorāter aliq ha
 buerit Ad hoc nota q i veditōnibz illd qd
 omendādi cā dz p n dicto habe. ff. p dolo.
 q venditio. Aut em omendās sicut in genere
 dicēs ille ē bonz seruū vel hec ē bona domz
 et tūc nō obligat nisi sciēter omendz rē vicō
 faz qz tūc de dolo tene. vt ibidē dz aut descē
 dit ad specialia et tūc tene. ex eo q omendā
 do plus veditidit vt si dicat seruū esse bonū ar
 tificē vō literatū hō p stare dz vt qd omēda i
 euidēti sit vt si dicat ancillā eē speciosa et do
 mū bñ edificatā. ff. e. cā q habe. xij. q. ij. c. ij
 Quid de illis q faciūt vō veditū gladios qz
 rellos et huiōi qbz hoies occidunt. Quid d
 illis etiā qui faciūt et vendūt venenū vō toxi
 cū. Quid etiā de illis qui faciūt vō veditū so
 tulares pictos et aurifrigiū et silia q n defe
 runt ad necessitatē vel ad vsū s; ad vanā glo
 riā et abusum. Rñdz raij. q i talibus ē intentio
 reqrēnda. si em aliqz faciat huiōi vel veditat
 vel tribuat alicui quē credat talibz abusuū
 talis iquā itētiō ē peccatū mortale gūissimuz
 et qui sic facit ē cooperator oim scelez. inde p
 uemētū. et iō ē p oibz puniēd. ij. q. j. notū
 i summa. Si vō credebat illū talibz ad aliqd
 licitū vsurū vō nihil sup hoc cogitabat vō ig
 notabat q talia facere vō veditū esset illicitū
 tūc distinguo. qz talia aut ad aliqz vsuz lici
 tū esse pnt valia vt arma i bellis iustis. auri
 frigiū i ornāmētis eccliasicis et venena qdā
 i quibusdā medicinis et tūc nō peccat. aut ta
 lia ad nihil valēt nisi ad peccandū vt qdā ve
 nena mortifera et supflue et sumptuose cami
 sie quas p̄cipue faciūt hispani. et tūc peccat
 q t̄lia facit tenet vedit vō alienat ar. de libel
 lo famoso quoz n dz aliqz oñdere s; destrue
 re alias gūiter peccat. v. q. j. p totū et ē opti
 ma lex ad hoc. ff. d. tra. emp. q sepe. §. vene
 ni mali. vbi p̄dicta distinctio de veneno
 Et de tali illd p̄t itelligi q qui occasione dā
 ni dat damnū dedisse vō ex de iur. si culpa.
 Quid d factoribz taxilloz scacoz. et alea
 rū. Rñdz rod. q n vidē esse tutū de huiōi artū
 ficij viuere. qz eoz vsus ē vt frequē ad ma
 lū licz aliqñ sit ad recreatōz et remediū tristi
 cie et cogitationū noxiarū. de talibz ergo se
 cundū itentōz ē iudicandū. Quid d illis qui
 faciūt sarta de floribz maxie in festis. Rñdet
 rod q n credit eos esse excusabiles ppter picu
 lū qd ex hoc p̄t de facili dtingere. qz sūt inci
 tatiua luxurie et signa lasciuie licet talia qñz
 valeāt ad dfozcatōz nature. Violat etiā obsz
 uantia diei festi de hoc supra li. p̄tio ti. xxij.
 Equi videre de xij. §. de monopolijs. cca
 qd nota q hec sūt p̄hibita Est aut mono
 poliū corpz siue societas monopolaz. l. ē ec
 opz vō pactū iter se vō etiā cū ciuitate mono
 polari. Est aut hic monopola vō monopolus

popl's is q ipetrat q soli sibi liceat i ciuitate
 aliq spēalia veditū l emere vō facere. Et mo
 nopole dñr q ipetrat q ipsis solis liceat hōz
 moi facere vō etiā i vendēdis rebz certis cer
 tū p̄ciū statuere tra qd nemini liceat veditū
 Et quidē si scribat p duplex. l. dz a monos qd
 ē vnz et polla qd ē veditio eo q vni vel illis
 q sunt de vna societate tm liceat illa veditū
 Vel si scribat p vnū. l. dz a polis qd ē ciuitas
 eo q i ciuitate sit tm vnz. vel societas vna ex
 pacto hō faciēs. pacta aut talia siue omercia
 sunt p̄hibita. Nec v; pragmatica sanctio sup
 hec impetrata. siquis aut hoc exercuerit ppe
 tuo exilio damnat bonis p̄pzijs spoliat. p̄cia
 tes vō p̄fessionuz vna libra auri pena afficiū
 tur. princeps aut tere si dissilauerit penā. xl.
 libraz patit. C. de monopol. l. vnica
 De pmutatione ti. ix.
 Einde considerand ē de pmutatōe q ē vi
 cina siue silis emptōi. vt. C. e. pmuta
 tōe Circa qd vidend ē primo qd ē p
 mutatio. 2o q̄liter dtrahit et de natura ei et
 duenētia et differētia cū veditōe. 3o q res p
 mutari possit et q p qbus q̄to cū quibz plo
 ms p̄t ecclia pmutare. quito de arte cāpsozia
 Circa primū sciend q pmutatō ē vni rei p
 altera vicaria p̄statio. C. e. l. j. in fi. et ē pmu
 tatio dtractz inoiatus qz multū ē incertz eo
 q large dphēdit omnē dtractū ex quo aliqd
 dat vel accipit. Nam veditio et locatio p̄nt
 dici pmutatio. Coneractz etiā innoiatz puta
 do vt des dici p̄t pmutatio. et sic adaptari p̄t
 dtractibz noiatz et innoiatz et ido habz no
 men generale nō spēale ppter qd merito dtra
 ctus innoiatz censet.
 Circa scōm sciend q p̄prie pmutatio dtra
 hit tūc qñ duenit inter aliquos vt spēs
 certa de p specie cta vt iste eqz p isto boue.
 Si vō de res icerta p icerta vt bos i genere
 p boue i genere n erit p̄prie pmutatio. s; aliūz
 dtractz inoiatz puto do vt des. ff. de p̄scrip.
 natural. §. j. et. ij. Est ergo natura pmutatōis
 vt rez interuetu dtrahat n solo pacto. qz ex
 sola duētōe pmutatōis nulla re hinc in secu
 ta neutri dpetit aliq actio vt. C. e. ex placito
 Sunt vō silēs pmutatio et venditō qz ex v
 traqz p̄stat cā vsu capiēdi et emptō et redibi
 tio. Itē sic actio descēdens ex veditōe ē bone
 fidei. vt insti. de act. §. actionē aut bono fidi
 ita et actio descēdens a pmutatione. Sunt
 aut dissimiles qz venditio sine scriptis p̄ficat
 solo d̄sensu. pmutatio vero n p̄ficat nisi re ab
 altera pte secuta. Vnde ei qui rē suā tradidit
 dat actio. s. ex pacto tra eum qui rem suā n
 tradidit. vt in dicta. l. ex placito. Itē in vedit
 tione vnus ē emptoz alter venditor. in pmu
 tatione aut vterqz ē pmutatoz. Itēz pmutatio
 habet locū in spiritualibus nō aut emptio. rō
 hō ē scōz bñ. ex. e. ad qdēs. qz nulla ē emptō
 sine p̄cio quod in q̄titate et pecunia consistit
 quod nō est in p̄mutatione. sed vterqz ē q̄
 emptoz et veditoz. Itēz in venditione emptoz
 cogitar facere p̄cium accipiētis et veditoz n
 tene facere rē emētis qz sufficit qz venditor

... veditio...

Permutatio

Qualis est pmutatio

... pmutatio...

de euictione se obliget. sed in pmutatione vs
terqz cogit re a se data facere accipiens ar.
ff. e. l. j. sed sup hoc distiguit qz si quis rem n
sua sz aliena pmutauit pmutatio tenet donec
euincit. Et ideo potest agi dditoe ob causam
datoz ad repetend qd datu e quasi nihil ab
altera pre sit datu vt. ff. e. l. j. in fi.

Equit de. iij. s. que res pmutari pnt et q
p quibus. Circa qd sciendū q pmutatio
specialiter sumpta put e vnus rei p alia vi
caria pstatio pmutari possunt tepozalia cum
tepozalibus nō autē spiritualia cum epalibz
vn nec decima cū pecunia ex. e. c. vlti p quod
patet q laicus nō pt eximere se a pstatioe d
cime licet det prem fundi. Spiritualia autez
cū spūalibus eiusdem generis pmutari possūt
et sic ecclesia cum ecclesia dignitas cū digni
tate/canonica cū canonica/beneficiū cum bñfi
cio/et decime cū decimis. nō autē bñficiū
cum iure patronatus qd e spirituale alterius
generis pmutari pt. Et rōe possessionū vnus
ecclesie si pponderēt possessionibz alteri ecc
lesie pecunia pt refundi dummō dtractz ad
inuicē minime misceat ita p sepatim fiat cō
tractus ecclesiaz a dtractu possessionuz. vel
scdm inno. hoc vult dicere q caueāt pmuta
tores ne occasione spiritualiū iurium de qui
bus plus hz vna ecclia q alia pecunia tribua
tur ex. e. ad qstiones. xvj. q. fi. nemini. nō ob
stāte q aliquis expectet primo vacaturaz li
vj. e. licet hoc itellige qn fit auctoritate supe
rioris vt ibidē. ex. de cens. phibemus alias
nō licet ex. e. questu et de preben. maioribz
Et si qui hāc pmutationē auctoritate ppta
fecerint sunt eis puiādi ex. e. cuz olim nisi sim
plicitati venia de. ex. e. cū vniuersoz. Vnd
si obiciat q pmutatio non e dtractus scuit
ff. e. l. j. ergo nō pt interuenire i spiritualibz
q sunt gratis dferēda. j. q. j. gratia. et similia
dicendū q hoc totū soluit auctoritas superioris
ex cuius arbitrio omnia pendēt vt. xvj. q. fi.
nemini et ex. de cens. phibem. Notat autē
rod. q hzmoi pmutatio ecclesiaz p ecclesijs
nō hz locū inter psonas q nō hnt nisi vsu fru
ctum ecclesiarū. et hoc tm ad vitā suā. sed in
ter psonas ecclesiasticas quibz ppteritas tali
um ecclesiaz imppetuum e dcessa vt. e. ad que
stiones. zc. Notandū etiā q bñficiū potest i
telligi pmutari duplr. s. aut tanq ppetas sic
pmutari potest cū bñficio vt cū duo episcopi
litigāt sup aliqua ecclesia quā vnz dicit esse
debere sibi subiectā et alter negat qui possi
det eā pmutatio fieri pt q vnus habeat vnaz
ecclesiā et alter aliā. Aut tanq bñficiū vt cū
quis ad plationē recipit vel ad aliqd bñficiū
intitulat sic nō potest bñficiū cū beneficiū p
mutari sine auctoritate superioris vt dictum e s
Sed nūquid sufficit auctoritas superioris vbi
non ad eū sed ad capitulū pūnet collatio et
institutio pbendarum. qz q n. ar. ex. de offi.
arch. ad hoc. q. fi. et de offi. dele. sup eo ad
fi. Nunqd sufficit in eodē casu capituli auto
ritas et videt q nō qz nō dcedit ei q dispen
sare possit dtra dñliū sed tm epō ex. de pben.

vacāte scdm host. Vbi vō collatio pūnet ad
episcopū et capitulū. fiet libera resignatio in
manibz vtriusqz. et si sint i diuersis diocesibz
illa bñficia qlibet resignabit in manu sui epī
vel alicui alteri dmitteret qd meli viderē ad hō
ex. de sen. ex. cū illoz. Si vō ad canonicos p
tineat electio et ad epm dfirmatō necesse erit
q iterueniat densus illoz q hnt eligere ar.
ex. de offi. archi. ad hoc in fi. scdm io. an. Si
vō epus pmutet cū capitulo. facere d3 hō au
toritate archiepi ex. de re. eccle. n. ali. c. j. Si
vō pmutet cū alijs sufficit densus capitli se
cundū host. Mancipia autē ecclesiaz cū māci
pijs puiatoz pmutari n pnt nisi ad libertatē
id e ad hoc vt liberi fiāt. ex. e. mancipia qd e
vex scdm host. nisi vbi expediret eccleie cui
donari possint vt. xvj. q. ij. ecclesia multo fortz
pmutari. hoc em sedz laur. phibitū fuit qz ad
laicorū suggestioē sepe iutilia mancipia per
mutabant pzo vtilibz. et cessante cā cessabit
dctutio di. lxx. de his et ex. e. mācipia i glo.
Vn scdm inno. fugiui pmutari pnt et distra
hi ex. e. iustū. qd e vex ex quo redierūt pate
facto vicio emptori sedz bern. secus e si sint i
fuga. C. ad. l. flau. de pla. in fuga. Et qd di
cit seruū ecclie posse pmutari ad libertatē in
telligas si duo alij den sibi alias nō. xvj. q. ij
epus qui mancipia

Equit de iij. s. cū quibz psonis potest ec
clesia pmutare. Circa qd sciendū q pmu
tare pt vna ecclia cū alia idemitate seruata
vtriusqz. x. q. ij. hoc ius. Et etiā cū picipē do
mino recipiat rem equualentē interueniēte
pragmatica sancione. hoc scdm host. vex. e si
piceps egeat tali pmutatōe. licet aliter itel
ligat ab illis ex. e. c. j. Nam si tm ecclie vtili
tas attendat vt velle bern. nullū erit pā
cipis puilegiū sedz host. Est autē pragmati
ca sancio illd qd piceps de dñlio pcerū sta
tuit et sanxit. C. de diuer. rescrip. l. vlti. Sed
cū puiatus ecclia pmutat ita demū si ipsi ec
clesie expediat vt ex. de re. eccle. nō alie. vt
sup in fi. Et si pmutatio incōsulce facta sit suc
cessoz pt reuocare. ex. e. c. ij.

Equit de. v. s. de arte cāpsoria i qua con
matatur pecunia p pecunia et qrit vtr
sic licita. Responde scdm alex. lombar. q sic
cui signū e q ecclesia damnat et psequit v
surarios nō aut cāpsozes. sed potius eis fa
uet vtz in ecclesia romana Ad c9 euidentia
sciendū q oportuit esse cāpsozes. tū ppter di
uersitatē numismatū i diuersis regionibz sic i
eadē diuersifican. tū p vtilitate legatoz di
uersas regiōes cūcūtiū. tū p dmutatōe rez
ncciaz vite hoi. rez. ei dmutatio e nccaria q
n pt fieri dmode sine numismate qz res dmode
ferzi nō possent ad loca remota p dmutatōne
facienda et iō necessariū fuit nummisina. Ne
cessaria igit fuit ars cāpsoria. Non autē ha
bet locuz in tali dmutacione ratio mutui qz n
sperat ibi lucz ppter temporis dilatoz. Nec
itez reddit sora cāpsori eadē spē vl numero
qz dat moneta vnz generis. et recipit moneta
tā alteri generis. Nō e ec ibi ppe emptio vel

de re. eccle. n. ali. c. j.

de offi. arch. ad hoc. q. fi.

venditio. sed pot simpliciter dici permutatio
Vltari⁹ e attendendū q valoz nūmismatis siue
monete pē pēfari dupl^r. vno^o scdm naturā rei
vl pōderis siue materie. Alio^o scdm taxatōz
legis positue. et ex hoc accidit q aliqd gen⁹
monete i aliquo loco n tū v3 qrtū v3 i alio lo
co scd3 legē posituā. Et iō qn campsoz aliqd
gen⁹ monete accipit n scd3 estiatōz legis pō
ficiue s3 pōderis vl materie. et aliud gen⁹ mo
nete dat scd3 estimatōz legis positie fit ibi re
cōpēfatio et eqūitas inter datū et acceptū cō
parādo i^o qd v3 moneta data scd3 legē positi
uā ad i^o qd v3 moneta recepta scd3 pōdus su
um et materiā. Et seruat^r ibi iusticia sil'is illi
q ē in emptōe et veditōe qz fit ibi recōpensā
tio scd3 amplioze vtilitate dati ap^o recipiētē
a cāpsoze q recepti ab eo Et iō n pē dici q sit
sile de ista pmutatōe et mutuo qz n reqrit^r q
tract⁹ tal sit gtuat^r sic mutuū. ppter qd h^o
sperari pē lucrū et n ibi. Et pē lucrū trāfire in
dominiū pmutātis et n i dñium mutuātis bec
alex. lōbardus.

De mutuo ti. x.

Qstea cōsiderandū ē de tractu mutui
et circa hoc videndū ē pzio vñ dicat^r.
scdo i qbus reb⁹ cōsistit siue tractabit^r.
tercio qliter tractabit^r. Circa primū sciēd q
mutuū dē qsi de meo factū tuuz. et dicūt aliq
q ē nom cōpositū ex corrupto et itegro. qz qd
fuit meū mutuādo facio tuū. ff. si cer. pe. l. ij.
q. applata. Alij vō dicūt q n ē nomē cōpositū
s3 simplex deriuatuz a muto mutas qz ab vno
mutat^r i aliū et q dē mutuū qsi de meo factū
tuū ē etihologia n cōpositio. Et a muto dē mu
tuo mutuas mutuare qd ē neutruz. et mutuoze
mutuaris mutuari qd ē deponēs. et significā
tur duo qz mutuare ē mutuum dare. mutuari
vō ē mutuū accipe vñ versus. mutuo traden^o
s3 mutuoze ē accipiēdo. ita dicit papias

Equit^r videre de scdo. in quib⁹ tractabit^r
mutuū. circa qd sciendū q tractabit^r tū in
his et d his reb⁹ q tū cōsistūt i numero pōde
re et mēfura. i. in his reb⁹ q dant^r ad numez
vt qlibz moneta q ppe dē pecunia numerata.
et q dant^r ad pōdus vt es auruz et huiōi. et q
ad mēfurā vt granū vinū oleū isti. qb⁹ mo
recōtrabit^r obliga. circa principiū S3 num
qd ē mutuu3 si. x. brachia de panno scanfoza
vel alio dan^r vt totidē i termino certo reddā
tur vñ em q sic qz talia vidēt cōsistere i mēfu
ra hñd3 rod. q ē veri⁹ ibi tract⁹ pmutatō
nis q mutui. et nomē mēfure restringit^r hic
ad modios et lagenas et alia vasa quib⁹ mē
furari solēt grana et liqda pē tū huiōi tra
ctus in fraudē fieri vsurarū Quid si dem li
bzū ad pōdus vl oues ad numez receptur⁹
libzū tanti pōderis vl oues tāti numeri s3
nō erit mutuū qz in mutuo d3 atredī natura l
apitudo et cōsuetudo rez vt dēt^r ad pōd⁹ l
numez. ff. de cōtrahen. emp. et vē. l. j. vt fru
mēa naturalis apitudo et cōsuetudo ē vt ad
mēfurā det^r. et eris vt ad pondus et monete
vt ad numez. Libroz vō equozz ouū et sil'i
um n ē naturalis apitudo et cōsuetudo vt dē
tur tali mō. sed scd3 estimatōez valozis eozz.

qz cū res mutuata n eadē sed sil'is debeat red
di nō possēt in huiōi reb⁹ sil'itudo oioda re
piti ita q sup omē oio sil'is reddere. hec azo
Equit^r de tercio circa qd sciendū qd tra
bit^r mutuū tali mō. s. vt dans mutuū da
re itelligat^r itentōe recipiēdi i termino n eadē
rem sed sil'ez et tūdem i eodē genere. et eiu3
dē vtilitatis. et pēij et eodē mō. vt si dedit pe
cuniā nō eandē sed sil'em. si granū non idem
sed simile. si em idē numero recipi deberet n
mutuū s3 cōmodatū vl depositū esset. ff. de cō
trahē. emp. l. ij. res etiā eiusdē generis d3 red
di qz si reddere^r alteri⁹ gnis vt p vno granū
n eēt mutuū s3 tract⁹ innoiat^r. s. do vt des
ff. si cer. pe. l. j. Nec sic dōbitoz liberare^r si fie
ret creditoze iuito vt ibidē. l. ij. nisi i casib⁹
quos require infra ti. de solutionib⁹ ar. v. cir
ca prim. S3 quid si argentū ad pōdus reci
piat^r et pecunia ad numez reddat^r scd3 azo.
vñ q liceat vt. ff. de au. et ar. lega. l. j. q. vlt.
et hoc si sit pecunia argētea n cōramiata ere
tūc em idē gen⁹ reddit^r et tūdem. Non acci
pi^r em gen⁹ hic sic accipit porphiri⁹. sed po
nit^r spealiter p quibusdā reb⁹ q sunt i numez
ro pōdere et mēfura n p alijs. hec azo Item
i mutuo d3 cōsiderari n tū natura s3 etiā actul
si em pecuniā dederō n in qritate sed i saccu
lo vt mibi tū pecunie sacculū reddas nō erit
mutuū. qz licet qd ē datū habeat naturā mu
tui n tū sic ē datū vt mutuū. debuit em i quan
titate dari. d3 ergo inspici natura et act⁹ cuz
his q data sunt quozz si qd defuerit mutuū n
erit. vñ si querat^r an sic fiat mutuū cū do tibi
panē vl vinū vt mibi reddas eq bonū alium
dicendū ē q n. sed tract⁹ innoiat^r vt do vt
des. hec azo Itē tract⁹ mutuū dupl^r. vno
mō solo rei mutuante traditōe. dū sc3 creditoz
rem debitozi tradit eā sibi mutuās vel pōde
rās vel mēfurās. vñ tunc dē obligatio tra
bi. nisi. quib⁹ mo. recō. ob. in prin. Et dē ta
le mutuū naturale. qn sc3 res tradit^r n secuta
stipulatōe q ē de iure ciuili. vt. ff. si cer. pe.
certū cōditio. q. nūmularij. in fi. Et iō nō datur
certū cōditio de mutuo nisi i tū quantū ē datū
nō vltra. si em tibi dem vt mibi reddas n con
trahitur ipso iure obligatio vt i. l. ff. de pac.
si tibi decē. Non em obligatō recōtrahi pē ni
si iquantū datū ē. sic ergo debitoz reddere te
em illud qd recipit ex mutuo. Nec liberat^r in
retōe. C. si cer. pe. cū nec alio casu fortuito i
sti. quib⁹ mo. recōtrahi. obli. q. Itē sec⁹ est si
data sit pecunia in sacculo cōsignato. vt. ff. si
cer. pe. qd ab initio. Aliomō tractabit^r obliga
tio mutui n tū rei traditōe s3 etiā stipulatōe
vt si parū añ vel parū post pecunie numeratōz
creditoz stipule^r illam pecuniā sibi reddi. al
stipulatio n valerz. ff. de ver. obli. l. j. Et tūc
mutuū dē naturale ppter numeratōz i q opat^r
natura. et ppter stipulatōz q ē de iure ciuili
sti. de acc. q. de pecunia autem. Et si stipul
tur sibi plus reddi q tradidit contra natura
mutui facit et contra equitatem iuris natura
lis vt patet ex iam dictis et patebit plenius
ex his q dicūt^r in ti. se. de vsuris Et pzed

Quatuor p. h. d.

patet natura contractus mutui ad qd etiā valēt ea que dicuntur in .se. ar. .ij. in fi. solutionis q̄stionis prime de differentia iter mutuū et cōmodatū et ea q̄ dicuntur in .iiij. ar. casu .x. de dīa iter mutuū et locatū. Cui aut actio ex mutuo de^r et cōtra q̄ et q̄lis actio ē ad p̄ns iurisperi- tis relinqueđū gr̄a b̄uentatis p̄cipue cū tal^r cōsideratio sit forma iudicialis n̄ penitēcialis

De usura .xj.

Quando considerandum e de usura q̄ dicitur in contractu mutui. et p̄io quid sit usura et vñ dicat^r scđo quot et q̄ sint species et modi ei⁹ tercio vñ usurā accipe corpale sit peccatū quarto vñ liceat in aliquo casu recipere aliqd̄ ultra sortē quinto de quibusdā casib⁹ dubitabilibus vñ ibi sit usura sexto de penis usurariōz . quib⁹ scđm ius posituū puniunt^r et ad restitutōz opellunt^r septio de restitutōe usuraz octano de forma istrumēti obligatōis usurarij vel etiā raptoris ad restitutuendū male ablata Circa primū sciendū q̄ diuersi diuersimode describunt usuram sed host. i. summa sua videt^r describere ipsaz cōpletius dices q̄ usura ē q̄cūqz solutioni rei mutuate accedit ipsius rei vsus gr̄a. p̄actione in terposita vel hac inreitione habita in contractu vel exactione habita post contractū Q̄dcunqz iō dē qz quidqd̄ sit iō et q̄dcunqz nomē ei ipōnat^r siue illd̄ cōsistat in dādo siue faciēdo usura ē ex quo ultra sortē exigir^r vt .xiiij. q. .ij. v. usura et .c. pleriqz Reī mutuate iō dē qz usura habz locū in contractu mutui scđm gōf. et rap. et quasi om̄s. Et adde scđm host. regulariter qz in quibusdā casibus et in contractibus bone fidei vel legatis et fidei cōmissis ex mora vel quasi mora auctoritate legis usure dant^r licet ibi nullū mutuū sit contractūz verbi gratia vt referā vnuz ex multis. si quis legauit mihi rē aliquā vt ea vendita vterer pecunia et heres in tradēdo mihi eā adhibuit moram mihi tē ad usurā sed si ligauit eā vt vterer ipsa nō capiāz usurā sine verecūdia vt .ff. e. in fidei cōmissio .g. vlt. hec tñ scđm ius canonicū et diuīnū nō p̄cedūt vt etiā dicūt gōf. et host. nisi usura p̄ interesse petat^r. Quod gō scribit rap. usuram n̄ dicit nisi tñ in his rebus in quib⁹ cōsistit mutuū. Intelligit host. quo ad contractū qz in alio contractu nō dē regulariter usura cōmitti vt dictū ē. sed aliō ē quantū ad vsus naturā si qd̄ tibi mutuez et tu p̄ hō mutuō mihi p̄mittas vestē l̄ equū l̄ p̄ediū vl̄ aliqd̄ aliō qd̄ non cōsistat i pondere numero vel mēsurā vt .xiiij. q. .ij. pleriqz et .c. usura Ipsius rei vsus gr̄a dē iō qz si n̄ gr̄a vsus .i. cōsumptio nis sed loco pene apponeret^r sine fraude se- cus esset vt patet ex .de arbi. dilecti. et .xij. q. .ij. fraternitas. Est aut dīa inter usurā et penā qz usura dat^r rōne certi spacij t̄pis vt mensis aut anni vt .c. e. in auc. et hoc. Et etiā dat^r vt fors n̄ soluat^r s̄ potius sortis solutio differat^r ex .e. cōsuluit. Pena vō dat^r n̄ scđm spaciu ali- cuius t̄pis sed scđz qd̄ p̄tes inter se oueniūt. ex de penis cōstitutus. Dat^r etiā qz non fit qd̄ oueni^r l̄ qz n̄ soluit^r qd̄ debe^r ex .d. arbi. dile-

Pactōe iterpoita iō addi^r qz si nll̄o pacto ab initio iterueniēte. nec habita ex post facto ex actione. debitor aliqd̄ gratis offerz sine ali quo peccato recipi posset. dūmō ab initio itē tione mala caruisset nullā em̄ maculā oblatō suscipiēti igerit q̄ nō exigētis pactōe p̄cessit. .i. q. .ij. sic ep̄m Vtrū aut is q̄ sola spe cōmittat usuram teneat^r ad restituendū ea q̄ ultra sortē accepit dicit^r infra de restitucione usuraz .q. quid de eo q̄ sola rē dicit^r aut usura ab vsu rei qz dat^r ob vsum rei .i. pecunie. vñ dē usura quasi vsus rei vel q̄ vsus rea. Vel usura .i. vsus eris .i. pecunie vel q̄si ex eris vsus p̄cedens. et hec expositio i idē redit cum p̄iozi. Noie aut pecunie cōtinet^r qd̄quid hoies hnt i bonis .i. q. .ij. totū.

Sequit^r de scđo. f. quot et q̄ sint species siue modi usure Circa qd̄ sciendum q̄ sunt due. vna ē spūalis et equa. de qua math. xxv. nonne oportebat te pecuniā dare numularij et ego veniēs cū vsuris exegissem eā. et sumi^r hic usura methaphorice p̄ supercrescētia bonoz spūaliū quā exigit de^r a nobis volēs q̄ p̄ficiam^r semp in bonis ab eo acceptis qd̄ ē vtilitas n̄ra n̄ sua. Vñ hanc debem^r exercere di. xlvj. sic nō suo. Et aug. miser hō cur fenera ueris hōi fenerare dō et cēcuplū accipies et vitā eternā possidebis. et sap. viij. fenerat^r dō qui miser^r paup̄i. Alia usura ē corpale et in qua de qua agit^r hic et hoc dē im p̄bum fenz qui hāc scđam exercet ipō iure ē ifamia etiā scđm leges .iiij. q. .vij. §. tria. scđz vō canones i vtraqz peccatū mortale cōmittit^r et ifamia irrogat^r. vj. q. .j. ifames. Itē usuraz alia ē usura directe alia indirecte. Directe dupl^r sine pacto et cū pacto. sine pacto dupl^r. vno mō cū insinuatōe vt cū dicit^r usurari⁹ n̄ facio pactū s̄ mihi dabis ad libitū tuū qui nisi lucrū inde speraz^r pecuniā nō mutuarz. Alio modo qñ simpliciter mutuat^r nihil dicēdo p̄cipali ter tñ mutuat vt aliqd̄ lucrū inde p̄cipiat. vsura em̄ cōmittit^r sola volūtate scđm illd̄ mutuū date nihil inde sperātes. et tunc usura ē picu- losior qz i foro causaz repeti n̄ p̄t. Itē cū pacto cōmittit^r tripliciter. primo qñ capitale et lucrū po^r i certitudine vt cū dē mutuō tibi .xx sol. p̄ .xxv. scđo qñ capitale ponit^r i certitudi ne et lucrū i fortuna. vt cū dē mutuō tibi .x. et si lucrat^r fueris mihi tñ de lucro l̄ ad volūtate dabis. si vō nihil lucrat^r fueris nihil dabis. s̄ quidqd̄ de lucro fuerit. mihi reddes. dine. et capitale i fortuna vt faciūt q̄ mutuāe ad fortunā maris vt si nauis piclitez^r sibi red dere n̄ tene^r etiā capitale. de quo ex .e. nauigāti. Indirecte aut fit usura qñ fit i fraude p̄cepti mutando contractū. vt si dicat^r nō mutuō tibi pecuniā s̄ vēdo. mutat em̄ contractum mutui in cōtractum ficte vēditionis et intendit hinc inde lucrari. Idē ē si is qui in vendēdo oī die merces suas p̄pter dilatoz solutōis cari- us vēdat eas nisi vñl̄r dubit^r vñ pl⁹ vl̄ mi n⁹ sint i solutōis termino valitūre vt dicit^r ifra. Sunt et alie species usure scđm leges quas

S. 226. Sp. 1. 1. 1.

De usura

usura si sit in contractu
quod dicitur

De usura
pena

De usura
pena

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

usura vñ dē

omitto gratia breuitatis omnes em sunt pbi bite. et leges pmitteces eas sunt abrogate vt dice i ar. se. et id eas hic ponere essz modicu vale.

Ad hunc

Aquit vidre de tercio. s. vt accipe vsu ram corpale sit peccatu. Ad cui? euidē tiam cōsiderandū q actus humani ex electōe pcedētes quidā sunt de se boni pnt. tñ male fieri. vt dare elemosinā ē de se act? vtutis pē tñ male fieri vt si fiat ppter vanā gloriā. qdā aut sunt de se et scdm se boni. et id nō pnt male fieri vt deū vel pximū diligere ex caritate quidā sunt de se mali qui tñ cū debitis circū stāijs pnt bñ fieri vt homicidiū licz de se sic malū pnt tñ seculari zelo iusticie ē licitū et bonū. quidā sunt de se et scdz se mali. et id nō pnt bñ fieri vt odire deū pximo iuidere que nullo ex nulla circūstātia pnt bñ fieri. qui dā sūt indifferētes qui nec boni nec mali sūt de se nec scdm se vt ambulare vel loqui. **D**icendū igit ad questionē ppositā q vsura ē qd quid accedit i mutuo sozū pacto vel icentiōe pzicipali et sic ē de se et scdz se pētū et nō lō nullo casu pnt bñ fieri. Et hoc ondit? pzo rōe. scdo autozitate. Ostendit? aut ad pns duplici rōe q vsura de se sit mala et scdm se. pzo qz ē dtract? cupiditatis nō necessitatis vt aut vult aug. li. d. fide ad petrū venenū caritatis ē cupiditas. Et si dicat? q necesse ē eē aliquos sic pstantes dico q necessitas et vtilitas nō ē attē denda in re publica qñ ē cū dāno et ineq̄litate. In vsura autē vt patebit ē dānosa vtilitas et pntiosa iequalitas. **S**cdo qz ē dtra ratōz et ordinē caritatis scdz quē debet homo pximo indigentī subuenire. et quanto magis idiget tanto magis tenet? et sic magis peccat si vult ei vōdere qd tenet? ei dare. et sic necessitas pximi quā quidā aduertētes licz inaduer tētis i fenozis excusatōz fen? aggrauat et cō demnat scdz veritatē. vñ beat? 10. in can. sua dicit qui viderit fratrem suū necessitatez hōre et clausurēt viscera sua ab eo quō caritas dei manet in illo. q. d. nullo mō. **Q**uod aut vsura nō tñ de se sed etiā scdm se sit peccatū ostendit? triplici rōe. pzo p hoc qd ē dtra rōz natural? ppeccatis pecunie. Ad qd sequit? vlteri? qz ibi vendit? illud qd nō ē. Ad cui? euidentiā sciendū q quedā res sunt quaz vsus ē ipsaz rez? dsumptio. sicut vinuz dsumimus vtēdo eo ad potum et duertendo ad cibuz. vnde in huiōi nō debet dputari vsus rei seozsum a re ipsa. s. z cuicunqz vsus rei dcedit? eo ipso res ipsa cō cedit? et ideo in talibus p mutuz transfere? dominiū. si quis ergo vellet seozsum vendere vinuz et seozsuz vsum vmi vōderet eandē rez bis et venderet illud qd nō est. vñ manifeste peccaret p iniusticiā. Simili rōe dmittit? iniusticiā q mutuat triticū vel vinū petēs sibi fieri duas dpensatōes. vnā quidā restitutōez eq̄ lis rei. alterā vō pziuz vsus qd dē vsura. **Q**uedam vero res sunt qz vsus nō ē ipaz rez? cō sumpcio sic vsus dom? ē imbitatio. nō autem dissipatio et ideo i talib? pē dcedi vtrunqz se ozsum vt cū quis tradat alteri dominiū dom?

reteruato sibi vsu eius ad aliqd tps/ vel econ uerso dcedit vsu dom? retēto sibi dominio ipsius et id licite pē hō recipe pziū p vsu do mus et pē petere donū moderatū vt patet in dductione et locatōe dom?. **D**ecima aut scdz phm. v. ethi. et. j. poli. pncipaliter ē inuēta ad dmutaciones faciendas. et ita pzi? et pzi cipalis vsus pecunie ē eius dsumptio siue d: stractio scdz qd in dmutacionib? expendit? et id scdm se ē illicitū p vsu pecunie mutuate p cium accipe qd dicit? vsura. qz hoc ē vendere idē bis vel vōdere illud qd nō est. p qd ineq̄ litas manifeste dstituit? q iusticie dtraria? vñ phūs. j. poli. dicit q vsura dē a cathos qz est pziuz qz dtra naturā rei. s. pecunie vult vsura rius q pecunia pariat. dicit em in vsura catha os seipsuz facit vñ et nomē id accepit. silia ei pta generatib? ipsa sunt. cathos aut fit num misma ex nūmismate quare et maxie pter natu rā ista pecuniaz. acq̄litiō ē hic phūs. Et hāc rōz ponit tho. in sūma scde sue. **S**cdo ostē dit? q vsura ē peccatū scdm se. qz ē dtra rōez mutue societatis. qz cū labore et piculo pzi mi stat certū lucrū vsurarij. hoc autē ē ineq̄litas. aut em pecunia mutuo accepta trāsit i do miniū debitoris ita q sit sua. aut nō trāsit sed ē semp ipsius creditoris. si pzo mō hec ē in equalitas magna scz q aliquis i re sui pximi et que pzo suo stat et cadit necessario lucz. requat cū nullū dānū inde quidq̄ de re cō tūgat icurzat. Si scdo mō adhuc ē iequalitas maior. s. q res dño suo non possit pze cū ipse met possit deficere hoc em n pat? natura nec dditio portat humana. **D**eterea nullū fructū habet pecunia ex sua natura. sed tñ ex vtētis industria quā non accepit ab illo a quo acce pit pecuniā ergo ille querit iniuste fructū ex ea. Et hanc rōz tangit scotus sup. iij. sen. di. xv. q. ij. patet igit? ineq̄litas et iniusticia que maxie ē in vsuris. **T**ercio qz ē dtractatio rei aliene manētis aliene et hoc iuito dño et pzi uat? volūtas absoluta non dpatiua. debitor em simplr nollet dare aliqd vltra sortē. mag tñ vult aliqd vltra sortē dare q pecunia ca rere sicut em scētēter dgnosere vrozē alienaz manētē alienā ē malū i se et scdz se sic ex mu tuo recipe rē alienā manētē alienā et eā dtre ctare vt suā ē dtra ius naturale. Et hec terciā rō ē alex. d. an. et rich. q volūt q id q accipi? vltra sortē ex vi mutui n trāsit i dñium credi toris recipiētis q rō nūbil valz scdz illos q dī cūt q transit. **P**redictē etiā opi. fuerūt bon. et scot? in. iij. sen. di. xv. et hu. et rap. in ti. de decimis. **C**ontrarie vō opinionis fuerunt gōf. ti. d. dci. et bñ. et d. dci. ex trāmissa. l. 3. hō nō dicat expse. et glo. xiiij. q. iij. si quis. **Q**d etiā vsurā accipe sic scdm se malū ostendit? multiplici autozitate sacre scripture dē enim eze. xvij. si genuerit quis filiū latronē effun dentē sanguinē et vrozē pximi polluentē pi gn? nō reddētē. ad pdola leuantē oculos suos ad vsuras dantē et ampli? accipientē nunqd viuz qui vniuersa detestāda hec fecerit. **V**bi dōsiderād q oia ibi posita cū vsura sūt de se et

Ad hunc

Aut p p qz refusa p qz

mutui
quodam

ut supra

Usura et sine iure

Usura sine iure

scdm se mala et peccata mortalia ergo similr
 et usura. Itē ps. do. q̄s habitabit i tab. r. rē.
 postea subdit qui pecuniā n̄ dedit ad usurā. q̄
 d. si dederit ad usurā nō hitabit in tab. dñi s̄z
 null⁹ excludit a tab. dñi nisi p peccato moz
 tali ergo rē. Itē ps. nō deficit de plateis eius
 usura et dolus. Et iteruz ex usuris et iniquitate
 redimet aias eoz dolus aut et iniquitas sūt
 mala scd̄z se ergo et usure q̄ cū eis ponit. Itē
 cū usurari⁹ aliena appetat et drectz facit cō
 tra duo p̄cepta. s. dtra illud n̄ furtū facies ec
 dtra illud nō occupas rē p̄xiimi tui. p q̄ oia
 patet q̄ usura ē scdm se mala et peccatū moz
 tale. Uter⁹ crimen usure ē phibitū oī iure
scz diuino et naturali. canonico et ciuili. De
 iure diuino p̄z ex supradictis et exo. xxi. si pec
 unia comodaueris populo meo paup̄i q̄ habi
 tat tecū n̄ regabis eū q̄i exactor. nec usur op
 primēs eū. et etiā i multis alijs locis veteris
 testi. Et luc. vi. mutuū date nihil mō sperātes
 Vbi n̄ t̄m actus sed etiā spes accipiēdi a p̄xi
 mo ultra forte phibe⁹. Et breuiter quoniam in
 sacra scriptura dilectio p̄xiimi p̄cipit phibe⁹
 Et sic etiā eam vtri⁹qz testamēti pagina dete
 stat ex. e. sup eo Est etiā phibita iure canoni
 co di. xlvij. qm̄ multi. vñ et ipsam ius canoni
 cū usuras restitui cogit vt infra patebit q̄nimo
 etiā scd̄z ipsū si q̄s p̄naciter asserat usuras ex
 ercere n̄ esse p̄ctm̄ ē vt heretic⁹ puniēdus et
 p̄cedi d̄z dtra diffamatos l̄ suspectos de h̄z
 mōi errore sic dtra diffamatos de heresi vel
 suspectos. li. vij. d. usur ex graui. Est etiā ph
 bita iure ciuili qd̄ oñdit̄ dupl̄r in glo. xiiij.
q. iij. quid dicā. Deio q̄ impator iustianus
 dicit se amplecti q̄tuor d̄cilia generalia adō
 vt p̄ ea suis legib⁹ derogē. s. nicenū. ostanū
nopolitanū ephesinū et calcedon̄ in auct. de
eccl. ti. coll. ix. circa p̄ncipiū. In d̄cilio aute
 niceno phiben⁹ usure di. vij. qm̄ ml̄ti. Et hec
 p̄ria rō tangit̄ ec̄ ex. de usuris. qz i oibus. in
glo. j. Scd̄o p̄ h̄o q̄ dicit ipator q̄ sacre leges
 n̄ dedignant̄ sacros canones imitari sp̄aliter
 i matrimonijs et usuris i auct. vt clerici apud
ppos epos due. et d. d. di. iij. q. hic colligit̄
et de no. ope. nū. qm̄ itelleximus. Si ḡo usure
 phibent̄ scdm sacros canones ergo etiā scd̄z
 leges. Nec obstat q̄ ille canō scz qm̄ ml̄ti. lo
 quit̄ t̄m de clericis. qz auctas ibi posita q̄ est
 qui pecuniā suā n̄ dedit ad usurā. clericis et
 laycis ē cōis. Nō obstat etiā scd̄z leges. C. et
ff. e. p̄nt̄ peti usure. qz lex sup̄ allegata q̄ ē in
auct. e. p̄sterior̄ illis vñ oīs leges usuras p̄
mittētes sūt abrogate. Sciēdū t̄m q̄ iustia
 n⁹ p̄zi⁹ p̄misit usuras leuissimas n̄ q̄i estumās
 eas esse licitas. s̄z ad mai⁹ malū vitandū. Nā
 hoies impij sui vidit̄ eē p̄nos ad dandā usur
 ram. et iō opatiua p̄missione p̄misit min⁹ ma
 lū vt nō fieret p̄zi⁹. Ille t̄m leges q̄ p̄mittūt v
 suras exigi rōe interesse vl̄ rōe more sūt bone
 et appbande si intelligant̄ sane scd̄z ray. Cō
 stat igit̄ ex p̄dictis crimē usure esse detestabi
 le scdm oīm̄ rōem et legē. Agguant̄ aut̄ ml̄
 ta crimē usurarū q̄ t̄m p̄termitto gratia breuie

tatis. de quib⁹ i sūma de vicijis sufficiēter po
 teris iuenire. Sic ergo d̄stat q̄ usura n̄ t̄m ē
 peccatū qz a deo phibitū sic fuit laborare in
 sabbato apud iudeos vel in d̄nica apud xp̄ia
 nos. imo usura ē phibita qz ē peccatū et scd̄z
 se ē malū et dtra dictamē iuris naturalis ita
 q̄ nullo mō et nullo casu p̄ bñ fieri. et i ea n̄
 p̄t disp̄sari. vñ ec̄ n̄ d̄z fieri p̄ redimēdis cap
 tiuis ex. e. sup eo. Nō em̄ d̄z impietas p̄tertu
 pietatis d̄mitti. j. q. j. n̄ ē putāda. Ad hoc au
 tē vt sciat̄ meli⁹ natura mutui i d̄tractu tā
 tū regulariter usura d̄mittit̄ vt dictū ē s. no
 tanda ē d̄na mutui d̄modati et locati. Sciē
 dū igit̄ q̄ sic habet̄ ex glo. xiiij. q. iij. i p̄m̄
 mutuū vt ec̄ dictū ē s̄ i p̄cedēti a. d̄st̄it i h̄is
 reb⁹ q̄ dant̄ ad p̄dus. numerz. et mensuraz.
 et ille res q̄ dant̄ sic q̄ in d̄nium accipientū
 tranfferunt̄ et nō eedē sed alie eiusdem q̄lita
 tis et generis reddunt̄. Vñ d̄z mutuū qz de
 meo fit tuū. Comodatū vero ē qd̄ alicui tradi
 tur n̄ vt sit suū sed vt vtar̄ eo et ab eo idēz re
 futuat̄. d̄modare em̄ ē ad usur tradere. In h̄o
 aut̄ d̄ueniūt q̄ vtraqz de natura sua volūt eē
 ḡuita. Vñ quid qd̄ i mutuo plus exigit̄ ē usura
 et in hoc solo casu d̄mittit̄ usura. s. regula
 riter vt dictū ē. In d̄modato vō si quid exiga
 statim d̄modatū esse desinit. et i aliā sp̄em cō
 tract⁹ trāsit. qz aut̄ aliqd̄ exigit̄ p̄ re ipsa cō
 modata aut̄ p̄ usu ei⁹ si p̄ ipsa re aut̄ pecunia
 et tūc ē v̄ditio et emptio. aut̄ res alia et tūc
 ē p̄mutatio. Silr si p̄ usu rei aut̄ pecunia et sic
 ē locatio et d̄ductio. aut̄ res alia. et sic ē dtra
 ctus inoiatus. qz do vt des vel facias. Om̄s
 isti d̄tractus sunt liciti ipsis lapcis. De d̄na
 vō mutui et locatiōis vide infra ti. se. casu. r.
 S̄z dtra hec obiciunt̄ p̄la. dicit em̄ ambro
 sius vt habet̄ xiiij. q. iij. ab illo exige usuras
 cui merito nocere d̄sideras. cui iure iferunt̄
 arma. sibi legitie iferunt̄ usure. Ex his vñ qz
 usure possint exigi ab aliq̄b⁹. Et idē videt̄ p̄
 illud deut. xxij. nō feneraberis p̄rio tuo s̄z
 alieno. D̄terea fenerari p̄mittit̄ p̄ lege suata
 i p̄miū deu. xxviij. feneraberis gētib⁹ ml̄tis
 et ipe a nullo fen⁹ accipies ḡo n̄ ē p̄ctm̄. D̄te
 terea p̄termittere d̄silia n̄ obligat ad p̄ctm̄ s̄z
luc. vi. d̄z mutuū date nihil idē sperātes. p̄
 inter alia d̄silia alias si eēt p̄ceptū q̄libz pec
 caret q̄ n̄ mutuarz qd̄ n̄ credit̄ ḡo q̄ dtra facit
 n̄ peccat et sic usura vñ eē licita. D̄terea ar
 gētū i vas formatū et argētū monetatū n̄ dif
 ferūt sp̄ē s̄z lz accipe aliqd̄ ultra forte p̄ vase
 argēteo ḡo et p̄ moneta. D̄terea q̄ accipit mu
 tuū p̄t scit et vult usurario dare rē suā. d̄ic̄ em̄
 do tibi p̄ter forte pecuniā istā ponat̄ ergo q̄
 det pecuniāz sibi pecunia illa fit et ē ipsi⁹ usura
 rij ergo usurari⁹ n̄ facit rē alienā manētē alie
 nā iuito d̄no tāp̄ suā. et ē dtra i⁹ qd̄ suppo⁹ ē
 i vltia rōe posita i solutōe q̄onis. D̄terea pe
 cuniā recipere p̄ eo qd̄ n̄ te⁹ q̄s facere n̄ vi⁹ esse
 p̄ctm̄ scdm se s̄z n̄ i oī casu te⁹ hō h̄ns pecuniāz
 pecuniā mutuarere ergo rē. D̄terea cūlibz lz
 i d̄tractib⁹ seruare se indemne sic v̄dēns p̄t
 v̄dere p̄pter vitarōz d̄ani p̄cio maiori maxie

quā iduci ab emēte ergo filr si ille q mutuat i ducat ab eo cui mutuat lz sibi se suare idem nē. Preterea si usurarij e fur et raptor qre iu dex secularis usurarios viuere sustiet cū aliof fures et latrones ad mortē odēnet. Ad pzi mū hoxx dicendū q de illo vbo ambro. sūt di uerse opi. et varie expositōes qz. due suffici ant ad pns gra breuitatis q vident esse rōna biliozes et omuniozes. vna ē q dz itelligi et exponi de paganis et hostibus reipublice sic lra sonat plane talibz em ea q male detinent modis oibz qbz possum apte et isidicse tāq ab indignis debem aufere. sec⁹ ē de iudeis q sūt nri sui et squire nobis pati. xxxiiij. q. viii dispar et. q. vij. c. j. et. ij. Alia opi. q ē cōioz se cundū rap. ē q a nullo hoie xpiano pagano vel alio licz usurā exigere. Et scdz hoc i⁹ ver bū itelligi dz pronice et negatē sic. ab illo v surā exige o tu qcuqz es cui merito desideras nocere lz nllj merito nocere debes dsiderare g⁹ a nullo debes usurā exigere Et hic duplex rō habe. xiiij. q. iiii. cū n ab hoie i glo. Ad scdz dicendū q p casu isto q⁹ filij israhel iuste ab alijs patiebant et bona eoz detine ban licuisset eis p usuras bona sua recupare sic dz d clerico q pbendā suā occupatā violē ter p i pign⁹ recipere nec te i⁹ qd ide recipit i forte dputare ex. de usuris plures clericoz i fi. Vl iudeis phibitū fuit usurā recipere a fr ibus suis. s. iudeis p qd dat itelligi q usuram accipere a quocunqz homine est simpliciter pphibitum quia quelibet homo debet habe ri quasi proximus et frater potissime in statu euāgelij ad que oīs vocant. vñ in pā. q pe suā nō de. ad usu. et eze. xviij. qui usurā n acc cepit. qd aut ab exneis usura accipent n fuit eis ocessum quasi licitū lz pmissum ad maius malū vitandū scz ne a iudeis deū colēbz v surā accipent ppter auariciā cui dditī erāt vt habe. p̄sa. lvj. Dicit aut q in vā lra n fuit il la additio lz alieno. Sz fuit p iudeos apposi ta in sui excusatōez talē qlē. Et hoc habem⁹ scdm alex. de an. ar. q si n possumus obtinere ab usurarijs q totū reddant debemus facere qd possum⁹ q saltē ptem reddant. tercio p̄t di ci scdm aliquos q illa acceptio usure a genti bus iter quof habitāt iudei pot⁹ erat sue rei recuperatō q usura qz tota illa terza fuit iudis a dno data et iuste possidebat ab illis. Ad terciū dicendū q ibi fen⁹ sumit large p omi mutuo scdz illd ecc. xxiiij. fenerare pxio tuo i tpe nccitatis. Iudeis g⁹ pmittit i pmiū abū datia diuitiaz ad qd solz feneratio seq. vñd po⁹ ibi dseqns p ancedere. q. d. tantā abūdā tiā hēbis q poteris mlāf fenerare si volueris et a nllō mutuari idigebis. Ad qruz dicē dū q p̄stare i cerāf calibz n tē ē dsiliū lz etiā p̄ceptū. et iō nihil ē vltra sortem exigendū. si aut nō sunt tales casus n te⁹ hō p̄stare. si aut p̄stet tenet vltra sortē nihil recipere pacto vel p̄cipali itēcōe p̄eute Sic ergo dare mutuū n te⁹ hō sp et scdz hoc po⁹ iter dsilia. lz q hō ex mutuo lucruz n qrat hoc cadit sub p̄cepto. Ad quintū dicendū q vsus principalis vasa

rum argēteoz nō ē ipa eoz dsumptio et iōo vsus eoz p̄t vēdi seruato rei dno. vsus autē p̄ncipalis monete ē distractio pecunie i cō mutacione. vñ nō licz ei⁹ vsuz vēdere cū hoc q aliqs vel it ei⁹ restitūtōz qd mutuauit. Sciē dū tñ q scdarius vsus vasis argētei p̄t esse cō mutatio et talē ei⁹ vsū vēdere nō licz. Et filr p̄t esse aliqs vsus scdari⁹ pecunie argētee vt si quis pecuniā signatā ad ostentandū se diuitē vel pignozandū dcederet et talis vsus licē te posset vendi vt etiā hēbi⁹ ifra ti. se. casu ix. Ad sextū dicēd scdm alex. d an. q argumē tū n valz ille p̄t scit et vult trāf ferre rē suā in dñium alteri⁹. dicit em ei do tibi pecuniā istā ergo trāf fert licz em possz trāf ferre nō tñ sic p̄t trāf ferre qz huiōi dtract⁹ ē oi iure p̄hibi tus iō nullo mō p̄t fieri ipsius usurarij. licet etiā pferat verbu dandi nō tñ dat. de verbis em nulla ē qo lz de itēcione. Antēcio aut fene ratoris ē q rē manētē alienā faciat suā. Ad septimū dicendū q ille q nō tenet mutuare recōpensatōz ei⁹ qd fecit p̄t accipere lz ampli⁹ n dz exigere. scdz aut iusticie eq̄litate sibi re cōpensat⁹ si q̄tū mutuauit ei tñ reddat. vñd si ampli⁹ exigat p vsu rei q aliū vsum n habz nisi dsumptōz substātie exigat p̄ciuz ei⁹ qd nō ē et ita exactio ei⁹ ē iusta. Ad octauū dicē dū q si ille q mutuat n vult dānificari relinet pecuniā sibi ncciam qz null⁹ eū necessitat ad mutuandū lz si ipē mutuat necessitat ex lege vt nō viciet mutuū. s. accipiendo aliqd vltra sortē. Ad illud qd postea querit dicendū q iudex secularis reipublicā gerit q̄tū ad rpalia et iō lz vsurari⁹ sit fur. tñ qz ē fur domestic⁹ nec p violentiā furat. et ex furto ei⁹ etiā vti litas aliq reipublice q̄tū ad rpalia puenit v surarios viuere pmitit scz ē de alijs furibz et raptoribz. Vtz quis possit p pecunia mu tuata aliqd dmodū expetere. lz q n. vñ eze. xiiij. qui ad vsurā n dmodat et ampli⁹ n acci pit vicia viuet. et luc. vi. mutuuz date zc. hoc etiā pbant aug. iero. et ambro. xiiij. q. iij. c. j. ij. et. iij. et ē exp̄sum ex. e. dsuluit. secund em phm. v. etbi. ome illud p pecunia habet⁹ cui⁹ p̄ciū p̄t pecunia mēsurari. Et iō sic si quis p pe cunia mutuata vl q̄cunqz re alia q dsumit ex ei⁹ vsu pecuniā expetit vl expetere itēdit cō tra iusticiā vsurā dmittit vt supradictū ē. Ita etiā si expetit vel sperat q̄cunqz rez aliā cui⁹ p̄cium mēsurari p̄t pecunia. Recōpensatōez vō eoz que nō mēsurat pecunia exigere p mu tuo licet. vt beniuolentiā et amore ei⁹ cui mu tuauit vl aliqd huiōi. Sz obi⁹ qz p pecunia p̄t hō pign⁹ accipere vt domū vel agrū c⁹ vsuf p̄cio vēdi posset ergo zc. lz q tūc mutuās v sum illi⁹ pignozis in sorte dputare tene⁹ ex. e. c. ij. alias vsurā dmittit. nisi forte esset talis res cuius vsus iter amicos sine p̄cio dcedi so let vt p̄t de libro dmodato scdm tho. de hoc infra ti. de pignoze ar. vj. q. quid siqs equuz Vtz liceat pecuniam mutuo accipere sub vsura. lz q nullo modo lz inducere ad pec eandū licet tñ vti peccato alic⁹ ad bonū suū Nam et deus vit⁹ oibus peccatis ad bonū qz

mutuo exp. de iur. iur. p. 115

Quid respiciat in pignori per fact. l. 11

An qd possit p̄cipere mutuo quod expetit

Vt liceat p̄cipere mutuo accipere sub vsura

mutuo exp. de iur. iur. p. 115

de iur. iur. p. 115

ex eis elicit aliqd bonū ut dicit aug. i ench.
Cita etiā in pposito nullo licet iducere alique
ut mutuet ad usurā licet tñ ab eo q paratus ē
facere et usuras exercet accipe mutuū ad usu
ram ppter aliqd bonū qd ē subuētiō necessita
tis sue vl alteri? *hec tho. Nec intelligit scd3*
rich. hic necessitas illa qē extrema sed qñ hō
dānificare? notabilr vel notabilē penuriā pa
teret? si nō acciper ad usurā. Et scdm monald
p quāta necessitate liceat hoc facere n̄ deter
minat ars vel sciētia s̄ intētiō caritatis.

Sed vñ habitus

An liceat pto foris dicitur

Equit? videre de qrtō. s. vñ in aliq ca
su liceat aliqd accipe vltra forte. **C**irca
qd sciend q quis reglariter vñ sit et firmis
sime tenenduz q n̄ licet aliquid accipe vltra
forte? tñ fallit i aliqb? cāib? pzio qñ ecclia
a vasallo suo feudū qd ab eadē h3 tenz in pi
gnose. sic tñ ut interim vasall? d feudo nō te
near? seruire ex. e. d. questus. et de feu. c. j. Et
scdm bern. ibide si vasall? vult ecclie seruire
ppter hoc vt fruct? dputent? in forte n̄ debet
admitti. qd dicūt quidā vt rap. rod. et bern. i
c. d. questus esse spēale in feudo eccliaſtico et
ē vñ qd de feudo layco n̄ inuenit? expsum
Arguit aut? dtra eos host. sic aut ē licituz aut
illicitū. si licitū ergo et in layco qz eadez rō
ergo et idē ius. ex. de d. ſu. translatō. si illicitū
multomin? d3 dcedi clerico. p layco ex. e.
c. j. et. ij. multo forti? ergo hic locū h3 in secu
lari feudo. **P**terea ex tenore dicti capituli
primi de feudis apparz qd nō ē priuilegiuz s̄
ad dſultationē factā m̄det? de iure. **P**terea
si usura fit ibi quō papa priuilegiabit alique
dtra pceptū dei. Ratio aut hui? scdm eundez
host. naturalis assigri p̄t de vtroqz qz vasall?
scdm aliquos n̄ ē dñs licet habeat vtilē actō
nem. vel scdm alios n̄ ē maior dñs siue dire
cte sed vtiliter tñ vnde vasall? p̄sumit? vel
le dare fructus. qz ē ad antidota obligatus
ex. de resti. cū in officijs. Res etiā in id de fa
cili redit qd ab initio ius et natura sibi dces
sic ex. de cen. cū venerabilis. ibi nec intelligat?
2c. **S**3 dices q trāſſert? aliqñ n̄ s̄ feudū in
vasallū imo sepe is q possidet et aliene reco
gnoscat ill? ab alio spēte recipit vl vt a tirā
nis defendat? et sic dicta rō deficere videt?
2d. q licz sic sepe fiat tñ naturā feudi recipit
ergo sic feudū iudicandū ē ar. ex. de sta. mo.
recolētes. q. fi. **Q**uid ergo de vsu fructuas
rio et p̄petano obligate. Rñd3 host. q idē vi
det? si ipe causaz habeat libera a p̄petate. Ali
as dtra. Notauit tñ rap. sub ti. de deci. q. qd
si miles q quidā volūt ad colonias extēdere
hoc priuilegiū et male qz hic nō iuenit? exps
sum. q. d. q excusat ab usura hoc priuilegiū.
s̄ in hoc nō bñ dixit vñ ex p̄dictis scd3 host.
Quid ergo d emphiteota obligate domio
emphiteomata Rñd3 host. q forte ē idē qz ea
dem ē ratio. Vel dicendū q nō ē simile qz em
phiteota n̄ ita ḡuite recipit sic vasallus cum
p introitu certā pecunie q̄titatē donauerit
dicendū sup hoc papā dſulendū hec host. **S**
27. **S**cdō qñ cleric? possessōz t̄palē alicui? ecclie
assignatā sibi p bñficio a layco qui tenet eaz

iniuste redemit sibi mutuāda p̄t em ille cleri
cus l̄ illa ecclia eā i pignore recipere. et ibidē
res et fruct? eius vltra forte recipere. s̄ hoc n̄
fit cā lucri si cleric? redimat d manu layci qz
sic forte reuertet? ad eccliam q alias forte n̄
posset recuperari nec ē usura qz recipit tñ suuz
ex. e. c. j. et. c. cōquest? **S**ilr layc? redimere
posset hoc mō possessionē suā de manu detinē
tis iuste. **A**lienā vō possessionē sic non posset
redimere qz fruct? illi n̄ sunt sui. vnde si eos
retineret usura esset. **A**dem esset de clerico qui
possessionē ecclie q p bñficio sibi assignata
non esset. taliter in pignus reciperet nisi de
licencia ecclie hoc facerz quasi p̄cipiēdo eos
noie ecclie hec oia ex. e. c. j. in glo. **T**ercio qñ
sine oī pacto dat? ḡas oblatū. dūmō itētiō n̄
fit corrupta ex pte creditozis vt si forte credi
diss? pecuniā p̄cipalr ppter spēz lucri i qō ca
su vñ teneat? ad restitutōz dicit? infra de resti
tutōne usuraz. q̄stione qd de eo q sola itētiō
Quarto rōe dubij vt si qz dat? x. sol. cca pasca
vt i autūno totidē sibi grani vini vel olei mē
sure reddant? q licz tpe dtract? valeat pl? q̄
x. sol. tñ verisilr dubitat? vñ pl? vel mi? q̄
x. sol. sint valitūre tpe solutōis. si vō darz in
autūno. x. sol. qñ talia solēt eē pui p̄cij. vt ad
pasca totidē mēsure talū sibi reddent? qñ h3
mōi scd3 dſuetudis vsū solēt eē cariora essz vō
fura qz n̄ verisilr dubitat? s̄ p̄babilr credi? qz
plus valebūt tpe solutōis q valeat tpe dtra
ctas. **R**ōe etiā dubij excusat? qui p̄anos vinū
granū oleū et silia vedit ita vt ampli? recipi
at i certo termio p eisdem q valeat tpe dtra
ctas. si tñ tpe dtract? n̄ fuerat ea venditurus
ex. e. nauigati. q. j. et. ij. satis tñ dſulte hoies
agerēt si a tali dtractu cessaret cū cogitōes
deo nequeat occultari. ex. e. i ciuitate. **S**i tñ
ad terminū lōge maiorē p̄cio q tpe dtractus
valeat venderet usura esset qz tūc nō verisilr
dubitare? vñ plus vel mi? sint valitūre s̄
p̄sumitur q longe mi? ex. e. dſuluit. **R**atiōe
em dubij scd3 alex. lom. potest equitatē iusti
cie facere et p dsequēs ab usura excusari licz
plus recipiat q det? qz ratio hui? dubij. s. de
valore rei estimat valozē rez scdm naturam
eoz. que in tali specie p̄nt plus vel minus va
lere i vno tpe q in alio vñ cū non causa t̄pis
sed causa dubij de valore rei plus accipit? ab
usura excusat? **S**ic etiā vide? excusare ratio
picali p quā abundantia potest recōpensari.
res em ex piculum exntes plus valent q res
eiusdem speciei i piculo exntes. **E**t sic hec re
cōpensatio deducit? ad naturaz rei que ppter
periculū estimat? plus vel mi? valere. **E**t sic
periculū et dubiū excusant ab usura. s. qñ ins
sunt rei de qua fit dtract? ex natura sua. **V**bi
aut piculuz n̄ inest ex natura rei n̄ excusat ab
usura vñ in mutuo pecunie nauice de q ex. e.
nauiganti. vt dicit? infra ar. v. vbi d3 q si ali
quis alicui nauigati pecuniā ppter spēm ali
cuius lucri dmissit usurā dmitat etiā si picu
lū forte p̄ se sup se accepit? **S**i etiāz aliquis
mutuauit alicui. c. lib. vsqz ad. v. annos ita
q si infra. x. annos alter eoz. deceſſerit q mu

tuū accepit a debito liberatus sit. si vō ambo
 supuixerit dabit q̄ mutuū accepit. cc. lib. ei q̄
 mutuū dedit tale p̄ictm n̄ excusat qz contractū
 ad eq̄litate iusticie n̄ reducit. tal̄ em̄ supabū-
 dātia nec ex labore nec ex usu rei p̄pe nec per
 recōpensatōz alteri⁹ rei reducit ad eq̄litatez
 hec alex. lomb. **Q**uid si credat pecunia p̄ pe-
 cunia. vt marca argēti p̄ alia marca ad termi-
 nū p̄soluenda et granū p̄ grano vinū p̄ vino
 ad eandē mensurā. **S**cđm rod. si verisil̄e sit
 q̄ talia n̄ sint futura p̄ciosiora tpe solutōis q̄
 sit tpe contract⁹ nō ē vsura. Si vō sit verisil̄e q̄
 sint futura p̄ciosiora tpe solutōis d̄ distingue-
 qz aut creditor n̄ erat seruatur⁹ illā pecuniā
 et tūc ē vsura. aut erat seruatur⁹ eā vt sic ser-
 uādo ad tps certū. lucraret cū ipsa. Et tūc ite-
 ruz distingue qz aut creditor aufert debitori
 libertate interim se liberādi et debitū soluen-
 di et tūc ē vsura qz p̄sumit q̄ ideo credit eam
 vt debitorē piculo oneret et se exoneret. Aut
 nō aufert ei s̄z dedit vt pecuniā reddat sibi
 q̄ncunqz voluerit ifra terminū. et tūc mere⁹ si
 faciat hoc ex mia vt releuet inopiā debitoris
 si aut hoc faciat itentōe corrupta. s. vt se exo-
 neret piculo eā seruādi peccat. n̄ tñ ē cogen-
 dus ad restituendū lucrū licz hoc esset i peni-
 tētia d̄sulendū. v̄l q̄ paupib⁹ daret. **S**ilr etiā
 distinguendū et videndū qn̄ dat spēs p̄ spē
 ad terminū. vt granū p̄ grano vinū p̄ vino et
 huiōi. Et hec debet itelligi si ea tpe contract⁹
 nō fuerat veditur⁹ ar. ex. e. nauiganti. §. ij. **Q**
Quid de his q̄ emūt certos equos sibi reddē-
 dos a veditore i certis nundis emūt inq̄ mio-
 ri p̄cio q̄ valeat tpe contractus. **S**cđz rod. q̄
 ē vsura nisi verisilr dubite⁹ equos illos tpe so-
 lutōis pl⁹ v̄l min⁹ valituros vt dictū ē sup̄
 i quibusdā casib⁹. v̄l nisi sciat l̄ pbabilr cre-
 dat q̄ t̄mdez plus l̄ min⁹ sint valituri. **Q**uid
 si petr⁹ existes ianue emat a ticio turonenses
 recipiēdos i francia i talib⁹ nundis. **S**cđz
 alex. lom. contract⁹ v̄l illicit⁹ si min⁹ det emēf
 p̄pter tps dilatōz et maxie si pecuniā recipien-
 da i termio pbabiliter credat pl⁹ valitura.
 tūc em̄ v̄l esse mutuū indirectū. puta vt si quis
 det min⁹ pbabiliter receptur⁹ i termio plus
 sec⁹ ē si dubiū esset sic dictū ē in p̄cedētū cāu
 Similiter scđm host. qn̄ quis emit fructus al-
 cui⁹ agri ad tps licz fruct⁹ quos inde p̄cipit
 multo plus valeat q̄ dederit veditori. tñ n̄ te-
 net aliqd̄ refartire rōe dubij siue icertitudis
 vt i. c. si ea. **L**icet aut̄ iste contract⁹ nō sit vsura
 r̄ ex forma contract⁹ p̄t tñ fieri i fraudē vsura-
 rū. vt si ager sit tant⁹ et talis q̄ verisil̄e sit q̄
 fruct⁹ inde colligēdi valeat multopl⁹ q̄ ep-
 toz d̄derit. puta ep̄toz dedit. x. lib. et verisil̄e
 ē q̄ valeat. xxv. vel. xx. maxie si talis ē p̄sona
 q̄ contract⁹ huiōi d̄suevit exercere. An huiōi em̄
 ad p̄sumptōes ē recurrēndū i foro cārum. An
 foro aut̄ penitēciali stabit d̄fessionī et multū
 ē p̄sumendū cōtra talē et ei i p̄nia ē restitutio i
 dicēda si verisilr credebant longe pl⁹ valere
 si iust⁹ ep̄toz iuenire⁹. si aut̄ pbabilr dubita⁹
 vtrū sine pl⁹ l̄ min⁹ valituri n̄ ē vsura ar. i. c.
 nauigati. **S**z obi⁹ cōtra supradicta qz licz cōtra

hēab⁹ decipe se iuicē cōtra dimidiū iustu p̄cij
 ex. de emp. cū dilecti. ergo licz alicui v̄dere
 p̄p̄ valens v. lib. p. vij. lib. **S**cđz bern. in
 no. et host. sup. i. c. in ciuitate. q̄ emēs p. vij.
 lib. illud qd̄ v̄z. v. lib. aut sciēter plus dat p̄-
 ter dilatōz solutōis ita q̄ ipse n̄ decipit in iu-
 sto p̄cio et sic n̄ ē vsura qz licz cōtrahētib⁹ mu-
 tuo se decipe vsqz ad dimidiū iustu p̄cij. **S**ed
 scđm hoc ille q̄ decipit ex malo suo lucrū cō-
 sequi⁹ qd̄ n̄ facit ille qui nō decipit. **P**reterea
 v̄l scđz hoc q̄ mercator possit v̄dere merces
 suas p̄cio maiori alicui simplici q̄ nescit valo-
 rē rei q̄ alicui sapiētī qd̄ iniquū v̄l eē cū scđz
 leges p̄toz n̄ subueiat sciētī s̄z ignozāti. ff. qd̄
 cū falso tu. l. ij. **I**do alij distinguūt de igno-
 rantia et de d̄ceptōe nō em̄ d̄tingit d̄cipi nisi
 ignozanter ē aut duplex ignozātia. s. i d̄i sc̄er-
 nendo siue iudicādo et hoc oppo⁹ sc̄ie. sic em̄
 null⁹ sciens ē ignozāns. **A**lia ē ignozātia i eli-
 gendo et hec ignozātia n̄ oppo⁹ sciētīe. multi
 em̄ sciētes i iudicādo sūt ignozātes in eligen-
 do. **S**ilr duplex ē d̄ceptio. s. in iudicādo sic
 nunq̄ decipit sciēs i contractib⁹. s. qn̄ scit rē a-
 liq̄ n̄ valere t̄m. tñ p̄pter affectōez quā h̄z ad
 rē magis eligit cōpare p̄cio q̄ re d̄siderata cas-
 rere v̄troqz mō licz cōtrahētib⁹ se decipe. et se
 cūdo mō maḡ licz q̄ p̄cio vt credūt. licz bñ.
 cōtrariū dicat. s̄z de hoc vide infra ar. v. q. qd̄
 de his q̄ emūt ab ecclia r̄c. **S**cđz h̄ nota scđz
 aliquos q̄ licz v̄dētes n̄ possint p̄pter dilatōz
 solutōis p̄ciū augerēp̄nt tñ p̄pte acceleratōz
 solutōis p̄ciū minue. vñ esto q̄ mercator sta-
 tuat i corde suo q̄ pannū quem habuit p. vj
 sol. velit dare p. ix. ita q̄ oi volenti sibi dare
 t̄m siue statim i d̄tinēti siue ad terminū certuz
 dare velit et lōge libētū statiz solueti q̄ vsqz
 ad terminū aliqz si talis mercator hoc apud
 se d̄liberās silqz cū hoc de lucro pate solutō
 nis cogitās ap̄ se dicat. licz i corde i⁹ lucz
 taxaueri q̄cūqz tñ p̄ciū patū h̄ret cū q̄ de lu-
 cro mō aliqd̄ ordiare possz de p̄cio taxato di-
 minuerē tal̄ n̄ ē vsurari⁹ vt volūt aliq̄. hec d̄
 tabl̄ a iohis. **Q**uidā etiā dixerūt q̄ licz contract⁹
 qd̄ q̄s vedit maiori p̄cio p̄pter dilatōz solutio-
 nis sit de se viciōsus. tñ excusari p̄t ex p̄te v̄-
 dētis. puta si n̄ itendat v̄dere can⁹ p̄pter tē-
 pus s̄z p̄pter damnū et labore q̄z iminere sibi
 videt in p̄curatōe solutōis h̄nde. **E**t rectitu-
 do h̄z intētōis apparz qn̄ mallz n̄ v̄dere t̄i-
 bus q̄ v̄dere eis ad credentiā. et qn̄ libētus
 v̄derz alijs p̄ p̄cio miozi q̄ istis p̄ p̄cio maio-
 ri. vñ licz hic casus sit dubi⁹ n̄ tñ p̄t excusari
 si p̄pter credentiā rē pl⁹ vedit simplr vel q̄ sit
 verisilr valitura tpe solutōis. vel si nō v̄de-
 ret alicui nisi p̄pter credentiā pl⁹ recipet. hec
 alex. lom. **Q**uid si q̄s vendat p̄ p̄cio qd̄ mō
 currit bladū ita tñ q̄ si plus valuerit vsqz ad
 pasca l̄ q̄ si i⁹ pl⁹ sibi d̄sit nihil oi⁹ tñ n̄ vult
 p̄ p̄ciū minua. **S**cđz host. q̄ ē vsurari⁹ cum
 claudic⁹ i p̄cio ar. C. de solu. l. penlt. **Q**uid
 si v̄dā tibi hoc p̄ t̄to q̄tū valebit illa die q̄
 curzet p̄ maiori p̄recio vsqz ad pasca. **I**ste cas-
 sus ē multū vici⁹ p̄cedenti. **S**cđz scotus
 sup. iij. sen. di. xv. q. ij. q̄ talis contract⁹ ē vsu

An licet p̄t p̄tūqz n̄ v̄dere.

1136

in d̄tinēti h̄z

rari. Et ponit duas reglas circa ista materia
obseruandas. vna e q omutās nō omutec vel
vendat tps qz nō e suū. Scda e q nō ponat se
in tuto de lucro et illū cui vedit i damno. In
tuto dico l. s. v. ut in plurib. Et otra hāc re
gulā fieri i pposito casu qz veditoz certificat
se de lucro etiā vltra q hūana industria pun
gere possit si quis cōsideret. Quinto qn vsure
petunt qsi interesse vt si fideiussoz vsuras cre
ditoz soluat p̄ eas a debitoze petere p̄ quo
fideiusserat qz nō sunt vsure p̄tū ad eū s̄z poti
us interesse. i. vitatio dāni ex. de fideiusso. c. su
tutus. Silr si paratus sim emere merces p. c.
lib. in quibz erā lucratur scdm sanā cōsciētiā
et spes futuram. x. lib. vsqz ad mēsem ip̄sis ad
certū locū deductis. Et tu ppter nimīā instā
tiā tuā me ipedis ne emā et hāc pecuniā reci
pis et p̄mittis mibi infra mēsez reddere. c. et
x. lib. nō e vsura scd̄z host. qz loco interesse suc
cedit et silis casus p̄t i ar. se. q. iij. Quid si
quis denarios sub vsura recipiat et postea au
toritate p̄pria alicui amico suo sub eadē vsu
ra v̄l etiā minoz mutuat. Et scribit monaldz
qz tene ad restitucōz illi amico suo. qz ipse fu
it p̄cipalis i hac vsura si aut esset t̄m media
toz vel fideiussoz ita q obligatō esset de ami
co ad vsurariū facta n̄ teneret. S̄z rō p̄dicta
nō videt valere. Esto em q aliqs ad p̄ces ali
cuius amici sui accipiat p̄ eo pecuniā ad vsu
ram ab aliquo qui e inimic⁹ ei⁹ tūc n̄ esset ob
ligatio de illo amico ad vsurariū s̄z ad eum q
mutuat fuerat pecuniā vt illi mutuarz eā re
ceptur⁹ ab eodē capitale et vsurā de q̄ dueit
cū vsurario. et t̄m ille sic factēdo vsurā nō cō
mittit sed damnū suū euadit. Et idē v̄t dicen
dū de casu p̄missio q sine vsura fieri possit. Itē
scd̄z host. qn is qui mutuanit occasiōe mutui
labozē subiit i cui⁹ recōp̄satoz fruct⁹ p̄cept
tos facit suos qd̄ p̄tinet ad interesse. vt ex. de
re. ecc. n̄ ali. ad n̄az. l. i. papa q e d̄ns ecclie
fecit vt res ecclie cic⁹ recupare possit ar. ibi
dē ad audientā. Itē rōe moze vsure petunt
qsi interesse scd̄z laur. et bern. ex. e. d̄q̄stus. qn
vendo tibi fundū p̄ certo p̄cio qd̄ mibi tene
ris infra certū tps soluere et n̄ soluis elapso
termio possū vsuras petere cū facias fructus
tuos rei veditē. vt. C. e. l. ij. Et idē e de cōtra
ctibz bone fidei et tūc n̄ petit qsi vsura. s̄z q i
terfit mozā adhibitā n̄ fuisse. ff. p̄ socio. sociū
qd̄ itellige qn interesse e itra re vt cū peti⁹ cā
dāni vitadi nō lucri captadi. ff. de ac. emp.
et ven. si stentis. §. cū p̄ venditoze. Et iō cau
te dicit canon icremēta suscepit. xiiij. q. iij.
si quis obi⁹. scd̄z gof. et bern. ex. e. d̄questus
vel dic i hoc casu actionē cōpetere ex cōtractu
vel officio iudicis n̄ ad vsuras sed ad interesse
qd̄ e veri⁹ scdm host. C. de ac. emp. et ven. l.
ij. et. ff. d̄ ac. emp. l. ij. et scd̄z gof. xiiij. q. iij.
qm̄. licite ei p̄t q̄s agere vt reddat i dēnis ex
de fideiuss. c. stituc⁹. et. c. puenit. Silr si debe
as mibi cen. lib. i termio certo et noluisi mi
hi soluere i illo tpe. et iō ppter mea negocia
tractāda optuit me pecuniā sub vsura recipere
si solui eā teneris mibi illā restituere. v̄l si n̄

solui reerit liberare me ab ipa obligatōe scd̄z
rap. pban⁹ hec ex. de fideiuss. puenit et. c. cō
stituc⁹. Itē itelligi p̄t de casibz i quibz ex mo
ra veniūt vsure scd̄z leges. qz ibi nō d̄t aliqd̄
receptū vltra sortez s̄z poti⁹ interesse. Et scdm
canones interesse peti p̄t. xiiij. q. iij. qm̄ ibi ad
questū et. vij. q. ij. si quis cū clericis. Et idem
forte est vbi pena permititur a lege et succe
dit loco pene nō fraudulēte. Nec obstat illd̄
i. q. ij. pluriū. qz illd̄ i mutuo locū h̄z. Et q̄ d̄t
quidqd̄ accedit sortē e vsura illd̄ e v̄t qn̄ ex
ceptio dat⁹ vel aliqd̄ i fraudē vsurarū excogi
tat⁹. hec host. et bern. ex. e. d̄quest⁹. Diuina e
tiā pagina i multis locis vsurā i mutuo t̄m p̄
hibere videt. i. euāgelio mutūū date ni. inde
spe. et in ps. qui pe. su. nō de. ad vsuras. hec
host. qui quidē ponit sub tribz casibz ea q̄ po
no sub hoc quito casu. et hoc iō facio. qz i h̄is
oibus e excusatio ab vsura rōe interesse. Ex
to licz accipe vltra sortē qn̄ possessiōes sunt a
scōo p̄ numerata dote pignoz genero obli
gate tūc em̄ fruct⁹ n̄ cōputant⁹ i sortē ex. e. sa
lubriter. v̄. sane genex. Cuius rō e qz dos cō
stituit ppter matrimonij. onera sup̄portanda
ex. de do. p̄ di. re. p̄ v̄ras. v̄n̄ sic ex. aliq̄ ho
nesto lucro sustentaren⁹ onera matrimonij sic
ex fructibz possessiōnū q̄ succedūt loco p̄cij ex
e. cū tu. in si. hoc aut itellige cū vir sustin⁹ o
nera matrimonij. Alias nō vt inuit⁹ in si. p̄di
cte decre. salubriter. Potest etiā et alia rō h̄z
casus assigni scd̄z host. hoc. s. vt dos salua ma
neat mulieri q̄ alias cōsumeret et sic vtilitas
publica ledere. ff. so. mo. l. j. Deterrea nullū
mutūū ibi cōtrahit. rō em̄ p̄ria p̄t mutuo adap
tari si em̄ recipiā a te p̄diuz mibi obligatū p̄
x. lib. q̄s mutuo tibi et de quarū lucro viuere
p̄ponā. p̄diuz succedit loco p̄cij et t̄m fructus
debet i sortē cōputari ex. e. c. ij. et rō e qz mutu
um ibi cōtrahit i q̄ reglariter et n̄ i alio cōtra
ctu locū h̄z vsura vt dictū e supra nec etiā ibi
vtilitas publica verfat⁹. Nota etiā scd̄z host.
ex. e. salubriter. q̄ dictū priuilegiū extendit
ad virū q̄ diu tenet vxoze alere heredes aut
n̄ h̄nt hoc priuilegiū. Quid i casu cōuerso vt
si soluto matrimonio heredes viri possessiōez
aliq̄ obligant mulieri p̄o sua dote quia non
h̄nt q̄ soluāt nunqd̄ fruct⁹ cōputabunt⁹ i sortē
R̄ndet host. in sūma q̄ sic. ff. de solu. ticia. et
idem vult ex. e. salubriter. Et idem vult ino
ibidem mulier discreta non recipiat rem obli
gatā sed potius faciat eaz distrabi vel acci
piat i solutū al fruct⁹ extenuabūt sortem. Q
uid si gener possessiōne t̄r sibi obligatā cū
iure qd̄ ibi h̄z cōcedat alij. recepta ab eo sūma
q̄ fuerat sibi p̄ dote p̄missa nunqd̄ iste p̄t lu
crifacere fruct⁹ p̄ceptos donec ei pecuniā p̄di
cta fuerit p̄soluta sic poterat gener. Et scd̄z
rod. si gener aio dādi totū ius qd̄ h̄z i pigno
re n̄ ppter pecunie cōtractū ab eo recepte. s̄z qz
e ei⁹ cōsanguine⁹ l. alias diunct⁹ amic⁹ et il
le n̄ ppter fruct⁹ lucrificados ei numerat pe
cuniā s̄z ppter dilatoz aut grauamen p̄t abiqz
p̄cilo vsure fruct⁹ lucrifacere nec e ille cōtract⁹
vi nois mutūū. nisi sic ductū i pactū q̄ gen ei

tenea pecunia reddere si ille voluerit repetere. et ideo mutuavit i qo casu eet usura si fructu
 1 lucru facere vellet. Septimo qn vedo tibi pdi
um tali pacto q si vsqz ad duos anos ego vl
heres meo tibi solvero ego vl heres meo pdi
um recupabo. hoc em facit fructu suos vt. C.
de pac. inter emptore dmissorie. qd icelligit
qn pium e iustu et nihil fit i fraude vsurarū
alias dtra. ex. de dtrahen. emp. ad nram. et
de pig. illo et. C. de pac. inter emp. si fund. p
sumit. aut talis vedtio fieri i fraude vsuraz.
ex eo q e modicu piaz respectu valoris rei.
Et ex eo q aliqd vltra summā receptā soluit
qn venditio rescindit. Et ex eo q emptor vsu
rarius esse vsuevit. pbant hec i dictis c. ad
nraz et c. illo hec host. et bern. ex. e. d. qst. 9
 2 Octavo qn pecunia noie pene pmitit vt pe
cunia metu pene cito die soluat. Et hec pena
duentionalis dz qz de ofensu vtriusqz pns ap
po. Potest tn hoc fieri i fraude vsurarū vt si
creditor credit aut sperat dbitore icurzere pe
nā. xij. q. ij. frnicas. et. c. i. legib. et ex. de ar.
bi. dilecti. hec host. Sz nuqd licz exigē tale
penā ad iteresse tm an ec vltra iteresse. Bndz
od. q vbi sn fraude e pena apposita exigi pe
tota qz publice vtilitatis iteresse pacta suari
et creditores a dbitoribz n fraudari. Desu
mit. aut talē penā i fraude vsuraz apponi si
ille q apposuit vsuraz ee vsuevit. ff. d. accē.
ep. et v. Julian. et ex. de pig. illo i si psumit
etiā si p singlos mēses vl annos dica dmitti
C. de auc. p. ad hoc. Et idē e de sil. ibz q solēc
ab vsurazis spēaliter exerceri. t. ia em iducūt
semp psumptōz facie prima q sit vsura. An iu
dicio tn aie standū e sue ofessio. sz ppter psum
toez dtrariā diligēter et caute dz dicia ei ex
aiari scdz em host. psumēdū e dtra apponētes
penā i mutuo. nisi forte pena q loco interesse
succedat peat vt sup dictū e. l. nisi ex hone
state psone releue. ar. ex. de pecu. i nra. f. nos
vo demū host. hoc ee arbitariū dic. scdz vo
scotū signū e manifestū q n appo. i fraudem
vsure qn creditor mallz ipso die pfixo sibi pe
cuniā solui et p dtrariū e in fraude vsure qn
n mallet. Est aut alia pena q dz indicialis vt
si iudex picipiat dbitore q infra mēsez satisfi
ciat sub pena. x. sol. vl sil. i. hoc etiā nō e vsu
ra. qz e apposita p punjēda dbitoris duma
cia ar. di. xxij. quan. Nono qn pecunia cō
modat ad pompā qz tūc n e mutū sed potū
dmodatū siue locatū. ff. dmod. l. ij. f. penlt.
et. l. se. et. xxij. q. ij. si feneraueris. in glo. et
ex. e. d. questus i glo. Decio i dtractu loca
tionis i quo vltra rē locatū recipi. merces p
vsu ipsius rei locate. Sed quare magis licet
exigere vltra sortē i locatōe q in mutuo. Sz
hui. rō e scdm aliquos qz picl. m rei mutuae
spēctat ad dbitore. ff. de rei ven. si nauis. sz
piculū rei locate ad locatore nisi sic expsum
i dtractu q pūneat ad dductore di. lxxxvij.
eicēs et. xxij. q. ij. si feneraueris i glo. sz les
cundū hoc fen. nauicū esset licitū qd e flm
vt videbit infra. Scdm vo alios e rō qz mu
tuū dz esse gūitū nō sic locatō. Nec ista rō vi

de valere qz ex qo pecunia interueniret mutua
 i locatōz trāsiret. Scdm host. aut et gof. et a
 lex. an. rō e qz locās retinet dñum rei locate
 adeo q dductoz qstionem de ppetate n pt re
 ferre. C. d. pig. ac. l. neqz creditores. et ideo ipe
 locās p vlu rei ppe qz dcedit pecuniaz recipit
 licite qz nemo cogit de ppo alicui bñficiū fa
 tere. xij. q. j. pcarie. sed rei mutuae dñum in
 accipiete trāsferē. Ado vsus rei locate e sine
 dsumptōe vsus vo rei mutuae nullus est sine
 dsumptōe. Atē res locata deteriorat vsu qd n
 dūgit i mutuo vbi n eadē pecunia q mutuo re
 cipit. sed alia generis eiusdē reddi. ff. de re
 bul. credi. cū qd et po. rō. xij. q. ij. si fenera
 ueris. in glo. po. etiā a gof. Et sic p3 q n e si
 mile de domo et de pecunia. Datēt etiā quiqz
 dre iter mutū et locatōz qz pzia qra et qn
 ta tāgunt di. lxxxvij. eicēs qd c. e. gg. vt di
 cit. raj. q allegat ipm. aliq tn libri n hnt illd
 Equi viderē de. v. f. de qbusdā casibz du
 bitabilibz vtz ibi sit vsura. Et circa hoc
 querunt plā. f. vtz sola spes recipiēdi aliqd
 vltra sortē facit vsurariū. Sz qdā fauetes vsu
 rarijs dicūt q nunq vsura dmittit nisi ex pa
 cto det. sed hoc e dtra illud luc. vj. mutuum
 date nihil inde spe. glo. vltra sortē supple ab
 hoie. sed a deo dicit etiā ibi glo. spiritū pon
 derator e de. i. voluntatū puer. xvj. sola er
 volūtas recipiēdi aliqd vltra sortē vsurā fa
 cit apud deū. sic etiā sola volūtas occidendi
 hoiez homicidā. j. io. iij. qui odit fratē suum
 homicidā e. Ado dicend e scdm opi. dmunē et
 veniozē. q licz scdm legē humanā sola spes si
 ue volūtas talis n faciat vsurā qz tal. lex co
 hibet manū nō aim. facit tn scdm legē diuinā
 q cohibet vtrūqz. vñ talis nō poterit vsurari
 us censerī in foro iudiciali ex. e. in ciuitate sz
 i penitēciali sic. ex. e. d. sulit. Scdū tn q sic
 dz ibidē i glo. aliqz pt alicui mutuae pecu
 niā ppter spem dupl. rōno. pncipal. r qn non
 mutualet nisi inde lucrū speraret. Alio. scda
 rio vt si sibi alias mutualet esset. et secūda
 rio speraret vt ei subueniret l. retribuere. Di
 cēd g. q spes luc. pmo. facit vsurariū. et hoc
 inuit glo. sup. i. nihil ide spe. glo. n ab hoie
 spē mercedis figētes. Nō figētes. f. ita q ali
 as n mutualetis nisi inde lucz. speraretis ex.
 e. c. j. et. c. d. sulit. et. xij. q. ij. si feneraue
 ris. sz spes lucri scdo. n facit vsurariū ar. di.
 lxj. quid pderit et di. lxxxvij. in singulis. cū ei
 aliqz dat alicui mutū scit vl scire debz esse si
 bi dbitorez ad antidota naturaliter obliga
 tū. ar. j. q. ij. q pio. et ex. de testibz. cū i offi
 cijs. Et sic scdario aliqd sperare et etiā ex tli
 spe aliqd recipe n e malū ex. e. d. sulit in glo.
 Rod. vo dicit q si credat q et sit datum n pp
 ter dilectōz sed ppter mutū restituere tenet
 alias nō. de h. vide infra i. viij. articlo. q. qd
 de eo qui sola spe rē. et. q. se. Vtrū aut ille q
 mutuauit pncipaliter ppter spes lucri tenea
 tur restituere ea q vltra sortē accepit habet i
 fra de restituōe vsuraz. Vtz sic vsura si ac
 cipiat aliqd p pecunia nauica l. traiechcia
 Circa qd sciend q nauica pecunia dz q nauat

non poble

As. velle pro

Spe p r

Uandis p r

dat^r traiciēda vel trāfuehēda. eadē tñ dē traiectione qz traicit^r dat^r aut^r piculo creditoris vt. ff. de nauī. feno. l. j. et. l. piculū. s. locum hz nauigio accepto vel pziusq^r nauē nauigare ouenit vt ibidē i. l. iij. qd^r veyz ē nisi obitōri possit aliqd^r iputari vt qz nauigij locum nō seruauit vel qz merces p^rhibitas trāsportauit tunc em^r qz nō ex maritima tēpestare sed ex auaricia vel audacia debitoris detrimentū accidit. imputatur debitori. ff. de nau. feno. l. cū p^rponat. **¶** Ad h^o quoqz sciēdū q^r ibi ē vsura nō obstāte q^r creditor i se retinet piculū pecunie vtz ex. e. nauiganti. Cuius rō naturalis scdm^r host. quidqd^r dicat alij ē. qz recipiēs aut iuuat se de illa pecunia aut nō. si non iniquū ē q^r creditor ab eo lucrū petat qd^r nō habuit. si sic g^o dñium nō remanz ap^o creditore qz i consumtione amittat^r et alteri^r effici^r vt. ff. de solu. si alicui. vnde res empta debitoris effici^r licet eā emerit pecunia aliena. C. de rei ven. si ex ea. quare p^rter q^r ab eo nō d^r lucz exigere si re utat^r p^rzia et lucra^r ex ea. piculū igi^r qd^r in se retinet i nullo eū releuat sed potius oneratur. Imputz ergo sibi qui tale pactū apposuit piculū em^r i se recipere potuit. et id^r videlicz pactū ultra sortē exigere voluit sed nō potuit. vt ex. de pac. c. si. ptem^r lucri stipulari potuit vt ex. de dona. inter. vij. et. vt. et si necesse. sed noluit et id^r nō habebit. Scdm^r vō g^o f. rō est quare in pecunia nautica ē vsura qz et si is q^r pecuniā dat piculū in se recipiat. pecunia tñ salua manēte ultra sortē habebit siue mercator inde lucret^r i mercib^r siue p^rdat. Scdm^r aut^r rich. in. iij. suo ratio ē qz raro accidit nisi fuerit culpa vel negligētia ei^r qui accipit q^r illa pecunia pereat. vñ tradēs eam hz in fauorez suū illud qd^r sepe accidit. Et tra se nō habet nisi illd^r qd^r raro accidit. Adē dicendū de eo q^r mutuatur eū ad nundinas pecuniā receptur^r aliqd^r ultra sortē p^r eo q^r in se piculū suscepit id ē si pecuniā v^r merces ex ea emptas saluas portauerit aliter nō tenea^r sibi etiā de sorte vt in c. nauigati. et. xiiij. q. iij. putat in glo. Idē etiā dicendū ē de eo qui mutuatur ce. aureos ianue vt totidē recipiat rome qz scit vel credit eos ibi plus valere recipit tñ piculū in se sic p^rdicti hec raij. ar. i. c. p^rdicto. **¶** Doret tñ hic excogitari scdm^r raij. et host. in. c. nauigati. casus in quo nō esset ultra sortē aliqd^r accipere vsura. puta duz ego emo vel parat^r sum emere certas merces de pecunia et tu p^rpter nimiaz instāciā me cessare facis a tali emptōe vt mutuz tibi et dico ego volo q^r ibi reddas mihi tñ q^r tum habitur^r essem de mercib^r istis si il^r luc eas deferzem. recipio tñ in me piculuz vt dictū ē supra. si tali mō ultra sortē aliqd^r recipio nō ē vsura qz recipio illud tanq^r interesse. **¶** Dicit aut^r rod. q^r receptio piculi in se potissimū excusat ab vsura. sed tūc eadē rōe excusaret ab vsura in p^rdicto casu de nauica pecunia vñ meli^r vide^r dicere raij. s. p^r vitatio damni excusat. **¶** Done q^r aliqua ciuitas mutuo recipit centū lib. a quodā ei^r bitatore sub tali pacto. s. q^r donec sibi redderet nihil p^r collectis

solueret et sic diu ē seruacū. demū cōitas soluit et ab eo collectas nō solutas tanq^r vsurā repetit quid erit iuris. **¶** Respōdet Guil. in speculo. a. d. vsuris. q^r nō ē ibi vsura qz aliud ē d^r suo lucro nō tribuere et aliud nō cape. ff. de dam. infec. pcul^r. Et aliud ē nō acquirere et aliud nō amittere. ff. de coll. bo. l. 3. §. si is qui bona. Et aliud ē lucrū et aliud sumptus quos quis erat factur^r. ff. de le. iij. si meliores. Et aliud ē penā euadere et ali^r aliquid lucratiē p^rcipe. ff. e. imparoz. **¶** Moueo^r in d^rtrariuz p^r hoc q^r idē ē remittere qd^r dare ex. de resti. veniens. et. viij. q. iij. talia. et. ff. de calū. quim etiā cū ergo in casu p^rdicto ciuitas collectas remittat eas etiā dat. ergo ibi ē vsura. **¶** Quid si aliquis dū vellz vsqz ad certū tēpus emere terzā valentē singulis annis. x. lib. ad instāciā am alteri^r dedit ei p^rciuz qd^r volebat dare p^r illa terzā eo pacto q^r ipse vel heres ei^r solueret ei tñ de redditib^r annuatim vsqz ad illd^r tēpus. **¶** Scdm^r rod. si licitus fuit d^rtract^r p^rmus. s. q^r volebat emere terzā v^r ven^r fruct^r credo q^r etiā scdm^r sit licit^r aliter aut nō. si is casus habe^r in. c. p^rcedenti casu quito i p^rin^o. **¶** Quid de his qui oues vendūt et donant et tradūt monasterijs sub hoc pacto q^r p^r qualibet oue recipiat annuatim dū vixerint duos solidos. cū fruct^r cuius libz cuius valeat. v. solidos et licz omēs oues tradite moriant^r nihilo min^o remanet ex pacto monasteriū ac si vixeret obligatū post mortē tñ tradētis p^rinēt oues ad monasteriū etiā si inde locupletat^r et set ex vi pacti. **¶** Scdm^r host. hoc licitū esse. Nec p^r ecclesia restitutorz petere ex quo lesa nō fuit in traditōe. licet mortalitatis euent^r sequat^r qd^r veyz esse intelligas nisi oues essent ifecte et ad mortē parate et nō p^rsperit monasteriuz mortē euenire posse vt. ff. de mio veyz. §. si locupletior. Consultat tñ idē host. tradenti q^r si casus talis euenerit in suspecto lucro qd^r monasteriū fecit i ouib^r qz forte lōgo tpe habuerat i solidū nō exigat l^r remittat et patia^r et sentiat p^rte dāni. nec cū iactura monasterij velit locupletari vt. ff. de cō. inde. nā hec natura. fte caueat sibi tradēs q^r nisi dūet^r tot^r d^rsentiat. nō tē^r monasteriū de ouib^r abbati l^r cellerario sub pacto p^rcedeti v^r d^rsili tradētis l^r donatis ex. de depoli. c. j. et de dona. c. iij. hec host. **¶** Quid d^r his q^r emūt ab eccl^ris l^r mōsteriis c^ras possessiōes tenēdas toto tpe vite sue ita q^r p^r mortē eoz debeāt ad eccl^ras redire. **¶** Scdm^r rod. q^r tal^r d^rtract^r ē vsurari^r qz hoies sperat diu viuere et t^rles sic d^rtrahētes sperat p^rcepturos fruct^r valituros maiorē pecuniā q^r dederint. Et sola spe d^rmittit^r vsura vt dictū ē s. **¶** Si qz eccl^rie vnā possessiōez d^rderit et equā lentē recepit vsur^r et fructur^r vtraqz in vita sua. et post mortē eius demū ambe ad eccl^riam cū pleno dñio reuertant^r. Ille d^rtract^r licit^r erit nō em^r ē d^rtract^r pecuniar^r imo i hoc cāu l^r ab eccl^ria recipe possessiōz i duplo pl^r valentē q^r sua quā d^rferē s^r si suā ex nūc velit i eccl^riam trāfserre oio vt ipse ea nō utat^r seu frua^r poterit ab eccl^ria possessiōz i triplo valentē recipe vt

expimat p̄tias illa scd̄z arbitriū ei⁹ qui re-
cipit cautionē. qui si sciēter minore posuit q̄
verisil'r credit ad residuū tenebit. s. p̄pter ei⁹
us maliciā v̄l negligentia. **Sz** quid si nullā
quātitatē ponat. R̄ndz 10. an. q̄ tenet i totūz
s̄o caute faciat si certā verisil'r p̄ticitatē expri-
mat. et addat etiā q̄ etiā v̄ltra illd̄ satisfiet i:
quantū d̄stabit eū rōe vsurarū teneri. Intelli-
gunt aut̄ noie idonee cautionis pignora et fi-
deiussores. ff. man. si mādato ticiij. q̄. fi. **Aliaf**
caucō si ḡtē nudā p̄missionē. **C. de v. sig. sanc-**
mus **Sz** quid si cautōs pignora v̄l fideiusso-
res dare n̄ possit. **ff. scd̄z gar. et 10. an. iuret**
hoc dare n̄ posse et facturū qd̄ cauet li. vj. de
sen. ex. c. fi. q̄. ill. **Nota** etiā q̄ illi q̄ p̄nt ac-
quirere no bis sūt filij quos habem⁹ in p̄tate
n̄ra. Itē serui p̄prij. Itē serui i quib⁹ habemus
vsu fructū. Itē s̄zui alieni quos bona fide pos-
sident. Itē liberi quos bona fide possidem⁹ tā
quā seruos insti. p̄ quas p̄so. nobis acq̄. q̄. j.
Sed nunquid p̄curator acquireret d̄no absentē
hāc p̄sonalē obligatōz r̄ndz gar. et 10. an. q̄ n̄
p̄ legē. ff. de acqui. pos. quocūqz. q̄. fi. **Itē**
p̄ loci ordinariū intelligo scd̄z 10. an. ep̄m d̄ iu-
re. et idē de d̄cano archip̄s bitero v̄l abbate
qui alias de d̄suetudine iurisdictionē habet
i sp̄ualib⁹. Et itelligē de loco i quo vsurari⁹
degg. **Itē** qd̄ dicit de p̄s bitero siue rectore p̄
rochie i qua vsurari⁹ h̄tat. m̄lto fort⁹ itelli-
gē de rectore prochie illi⁹ lesi cui restitui d̄z
cū sit quasi iudex et mister ei⁹ scd̄m gar. et 10.
an. ff. de i ius v̄o. p̄ quo **Itēz** p̄ hoc q̄ dicit
mādato ordinarij arguit 10. an. q̄ tabellio in
h̄o casu n̄ acquirat actōz extraneo ex sua stipu-
latōe. nisi faciat istud de mādato ordinarij
Uteri⁹ oēs siue religiosi siue alij manifestos
vsurarios recipiētes ad eccliasicā sepulturā
d̄tra formā supradictā subiacēt pene i latria
nēsi d̄cilio d̄tra vsurarios p̄mulgate li. vj. e.
q̄. quā. q̄. oīs aut̄. de d̄cilio illo ex. e. q̄. i omi-
bus **Et** ex h̄o notat gar. ibidē q̄ tales n̄ sūt
recipiēdi sicut nec vsurarij manifesti i vita ad
d̄munionē nec i morte ad eccliasicā sepultu-
rā **Sz** 10. an. notat d̄tranū scz q̄ hoc n̄ habz
locū pena statuta d̄tra vsurarios. s̄z pena sta-
tuta d̄tra recipiētes eos ad oblatōs et ecclie-
siasticā sepulturā. n̄dū ibi i latrianensī d̄cilio
d̄tra vsurarios subaudit edita **Itē** testam̄t
vsurariōz manifestōz null⁹ interfit. nec eos
ad d̄fessionem admittat siue absoluat. nisi de
vsuris satisfaciāt. v̄l de satisfaciēdo p̄ suarū
facultatū v̄rib⁹ p̄stet v̄t supradictū ē idone-
am cautionē testam̄ta v̄o eoz facta alias scz
n̄ facta satisfaciēdo nec p̄stita idonea cautōe
n̄ valēt. v̄t. c. quanq̄. q̄. fi. **Quid** si testam̄tū
facit et postea cauiz. nunqd̄ postq̄ cauit testa-
m̄tū valebit. **ff. dixit gar. q̄ nō qz ab initio**
nullū fuit li. vj. de re. iu. nō firmat. sed scd̄z
10. an. satis videt̄ sufficere si cauit añ morte
cū testam̄tū i morte firmet̄. **Nec** obstat regu-
la illa scz n̄ firmat̄. qz de solo tractu ep̄is lo-
quit̄. **Et** quidā 10. eq̄tati meliori innitū vide-
eoz ad d̄suaratōz testam̄toz. nisi t̄ p̄t oia iu-
ra nitūt̄ v̄t. **C. d̄ sacrosan. ecc. l. j.** **Facit** etiā

In t̄p̄ca

p̄ eo q̄tū ad legata ad pias cās q̄ scd̄z leges
ff. d̄ le. iij. l. j. q̄. j. legata relicta a filio fami-
lias vel a seruo licz t̄p̄e testam̄ti inspecto n̄ va-
leāt. si t̄n seruo manumissus vel filio emanci-
patus i eadē volūtate pseuerauerit valebūt
accipe em̄ cautōz ē q̄ncūqz accipe. sic et da-
re ē q̄ncūqz dare. j. q̄. j. eos **Quid** d̄ codicil-
lis nunqd̄ valebūt facti ab vsurario manife-
sto. R̄ndz guil. gar. et 10. an. q̄ nō. **Et** idē est
de q̄libet v̄lta volūtate. v̄t p̄z ex p̄cipio di-
cti c. quāq̄. et ar. ex. d̄ test. cū eēs. qz etiā co-
dicill⁹ large d̄z testam̄tū qz testam̄tis. xij.
q̄. ij. sed aliud **Quid** si iste vsurari⁹ scd̄z for-
mā p̄dictāz satisfaciēdo. Nunqd̄ ex hac satisfaci-
tione tenebit̄ soluere si dualuerit. **ff. d̄cū**
guil. gar. et 10. an. q̄ sic ar. hic. **Et** qz etiā si
nō satisfaciēdit cogēdus esset soluere ex. e. cū
tu. **Circa** v̄o penā q̄ imponit̄ vsurarijs a iu-
dice que q̄nqz sequit̄ ex pena inflicta a cano-
ne si d̄tumacia exigat̄ sciendū. q̄ si vsurari⁹
sit cleric⁹ ab officio b̄nficioqz suspēdit̄ v̄t ex
e. p̄trea suspēdit̄ in p̄ a b̄nficio obtento. et
multomagis repellit̄ ab obinēdo. ex. de p̄e-
ben. iter dilectos. p̄t t̄n cū tali dispēsare epi-
scopus post satisfaciēdo et penitētiā. qz hoc n̄
p̄hibet̄. v̄t d̄z i glo. d̄. c. p̄trea. **Et** si adhuc
n̄ desistat ē deggand⁹. v̄t ex. e. c. j. et. xij. q̄
iij. canon. quā t̄n penā euadit̄ si desistat. naz
de iure d̄muni ē deggand⁹ nisi peniteat. sic
intellige dicta iura. di. xvij. c. j. et. ij. scd̄z
gof. et hosti. **Exi** si fuerit icorrigibilis scd̄z
raij. ad mādātū epi. si n̄ p̄t alr̄ corrigi coerce-
bit̄ p̄ potētiā laicalē ex de iudi. cū n̄ ab hoie
et di. xvij. nō licuit. Si v̄o sit laic⁹ et p̄tia pe-
na inflicta n̄ d̄stiterit. maiori excoicatiōe p̄cu-
tietur ex. e. p̄to et. c. p̄trea i fi. **Et** hec itelli-
gas q̄n delegat⁹ ē cū mandat̄ q̄ a pena d̄ci-
lij icipiat secus ē si mandet̄ ei q̄ p̄ censurā ec-
clesiasticā eū cogat. sec⁹ ē etiā si ordiari⁹ sit
qz talis a p̄cipio poterit eū excoicare. sic in-
tellige illud ex. e. tuas. et de iurifure debi-
tozel hec hosti. **Sz** q̄re iudex eccliasic⁹ ma-
gis itromittit̄ se de pena vsurariōz qui sunt
fures et raptōzes. v̄t habitū ē s̄ q̄ de pena a-
liōz furū et raptōz. **ff. p̄pter** d̄anuz spēale
qd̄ ex vsura videt̄ accidere. **Et** etiā qz vsurarij
cū d̄ceptu p̄cepta diuini et d̄ano p̄rimi adin-
uenerūt sibi officitū et modū viuēdi et d̄itādi
Nec obstat illd̄ aug. ad macedoniū. et habet̄
xiiij. q̄. iij. quid dicā. vellē inq̄t q̄ restituerē
tur vsure s̄z n̄ ē quo iuste repetant̄. **Hoc** ei di-
cit ad factū n̄ ad ius respiciendo. **Et** loquit̄
p̄ t̄p̄e quo nondū restitutio vsuraz̄ erat ordi-
nata. v̄t p̄z ibidē in glo **Nunqd̄** etiā heres
vsurarij cogit̄ restituere vsuras. **ff. q̄ sic. et**
h̄o etiā p̄missis mōis et penis. et hoc siue he-
res sit filij siue ex̄ne. v̄t ex. e. tua nos et. c.
michael. **Et** tene⁹ heres i h̄o qd̄ ad eū puenit
ar. xiiij. q̄. ij. ep̄s q̄ filios. et. xvj. q̄. vj. si ep̄m
Exq̄ ei i itegrū sibi succedit̄ p̄sumt̄ ad eū res-
pueisse v̄t ex. e. tua scd̄z hosti. **Sz** laur. et alā⁹
dicit q̄ heres n̄ tene⁹. n̄ q̄n⁹ vires h̄editatis
patiūt̄. v̄t ex de appel. q̄ frōte. et ex d̄ raptō.
i literis. q̄bus d̄sentit̄ hosti. et bern. in c. tua

Itē iudex q̄re magis se d̄m̄mittit
p̄ pena vsurariōz q̄ furū et raptōz

et jo. an. li. vj. d. usu. quāq̄. **¶** Quid si alter hē
 redū fact⁹ sit nō soluēdo nunq̄d alter tenet
 insolidū. **¶** scdm̄ host. in sum. q̄ tenet insoli
 dum in p̄tū saltē ad eū puenit de hereditate.
¶ Nam et res hereditaria videt̄ obligata. ex. e.
 cū tu. §. fi. et idē dicit bern. in. c. tua. ff. o. tñ i
 glo. dicit q̄ p̄dicta opi. ē ab oibus approba
 ta. et iō tradicere nō audet. Considerata tñ
 veritate et subtilitate iuris cū certū sit mltos
 aliq̄ possidere q̄ notū ē fuisse usurarioz. q̄ nū
 q̄ de usuris sat̄ fecerūt. durū ē sentire q̄ om̄s
 tales ea q̄ possidēt taliter restitnere teneant̄
 maxime cū forte xl. anni v̄l plures sint q̄ illi
 usurarij decesserūt. et graui⁹ ē tot aias odem
 nare. Ideo distinguit. q̄ is qui ē heres tenet̄
 insolidum si n̄ fecit inuētariū alias sec⁹ ē. is
 aut̄ qui n̄ ē heres et ad quē al. puenit n̄ videt̄
 teneri. ec̄ si ex causa lucretiua ad eū res pue
 nit. vt. C. de donac. heres alicui. nisi saltē
 esset de pecunia fenebz̄i empta de quo etiam
 sunt opi. et infra dicit̄. **¶** Quid si de pecunia
 usuraria sit possessio empta. nūquid is qui de
 dit illā agere p̄t actione reali. vt scz̄ agat ad
 vendicandā possessionē illā emptā de sua pe
 cunia. **¶** Alanus dixit et rap. q̄ sic et hoc est
 speciale. sic ec̄ alibi dūgit. vt. C. de rei v̄.
 si ea pecunia Gof. tñ hoc n̄ admitat. cui ec̄ cō
 sentire videt̄ host. imo dicit indistincte agen
 dū esse actione psonali cōtra usurariū v̄l here
 dē eius. Et index ex officio suo coget eū usū
 ras reddere si habet vñ soluat sine distractōe
 Alias ad possessiones vendēdas eū coget et
 sic sat̄ fieri de usuris faciet. Et sic intellige.
 ex. e. cū tu. §. possessiones. **¶** Quid si creditor d
 pecunia fenebz̄i possessiones emat et dñim v̄
 dat. et de pecunia recepta p̄ ipsis alias emat
 nunq̄d idem ius ē de ipsis his scōis possessio
 nibus qd̄ in primis. **¶** scdm̄ Gof. q̄ sic qz̄ suc
 cedūt loco priorz. ar. ex. vt lite pen. ecclesia
 et. ff. d. le. ij. l. impator. **¶** Quid si possessio em
 pta ex pecunia fenebz̄i trāseat in aliū. nunq̄d
 is qui pecuniā illā dedit. bñficiū idē habeb̄t
 cōtra exneū possessore qd̄ habet cōtra usurariū
 vel ei⁹ heredē vt v̄dere cogat̄. et sat̄ face
 re agēti. **¶** scdm̄ Gof. q̄ n̄. nisi extraneus pos
 sideat ex causa lucretiua. Et usurari⁹ vel eius
 heres ouent⁹ excusa⁹ si n̄ sit soluēdo ar. insi.
 de lega. §. si aliena. Secus ē vt dicit bern. ex.
 e. cū tu. sup̄ illud vendi. et rod. si ipse extra
 neus emisset. vel ex alia cā n̄ lucretiua adep
 tus esset rem illā bona fide ab usurario. n̄ cre
 dens forte eū esse usurariū. aut credens rē il
 lam n̄ esse emptā de pecunia fenebz̄i aut usū
 rarium aliter h̄re vñ posset reddere usuras. **¶**
¶ Quid si res ēpta de fenebz̄i pecunia pueiat ex
 titulo lucretiua ad eū q̄ usuras soluit. nūq̄d
 ille ad quē prius ex sil. cā puenit res eadē li
 berat̄ vt cōtra eū agi n̄ possit. **¶** scdm̄ Gof. q̄
 sic. ff. de act. et obliga. om̄s debitorēs. usū
 rari⁹ tñ vel ei⁹ heres scdm̄ host. mime libera⁹
 ff. de solu. quoties. **¶** Circa penā aut̄ q̄ ē ab ad
 uersario cōtra usurariū excipiēdo. **¶** sciend⁹ q̄ p
 exceptōem remouet̄ a dignitate si forte sit e
 lectus et in ludo mutauerit. xj. q. xij. Nō ob

stat q̄ dicat se h̄ causa ludi fecisse sub obrētu
 alicui⁹ cōsuetudis seu corruptele. vt ex de ex
 ces. pla. inter dilectos. **¶** Itē si quis lras super
 usū. ipetrauerit n̄ audit̄ nisi pri⁹ restituat si
 quas usuras qnqz extorsit. qz̄ frustra legis in
 uocat auxiliū q̄ in legē dimitit vt ex. e. qz̄ fru
 stra. **¶** Nec sufficit in tali casu cautio de resti
 tuēdo ar. ex. de re iudi. cū aliquib⁹. nisi forte
 interueniat magna cā vt. ff. de re iu. l. iij. §.
 ait p̄tor. puta qz̄ n̄ ē soluēdo. tūc em̄ sufficit
 cautio. et debz̄ audiri vt postea resistat simile
 vt ex. de soluc. odardus. vel si is cui debe⁹ sit
 drent⁹. ex. de re iudi. q̄ ad cōsulcatōz. h̄ host.
 et bern. ex. e. qz̄ frustra. **¶** Quid si null⁹ appa
 ret qui agat cōtra ipsum. **¶** scdm̄ jo. et tanē.
 facta denūtiatione in publico si null⁹ appa
 reat audiet̄. scd̄z̄ vō host. et bern. ex. e. qz̄ fru
 stra. et gar. li. vj. e. q̄ quā. et jo. an. ibidē scd̄z̄
 q̄ dictū ē supra si sit public⁹ et notorius iu
 dex ex officio suo repellat eū. licet null⁹ ap
 pareat ar. ex. d. iureiurā. ad n̄raz. et de excep
 tōz. et ex. e. cū in tua. qz̄ et si nullus pe
 tat. tñ restituere tene⁹ vt ex. e. cū tu. §. j. Si au
 tē occult⁹ erat. et aduersarius obiciat et incō
 tinenti sit parat⁹ p̄bare audiet̄ et h̄ p̄bato re
 peller̄. ar. ex. e. de resti. spo. lras. §. p̄trea et
 maxime si p̄bet infra. viij. dies. ex. de excep
 tua. si vō sit occult⁹ et nihil obiciat̄ n̄ repel
 let̄. vñ tūc tenet̄ sentētia jo. et tanē. **¶** Nota
 h̄ q̄ ex. e. cuz̄ in tua d̄z̄ q̄ licet cōtra usurariū n̄
 appareat accusator. si tñ alijs argumētis ostē
 terit eosdē esse usurarios manifestos poterit
 iudex in eos penā cōtra manifestos usurarios
 i cōilio lacrianēsi editā libere exercere. Et o
 bicit̄ bern. p̄ si loquit̄ de manifestis notorijs
 n̄ ē op⁹ alijs argumētis. si n̄ de notorijs. tūc
 euidēs p̄bato requirat̄ scdm̄ ordinē iuris. xj
 q. j. eoz̄ et respōdet ad h̄ q̄ hic notoriū n̄ h̄z̄
 p̄seuerantiā facti. vñ requirunt̄ alia argumē
 ta. vel dic̄ q̄ solennis fama docet̄ istos esse u
 surarios et iō puniunt̄ p̄pter famā et argumē
 ta alia qz̄ ad odemnatōz n̄ sufficit sola fama
 ex. de iureiurā. ex. lras. **¶** Quid si notoriū sit q̄
 usuras habuit. is tñ a quo extorsit eas n̄ inue
 ni⁹ nec heres ei⁹. **¶** Index faciet pecuniā fe
 nebz̄em paupibus exhiberi. quo facto petito
 eius admittit̄. ex. e. cū tu. §. j. scdm̄ host. et se
 cundū bern. vel scdm̄ jo. an. li. vj. e. c. quāq̄
 epus p̄t usuras illas recipe et soluere eis a q̄
 bus habuit usuras ille qui petiit. **¶** Quid si lre
 obiēte sint cōtra usurariū et ipse moriat̄ an̄ cē
 tatōz nunq̄d heres p̄ hui⁹di lras poterit due
 niri. **¶** scdm̄ q̄ n̄ scd̄z̄ Gof. et host. p̄ illud. c. ex. d
 rescrip. significauit. nisi fiat ibi mētio de he
 rede. vt ex. de offi. dele. cū olim inter. p. Nec
 obstat illud ex. e. tua. qz̄ i⁹ de ordinario habz̄
 locū qui heredē iudicare poterit vt defunctū
¶ Quid si debitor iurauit soluere. **¶** scdm̄ tūc h̄z̄
 duo remedia. vñ vt denūtiat ecclie vt cogat̄
 p̄ censurā ecclesiasticā creditore q̄ iuramentū
 relaxet. vel ab exactiōe cesset. ex. de iureiur.
 c. j. et ex. e. tuas. q̄ si velit excōdicatōem poti⁹
 sustinere q̄ iuramentū relaxare. puniri p̄t per
 p̄tatez̄ mima p̄tinacia exigēte. cū ecclia ultra

11

hoc n̄ habeat quid faciat. ut ex. de cle. exco-
inter. c. ij. et de iudi. cū n̄ ab hoīe. qui eū for-
te velud hereticū odemnat. xj. q. ij. rursus
et ex. de hereticis. excōicamns. q. j. et. ij. vel
sic fit in quibusdā locis ut i anglia capie ad
mandatū ordinarij. Vel quolibet mēse soluat
certā pecunie quātitatem sic fit in francia. et
spēaliter in p̄tibus tholosanis. s̄ nihilomin⁹
adveniente die p̄pter iuramentū solvere tene⁹
nisi papa interim eū absoluat. vel ec̄ ep̄us exi-
gente otumacia usurarij excōicati in penā cō-
tumacie eius. Scdm̄ ē q̄ si ipse soluerit p̄pter
iuramentū. tñ p̄t repetere. ut ex. de iureiur. d̄
bitores scd̄z gof. **¶** Quid si iuravit solvere et
n̄ repetere. **¶** N̄ d̄z in iudicio repetere p̄pter
v̄m iuramentū. h̄ em̄ esset directe repetere p̄t
tñ indirecte repetere crimē ei⁹ denūtiando ec-
clesie. ex. e. tuas i glo. Et iudex ex officio suo
p̄t cogere eū ad relaxandū iuramentū qd̄ si ad
hoc induci n̄ potuerit p̄t eū cogere ad restitu-
endū. Aliq̄ tñ noua cā posset supuenire rōne
cuius posset repetere puta si usurarius in fine
penitens ordinaret q̄ heredes sui oibus illis
usuras restituerent qui se usuras dedisse p̄ba-
rent ex. de iureiur. ad n̄am. ij. in tex. et glo.
¶ Quid si iuravit n̄ denūtiare. **¶** Iuramentū
tale ē temerariū scdm̄ om̄s. q̄ ad hoc quilibz
tenet. vñ nō tenet seruare ipm̄. ex. de iureiur.
quēadmodū in fi. scdm̄ gof. et host. in sum. et
bern. sup dictū. c. ad nostrā. ij. host. tñ in ap-
paratu distūguat. p̄ si talis magis mouet zelo
iusticie et correctionis fraterne q̄ amore rei
sue recuperande denūtiat. si vō ecouerso nō de-
nūtiat ne p̄uret. et ita occurrit fraudibus
usurarij. **¶** Quid si iuravit etiā n̄ recipere. **¶**
iuramentū tenet. ut ex. de renū. cū inter. p. et
de his q̄ vi. ad audientia. Cogi tñ d̄z usurari-
us q̄ iuramentū relaxet. ar. ex. de iureiur. c. j.
vel si ad h̄ primo induci nō poterit. n̄ audiet
anquam se liberauerit. In hoc ergo casu erit
paupibus eroganda si fiat fides ecclesie. ali-
ter nō audiet nisi papa eū absoluerit. et h̄ p̄t
denūtiare ecclie debitor p̄dicto iuramento nō
obstare. h̄ host. in sum. **¶** Quid si is d̄tra quez
sunt l̄re iperate appellet. nunq̄d repellat in
causa appellatōis. **¶** N̄ q̄ n̄. ex. de excep. cū in
ter p̄iore. et c. fi. Idē dicendū ē si usurari⁹ q̄
l̄ras ipetrauit appellet. sup p̄cipali tñ nūq̄
audiet nisi prius restituerit. ut sup scd̄z host.
Et ec̄ scd̄z h̄ prius expediet causa appellatōis
q̄ audiat sup p̄cipali ar. ex. e. q̄ frustra ibi
nisi p̄ri⁹ restituerit usuras quas pater su⁹ p̄ri-
us extorsit ab alijs ut ex. e. michael. cū em̄ ex
p̄sona p̄ris agat tenet eū defendere. ff. de re
iudica. ex q̄ p̄sona scdm̄ bern. et host. **¶** Quid
si nisi fiat in l̄ris mentio de p̄re. nūquid d̄tra
eū excipi poterit ex p̄sona sine facto p̄ris. Rñ
det bñ. et arguit sup h̄ p̄ et d̄tra ex. e. micha-
el. et deinde dicit q̄ credit q̄ sic. q̄ tenet usu-
ras restituere quas p̄t ei⁹ extorsit cū succedat
ei in bonis. host. vō dicit q̄ si sic heres l̄ vni-
uersalis successor. bona ep̄ta de pecunia usura-
ria possidēs ex cā lucratiā. p̄t excipi d̄tra eum
cū sit successor vicij. ar. i p̄noiaus q̄stijb⁹

i p̄cedēti ar. q. nunq̄d heres. et. q. qd̄ si de pec-
unia. et. ff. de calū. qd̄ si i herede. Sec⁹ ē si n̄
sit heres nec possideat bona ep̄ta de pecunia v-
suraria. licet bona alia titulo donatōis a p̄re
recepit bona fide. ut. C. de dona. eris alieni.
et. l. si patri tuo. **¶** Quid si q̄s tutor curator v-
pcurator recepit n̄ noie suo s̄ alieno. **¶** N̄ qui
dā dicit ut bern. ex. e. michael. q̄ n̄ repellat
q̄ nec ille vsure repeti p̄nt ab eo. cū nihil ver-
sam sit i utilitate ei⁹. s̄ male dicit scd̄z host.
et scd̄z jo. ut habet in glo. di. xlvj. c. vi. q̄ in
delictis illud n̄ attendit. s̄ ipm̄ factū et deli-
quēis volūtas et p̄positū. xxiij. q. v. q̄ p̄iurat
et ex. de sen. excō. cū volūtas Nam et si p̄cu-
rator meus te deiciat de fundo tuo tenet tibi
interdicto vñ vi. nihilomin⁹ et ip̄e licz ni-
hil ad eū puenerit ut. ff. d̄ vi et vi ar. l. ij. q̄.
cū pcurator illud tñ qd̄ i eius utilitate verū
ē. p̄cipaliter teneret et p̄rio. ali⁹ vō in substi-
diū. ff. de eo p̄ quē factū ē. ex h̄ edicto. Et sic
talis tenet si p̄cipalis n̄ vult l̄ n̄ p̄. vñ si tu-
tor usuras recipiat pupilli noie. functo offi-
tutele. possum ab eo usuras recipe. q̄ p̄ alio
n̄ debuit peccare. e. di. c. vlt. s̄ in alijs d̄tra-
ctib⁹ nihil ab eo possum petere. C. de admi-
tu. si n̄ subscripsisti. licet sec⁹ sit de pcurator.
re. ff. de pcura. pcurator. q̄ tutor sit volūta-
te. pcurator necessitate

¶ Equit⁹ videre de vij. s. restitutōe usurarij.
et circa h̄ querunt plura. s. v. usurarij
teneant ad restitutōz usurarij. **¶** N̄ q̄ sic. et h̄
p̄ p̄rio p̄ ius diuinū. luc. xij. **¶** Si aliquē d̄trau-
dauit reddo q̄ d̄duplū aut illi h̄iesus. q̄ hodie
salus huic do. fa. ē ergo p̄ius q̄ haberet volū-
tate reddēdi defraudato n̄ erat ei salus. Scd̄o
h̄ p̄ p̄ ius positiuū. scz p̄ ius canonicū. scdm̄
qd̄ quilibet tenet usuras restituere siue xp̄ia-
nus siue iude⁹ siue cleric⁹ siue laycus. ut ex.
e. c. j. et. ij. et c. post miserabile. et c. p̄to. Et q̄
dem gl̄iter ad h̄ cogat xp̄ianus dictū ē art⁹
p̄cedēti. **¶** D̄terea quicūq̄ h̄z alienū tenet ill⁹
restituere. s̄ illud qd̄ q̄s accipit p̄ mutuo vlt-
tra sortē ē alienū n̄ suū. n̄ em̄ trāsit in dñm̄ ei⁹
us. p̄batō quicūq̄ ē alicui⁹ rei dñs ē aliq̄ iu-
re n̄ iniuria dñs eius. s̄ rei ac q̄s p̄ usura v-
surarius n̄ ē aliquo iure dñs. q̄ nec iure em-
p̄tōis. nec liberalis donatōis. nec locatōis.
certū ē em̄ p̄ in locatōe n̄ trāsit dñm̄ rei loca-
te. nec iure p̄mutatōis. nec iure mutui. q̄ ac-
cipe p̄ mutuo n̄ ē ius s̄ iniuria. et sic de alijs
ergo usurari⁹ n̄ ē dñs rei quā acq̄siuit p̄ usurā
ergo tenet eā reddere siue restituere. **¶** D̄terea
usurari⁹ id̄ qd̄ accipit vltra sortē accipit d̄tra
oia iura. vtz ex supradictis scz d̄tra naturale
diuinū. canonicū et ciuile. et p̄ d̄sequēs nec a-
liq̄d acq̄rit. q̄ iust⁹ titl⁹ p̄ n̄ titulo ē habē-
das. ff. de peti. here. nec vllaz. Et male fidei
possessor d̄ q̄ d̄tra legū interdicta mercat⁹. C.
de agrico. quēadmodū ergo zc̄. Vñ vsure omi-
iure sunt p̄hibite et idebite et i nullo casu cō-
cesse. nec ec̄ p̄ captiuoz redēptōe. ex. e. super
eo. id̄ r̄pen p̄nt solute ut habitū ē s̄. **¶** D̄terea
esto q̄ usura trāseat i dñm̄ usurarij nihil oius
eā restituere tenet sic mutuum trāsit in dñm̄

recipiētis et tñ tene² tñdem restituere credi-
 tori. Et qz usurarij sic vt plurimū detrahūt vs-
 surā qz vix diuinci pñt. iō cū age² de vsuris co-
 dices rōnū suaz exhibere cēsura eccliaistica
 sunt cogēdi li. vii. de vsuris ex gñi. Et pcedi-
 pt i caulis de vsuris decetero simp^r et de pla-
 no ac sine strepitu et figura iudicij. li. vii. de
 iudi. dispēdiōsam. Itē nota qz q̄cunqz cōita-
 tū officiales fauore vsurarioz aliq̄d statuē^o
 vel iudicādo qz eisdē vsurarijs vsure soluant^r
 vlt qz solute n̄ repetant^r. l. n̄ restituant^r fecerit
 ipso facto sunt excoīcati. vt i. d. cle. ex gñi. d.
 quo pleni² tangi². ifra li. vii. ti. ij. cau. lxxij
 et lxxxiij. lxxxiij. S3 qre ec ius ciuile n̄ co-
 git ad restitūtoz vsuraz. S3 qz aliter iudicat
 alienū lex diuina et aliter hūana. lex em̄ diuina
 iudicat alienū qd̄qd posside^r extra legē dei q̄
 ē ver² dñs oim. sic aut possidz vsurā vsurari²
 lex aut hūana iudicat alienū qd̄ posside^r pter
 voluntatē ei² q̄ ē ver² dñs ipsius. vñ qz i vsu-
 ra ē volūtariū mixtū qd̄ n̄ ē in furto et rapina
 iō magis iudicat alienū in his q̄ in vsura. et
 ec qz p illa ledit^r magis bonū cōe qz p vsuraz
 lex aut diuina iudicat i vtroqz esse alienū. s. tā
 ill^o qd̄ ē extra legē dei. vt in vsura. q̄ i^o qd̄ est
 extra legē dei et volūtate p̄rimi. vt i furto et
 rapina. et iō iudicat restitūtoz fieri in vtroqz
 h̄ alex. lomb. S3 nūquid vsurari² restituere
 tenet^r rē eandē in numero quā accepit p vsu-
 ra sic tenet^r fur et raptor. S3 qz n̄ h̄ rō ē p̄i-
 ma qz qd̄ accipit^r p vsura n̄ ē oio inuolūtariū
 Scda rō ē qz vsura fit in tractu mutui i quo
 n̄ requirit^r qz ille q̄ accipit mutuo reddat mu-
 tuanti idē numero. s3 sufficit qz reddat eq̄le i
 p̄cio. Et idē v² dicendū de eo qd̄ accipit^r vltra
 fortē rōe mutui. s. qz sufficit qz reddat eq̄le in
 p̄cio. h̄ alex. lomb. S3 extra p̄dictā rōez scdam
 posset obici qz n̄ ē silē de eo qd̄ accipit^r mutuo
 et d̄ eo qd̄ accipit^r p vsura. qz res q̄ accipit^r mu-
 tuo trāsit i dñim recipiētis. res vō q̄ accipit^r p
 vsura n̄ trāsit. vt dictū ē s̄ scd3 cōiozez op̄i. er
 go zc. ppter qd̄ dici p̄t etiā scd3 eundē qz quā
 tū ē de lege diuina cogi d3 ad restituendū rem
 eandē numero si res maneat apud eū et sit in
 eius p̄tate. nisi p ascensum repetētis libere.
 alias tene^r restituere equivalentē si res sit cō-
 sumpta vel in dñim alteri² qui sit bone fidei
 possessor trāslata. Quid de cōitatz vlt col-
 legijs dantib² pecuniā ad vsurā. nūqd̄ omēs
 et singuli sunt vsurarij et tenent^r ad restitūtoz
 S3 qz sic scdm rap. omēs illi. s. quoz auctē vlt
 vsensu sit h̄. ar. ex. e. d̄quest² et. vij. q. j. sicut
 vir et xxiij. q. ij. si heres. Et scdm host. omēs
 illi quib² hec in mēte sua placēt et ratū hñt
 et vsentiūt et phibere pñt et n̄ faciunt ex. de
 sen. ex. p̄te. Nūqd̄ singuli de collegio vel
 ciuitate tenent^r restituere insolidū qd̄ habuit
 collegiū ex vsuris. S3 scdm rod. l3 illi quoz
 auctē et vsensu talia fiūt sint vsurarij. vt dic^r
 rap. tñ n̄ tenent^r ad restitūtoem nisi q̄tum ad
 eos puenit de vsura. vel q̄tū relenati sunt ab
 expēsis quas de suo fecissent in sustinēdis o-
 neribus cōitatis nisi forte p̄stiterint auctētem
 opellēdo aut p̄cipiēdo cōitatz taliter fenera-

ri. q̄ aliter h̄ factura n̄ esset. i quo casu insolite
 dū tenent^r. Quid de regib² et alijs dñis qui
 cogūt debitozes dare vsuras. S3 scd3 rod. qz
 tenent^r ad restitūtoz ec si nihil ad eos puenit
 rit. S3 d3 vō alex. lomb. dñi qui vsurarijs fauēt
 vel eos in terzis suis retinent nihil restituere
 tenent^r si nihil ad eos de bonis eoz puenit.
 licet alias peccēt. Quid de illis dñis q̄ mul-
 ta recipiūt a iudeis cū sciēt eos nihil habere
 nisi vsuras. et qz bona eoz q̄ possidēt ad resti-
 tūtoem n̄ sufficerēt. S3 scdm rod. qz tenentur
 ad restitūtoem taliter p̄ceptoz si ex cā lucra-
 tiva p̄ceperūt. pñt tñ ab eis accipe qd̄ sibi d̄-
 bent sic et alij creditozes. Quid de vxore et
 familia n̄ mercenaria vsurarij. S3 idē dicendū
 ē qd̄ de vxore raptoris dictū ē supra titulo d̄
 raptorib². Et p̄t hic addi qz vxori vsurarij c̄
 dos ē de vsura et vir n̄ h̄z nisi de vsura succur-
 rit^r vt viuere possit de his q̄ sunt in domo viri
 si ipsa laborat in domo siue nendo siue suēdo
 siue etiā bona ne pereāt custodiendo. qz h̄ in
 creditoz cedit vtilitatē. Si ec vir habeat bo-
 na plura icerta. tūc auctē ep̄i qui debet pau-
 perib² puidere licite p̄t de eis viuere. ar. di.
 lxxij. q. generaliter. et. c. ep̄us. cauere tñ d3
 aliter tene^r. S3 nūqd̄ p̄t vxor restituere ma-
 le ablata viro ipso viuētē et ignorātē. S3 qz n̄
 cū n̄ sit dñā reaz tñ viro data ē i adiutoriu cu-
 ius salutē p̄curare tenetur. et iō sic de bonis
 p̄p̄ijs viri p̄t facere elemosinas modratas vi-
 ro ignorātē et n̄ phibētē qz sic agit causaz ei²
 ro ignorātē et n̄ phibētē qz sic agit causaz ei²
 ita eodē mō facere p̄t restitūtoez. et si restitū-
 at viro sciētē et n̄ tradicētē tuc² facit. si au-
 tem vir sciāt et tradicat et phibeat vxor re-
 net^r n̄ restituere. qz ec alias n̄ tene^r ad ill^o bo-
 nū ex necessitate. Vro viro aut de furto n̄ te-
 net^r restituere nisi q̄tū ad eā de bonis eius p̄-
 uenit vel in p̄tū bonis ei² vsa fuerit. Si vō ni-
 hil de talib² bonis puenit. l. etiā in domo ei-
 us de dote sua vel ec aliūde expēsas sufficiēt-
 ter habuerit in nullo tene^r. qz nihil inde ha-
 buit qd̄ n̄ recōpēsauiit mulier. Quid d̄ gene-
 ro raptoris vel vsurarij. nūqd̄ p̄t accipe do-
 tē de bonis eius cū quidqd̄ habet n̄ sufficiat
 ad reddendū qd̄ talis habuit de vsura. h̄ se-
 cundum rod. licet dos n̄ pueniat ex cā lucra-
 tiva s3 accipiat^r ppter onera m̄imonij suppo-
 tāda si tñ talis veritatē sciens aut crassa igno-
 rantia ductus detrahit cū filia talis. n̄ d3 dotē
 recipe de rebus hui² de eq̄tate canonica. l3
 de subtilitate iuris ciuilibis aliter forte posset
 dici. Si aut fuit duct² ignorātia p̄babilis. pu-
 ta qz credebat socerū n̄ esse vsurariū vel alias
 soluēdo esse. p̄t recipe dotē licet postea intel-
 ligat veritatē. Quid de creditoze. nūqd̄ re-
 cipe p̄t qd̄ sibi debet^r a tali vsurario vel rap-
 toze. cui². s. oia bona q̄ h̄z n̄ sufficerēt ad red-
 dendū sua male ablata. S3 scdm rod. hic nō
 ē op² distōe p̄cedēti s3 distinguēd̄ ē aliter. s.
 qz si creditoz credid^r talē pecuniā vt ex ea cō-
 modū suū faceret. et ex ea lucrādo forte se li-
 beraret. tūc p̄t recipe debitū suū de reb² talis
 Nec ē silē de genero q̄tū ad dotē. quia socer
 dādo dotē genero paupioz efficit^r nisi q̄tin²

ab onere alēde filie releuat. s; debitor nō sic
pauperior recipiēdo rē vel rei vendite p̄cium
Si autē credidit mala fide pecuniā. puta ad a
leas ludēa. vel meretrici daturō. vel histrio:
ni vel alicui bona sua dilapidāti. n̄ d; huiōi
p̄ciū recipe de bonis p̄dictis. silr nec ille qui
ex cā lucratua agit. Om̄s autē alij quib; ex cō
tractu debetur vel quasi ex maleficio recipe
re possant ex huiusmodi rebus quod sibi des
bet dū tñ rē furciua vel raptā vel usuraria in
ipsa spē n̄ recipiāt. maxime scdm illos qui di
cūt qd̄ in usura dñim n̄ trāfferē. Scdm ec̄ eos
qui dicūt qd̄ trāfferē dñim i usura credo qd̄ ip
sa res usuraria i specie insolidū recipi n̄ debz
qz debitor qui dedit eā tradicere p̄t si extat
nec eo inuito creditor aliā p̄ ea soluere possz
h̄ rod. ¶ Quid de seruiētib; usurarioz. ¶ Scdm se
cundū rod. aut seruiūt usurarijs in licitis et
honestis et necijs. et sic p̄nt accipere mercedēz
de huiōi rebus. qz vtilitas quā dsequunt; usu
rarij ex opib; eoz; dpenfat; cū mercede quaz
dāt eis. vñ nō p̄nt dici pauperiores p̄pter mer
cedē datā. cū loco mercedis habeat om̄oda
opm. ¶ Aut seruiūt in illicitis et i dishonestis. et
sic n̄ debēt recipe mercedē de huiōi. Idē dicē
dū ē de cultozib; p̄dior; et mercenarijs alijs
usurarioz. ¶ S; nunqd̄ illi seruiētes usurario
ram q̄ seruiūt eis in fenerādi officio. s. p̄ eis
pecuniā ad usurā numerādo et usurā accipiē
do de eoz; mādato ad restitutōez tenent;. cuz
nihil ad eos puenerit. ¶ Scdm rod. qd̄ n̄ tenent;
p̄sertim cū p̄dē usurarij p̄ se vel p̄ alios mini
stros exerceat huiōi usuras licet nō p̄ istos.
¶ Aliqui vō vt monald; distinguūt dicentes. qd̄
seruiēs aut mutuāt pecuniā dñi sui ad usuraz
d̄ generali mādato dñi dicētis sibi qd̄ mutuet
cūcūq; voluerit pecuniā ad usurā sub nomie
ipsius dñi. et tūc seruiēs tenent; ad restitutōz si
dñs n̄ restituat. qz ē i h̄ p̄cipalis et i optōe ē
mutuare et nō mutuare. ¶ Aut h̄ facit de spēali
mādato dñi sic mādātis sibi mutua de pecunia
mea. x. lib. noie meo. et tūc licet peccet hoc
faciēdo. tñ n̄ tenent; ad restitutōem. ¶ Quid de
illo qui sine mādato gerēdo negociū alienuz
fenerat; ad op; ei; cui; gerit negociū. ¶ Scdm se
cundū rod. qd̄ tenent; ad restitutōz qz fuit d̄tra
ctus usurarij mister et actor. ¶ Quid de illo qd̄
cū vellē mutuare pecuniā alicui ḡtis indux
it me qd̄ n̄ darē eā sibi nisi sub usur. ¶ Scdm rod. qd̄
restituere tenent;. qz ipediuit idebice vtilitatē
p̄xi. p̄curādo ne mutuū ḡtis sibi daret;. ¶
¶ Quid de eo qd̄ d̄sulit alicui vt feneret;. ¶ Quid
ec̄ de eo qd̄ dat amico l̄ d̄ sanguineo l̄ d̄ modat
ḡtis pecuniā vt ex ea feneret;. ¶ Quid ec̄ de eo
qd̄ d̄trabit societate cū alio ad fen; exercendū
¶ Quid ec̄ de eo qd̄ mutuāt usurario pecuniā ad
p̄cipatōz lucri usuraz. ¶ Scdm aliquos ta
les qd̄ inducūt aliquos ad fenerandū tenent; i
solidū si aliter n̄ erāt feneraturi. si autē alias e
rāt feneraturi n̄ tenent; nisi q̄tū ad eos puēit
Scdm vō rod. i neutro casu tenent; nisi q̄tum
ad eos puēit. Et melior ē d̄ditio talū i h̄ casu
q̄ i furto et rapina. vbi qd̄ p̄stāt autoritate ad
restituōz tenent; ec̄ si nihil ad eos puenerit

de maleficio. et h̄ iō. qz rapina et furtum d̄tra
voluntate dñi fiūt qui patit; d̄amnū. s; usura
de voluntate puēnit ad creditorē. ¶ Nec inueni
q̄ iura d̄nt actionē debitori d̄tra huiōi idu
ctores ad repetendū usuras ab eis q̄s debito
res soluerāt taliter iductis p̄ alios cū ad idu
cetes nihil inde puenerit. ¶ Quid de eo qd̄ pe
cuniā deponit apud usurariū. ¶ Scdm si q̄s d̄mitte
ret pecuniā suā usurario n̄ h̄nt alias vñ usu
ras exerceat l̄ hac intētōe vt inde copiosius
p̄ usurā lucrare;. ei materā peccādi daret. vñ
et ipse culpe p̄iceps eēt. Si vō usurario alias
h̄nt vñ usuras exerceat aliq̄s pecuniā suā cō
mittat vt tūc; seruet; n̄ peccat. s; vñ ad bonū
hoie malo h̄ tho. ¶ Quid de eo qd̄ sola spē sine
intētōe p̄cipali usurā d̄misit. nūqd̄ tenent; re
stituere qd̄ ultra sortē accepit. ¶ Scdm l̄i scdm; gov.
et ec̄ rich. in h̄ ei; sequacē i suo q̄rto. n̄ ē op; d̄
restituōe ad purgatōz delicti. s; sola penitē
tia sufficit sibi. sic in simonia metalī. ex de sy
mo. c. fi. S; d̄trariuz sentit host. et bñ. et rod.
qz d̄tra gov. exp̄sse ē illud c. ex. e. d̄suluit. vñ
scdm eos talis usurari; ad restituēdū ea qd̄ re
cepit ultra sortem ē efficaciter inducēdus et
tenent; i foro penitēciali qz d̄ictū p̄ dñm ē luc.
vj. mutuū da. nihil inde spē. Et tenent; scdm; rod.
restituere qd̄ qd̄ ultra sortē p̄cepit qd̄ qz intē
tōe ei debitor dederit. sine p̄pter dilectōez ex
ortā p̄pter mutuū ei datū. vñ p̄pter aliud. siue
p̄pter recipiēdū p̄lixiorē terminū. qñ tñ debi
tor dat creditori p̄pter solā dilectōz n̄ p̄t repe
tere nec p̄ retētōem sibi d̄sulere si forte heat
al̄ aliqd̄ de bonis creditoris. de h̄ s. ar. v. cir
ca p̄inci. ¶ Quid si n̄ sit corrupta intētio cre
ditoris. debitor tñ p̄pter mutuū acceptuz vel
ulteri; retinendū dat ei aliqd̄. nunqd̄ debitor
tenent; restituere illud. ¶ Scdm rod. nō tenent;
de d̄sumptis fide bonanec. etiā de extātib; qd̄
p̄diu pbabiliter credit qd̄ ex sola dilectōe ei
dederit. si autē credat vel pbabiliter dubitet
qz p̄pter illā causāz illi seruiērit restituere te
nent;. quando autē debitor non gratis dat vel
creditor non gratis mutuāt si alias habeat
de bonis creditoris et per retētōnem sibi cō
sulat de usura quā dedit n̄ ē cogend; ad resti
tuēdū i foro penitēciali. Quid de illis qd̄ ve
niēte solutiōis termino nolūt dare dilatōez de
bitori qd̄ iuramēto astrict; ē soluere nisi data
eis pecunia aut aliquo equipollēte. exp̄sse tñ
aliqd̄ n̄ petūt. ¶ Scdm tenent; ad restituōez ex. e.
d̄suluit scdm rap. si tñ debitor creditorē volē
tē recipe pecuniā suā puēniat munerib; ḡtis
rogās eū vt det sibi dilatōez p̄pter amicitiaz
l̄ p̄pter deū. et ḡtis recipiat creditor illa mu
nera rōe p̄teriti t̄pis n̄ futuri licet postea det
indigentū beniuole dilatōez quā alias n̄ darz
si eū m̄grū vidisset. det dico p̄cipalr p̄pter a
micitiā vel p̄pter deū. scdm; vō p̄pter ḡntu
dinē debitoris. et hec faciat rōe p̄teriti t̄pis n̄
futuri n̄ ē usura. vñ ille n̄ tenent; ad restituōz
eoz; qd̄ sic accepit scdm; quosdā. h̄ de monaldo
¶ Quid si q̄s vedat bladū alteri p̄. xx. sol. i
masse qd̄ ē tñ. xv. sol. scdm; boni vini estimatōz
i p̄fixo termino valituz. et postea canstua ve

niat et dicitur emptor id bladū xv. sol. vedit
 nūqd primū veditoz aliqd ēptoz restituerē te
 ne et vī q n qz ēptoz i nullo ē dānificatū imo
 lucrat. **¶** Contra qz dicitur ille fuit usurari
 ergo te aliqd restituerē veditoz. **¶** Veditoz
 scz ille scd3 monaldū tene emptori restituerē
 totū id qd supēdidit ultra scd3 estimatōz bo
 ni viri. qz licz ēptoz n sit dānificatū hic ppter
 euētū rei q n excusat ab usura. dānificatus tū
 fuit qz multo plus emit q in termino valebat
 scd3 estimatōz boni viri. **¶** Quid si qz det usu
 rario modū bladi p usura qui mō v3 x. sol. et
 post annū idē modū v3. xx. sol. nūqd usurari
 us tene restituerē modū bladi illi q dedit i
 valozē i quo mō ē vel q fuit qn dedit. **¶** Scri
 psit monaldū q b erit i optōe recipiētis quia
 cū usurari vsqz mō n restituit. et moza resti
 tuendi p iudicare debeat sibi. restitutio scdm
 optōem recipiētis d3 fieri vt dicitū ē s. **¶** Sed
 quoz solutio p3 d3 fieri. s. male ablatoz l
 legator. **¶** Scdm alex. lom. rō vī oñdere q
 p3 sunt restituēda male ablata q solueda d3
 bita. qz restitutio male ablatoz tollit iniuriā
 factā deo et pximo. et maxie in furto et rabi
 na. in solutioe aut debitor n tollit iniuria sed
 saluat iusticia. et iō vī hoc p3 faciendū. **¶** Et
 si fiat dtrariū vt i plurib3. b fieri vī qz debi
 ta sunt clara et manifesta. restitutōes aut nō
 sic s3 sunt inquirede. ceteris aut parib3 clarū
 pcedit incertū. **¶** P3 aut sūt restituenda male
 ablata q solueda legata. qz donatō legator. s3
 ē ex deuotōe legātis. et iō ē superogatois. s3
 restitutio ablatoz ē nccitatis iusticie. p3 au
 tē oportet soluere id qd ē nccitatis qd ē su
 perogatois. vñ scdm jo. an. li. vj. de usu. qz
 quā prius deduci debet usure et male abla
 ta tan p es alienū q soluant legata et alia q
 sunt titulo lucratiuo relicta. intelligi em be
 reditas d ducto ere alieno. **¶** C. de lega. si vni
 uerse. **¶** De hac materia vide ifra de testis ti. ad
 quid heres tene. qōne sed quibus fact faciet
 p3io. **¶** Vt2 usurari teneat restituerē n tm usu
 rariā pecuniā s3 ec qd quid lucrat ē cū illa et
 fractus pceptos ex re emptā de pecunia usu
 raria. **¶** Scz sic supra dictū ē. rez quedā sunt qz
 rum vsus ē eaz dsumptio. q n hnt vsufructuz
 prim scd3 iura. et iō si tales res sint p usuram
 extozte. vt denarij triticū vinum et huiōi. n te
 net hō ad restituendū. nisi illud qd accepit.
 qz illd qd de tali re ē acquisitū n ē fruct3 hu
 ius rei s3 huane industrie et laboris cui ipse
 hō ē dñs. nisi forte p receptem l detentione
 talis rei debitor sit dānificatus amittēdo ali
 quid de bonis suis. tūc em teneat ad recōpen
 satōz nocumētū vt si domū suā vl aliqd huiōi
 oportuit eū p p3io viliori distrahere q vale
 ret vt usuras solueret. **¶** Quedā vō res sūt qua
 rū vsus n ē eaz dsumptio seu distractio et he
 hnt vsufructū vt domū ager et silia. et iō si qd
 aliter domū vel agrū extozsisset. n tm teneat
 restituere domū vel agrū sed ec fruct3 inde p
 ceptos deductis prius laboribus et expēsis.
 qz sunt fruct3 rez quaz alius ē dñs. et iō de
 bent ei. **¶** hec tho. nich. et rod. **¶** Cum quib3 etiā

host. de cordare vī dicēs. p usurari teneat ad
 restituendū usuras et interesse debitoris in q
 quidē damnū et lucrū suū ē dputandū. sic sa
 tis expse legit. ff. de eo qd certo loco. l. iij.
 . §. pte. in fi. se. Vñ n placet ei interpretatio quā
 rap. p usurario facit. dñs. qz usurari post
 q satisfecerit de usuris petat a debitore veni
 am ad cautelā. qz forte teneret ei ampli3 ali
 quid restituere p interesse et dāno. **¶** Nō vult e
 tiam hosti. qz debitor ultra suū interesse possit
 lucrū petere. qz hoc esset suū repetere cū usu
 ris. **¶** Idem etiā dicendū ē scd3 rod. de lucro ha
 bito de re furtiua vel rapta p negociatōem l
 opationez reddidit vel pdij factā de re huiōi
 furaua vel rapta. **¶** Vt2 aliquis teneat resti
 tuere damnū qd incurrit ille cui re abstulit ex
 illius ablatōe. **¶** Scz duplr qz dānificat. vno
 mō qz sibi auferit id qd h3 actu. vt qz aliqz di
 rupit domū ei et tūc debet sibi restituere qz tuz
 valet domū. **¶** Alio mō qz auferit sibi n illd q
 h3 sed qz impedit ne habeat id ad qd haben
 dū in via erat. et tūc n debet eqle sibi restituere
 re. qz scz min3 ē h3e i potētia et esse in via ad
 habendū qz habere in actu. vñ si quis effodi
 at agrū alicuius semiatum. n teneat restituere
 totū valozē messis future. **¶** Alij dicūt sic scz q
 in restituendo duo debet attendi. scz valoz rei
 ablate. et illa eadē ē restituēda vel equualēf
 Et damnū secutū ex ablatōe illi rei. hoc autē
 damnū aut ē dsecutū inde p3io et p se et dire
 cte aut p dseqns. p3io mō dānificās teneat re
 stituere damnū id. verbi grā. alicui ē ablata
 pecunia ex qua volebat nccia emere. vel etiā
 emptā vel debita soluere. et iō oportuit eum
 possessiones viles sibi vendere vel pecuniā
 matuo ad usurā accipe tūc teneat damnū sic
 secutū restituere. **¶** Si vō illud sit subsecutū idi
 recte et p accns. puta qz dānificat n ē dsecu
 tus lucrū qd ex pecunia sibi ablata dsequi spe
 rabat. **¶** Et dānū dānificās restituē n te. qz pe
 cunia de sui natura n multiplicat. **¶** Sec3 aut ē
 scd3 istos in istis q ex natura sua multiplicari
 pnt vt in aialibus. et iō spoliator talū teneat
 restituere tm qtu erāt valitura tpe restitutio
 nis. **¶** De h tū ē dubiū scz v3 teneat ad tantū
 tū qz talis valoz ē in potētia. tū qz aialia pos
 sent interi mozi. **¶** Quid si is q usuras extozsio
 ad inopiam deuenerit. **¶** Scz licet usurarius itel
 ligat semp in moza esse. vt. **¶** C. de furtis. sub
 tracte. tū si paupcas eū excuset vel bonis ce
 dat. est excusat et absoluend3 teneat tū satisf
 facere si ad pinguiorē fortunā puenerit. i. ha
 bica rōe ne egeat. ff. de re. iudi. in ddenatiōe
 sup quo exponet pdoneā cautōez. vt ex. e. cuz
 tu. §. pte. et de solu. ordard. **¶** Et p quilibet ce
 dere an litē dtestatā in pñcia vel etiā i absen
 tia p nuntiū vl p eplam. vt. ff. de ces. bo. l.
 pte. et. vlt. **¶** Et hoc ē v3 i iudicio dtestoso. **¶**
 S3 nūqd ita ē i foro penitēciali. **¶** Scd3 got.
 q n. imo dice ei q totū restituat ablatū ex. e.
 cū tu. et xiiij. q. v. si res. ablatū dico siue p ra
 pimā siue p furtū siue usurā. xiiij. q. v. si quid
 inuenisti. hoc vt ec velle bñ. in. c. tu. in glo.
 sup id facultatib3. **¶** Sed in dtrariū opponens

Ant. d...
N. 2. 4. 11

De furtis...

Usurari...

host. dicit qd n̄ amittit privilegium ex cā iusta si
bi datū. Nam si tpe famis licet alienū sine pec
cato accipe multo fortius retinere h̄ host. Alij
aut volūt qd si talis dicitur n̄ potēs ē facti fa
cere. petere teneat dilatores vel remissionē sibi
fieri causa elemosine ab illis quibz tenet res
restituere. et sic erit i statu salutis alias n̄. xiiiij.
q. vij. si res. S; hoc vii nimis durū. vñ credo
qd ad salutē ei sufficiat qd si ad pinguiorē for
tunā venerit. restituere firmiter i corde pponat
C B; nunquā clerici vsuras q̄s h̄nt vel habue
rūt de rebz ecclie restituere pnt. **S**cdz rap.
qd n̄. qz tales res sunt pauperz. nisi q̄tenus ex
pecunia vsuraria l̄ quibz alia sua expēdissent i
utilitate ecclie. s; potius restituere debet d
rebus suis p̄nialibus q̄ de ecclia acq̄sitis
fideliter iuxta suū posse. **R**od. vñ credo qd si h̄
n̄ possint de bonis suis facere de fructibz ec
clie quos p̄ceperūt legitime pnt se liberare
C Qui ē vsura restituenda. **S**cdz si sciat a quo ex
orta ē restituenda ē ei si sit p̄ns ex. e. cum tu. q.
sup. his. Si vñ sit absens et heredi vel cura
tozi si sit. Si vñ nec ipse nec heres ei vñ p̄cu
rator sit p̄ns. et vsurari⁹ novit. vbi ille hitat.
dz ei mittere aliquo si p̄t fieri fideliter et se
cure h̄ em̄ semp faciendū ē q̄n̄ omode fieri p̄t
Et scdm̄ quosdā vt bern. mīti dz sumptibz ip
sius debitoris absentis ar. ff. de op. li. ope. si
tñ expēse itineris nimis excedūt summā illi⁹
vsure. tñ dz paupibz erogari. vt. ij. q. vij. an.
teriorz. et ex. de iudi. cum sit. et ex. e. cu. tu. in
glo. **H**ost. vñ distinguit qd si vsurarius qui est
male fidei possessor alibi se trāstulit q̄ vbi vs
uras exercuit tñ p̄ns sumptibz mittere te
net. Si vero is a quo vsuras extorsit vel he
res eius alibi se trāstulit tñ locū habet qd il
li alij dicūt. et p̄batur h̄. ff. de rei ven. si res.
et l. si vñ. et l. se. **E**t in oibus scdm̄ qd rod. dic
p̄fande sūt ccūstācie et q̄ntas rei obite remo
tio loci. expense q̄ fierēt in mittēdo. et paup
tas vel diuitie eius cuius restitutio debz fie
ri. qz taz parua posset esse summa rei restituēde
et tāte expense q̄ fierēt in mittēdo. et tā diues
cui debz restitui. qd nullo deberet velle p̄ re
tam modica p̄ximū tñ guari. vñ n̄ oportet qd
tūc mittat. **E**t in talibus recurrendū ē ad arbi
trium boni viri h̄ rod. **C**eterz si de eius aduē
tu p̄ximo speret. tunc pecunia deponet et cō
signabit. **C.** de vsu. acceptā. scdm̄ gov. **I**tem
si res esset magni valoris et n̄ posset illi omo
de mitti cui⁹ ē. deberet in aliquo tuto loco d
poni et ei significari scdm̄ cho. **S**i vñ vsurari⁹
nesciret nec speraret qd defacti scire possz vbi
ille hitaret. n̄ em̄ tenet vagari vt q̄rat et iue
niat eū. ar. ff. de opis lib. l. q. nisi fiat. q. j. et
ex. e. cu. tu. in glo. vel si scirz ei tñ omode mit
tere n̄ posset debet eā paupibz erogare. ij. q.
vi. anteriorz. et melius. ex. e. cu. tu. secundum
rap. et bñ. **I**bidē **E**t idē intelligendū ē si scire n̄
possit a q̄ eā recepit. **E**t qd dictū ē de eo a q̄
extorste sunt vsure. idē intelligendū ē p̄ oia si
ille n̄ sit supstes de ei⁹ herede fieri debere
S; nūquā p̄ri⁹ dz fieri restitutio vni q̄ alij. **S**cdz
qd sic i casu. vt q̄n̄ restitutio vni⁹ ē clara et de

terminata alteri⁹ aut n̄ sic. tūc em̄ vii. p̄ ceter
teris pibus p̄ri⁹ sic faciendū isti q̄ illi. **C**eteris
ec̄ pibus vii. p̄ri⁹ restituendū paup̄i q̄ diuiti.
Si aut vterqz sit eq̄ paup̄ vel diues. vii. p̄ re
stitutio sic prius illi faciēda cui prius facta ē
iniuria. **H** alex. lom. **Q**uid si n̄ sufficiat here
ditas ad satisfaciēdu oibus. nūquid satisfiet
prio veniētibz. **S**cdz dicit Guil. li. vij. e. quāq̄
qd n̄. imo satisfiet eis et alijs p̄ rata. ar. ex. de
testa. relatū. ij. i. fi. et. ff. de pac. si plures lo.
aut an. dicit qd satis vii. in h̄ casu tep̄ considerā
dum. vt qui prio soluit qd suū ē integre reci
piat. et sic de singulis. li. vij. de re. iu. qui p̄ri
oz. s; p̄ximū dictum magis placet mihi. et de
h̄ infra ti. xxxvj. q. s; quibz. **C**uius autorita
te male ablata incerta sūt paupibz erogāda
Scdz rich. dicit qd aucte ordinarij. q̄ ē p̄r paupe
ru vbi d̄suetū ē talia fieri p̄ ordinarū. vbi aut
n̄ ē d̄suetū p̄t facere p̄ seipm̄. n̄ em̄ interdē per
ius scriptū ei q̄ tenet restituere in dicto casu
erogare paupibz p̄ seipz si faciat h̄ fideliter et
de d̄silio bonoz viroz. **S**cdm̄ vñ rap. in sū.
ei. ij. li. ii. de rap. iur. fi. q. forma restitutōis.
restituēda sunt male ablata incerta ad d̄siliū
epi vel penitēciarj discreti. **S**cdm̄ vñ host. in
sum. ei. ti. de p̄nā. q. vlt. ad si. sub. q. s; qz for
ma v̄. ite et vbi. restituēda sunt ad d̄siliū epi.
et ē p̄ eo. xij. q. j. p̄cipimus. **D**ñs vñ guido de
baudio archidya⁹ bonon. auditor contradicta
rū i curia pape. q̄ fecit apparatus sup decretū
et sextū decretaliū. interrogat sup h̄ sic scri
ptis respōdit. q. p̄ snia host. ē vera vbi nullus
ē deputat⁹ a testatore qui hoc exequat. xij. q.
ij. de lapcis. in fi. vbi vñ certa persona ē de
putata illa dz exequi vt ibidē et c. de epis. et
c. nulli. et ex. de testa. tu. et c. iohes et in au
de ecc. ti. q. sigs. imo etiā ip̄e q̄ h̄ bona incerta
q̄ debet paupibz dari p̄t ea paupibz erogare
sine aucte et licētia epi vel alterius iudic. ec
clesiastici. vt colligitur extra. de vsur. cum tu.
q. j. v. vel his. in textu et glo. hoc etiam in
nuic clare ex. de homi. sic dignū. q. eos. sup il
lud aliena. **N**ec obstat i⁹ ex de iude. cū sit. qz
loquit⁹ de iudeo cui⁹ dispēsatio merito habe
suspecta quo ad paupes xpianos ab ecclia.
et iō bene ibi dz scdm̄ p̄videntiā d̄poc. epi. q̄
suspicio cessat i xpiano fideli. hec archidya⁹
et sic epus scdm̄ eū n̄ habet se intromittere de
talibz in defectu. **S**cdz vñ ad q̄stionem istaz
rñdens dicit qd vbi lex diuina vel ecclialtica
n̄ determinat p̄sonā sequenda ē rō naturalis. **S**i
aut dicitur magis qd ille q̄ teneat restituat pau
pibz p̄ se p̄ aliū. n̄ tñ excludēdo alterius
boni viri d̄siliū. qz tali d̄mittere posset q̄ n̄ be
ne fideliter dispēsaret. **D**icit aut Guil. dur. in
spe. qd in h̄ casu pponi dz publice edictū in lo
cis a quoz incol vsure sunt extorte. qd om̄s a
quibz sunt extorte veniāt. et si qui appareant
quibz fides sit adhibēda poti⁹ illis restituēt
q̄ paupibz erogat. ad h̄ ar. ex. de homi. sicut
dignū. q. eos. et dicit cū eo jo. an. **S**; pone
qd xpian⁹ recepit vsuras a iudeo cui restituēt
Scdz liberabit eū restituēdo. **C**onuenientius
tñ ē scdm̄ rap. et host. qd ipse noie illius iudet

Nota aut d̄siliū

*et Auct. vñ
d̄siliū*

cū autoritate ecclie illis xpianis satisfaciatur a quibus ille iudeus usuras exegerat vel quibus alias obligatus erat. et sic liberatus erit. ff. de nege. soluedo et. l. cū pecunia. vel apud edez sacra vlt aliū locum tutū cū aucte ecclesie nomine illi iudei pecuniā deponat. ut cū iudeus ille restituerit ei restituat. Et idē intelligē dum ē scdm ray. qñ debet fieri restitutio vurarum pceptaz a xpiano usurario. Quod aūc dictū ē supra. q̄ conueniētū ē q̄ ipse noie illi scdm rod. ē vnz qñ factū ē occultū et n̄ timet scandalū nec piculum taliter soluētis. alias sufficit q̄ restituant illi a quo sunt accepti. Qñ debet fieri restitutio. Et q̄ statim. n̄ em̄ remittit peccatū nisi ablatū restitua. ut dicit aug. li. de verbis dñi. tene. aūc h̄o facere quātū in se ē vt ei remittat peccatū. et de sp. macho. ibi celeriter. et. c. cum in ecclesia. de q̄ tāto sunt grauioza crimina q̄to diutiū detinent infelicē aiam alligatā. In casu tñ ille q̄ restituere debz n̄ ē in mora. nec imputat sibi si n̄ restituit statim. et primo si restitutio sit contra bonū pximi. ppter qd nō tenet quis redere gladiū furioso. scdm si fiat h̄o de libera volūate eius cui restitui debet. tercio qñ ex pecta oportunitas restituēdi cū maior pace et honestate. ut si ille cui restitui debz dicitū ignozet et n̄ sine scādalo vel aliq̄ ihonestate statim sibi restitui possit. q̄to si facultas n̄ asit. ar. xiii. q. vj. si res aliena. ibi si reddi possit. et ex. de usu. cū tu. ibi facultatibus. Et lo q̄ ille qui debet restituere n̄ possit restituere sine gradi dispēdio suo. bonoz. puta qz forte nō inuenit qui bona ei p̄p̄tēti precio emere velit. quid faciet. Et dicit p̄ q̄ talis ab eo cui restituere debet differēdi restitutiōem licentiā petat et obtineat. aut ei de dāno qd i curzere p̄t ex dilatōe satisfaciatur. aut tñ de rebus suis eidē q̄tum res vel pecunia sua valz. Quid si is qui dz restituere sit indigēs multū et q̄si in extrema necessitate. Ad h̄ rñdz alex. lom. p̄ ille cui talis restitutio fieri debz aut eq̄ indiget sicut ipse aut n̄ multū indiget. In p̄io casu vt q̄ debeat statim restituere. qz nullus facere debet p̄fectū suū cū alieno et dāno eius cui ē ipso inuito. In scdo casu aut ille qui restituere debet ē in tāta indigētia q̄ si sciret eā is cui restituere dz. scdm dictamen recte rōnis et caritatis tenere sibi subuenire vel remittere in toto vlt in p̄te vel dilatoz dare. Aut n̄ ē in tanta indigētia quin scz restituere possit in toto vlt in p̄te. In p̄io casu differri p̄t de cōsilio iudicis eccliaistici dummo restituere sic parat si ad fortunā venerit pin guiozē. In scdo casu statim restituere debet. Et nūquid sufficit usurario in mortis piculo ostituto odere testamentū in q̄ ordinet suo. male ablatōz restitutiōem. Et q̄ n̄ qz testam tū ē de his q̄ quis vult fieri post mortē ei. qñ iā n̄ ē locū p̄nie. et iō oportz q̄ i vita velit restituere alias n̄ remittit sibi peccatū. si ergo hz pecuniā eā exponat restitutiōi prius q̄ moriat. vñ si sic usurariū manifestz dz ei sepultura eccliaistica denegari donec scdz q̄ ei pau-

unt facultates plenarie fuerit satisfactū quibus restitui dz si p̄sto sint. aut alijs q̄ eis acq̄rere possint. vel eis absentibz loci ordinario aut vicē ei gerēt siue rectori p̄ochie i qua testator inhabitat. et d̄ vlt. p̄quā. ut habitū ē s̄ in ar. p̄cedēti. et fiat s̄m q̄ dz ibi. Quid si fenerator p̄tem pecunie fenebris ei a q̄ ipse habuit vel heredi eius restituat. et de ei v̄o luntate p̄te retineat. Et dicit quidā indistin cte eū n̄ esse liberatū nisi offerat totū. Sedz vero gof. et host. si h̄ ex pacto fiat liberatū n̄ ē ar. ex. de sp̄mo. venies. si v̄o p̄tem liberaliter et sine pacto offerat et soluat. et d̄ residuo misericordiā petat. et debitor liberalr remittat. liberatū ē nec vltra restituere tene. tñ scdm host. iudex ex certis diecturis animi sui motū formabit. si em̄ debitor sic paup et usurarius diues et potēs. n̄ ē presumendū q̄ debitor ex corde remittat h̄ facit vt statim illū modicū habeat et n̄ totū pdat. si aut sit diues et potēs qui solet ec̄ mimis tñ d̄ suo tradere. p̄sumi p̄t q̄ h̄ faciat ex corde. Ad h̄ nota s̄m aliquos q̄ si restituēs vult restituere aliqd̄. sakte duo dz ondere et cui tenet. s. velle et posse. et ad minus velle si n̄ hz posse. Et ita sine totū siue p̄te siue nihil recipiat creditor solutū ē debitor. qz aliq̄s ē q̄ hz posse et n̄ velle q̄ dicit creditor si volueris d̄cordare mecū ego d̄corda bo tecū. h̄o ē dictū. tibi satisfaciā si volueris ad voluntatē meā n̄ ad tuā. qz si crederz q̄ totū vellet accipere nihil darz. at creditor potū vult aliqd̄ h̄re q̄ nihil. talis em̄ satisfactio n̄ ē saluifera qz n̄ satisfact alteri sed sibi. Item alius ondit velle et n̄ posse dices. libeter ubi soluerē oia h̄ n̄ habeo. vñ nec ista ē saluifera si p̄t. qz creditor audies impotētū velit nolite oportet qz scz absoluat eū. qz ait lex. inanis ē actio quā iopia debitoris excludit. h̄ de monaldo. Itē pone q̄ quidā usurariū offerat libere totā pecuniā creditori ondens plenariā voluntatē cū tñ n̄ habeat. qz si crederet q̄ al qd̄ acciperet n̄ offerret ei. creditor aut nihil penit vult accipere sed liberaliter dimittat totū nunqd̄ talis satisfecit. Et p̄ iste plenarie satisfecit p̄rio h̄ n̄ deo. et iō postmodū sufficit ei sola d̄ctio vt satisfaciatur deo. Vñ d̄sulendū ē n̄ d̄ctis vt ad minus liberā satisfactiōem faciāt prius deo. Scdm host. v̄o itelligit esse satisfactū creditori ex quo remittit sibi ex corde qualitercūqz satisfactū fuerit sibi dummo sic talis q̄ remittere possit. q̄ remissio ex quo ē facta n̄ reuocat p̄nia. Itē sunt aliqui usurarij q̄ nitunt decipere deū. q̄ numerata usura et accepta tūc exponūt eā danti credētes q̄ n̄ accipiat. qz si crederet q̄ retineret n̄ p̄ntarent. at ille verēcūdia vel timore ductz nihil vel parū recipit residuū donās eis. et t̄les satisfecit se se dicūt qd̄ n̄ ē verz. Adē ē de eis q̄ d̄cordāt recipiendo usuras. optet ḡo postmodū de nouo satisfaciāt ondendo liberā voluntatem h̄ de monaldo. Itē nota q̄ quinqz sunt modi satisfaciēdi scdm aliquos. primū ē cū pecunia libere offert sine malicia et exactiōe. et hic ē p̄fectus. scds ē cum n̄ h̄ns pecuniam offert

Trinitas G. vlt. p̄tem p̄cipui

411. q̄m d̄ p̄cipui

pignora suffra. terci^o e cu nec pecunia hns
nec pignora suffra facit tn instrumtu vt po-
stea ta ipse q heres possit ad solutem opelli
qn venerit ad pignore fortunā qre^o e cu me-
diantē sacerdote vl aliq religiosa psona fit li-
bera et voluntaria concordia ista tn media pso-
na sp dz ondere velle et posse liberz dbitozis
ita q nulla sit coactio creditoris directa l in
directa iquitus e cu de consensu et mera ac libe-
ra voluntate creditoris ponit aliā possessionez
in manu alicui⁹ honesti viri. ex cui⁹ fructib⁹
pcessu tpris oia dbita psoluan^r. et p^oea posses-
sio redat ad heredes l ita remaneat ippetuū
si debitor voluerit p iceris. Et sciendū q se-
cundū quosdā licz hoc fiat de licētia epi l sa-
cerdotis discreti. si tn fiat absq libera volun-
tate et consensu creditoris n sufficit ad salutē.
qn sciunt^r eie psonē qbus restō fuer^t faciēda.
Sequit^r videre de viij. s. de forma instrumti
obligatōis vsurarij l raptoris ad restitu-
endū aliena. Circa qd sciendū q tale instrum-
tū dz fieri manu publica. s. tabelliōis. cui autē
debeat fieri supra habitū e i h. ti. ar. vj. §. i. su-
p. qz statutū. dice^r aut sic. Dñs petr⁹ volēs sa-
luti sue aie consulere p restitutōez plenā oim q
indebite et iniuste acquisiuit habet et habu^t
pmisit dño. C. p. bitero talis ecclie in cui⁹ p
rochia habitat pmissionē recipiēti et stipulā-
ti noie et vice oim quoz iterest restituere oia
et singula q ad eū l patrē suū l auū l aliū ei⁹
noie puenerūt ex cā vsuraz l alia qcunqz cā
iniusta et idebita acquisitōe l exactōe. oibus
et singulis psonis vniuersitatib⁹ et collegijs
a quib⁹ ipm vl patrē ei⁹ l auū l aliū ei⁹ noie
l aliqd eoz apparuerit habuisse vl pcepisse
sue b apparuerit libris l scriptis rōnū suaz
l instrumētis siue alia legitima fide vl pba-
bili rōe. Et etiā quib⁹ restituendū videbit^r di-
cto dño. C. vl fratri tali cōfessozi suo de pu-
ra et simplici scia eoz. cōfite^r nanqz et reco-
lit nōnulla indebite habuisse q n possent legi-
tima rōe pbari. Itēz scit se fecisse mutuādo cū
aliquib⁹ psonis quosdā cōtract⁹ vsurarios qz
dā palliatōe velatof de quib⁹ cōfecta sunt in-
strumēta in quib⁹ vsura n possit facile dephē-
di. Itē pmisit restituere tali. x. lib. Itē tali cōi-
tati. c. lib. qz p̄tates habuit a p̄dictis p vsu-
rariā p̄auitate vl aliā iniustā exactionē. Itē
pmisit dare p̄dicto dño. C. l fratri N. cōfesso-
ri suo. xxv. lib. soluedas p eū et duertēdas in
libris et circa ea q sibi secrete cōmisit. Itē cū sci-
at se quedā illicite pcepisse et habuisse q scz a
quib⁹ habuit apud se e incertū. p aiabus om-
niū eoz a quib⁹ habuit ipsa dare pmisit. c.
lib. p̄dicto dño. C. distribuendas ab eodē de
scilio et voluntate p̄fati N. cōfessozis sui. vl si
ipse n possit iteresse ad cōsiliū et voluntatē gar-
diani astens. mō quo magis aie sue viderit ex-
pedire. Itē pmisit supradicto dño. C. noie et
iure quo supra. restituere oib⁹ et singul⁹ pso-
nis collegijs et vniuersitatibus oia pignora
mobilia et imobilia q hz et q sūt sibi obliga-
ta p vsuris et alijs iniustis et idebitis causis i
cōtinēti p sola sorte. **O**mnes quoqz vsuras ab

eo recipiēdas. iuramēta. fideiussōres et obli-
gatōnes p̄inde sibi factas relaxat remittit et
absoluit instrumēta irritat et cassat. ita q per
ea nisi ad solā sortē et iustā solutōem n possit
aliqs oueniri. vel in aliquo molestari. Itē p̄o
misit dare et tradre incōtinēti in man⁹ et p̄a-
tem p̄dicti dñi. C. oia instrumēta ad p̄dictas
causas p̄inētia q hz ap^o se et ap^o notarios l
alias poterūt inueniri. **D**e p̄dictis aut oib⁹
et singulis faciēdis et plenarie exequēdis ob-
ligauit supradicto dño. C. iure et noie supra-
dicto talē domū sp̄aliter. et generalr oia bo-
na sua habita et hōda mobilia et imobilia.
dās et tribuēs ei plenā ac oiodaz p̄tātē et mā-
datū. vt absq ei⁹ cōtradictōe l heredū suoz
ppria auctē accipiat et accipe possit p̄dictam
domum et alia bona eius que voluerit et ea
que ex eis voluent possit distrahere vendere
et obligare conuenire de p̄cio illud reci-
pere. possessionem tradere. de euictōe cauere
et ob ill^o certa bona obligare. et omnē in eis
et sup eis cōtractū facere quēadmodū ipse fa-
cere potuisset. Itē dās et tribuēs ei plenam et
oiodam p̄tātē et mandatū agendi et exercē-
di actōs suas petēdi exigēdi et retinēdi trāsi-
gendi quoqz ac paciscēdi. oueniēdi et cōp̄o-
mittēdi. refutādi quitatōez faciēdi. et i aiām
eiusdem de calūnia et veritate dicēda iurādi
et qdlibet licitū iuramentū p̄standi. cū psonis
illis et cōtra eas q bona sua mobilia et imobi-
lia detinēt vel possidēt. et cōtra dbitozes suos
oim l sp̄aliter cōtra tales et cōtra illos quos
ex eis voluerit eligere. et ab eis sufficiētē p̄-
tātē ex debitis exigēdi petēdi et retinēdi p̄-
dictis oib⁹ et singulis p̄ficiēdis et plenarie
exequēdis. **N**ecnō ec dās et tribuēs ei super
oibus et singulis supradictis generale man-
datū cū libera admistratōe. Et omēs p̄dictos
et singulos cōstituit p̄curatores i bonis suis
tanq̄ in rē suā. Itē pmisit dicto dño. C. nomie
supradicto reficere et restituere omē damnuz
mutuū expēsas et iterē q fiet p oib⁹ et singu-
lis supradictis exigēdis recupādis et ec ex-
quēdis in iudicio vel ex quocūqz mō. oibus
et singulis quoz iterest vel iter fuerit p se vl
p nūtos suos. credēdo eis de p̄dictis et p̄ti-
tate eoz suo simplici verbo sine testib⁹ et sa-
cramēto. Et h oia et singula supradicta p se
suisqz heredib⁹ pmisit et iurauit ad simpliciē
requisitōz sine petitiōe libelli et dilatiōis implere
et rata ippetuū h̄re et tenere. nec p se nec p a-
liū de iure l de facto cōtrauenire. renūciās ex-
ceptōi doli mali et actōi i fctm et cōditōi sine
cā l ex iniusta cā et privilegio fori. et oib⁹ fe-
rijs et iducijs. et oī statuto l calpo ciniciano
l loci. et sp̄alr t̄lis. et oī alij legū auxilio q^o
l qb⁹ se defendere possz q^o min⁹ oia p̄dicta et
singula adimplerz. Et quotiēscūqz ipse l hedes
sui l ali⁹ noie ei⁹ venerit cōtra p̄dicta l cōtra
aliqd p̄dictoz. toties se et suos cōdenauit cā
pene. c. lib. dño epō tali l dño tali applican-
daz. q pena sipl̄ata l pmissa. soluta l n. ni-
hilo⁹ p̄dicta oia et singla exequatōi mādent^r
De p̄dictis aut oib⁹ et singlis accēdēdis et

obsequiis p. et h. q. libz eoz et prin et isolid
 constituerunt se fideiussores et principales debito-
 res et pagatores sub obligatōe oim bonozuz
 suoz pncipiū et futuroz et sub pēa pscpta. p.
 mittētes p̄dicto dño. C. recipiēti et stipulanti
 vice et noie sup̄dicto oia et singula sup̄dicta
 attēde et obsequare. Inuiciātes eple diui adzia
 ni et dstitutiōi d duobz reis dbedi et p̄uilegio
 fori zc. ut s̄. **E**o ma aut insēri v̄dicōis facte
 a dmissarijs d rebz testatoris p̄t esse talis. Cū
 a. in suo testamēto. C. lib. p. restitūēdis male
 ablatiis v̄l p aia sua reliquisset restituēdas et
 distribuēdas p̄t disposuit et legauit per ma-
 nus dñi. C. p̄ biteri l. N. d̄fessoris sui quos su-
 os ad h̄ instituit dmissarios et reliquit. dans
 eis plenā et liberā p̄tatez licentiā et auctorita-
 tē v̄dēndi obligādi et alienādi de bonis ip-
 sius testatoris et de quibz voluerit sine dtra-
 ditione suoz hēdū v̄l alteri p̄sone. p. ip̄sis
 male ablatiis restituēdis v̄l p legatis soluen-
 dis. ut h̄ patēt p̄ ei⁹ testamētū l. p̄ publicū in-
 strumentū scriptū p man⁹ talis notarij. idē idē
 dñs. C. vel iudē dmissarij ip̄si⁹ a. l. ip̄si⁹ testa-
 toziz volūtate fideliter adimplere ei⁹ aiam et
 seip̄s de huiusmōi dmissio l. de p̄dictis exo-
 nerare volētes. cū p aliā velociore l. d̄modio
 rē viā d bonis ip̄si⁹. a. pecuniāz p̄ p̄dictis p̄fi-
 ciēdis neq̄at p̄cipē l. h̄re ex p̄tate licētia et au-
 toritate eis ab eodē tradita ut supra d̄inetur
 dmissario noie et ut dmissarij oli. a. sup̄dicti. d̄-
 derūt v̄diderūt et tradiderūt ticio domū v̄nā
 ex bonis siue hereditate dicti. a. posita i tali
 loco zc. put habē i instrumentis v̄dicitōis. p. p̄-
 cio. C. libzaz. qd̄ p̄ciū dicti dmissarij d̄fessi-
 fuerūt et d̄tē se ab ip̄so emproze habuisse et
 recepisse dandi et solūēdi in restituēōe male
 ablatoz. l. in solutōe legatoz dicti. a. quam
 domū p̄dicti. C. et N. dmissario noie et ut cō-
 dmissarij olim dicti. a. se p ip̄so. T. et ei⁹ noie
 dstituerē posside. donec ip̄e. T. ip̄si⁹ dom⁹ pos-
 sessionē accepit corpale. quā accipiēdi sua au-
 toritate et retinēdi deinceps licētiā d̄derūt
 p̄mittētes dmissario noie et ut dmissarij olim
 dicti. a. dicto. T. p se et suis heredibz stipulā-
 ti licem l. d̄trouerhā zc. ut i instrumentis v̄dicitō-
 nis. vsqz ad oim bonoz obligatōem. et tūc i
 fra d̄z. p q̄bz oibz obseruādis iudē dmissarij
 dmissario noie et ut dmissarij dicti. a. obliga-
 uerūt oia bona ipsius. a.

De societatis dtractu ti. xij.

Q Emde qz vsura ē illicita et societatis d-
 bito mō facta ē licita. et aliqñ sub pal-
 lio societatis lateat vsura iō d̄siderand
 ē de dtractu societatis. et p̄zio qd̄ ē. sc̄do quō
 dtrahit. 3o inter quos. q̄rto i q̄bz rebz. quinto
 q̄s mod⁹ l. qd̄ pactū apponi possit. sexto quoc
 et quibz modis soluit. septio q̄ actio et qñ ex
 ea nascit et ad quid. et quibus. et dtra quos
 detur. et q̄lis sit. **C**irca primum sciendum q
 societas ē duoz l. pluriuz d̄uētio. dtracta ob
 d̄modiozē vsū et liberiozē questū. h̄ d̄scriptō
 habetur a marco tullio. et accedit ad h̄ quod
 dicitur vnius industriam. ff. e. si non minus
 §. ita.

Qirca sc̄dz sciendū q societas dtrahit solo
 d̄sensu. vñ si me⁹ socius aliqñ admiserit
 que meū sociū eē voluit. ei soli soci⁹ ē n̄ mibi
 ff. e. q̄ admittit. Et dtrahit ad tēpus et imp-
 pecuū. i. dū viuit soci⁹ et sub d̄ditōe. ut. ff. e.
 l. j. et. C. e. l. pl. Ineternū aut. i. ut sine fine
 d̄uret n̄ p̄t. ff. e. l. nulla

Qirca terciū sciendū q societas dtrahit i:
 ter p̄sonas illas q̄ alias p̄nt dtrahere et
 obligare se. de quibz habitū ē s̄. titulo de cō-
 tractibz in d̄muni ar. iij

Qirca q̄rtū sciendū q societas dtrahit qñ:
 qz vniuersoz bonoz qñqz alicui⁹ nego-
 ciatōis tm̄ qñqz vni⁹ rei. ff. e. l. vlt. In re aut
 turpi et flagicioza dtrahi n̄ p̄t. ff. e. n̄ p̄t.

Qirca quitū sciendū q in societate dtrahē
 da n̄ potest mod⁹ adici ut q̄cūqz ex socie-
 tate obuēniūt cā donatōis p̄tineāz ad socium
 meū et ego nihil habēā. qz tūc magis viderer
 mercenari⁹ tu⁹ q̄ soci⁹. ff. e. l. v. §. fi. Itē n̄ p̄t
 adici ut socius de dolo n̄ teneat. vñ si a p̄ci-
 pio dolo te inducāz ut mecū dtrahas socie-
 tē quā alias n̄ dtraheres. n̄ tenet societas ip̄o-
 iure. ff. e. l. iij. §. vlt. Itē nec ut trāseant ad he-
 redes. ff. e. nemo. et h̄ in societate v̄ctigaliū
 publicoz. trāsit societas ad heredem. et h̄ si
 fuerit dictū. et p̄sona heredis sit sociatū cō-
 ueniēs. ff. e. adeo. et. l. neqz. Si aut in socie-
 tate dtrahēda aliq̄d exprimat de lucro. idē ta-
 cite dictū vi⁹ de dāno et ecōuerso insti. e. §. il-
 l. eadē em̄ d̄z esse rō d̄trarioz ar. ff. d̄ lega-
 iij. l. vlt. Et h̄ ē v̄ez de dāno qd̄ casu d̄angit.
 si ei d̄angit dolo socij v̄l c̄pa ex q̄ teneat ex q̄
 d̄ducit ex societate dānū t̄le. h̄ pot⁹ induci
 actio p̄ socio. q̄ d̄uēnt ille q̄ dānū dedit dā-
 num cogit̄ refarcire. ff. e. n̄ ob eā. Itē i socie-
 tate p̄t adici pactū ut p̄tes societatis d̄stiuant
 arbitrio ticij. Et si ip̄e nihil arbitret̄ societas
 nihil v̄z. ff. e. si cognita. Si v̄o tici⁹ inq̄ arbi-
 tret̄. ad arbitriū viri boni. i. iudicis recurrit
 ff. d̄ v̄. ob. d̄uāz. §. cū ita. **U**z qd̄ de socie-
 tate q̄ dtrahit iter aliquos. s. q̄ vñ ponat pecu-
 niā et alter opaz. nuq̄d talis societas ē licita
 ff. q̄ sic. dū tm̄ d̄muniter sentiāt lucrū et dā-
 num. qñqz tm̄ societas ita p̄t comi ut alter nul-
 lā p̄tē sentiāt dāni et lucrū sit d̄mune. ut si tan-
 ti sit opa p̄ti ē dānū. sepe em̄ tāta ē socij in-
 dustria ut plus d̄ferat societati q̄ pecunia. ut
 si ip̄se sol⁹ nauiget sol⁹ pegrinet sol⁹ picula
 subeat ff. e. si n̄ fuerit. §. j. **Q**uid si piculū p̄-
 tineat insolidū ad recipientē et lucz. insolidū
 ad tradētē. ff. q̄ talis societas ē illicita et ec̄
 leonina ut ibidē. §. fi. **Q**uid si recipiēs info-
 lidū sentiāt piculū ut p̄cipiat lucz. ff. alber-
 tus dicit q̄ talis societas ex vi pacti n̄ iure so-
 cietatis ē licita. h̄ quit⁹ mut⁹ d̄ q̄ oio ē i lli-
 cita. et huic snie adberz jo. et archid̄paco⁹ et
 alij doc. Nā q̄tū ad societate p̄unz nisi aliud
 dictū sit p̄tes sunt eq̄les. **A**gi tm̄ p̄t incōtrariū
 scz q̄ ad vñū p̄tineāt due p̄tes lucri ad aliuz
 terciā. dū is q̄ plus recipit societati pl⁹ pecu-
 nie l. ope l. curus libz arul d̄tulit. ff. e. si n̄ fue-
 rit. §. j. **A**lter v̄o qz societas ē alicui⁹ firmita-
 tis ut ibidem l. v̄ez et ideo ex vi pacti talis

Veni p̄onis p̄stinaz ad d̄p̄am.

Uz qd̄ de socie-
tate q̄ dtrahit iter aliquos.

12

societas n̄ valebit. l3 i alijs tractib9 teneat
appositū pactū. Nec obstat illi. p̄ so. q̄. adeo
otra. qz̄ ibi dicit posse dūeniri ut q̄s p̄e lucri
ferat damno n̄ teneat. qd̄ oportet de lucro mer
cimonij itelligi l̄ ope n̄ capitali. Et h̄ ē qd̄ di
cit sup̄. neqz̄ em̄ lucz̄ itelligi nisi oī dam
no deducto. Ideo sic scripsit gōf. in sū. ti. de
vsur. Vis dare pecuniā alicui mercatori sine
peccato. pone pecuniā et ipse opam p̄ se nec
pecuniā tantā l̄ minozē. plurimū em̄ qd̄ deest
pecunie opa supplet. d̄municet̄ picula dāna
et lucra. ff. e. l. vj. §. j. et l. si n̄ fuerit et se. hec
host. Esto q̄ tradat aliq̄s alicui p̄titate tā
tā pecunie ad opandū fideliter et diligenter
cū ea i tali arte l̄ ad mercandū in tali merca
tiōe vsqz̄ ad annū tali pacto. s. q̄ i fine anni si
inde lucratus fuerit sortē et quartā p̄tem lu
cri ipsi. a. dabit. si aut̄ dānuz̄ euenerit ip̄e. C.
dāni tres p̄es. a. v̄o quartā p̄e p̄ozabit nun
qd̄ tractus talis licit9 erit. h̄ sc̄d̄ aliquos
q̄ n̄. imo erit vsurari9 hac rōe. qz̄ si d̄ngat il
lā pecuniā l̄ illā rē ex ea empta diuio iudicio
l̄ casu fortuito p̄di ipse. C. debitor tres p̄es
sentet dāni. qz̄ qd̄ d̄ngat res p̄es sortis
reddent̄ ipsi. a. creditori. Et iō qd̄ qd̄. a. d̄seq̄t̄
de lucro p̄tū ē p̄ illis trib9 p̄ibus q̄ n̄ subia
cēt ei9 piculo ē vsurari9. qd̄ aut̄ p̄cipit quātū
ē de quarta p̄te q̄ p̄net ad ei9 piculū est licit
tū lucrū Done q̄. a. tradat ipsi. C. boues du
os estimatos ad. xx. li. ad laborandū cū eis fi
deliter et diligēter vsqz̄ ad annū l̄ i pacto sc̄z
q̄ ipse. C. teneat̄ ipsos boues fideliter serua
re custodire pascere et tenere oīo de expensis
suis. et in fine termini eosdē boues l̄ p̄dictaz̄
estiatōez̄ cū q̄rta p̄te lucri si lucratus in fuit. l̄
eo tāto min9 ipsa estiatōe p̄tū fuerit q̄rta p̄
dāni si dānu inde euenerit teneat̄ ipsi. a. dare
et d̄signare. nunqd̄ talis tract9 erit licitus.
h̄ ille casus ē silis p̄cedēt ut patet iuenti.
Ideo dicendū v̄t idē hic et ibi. Erit aut̄ licit9
ille casus si addat̄ in pacto sic. s. q̄ si dānu ali
qd̄ sine culpa l̄ negligētia l̄ dolo ipsi9. C. v̄l
eius nūcij l̄ familiaris venerit. ad ip̄m. a. to
tū et totaliter p̄nebit. Dictū tū dānu n̄ tene
bit̄ dict9. a. sibi d̄putare nisi ipse. C. p̄ testes
tres legales et bone opinionis q̄ n̄ sint ei fa
miliares l̄ d̄sortes potuerit oñdere. Silr si in
pacto casus p̄cedētis clausula d̄silis ei d̄pe
tēs apposita fuerit licit9 erit. Debz̄ aut̄ lucz̄
itelligi i9 qd̄ deductis estimatōibus opoz̄ et
laboz̄ ipsi9 debitoris. et expēsis factis d̄ bo
nis eiusdē in illa arte l̄ mercatōe l̄ in bobus
et eoz̄ opatione. repit̄ supesse facta diligētū
et fideli d̄putatōe et estimatōe Quid de eo
q̄ tradit boues alteri p̄ certis sextarijs bladi
vsqz̄ ad annū tali pacto. s. q̄ si moziant̄ l̄ de
teriozent̄ d̄ductoz̄ subeat medietatē dāni. si
aut̄ meliozant̄ habeat medietatē lucri h̄ ita
licet alteri locare boues ad certū terminū p̄
certo p̄cio sic equos dūmō ibi serue9 eq̄tas iu
ris naturalis. qd̄ fit qn̄ n̄ apparet̄ euident̄ c9
sit d̄ditio melioz l̄ deterioz. s. locatoris l̄ d̄du
ctoris. In pacto aut̄ apposito v̄t notabilr̄ dete
rior d̄ditio d̄ductozis. qz̄ vix aut̄ nunq̄ h̄re p̄t

tū d̄mod̄ de bou meliozatione p̄tū dānificari
p̄t de morte. si tū locator p̄pter h̄ tale pactū
apponat qz̄ timet ne d̄ductoz boues ḡuet fir
miter p̄ponēs q̄ si boues p̄rēt sine culpa ei9
l̄ nūcij sui nullā recōpensatōz p̄terz̄. n̄ pecca
ret. nisi forte p̄pter malū exēplū ei9 itentōz̄ ig
nozantū. Vex̄ ē tū q̄ d̄ductoz p̄t in se recipe
piculū rei d̄ducte p̄tū ē d̄ natura tract9. In
i casu apposito n̄ ē solū locatō et d̄ductio. h̄ ē
societas i bou meliozatione et deteriozatione.
Done q̄. a. tradat ipsi. C. vnā vaccā p̄ v. lib.
estimatā. tali pacto q̄ ipse. C. teneat̄ eā et oēz̄
ei9 futuz̄ fetū et fructum fidelr̄ et diligēter
custodire h̄uare pascere ac tenere oīo de suis
expēsis. et ipaz̄ l̄ aliquē ei9 fetū l̄ fructū n̄ v̄
dere l̄ alienare sine ipsi9. a. licentiā sp̄eali. ex
fructib9 v̄o et fetib9 ei9 p̄ozib9 tū ipsi. a. dar
re et d̄signare. donec sibi de dicto p̄cio sit ite
gre fact̄ factū. q̄ factō totū ei9 luc̄ qd̄ ab eis
hic inde fuerit habitū ipsi. a. dare dimidiū. et
sibi tenere reliquū. si tū vacca aut̄ aliq̄s eius
fruct9 l̄ fet9 ipsi9. C. l̄ nūcij ei9 l̄ familiaris
culpa aut̄ dolo l̄ mala custodia p̄ierit. aut̄ p̄
dit9 aut̄ vastat9 fuerit. restituet̄ ip̄e. C. itegre
p̄ciū p̄dictū cū oī dāno et itersse suo ip̄i. a. si
aut̄ h̄ iudicio diuio l̄ casu fortuito euenerit.
ad ip̄m. a. dānu oīodū p̄nebit. nūqd̄ tal̄ cō
tract9 licit9 erit. Et v̄t q̄ sic qz̄ ip̄e. a. i se d̄mi
iudicij et cā9 fortuitū piculū suscipit. et iō nō
d̄z̄ videri gue si p̄zi9 sortē recipiat q̄ aliqd̄ in
de p̄cipiat. S3 i d̄trariū ē. qz̄ euident̄ alterius
d̄ditio. s. ip̄i9. C. ē deterioz. qz̄ forte euenire po
tent̄ p̄ postq̄ ipse. a. sortē recepit vacca cū oī
fetu et fructu suo p̄bit. et sic de oib9 suis ex
pēsis et laborib9 cca vaccā h̄tis nihil h̄bit
qd̄ impium esse v̄t. Et iō dicendū q̄ n̄ ē licit9
tract9. Nota tū q̄ si ad hūc casū addit̄ q̄ pa
stor̄ mox̄ ut de cura aialiu se itromiserit heat
omne fructū de lacte venientē quousqz̄ d̄ns
ouū sortē de lana subleuabit n̄ v̄t q̄re sit illi
citū Esto q̄ ipse. a. tradat ipsi. C. xx. oues es
timatas ad. x. lib. tali pacto q̄ ipse ei medie
tatē sortis p̄uentū reddat. s. v. lib. qd̄ qd̄ po
stea de ouib9 d̄ngat. nūqd̄ h̄ licebit. Respō
det rod. q̄ h̄ p̄idē ē ac si. a. creditor dedit̄ ip̄
si. C. mutuo. v. lib. ex q̄bus ep̄tis. x. ouib9 so
cietatē ad iuicē d̄traxissent et oīa cōia h̄rent.
In h̄ casu si. a. ip̄m. C. rōe mutui ḡuet vsura ef
fet Esto q̄ aliquis emat duas vaccas et eas
tradat alicui agricolē tali pacto sc̄z qd̄ ip̄e il
las pascat et cū eis terzā colat. ita tū q̄ ip̄e
ep̄toz̄ de fructib9 primis eaz̄ recipiat medie
tatē p̄cij quo recepto medietas eaz̄ erit agri
cole. et alia medietas ep̄toz̄is. et eq̄liter diui
dēt fruct9. h̄ acto iter eos fiat pactū q̄ agcos
la dare d̄eat annuatū vnū sextariū tritici ep̄to
ri. eo q̄ colit terzā cū vaccis. et si vacce mozi
ant̄ cōicabūt eq̄ dāna. nūqd̄ tract9 ille ē li
cit9. h̄ q̄ sic. et ē maḡ ibi tract9 locatiōis
q̄ societatis. qz̄ ille locat vnā vaccā q̄ ē sna p̄
vno sextario tritici ānuatim et p̄ pastu vacce
et fet9 ei9. alias v̄o nihil recipit qz̄ illa n̄ sūt
sua h̄ agcole Done q̄. a. tradat. xx. oues ip̄i
C. vsqz̄ ad duos annos tali pacto. q̄ ipse. C.

non Gallus non 9727

tenea^s eas et omnia fetus eius et fructus futuros diligenter custodire et saluare pascere ac curare ovis suis expensis. fructuum vero et fetuum medietate fideliter ipsi. a. designare et dare et in fine termini ipsas easdem oves vel alias que eis ex eis tunc temporibus extabunt ipsi. a. restituere et designare si tunc ipsas oves aut aliam earum aut ipsam fetum vel fructus ipsorum. C. vel eius nuncij siue familiaris culpa vel dolo aut mala custodia perierint. aut periti vel deuastati fuerint ad ipsum. C. totum danum spectabit. Si vero domino iudicio vel casu fortuito huiusmodi ad ipsum. a. pertinebit danum ipse. C. ipsi. a. presentatibus cuius ovis mortue aliter fecerit plenam fidem. Nunquid talis tractus licitus erit. **H**ic credo quod sic. quod satis videtur eque bona additio vniuersalis. Quid dicitur eo quod tradit. x. oves alicui custodendas et pascendas sub presentio certo. Respondet rod. per talis tractus licitus si dominus sibi periculum diuini iudicij et fortuiti casus ovis retinet nec alter inuentibus alteri graue. Ad hec nota quod notat rod. generaliter quod ubi probabiliter dubitatur vtrum huiusmodi vel illius de tenore sit additio in forma pacti adhibiti in sua societate non est presentium. ubi autem alteri additio est deterior ad arbitrium boni viri. peccatum est ex parte grauantis si fiat huiusmodi. et tenetur ad restitutionem. Nota etiam quod si unus fratrum aliquid lucratur de pecunia communi dicitur lucrum alijs concipere. ff. de usu et habitatione. si ita. §. si. Item si dicitur aliquid vni fratri propter negociationem communi cum alijs. dicitur illud diuidere cum eis. Si vero dicitur ei propter aliquid seruicium speciale quo sibi meruit aliquid dari non diuidetur cum eis. insti. per quod personas nobis ac. §. in. et. §. proterea. Item si sint. x. socij et omnia propter unum decedat mihi seruitute in fundo communi. nihil acquirunt mihi. et tamen qui decesserunt restituere non possunt. ff. de serui. ru. p. di. per fundum.

Sequitur videtur de sexto scilicet quot et quibus moribus societas soluitur. Circa quod sciendum quod societas soluitur pro morte hominis naturali. nisi supstitutes reintegret societatem. ff. e. actio. §. morte. et. l. plane si hi. Vel nisi sit actus per unum mortuo inter supstitutes duret. insti. e. §. soluitur secundo civili morte vel capitis diminutione maxima vel media. tercio morte reorum naturali ut cum esse desierunt. vel civili ut cum additio mutauerunt quod consecrate sunt vel publicate quantu ad usum et presentiam. ff. e. verum. §. vlt. et. l. actio. §. publicatione. quarto voluntate ut cum quis renunciat societati. si enim renunciat tepestiuue et infra tempus pacto apprehensum non agitur contra eum ad interesse. ff. e. §. si socius. §. vlt. nisi aliter sit dictum quod est tepestiuue renunciari possit. Docet etiam quod inter presentiuue renunciare si additio apposita non seruatur sibi. vel etiam quod socius est ita danosus vel iniurius sibi ut non expediat eum pati. vel etiam quod non licet frui vel vni illa gratia cuius negociatio est spectata. vel etiam quod causa reipublice diu et inuitus est affutur. nec potest per alium societatem administrare vel socio prodoneo committere. alias non esset excusatus. ff. e. si conuenit. et. l. Item quod. et. l. sed socius. Si autem quis renunciet societati dolo malo id est ut aliquid lucrum obueniens ipse solus habeat puta hereditate dilata sibi cum esset oim bonorum

socius modum hereditatis illius socio concipere tenetur damnum aut ipse solus sentit. quod autem est actio sita post renunciationem non tenetur alter socius renunciant concipere. insti. e. §. manet ac. et. ff. e. actio. §. dixim. h. autem renunciantio fit per ipsum socium non per eius dominum. ff. e. si seruus socij. et sic socio presentie non absente ante presentiam sciat esse per renunciantem acquirere ex quo non sciuerit absens seruatur presentia. ff. e. si et socius. §. si absentis. quito societas soluitur cum quis ex socijs cedit bonis suis et propter eius debita publica non puata substantia sua videtur. in huiusmodi casu si consentiat in societate videtur incipere societas noua. insti. e. §. penult. sexto si societas sit contracta in vna re cui imposuitur est finis. insti. e. §. Item si alicuius septimo actio per socio pempta vel mutata. ut si quod mihi debebas actio per socio aio nouatur ab alio stipuler vel contra alium licet delecter ut liberer. tacite enim videtur renunciantio societati. ff. e. verum. §. penult. et. l. actio. Et huiusmodi renunciantio potest fieri per ipsum socium tunc vel per procuratorem eius speciale vel etiam generale quod liberaz habeat administrationem. Alia autem simplex renunciantio quod non extinguit actio propria fiet per procuratorem generale forte si non habet libera administrationem nisi dominus renunciantio prohibuerit cum a contrario renunciantio non potest procuratori socij ut renunciantio libere nisi ipse socius rata habeat renunciantio. ff. e. actio. §. renunciantio. octauo soluitur societas socij quod seruus erat manumissione vel alienatione. Et si in eadem mutato statu permanerit alia inchoata. ff. e. si illud. §. penult.

Sequitur videtur de septimo scilicet de actio per socio Circa quod sciendum quod nascitur actio per socio demum finita societate. ut. C. e. tadium. nisi in casu scilicet in societate vestigaliu cum non profertur in medio quod puenit ad alterum. vel cum neutri expediat a societate discedere. ff. e. actio. §. nonnullus. Et forte idem esset in puata societate si non conciperet a socio quod est concipiendo. et tunc non expediat adhuc societati eam dissolui. Item scholaris socius reparare volens solum quilibet. non potest alium in sua camera ponere alijs socijs inuitis. nisi aliud sit actus in contrahendo. ff. e. actio. §. societas. Nec potest petere presentem communi reorum nec alij socio dare nisi finito usu ad quem sunt presentia. ff. e. §. et socius. ut si alius fuerit emptor ad portandum ligna de nemore lignis portatis presentia socij presentia alij petere concipit aut actio per socio ad faciendum collatoribus attendendum est an contracta sit societas oim bonorum expressis. aut simpliciter. an alicuius negocij. ff. e. l. n. si enim contrahat primo modo tunc concipit acquirere hereditas et legatum et quod donatum est aut alia ratione acquirunt. unde statim oia bona corporalia sunt communi. secundo de incorporabilibus. §. iuris et actioibus. ff. e. cuius. sic et oio expense debent esse communes. Item quod aliquis est danatus solue iuste et iniuste ex communi solui dicitur nisi quis culpa sua ut presentia deumacia sit danatus. ob quod maleficium acquirunt non offerunt si sit in medio sic collatum communi erit lucrum. In quo casu si ex illo maleficio postea fuerit danatus totum illud in quo danatus est de communi solue potest si in sciendi tui maleficium concipiat licet lucrum. si autem mihi ignorari dicasti tolles presentia quod dicasti. Et hoc totum est seruandum cum societas

tracta in qua cōicatum est furtū erat licita. si em pncipaliter traheret i delictis nulla esset. ff. e. cū duob. §. vlt. et. l. se. Si vō socie tas traha scdo. s. simplr tūc acqrit cōioni omē illd. et solū illd qd puenit ex questu scz lucz. pueniēs ex veditōe emptōe et ductio ne et locatōe. qst em itelligit qd ex opa cu iuscūqz descēdit. ff. e. chozi. Si vō traha so cietas tercio scz in re vna l plib. l. aliq. ne gocio omē i^o et solū i^o qd ex illis acqrit cōi candū ē. ff. e. cū duob. §. cū duo. Quid si duētio facta fuerit p si iusta hēditas obuene rit sic cōis. h. nō vide^r esse dictū nisi d hē ditate q ab itestato defert. n. ex testato. ff. e. l. vi. §. h. de illo. De hēditate em certū homis fieri nō posset pactū. qz phibitū ē pacisci de futura successione. vt etiā hēt sup. ti. de pac. veit bona fides vt assit. Itē in hāc actōez veit bona fides siue assit. Itē culpa si n plet dili gētiā illā quā in rebz suis hre solet. vltra vō nō tē. Imputet aut sibi q sociū paz diligētē assumit. insti. e. §. vlt. Nec releuat sociū a cul pa qz pleriqz alijs sua diligētiā lucz. socie tati dculit. ff. e. n. ob eaz. puta lucrat in sale et negligēter agit in vino. Sz cū i eadē nego ciatōe lucrat i vno et negligēter in alio tūc fit recōpensatio. Itē veit pncipiend oē es alie nū qd manēte societate ē pure tractū. Si vō sit tractū in diē vel sub dicitōe cauēri d3 de indemnitate. et si vō sociōz soluedo nō sit damnū h ad ceteros socios pncipit. ff. e. l. omē. et. l. si socij. Itē si sint tres socij. et vnus eoz agēs tra sociū dsequit itegre pte suaz reliquā at agēs tra eundē n posset itegre cō sequi pte suā. ille nō h3 vñ soluat eā. ptes erūt adequāde. ff. e. vnz. §. si cū res. Itē neu tri socio recōpensand ē damnū omē qd icurrit d cōi sine sua culpa gerēdo negocia socie tatis. siue illd casu fortuito euenerit siue a la tronibz illatū fuerit. tā in rebz q i pecunijs q ē in expēsis in medicos et medicias. ipen sis siue p se siue p suis. ff. e. cū duob. §. qdē Itē veniūt expēse in reflectōe rei cōis impēse vt. l. cū duob. §. idē. Itē et si alias in re cōez impendā agam p socio vñ cōi diuidūdo. h3 si ppter societate pficiscēs agā p socio n cōi di uidūdo qz in re cōem nō parādo. Itē agi p so cio pte vñ de cōi diuidūdo tra sociū si fructz ex re cōi pncipiat. vñ in eā damnū dederit. vñ p fallaciā vñ dolū re cōem amouerit vñ eam aio celandi tractauerit. Oro dāno ec agi pte acqilia et p furto furū actōe ad penā dupli l qd dupli. ff. e. p socio. §. si totū et. l. rei cōis. socij tñ ita demū furū tē si cū dolo malo ei9 tractasse re cōez apte pbe. Da at hec actio socio et hēdibz ei9 tra sociū et hēdes ei9. et ē directa ex vtraqz pte qz vñ nō ē mag socij q alter et vterqz ad idē scz ad lucrand tēdit. insti. de pe. te. liti. §. ex qb. Est at h actio fa mosa. dānatus em ea fit infamis vt ibidē. In ddenatōe tñ d3 discretio adhiberi. vt scz ipe socij nō insolidū h3 inquātū pte facē dēmeⁿ qd tpe rei iudicāde spectat. nisi dolo suo vel pacto bñficiū illd amiserit. Dolū accipe si

ne dueniat ex eo qd fecit dolo siue ex eo qd fecit culpa. Nec extēdit h bñficiū ad hēdes vel patre l dñm socij. Defensor vō socij h bñ ficio gaudet. Quisqz etiā h bñficiū h3 gaudz nuda pmissiōe de h^o q ad pñs soluere nō pte ff. e. vnz. post. §. j. ij. et. iij. et. §. tps. Itē hec actio ē pplaris ppetua et bone fidei. Et hec de tractu societatis ad pñs sufficiāt gra tia breuitatis.

De pignozibz ti. xij.

Einde qz vsura sepe dmittit eo qz fra ctus pignozis in sortē nō dputant. cō sequēter dñderand ē de pignozibz. et primo qd ē pign^o et vñ d3. scdo quot et q sūt dñe pignoz. tercio q res pnt pignoz obligari. qro quō pignozis obligatio tractabit. qui to ad qd dator et ad qd receptor pignozis te net. sexto de venditōe pignozis. Circa pñ mū sciend p pign^o ē res obligata p debito ad securitate creditoris h3m gōf. Vñ ē obliga tio rei licite p debito. ita h3m host. q tucū ē pignoz insistere q in psonā agē. insti. d ob. q ex delict. naf. §. furi. Scdm at gmaicos dñā ē iter pign^o pignozis et pignus pignozis. vñ grecism^o. Pignoz a natoz dicit pignozis re zū. h3 nō inueni hāc dñāz in iure poni. Dicit at pign^o pzie rei mobil qsi res a pugno siue manu tradita. ff. de v. sig. ptes. rei etiā imo bilis traditōe pignozis obligatō tractabit ac pignoziticia actio nascit. Vbi at res in cre ditore nō trāsit ppotheca d3. ff. de pig. ac. si re. qrtū tñ ad actōez ppothecariā nihil refert iter pign^o et ppothecā. voce em tñ differūt ff. e. res ppothec. Et d3 ppotheca ab ppos qd ē sub et chēsis positio. inde ppotheca. id ē suppositio vñ res supposita scz obligatōi.

Ira scdm sciend q pignozis dñe h3m les ges sūt tres s. pign^o duentiale. qd sic d3 a duentōe. Pign^o ptoziū sic dictū a ptoze vt si fiat ppter illud qd ptoz iubet fieri. puta vt caueat de dāno infecto vñ alio sili. Et pi gn^o iudiciale sic dictū a iudice. vt cuz iudex mita iubet in possessionē. vñ sniaz diffinitiuā mādat executōi. Et d3 qñqz pign^o iudiciale ptoziū et ptoziū iudiciale. qz vtrūqz dñituit a iudice. C. de pto. et ho. p. l. ij.

Ira terciū sciend q pignozis pnt obliga ri qcuqz pnt vēdi. q aut nō pnt vendi nō pnt pignoz obligari. ff. q res pig. obli. pos. l. j. §. vlt. Quedaz tñ pignozis nō pnt dari que pnt vendi. aliena em possum vendere. ff. de tractabē. emp. et ven. re alienā. nō aut nisi nra pnt pignoz obligari. C. q res pig. obli. pos. qui filios. Qd aut dictū est re alienā posse vē di est vnz. de imobilibz qz si res mobilis ali ena vendat furtū dmittit. et ido nec emptio nec veditio tractabit. ff. de tractabē. ep. et vē. si emptoz. Ratō at h3m gōf. qre aliena pnt vē di nō aut pignoz obligari ē. qz in venditōe agit vt res tradat et venditor de euictiōe obliget. vt. ff. de ac. emp. et ven. empto. sed de pignozis agit vt ius in re dñituat. vñ cōs uendo pignozis creditoris parit actionē in rez ff. e. vtu. pignozis. Vnde creditor q accipit

alienā rē in pignore n̄ h̄z in ea ius pignoris
ppotece. qz creditor qd nō h̄z nō potuit dare

Itē obligari pnt res pntes et future vt fru
ctus pēdentes. pntes ancillarū. fetus pecorū
et ea q̄ nascunt. Itē res corpales et incorpa
les. vt cautōes et noia debitorū. Itē seruicū
res psonales vt usufructus. et seruicūes p̄dia
les rustice. pbant̄ h̄ oia p iura. ff. e. Itē qui
obligauit instrūta suoz agrorū d̄ ip̄is agris
cogitasse videt. C. q̄ res pig. obli. pos. l. ij.

Nō pnt at obligari iura p̄diorū. vrbanoz
ff. e. si is. §. vlt. statō diuersitas h̄mōi ē h̄m
gof. ne ex varietate vsus et vtentūz edificia
destruant̄ et iutilia fiāt. Dici tñ posset q̄ cō
moditas seruicū p̄diorū vrbanoz obligari
p̄t. sic h̄ d̄git in rustico. vt sc̄z liceat ire et
agere creditori. ff. e. l. sed et a iure. h̄m gof.

Nec hoies liberi pnt p̄ debitis eē si res de
fuerit detineri. ex. e. c. ij. qd ē vtz si hoies ce
dāt. Alias i carce detrudēt. C. q̄ bo. ce. pos.
l. j. vt d̄z ibidē i glo. Tenet tñ in casu obliga
tio liberi hois. vt in redēpto ab hostibz q̄ p̄
quēniū iubet̄ seruire n̄ possit p̄ciū soluere
C. de in. postlimi. l. vlt. Et ppter famē p̄t p̄
filiū obligare qz eē p̄t viderē eū. C. de pa. q̄
fi. dist. l. ij. Potest etiā liber hō d̄senties i ob
statio pom. ex. de iureiu. ex rescripto. Nō tñ
vt ius d̄stuat̄ in re h̄z vt qd d̄ueit fiat. Vel n̄
p̄t hō liber p̄ pecunia obligari. h̄z p̄ pacto pa
cis meūde vel d̄sili. ex. de arbi. exposita h̄m
gof. in sū. et h̄m bñ. ex. e. c. ij. et sup. c. expo
sita. et. c. ex rescripto. Nō pnt etiā obligari
pignori eccie. in auten. de alie. empb. §. qm̄.

Nec res eccie nisi p̄ certis causis. vt. xij. q. ij
aux. sic nec pnt alienari. sic dicit̄ plen̄ in
fra li. vj. ti. xxxvij. Nec eē ecclesiastici reddi
tus vlt stipēdia h̄m inno. et bñ. ex. d̄ fideiul.
sup. c. puenit. pnt obligari sp̄ali ouentōe. h̄z
a iudice p̄ debito canoici et cā iudicati pnt
obligari. Itē pignoratōes q̄s vulḡ vocat̄

repsalias p̄hibent̄ in vtroqz iure sc̄z ciuili et
canonico obligari. Et q̄cūqz eas d̄tra psonas
ecclesiasticas l. e. xij. bona d̄cedit et d̄cessas extē
dit p̄tūcūqz ḡnalter p̄tētu cuiusuis d̄suetu
d̄ionis reuocauerit h̄z infra mēsem sc̄z a tpe cō
cessionis l. extētionis si sit psona singularis ē
excōicatus. si sit vniuersitas subiacet ecclesiasti
co interdico. li. vj. de iniur. et si pignoratō
nes. de quo h̄et̄ plen̄ infra li. vj. ti. iij. cau.
xlix. S̄z nūqd̄ p̄dicte pignoratōes siue rep̄
salię pnt esse aliq̄ mō licite quātū ad laycos
videt̄ qd nō qz vt d̄z in. c. et si pignoratōes. ci
uili d̄stutōe sūt p̄hibite tan̄ p̄ ḡues legibz
et eq̄tati naturalī d̄trarie. et h̄m leges q̄cūqz
aliū pignorat̄ q̄duplū restituit et ab actōne
p̄ qua h̄o facit cadit. vt in autē. ne fiat pig. q̄
autē. ponit. C. ne vtz. p̄ ma. l. vlt. et icip̄ h̄z
oio S̄z d̄tra. xij. q. ij. d̄ns n̄. vbi d̄z iusta
bella dici solēt q̄ n̄lascāt̄ iurias. sic gens et
ciuitas petēda est. i. imperēda. q̄ vlt iudicare
neglexerit qd̄ a suis imp̄robe factū ē. vlt red̄
dere qd̄ p̄ iurias ablatū ē. s̄ndet ad h̄ io. an
sup. c. et si pignoratōes. q̄ doc. dicit̄ q̄ h̄. c.
d̄ns n̄. ē correctū p̄ illd̄. c. et si pignoratōes.

ob in p̄fend̄ n̄m̄ d̄p̄t̄.

q̄n nō vult facere iusticiā d̄ns vel ciuitas de
bito mō requisita. ita tñ q̄ etiā tūc ad psonal
ecclesiasticas nullaten̄ extēdat̄.

Itē q̄rtū sciend̄ q̄ pignus d̄trahit̄ q̄nqz
ḡnalter. vt cū q̄s obligat oia bona sua
in q̄o casu intelligūt̄ obligata habita et ha
bēda et etiā seruū. ff. q̄ res pig. ob. pos. l. vlt.
In hac tñ obligatōe ḡnali nō d̄tinēt̄ ea que
verisim̄ est que p̄ nolle obligare. vt supeller
vestis. mancipia valde necessaria. ff. e. c. bli
gatōe. Q̄nqz sp̄aliter vt ager. liber. equus. et
silia. Itē d̄trahit̄ pignus q̄nqz exp̄sse. q̄nqz tact
te. Tacite em̄ obligata sūt bona mistri ecclie
p̄ admistratōe rex̄ ei⁹ ip̄i eccie. ar. xij. q. ij.
illd̄. Et bona viri vroz p̄ dote. Et s̄l̄r ei⁹ bo
na q̄ dote p̄misit obligant̄. C. de rei vro. ac.
l. vna. et ex. e. ex l̄ris. Et bona d̄trahent̄ cum
fisco ip̄i fisco. Et bona tutoris pupillo. Et bo
na curatoris miori. Et bōa d̄ductoris iuecta
et illata p̄ pensione. patēt̄ hec oia p iura. ff.
e. Sciend̄ aut̄ h̄m host. p̄ bona d̄ductoris
inuecta et illata i rustico p̄dio d̄no sciēte nisi
ad tps inferant̄. d̄no tacite obligant̄ p̄ pen
sione. In vrbano aut̄ nō distinguit̄ vtz d̄ns
sciat vlt nesciat. C. de casis pig. ra. ob. l. q̄uis
s̄z et bona p̄ris tacite obligant̄ filijs p̄ rebz
aduēticijs et p̄cijs earunde. Itē bona m̄ris
sc̄do nubētis sūt filijs p̄mi viri tacite obli
gata vt eis restituant̄ que a primo viro fuit
lucrata. Item tacite obligant̄ bona defuncti
p̄ legatis et fideicōmissis.

Itē q̄ntū sciend̄ q̄ dato pignoris tene
tur solue debitū etiā si pignus perit sine
el̄ pa creditoris. nisi sit actū q̄ amissio pigno
ris liberet debitore. C. de pig. ac. q̄ fortuiter
Itē si q̄s d̄z p̄bare amissione pignoris n̄ optet
q̄ p̄bet q̄ sine dolo sine culpa amiserit. qz eo
ip̄o q̄ dolus n̄ p̄bat̄ p̄sumi q̄ sine dolo ami
serit. vt in. l. si creditor. Itē imp̄sas i pigno
re bona fide factas a creditore d̄z reddē nisi
fuerint immoderate. ff. de pig. act. si seruos.

Itē rē impignoratā vni nō d̄z impignorari
alteri. alias stellionatus crimie poterit accu
sari. C. de cri. stel. l. j. nisi sit talis res q̄ suffi
ciat vtriqz. Itē si debitor sciēter rē alienā sine
d̄ni volūtate obligauerit vlt obligataz surz
puerit crimis stellionatus re⁹ erit. C. de cri.
stel. l. ij. Dignoris at̄ receptor sc̄z creditor nō
d̄z p̄rie pignus possidere. ff. q̄ sa. da. co. l. sci
endū. Et nullo tpe p̄t illd̄ p̄scribere. C. d̄ vsu
pignori. Et debito sibi soluto integre pignus
tenet̄ reddere. Ideo dixi integre qz p̄ tpe tñ
soluto debito pignus tñ remanet obligatū. C.
de adul. pig. q̄dm. Itē te⁹ reddere pignus
non alij obligatū nec deterioratū. ff. e. credi
tor. Et si perierit l̄ deterioratū fuerit te⁹ debi
tori sat̄ facere pignoraticia actōe. h̄o ē vtz
si culpa ei⁹ l̄ dolo h̄ euenerit. n̄ at̄ in cāu for
tuito sine culpa ei⁹. C. d̄ pig. ac. l. ij. iij. iij.
et. v. Et si creditor illd̄ ipignorauerit non tñ
ip̄m in pl̄ obligare potuit q̄ sibi fuerat obli
gatū. ex. d̄ iurepa. q̄ aut̄ i fi. et ex. e. cū d̄tra.
i glo. v. Tene⁹ eē ip̄m reddē debitori q̄nqz
venerit n̄ sit distractū. C. d̄ dist. pig. si pignus

Itē licz pign⁹ possit pignozari. forte tñ exte-
nuat fruct⁹ pcepti. Et idō q̄cūqz sit possessoz
pignozis mei te⁹ illd restituere mihi licz obli-
gauerit i⁹ alij. dūmō p⁹ satisfaciaz creditozi
Et p quascūqz man⁹ possessio trāserit idē ius
erit. ex. e. illo. h. host. Et statū cū fruct⁹ ade-
quat⁹ lozi dño suo d3 reddi. tene⁹ em posses-
soz i forte dputare n̄ tm fruct⁹ quos ipe pce-
pit s3 etiā oēs quos anteriores a tpe pmi cō-
tract⁹ pceperūt. nisi ipemet debitoz obliga-
uerit pign⁹ scdo debitozi. Tene⁹ aut debi-
toz i forte dputare vsū pignozis siue fructuz
deductis expensis. ex. de vsu. c. j. et. ij. Et ex-
pese iste n̄ debet esse supflue. ar. ff. de rei ve-
m fūdo. Et ille tm expese sūt deducēde. q̄ in
ipa re et p fructib⁹ colligēdis sūt necessario
facte. C. de pig. in fi. p̄t g⁹ retinē rem donec
deduxerit expēlas. h. bñ. ex. d. vsu. c. j. S3 si
debitoz eū expēlas deducē nō pmittit qd̄ fa-
ciet creditoz. h. s3m rap. pete p̄t actōe psoā-
li corā iudice. C. de pig. quis psonalis. Do-
test ec pign⁹ sibi obligatū alij pignozari. C.
si pign⁹ pi. da. sic. l. j. S3 si creditoz rē red-
dit p̄t q̄ expēlas deduxerit post qd̄ faceret
h. s3m bñ. ex. e. c. j. petat p̄t dditōez indebitū
ff. de impē. in res dota. factis. l. qd̄ dicit. g.
si dos. vel p̄t rariā pignozatiā. ff. de pig.
ac. si necessitas.

Equit⁹ vidē de sexto sc3 d̄ veditōe pigno-
ris. Circa qd̄ distiguendū est sic sc3 q̄ aut
debitoz uenit cū creditoze q̄ vēdere possit
aut q̄ nō vēderet. aut d̄ h⁹ nulla mēcio fuit.
In pmo casu d3 creditoz p̄tio debitozi denū-
ciare et postea poterit s3m formā ouentā ven-
dere alias nō. In scdo casu d3 sibi p̄t ter de
nūciare ut soluat. et iter vnam denūciatōez
et aliā d3 tridū esse sic in citatōe accusati ab-
sentis. ff. de pub. iudi. inter accusatozē. et de
pig. ac. si ouenerit iu glo. p̄todie tñ accusati
sūt citadi p̄t ieruallū. xxx. dies. q̄ si n̄ solue-
rit vēdere poterit. Si vō ante trinā denūcia-
tōez veditōe furti te⁹. In tercio casu sel des-
nūciare sufficit et postea elapso biēnio vēdi-
poterit. p̄ban⁹ h. ff. de pig. ac. si ouenerit de
distrahēdo. Et si vendito pignozē bona fide
creditoz mi⁹ accepit forte p̄t ad residuū agē
si vō pl⁹ te⁹ debitozi restituē. C. de iure dot.
l. vlt. Si vō null⁹ velit emere et creditoz ve-
lit iure dñij pign⁹ possidē. tūc p̄t biēniū ad-
eat creditoz iudicē q̄ d3 statuere debitozi t̄p̄
certū itra qd̄ d3 pign⁹ redimere. Et si debitoz
n̄ inuenit tūc iudex certū t̄p̄s taxabit itra qd̄
pign⁹ redimere possit. qd̄ si t̄p̄e statuto inuen-
tus n̄ fuerit l̄ totā pecuniā n̄ soluerit. tūc cre-
ditoz iudicē adeat et petat q̄ sibi ius dñij il-
li⁹ rei adiudic3. et postq̄ h̄ factū fuerit si de-
bitoz ifra biēniū offerat creditozi q̄ iā est fa-
ctus dñs cū vsuris et dānis q̄s suo sacro cre-
ditoz declarabit recupat pign⁹ suū post biē-
niū aut recupare n̄ p̄t. ff. e. si ouenerit. et. C.
d̄ iur. do. ipe. l. vlt. Quid si q̄s equū sibi im-
pignozatū ad sua negocia eq̄tat v̄t alias lo-
cat. h. tal est vsurari⁹ si ille cui⁹ ē equ⁹ sol-
uit cibaria ei⁹. Idē ē de veste et silib⁹ quib⁹

creditoz vti⁹ ad suā utilitatē cū dāno alteri⁹
quimo tal furti te⁹. ff. de fur. si pignozē. Si tñ
creditoz ipm pascēt et eū sine piculo et ḡua-
mie ipi⁹ sc3 equi eq̄tare vsura n̄ esset. qz p̄ti-
mū nō ḡuaret s3 pot⁹ equū pascēdo iuuaret.
vñ in hmōi casib⁹ d̄siderandū ē v̄t. sic eq̄lis
utilitas bicinde mutuo circūscripto et si sic n̄
est ibi vsura. Idē est de eo q̄ pignozat alicui
domū suā inutilē sibi qz nō vult eā locare al-
teri et mutuās ea v̄t et p̄t eū a ruina p̄serua⁹
de h̄ sup̄ ti. de vsu. ar. iij. in solutōe ar. scde
questionis. Ad h⁹ nota q̄ q̄nqz aliq̄ colore
q̄lto fraudē faciūt iuri canoico qd̄ vsuras p̄-
hibet et eaz̄ repetitōi fauet. dū sc3 trāseunt
de tractu pignozis ad tractū emptōis. qd̄
quidē d̄mitu⁹ ex forma tract⁹. et ex d̄patōe
p̄cij ad rē emptaz. et ex qualitate creditozis.
ex. e. illo. et de emp. et ven. ad n̄az. Nota
insup̄ q̄ si fiat pactū inter creditozē et debi-
tozē. q̄ nisi debitoz soluat ad terminū. pign⁹
sit creditozis nō valet oino pactū tale. qz est
otra bonos mozes. et ideo ē a lege p̄hibitū.
S3 si fiat pactū q̄ si pecunia nō fuerit soluta
creditoz possideat iure emptōis rē pignozati-
ciā iusto p̄cio estimandā tenet pactū. qz ē que
dā venditō d̄ditōnal. Et dicit⁹ pactū p̄cedēs
pactū legis d̄missōie siue pactuz d̄missōiū.
qd̄ quidē reprobat⁹ in pignozib⁹. Et si fiat n̄
obstat q̄n pign⁹ reddi debeat. si tñ iuramen-
tū interuenerit sup̄ pacto tenet⁹ illd̄ seruare.
ex. de iureiu. cū d̄gar. in glo. Nō reprobat⁹
aut pactū tale sc3 d̄missōiū in veditōibus. si
em̄ sic dicat⁹ vēdo tibi fundū tali pacto. q̄ si
infra mensem nō solueris fūdus sit inemptu-
licita ē veditō. ff. de lege d̄missōia. l. ij. hec
pauca de pignozib⁹ ad p̄ns sufficiāt. p̄t a em̄
de ip̄is in iure civili tradunt⁹ q̄ si q̄s p̄sequi
veller lōgū req̄reret tractatū.

De locato et d̄ducto ti. xiiij.

Ostea d̄siderandū ē de tractu locatōis
et d̄ductōis. q̄ etiā valde silis ē tra-
ctui emptōis et veditōis. vt. ff. e. l. j.

Et primo dicendū ē qd̄ sit locatio et d̄ductio.
et q̄s dicat⁹ locatoz et q̄s d̄ductoz. scdo q̄li-
ter tractat⁹. tercio q̄b⁹ p̄dia locari non p̄nt.
q̄rto q̄ locari p̄nt. quinto quo t̄p̄e p̄sio d3 sol-
ui. sexto in q̄b⁹ casib⁹ p̄t expellere dñs inq̄-
linū. septio de q̄busdā dubitatōib⁹ circa istū
tractū. octauo q̄ actōes nascunt⁹ ex locato
et d̄ducto. Circa primū sciendū q̄ locatio ē
p̄sone vel rei ad vsū facta d̄cessio. mercede in
pecunia numerata d̄ueta. Alias si de alia re
danda vel faciēda ouenerit. nō erit locatō s3
tractus innoiat⁹ et age⁹ p̄scriptis verbis.
vt. ff. de posi. l. j. Locatoz d̄t q̄ re sua p̄mittit
aliū vti mercede sibi d̄ueta. vt cum ego loco
tibi domū meā ad habitandū dico: locatoz et
tu d̄ductoz. ex. e. c. j. Aliq̄n vō locatio d̄t fir-
ma. vt ex. e. n̄ra. qd̄ intelligit gof. dicituz s3m
vulgare alicui⁹ puicie. Aliq̄n etiam locatio
ponit⁹ p̄ emptōe et ecouerso. vt. ff. d̄ ac. em-
et ven. veteres.

Ira scdm̄ sciēdū q̄ locatō et d̄ductō tra-
bi⁹ q̄buscūqz mōis tractabi⁹ ēptio et veditō

Et id illa q̄ sup̄dicta sūt in t̄. d̄ emp. et ven. d̄
consensu. reb̄ et p̄cio. hic intelligas repetita.
Locatio fieri p̄t imp̄petuū et ad tempus. Edi
moriat̄ oductoꝝ infra tps locatōis succedit
heres in iure oductōis. secus ē in usufructu
qui est p̄sonalis et extinguit̄ cū p̄sona. vt. C.
e. si viam.

Irca tertiū sciendū q̄ militib̄ p̄dia loca
ri n̄ p̄nt ne omissō vsu armoz̄ se d̄ferant
ad opus rurale. C. e. milites. et. l. curiales et
l. vlt. nec monachis. et. ne cle. l. mo. c. j. nisi
cā n̄citat̄ h̄ faciāt. vt cū p̄dia nō h̄nt suffi
cientia. et de deci. dilecti. Si t̄n locauit militi
tanq̄ pagano ignoz̄ater possit ab eo exigere
mercedē. ff. e. si ignozans.

Irca q̄rtū sciendū q̄ locari p̄nt oia q̄ p̄nt
vendi. et q̄ nō possit vendi nō p̄nt locari.
Seruitutes p̄sonales nō p̄nt locari a p̄prietaria
rio. s̄z si locent̄ ab usufructuario tūc p̄ morte
ip̄i usufructuarij extinguit̄ locatio. C. d̄ iur̄
do. si socij. h̄ hosti. Dicunt̄ aut̄ seruitutes p̄
sonales vsus et usufruct̄ q̄ cū p̄sona moriū
tur et finiunt̄. Reales aut̄ dicunt̄ seruitutes
p̄dior̄ rusticor̄. vt iter actus et via.

Irca v. sciendū q̄ oductoꝝ d̄z solue loca
toꝝ mercedē et pensionē s̄m gof. eo tpe
quo inter se ouenerūt. q̄ si nō appareat seruā
da est osuetudo regionis. q̄ si appareat q̄z for
te inuenit̄ varia qd̄ m̄ est seruabit̄. s̄. vt in
fine āni exigat̄. et de re. iur̄. sp̄ in stipulatōi
bus. vñ qui soluere p̄mittit̄ i certū diē vñ an
nū vñ in certis nūdimis sp̄ transactis nūdimis
vel āno vñ die soluere d̄z. ff. d̄ v. obli. eū qui
calēdis. Si vō singul̄ ānis p̄mittat aliqd̄ dar
re debz in p̄n̄o anni soluere. ff. q̄n̄ dies lega
cedat. nec semel in p̄n̄o. h̄ inno. et accur. ibid̄
in. l. j. Vñuersus. Annua si debes tūc inspici
es caput āni. Anno si debes i fine teneberis
anni. licet aut̄ debito tpe d̄ns possit exigē t̄n
si inq̄lin̄ sp̄ōte n̄ satisfaciāt sibi. impune po
terit eū expellere. vñ si locatoꝝ p̄mittit̄ penaz
si vj oductoꝝ expellet̄. intelligit̄ h̄ oductō. s̄.
si oductoꝝ solueret pensionē. ff. e. q̄ res.

Irca sextū sciendū q̄ d̄ns p̄t inq̄linū expel
lere in q̄tuor̄ casib̄. Prim̄ e si dom̄ lo
cata sit eī habitatōi n̄cāria. qd̄ itelligo cū
tpe locatōis aliā domū habuit q̄ casu perijt̄.
si em̄ tūc aliā nō habuit illā etiā ad habitan
dū recuperare nō potuit. h̄ em̄ a p̄ncipio p̄
uidere debuit. ff. e. si q̄s domū. Scd̄s ē cū do
mus eget resectōe q̄z minat̄ ruinā quā nō mi
nabat̄ tpe locatōis alias secus ē in casu p̄e
missō. et in his duob̄ casib̄ s̄m oēs fiet re
missio pensionis p̄ rata tps vñ p̄uidebit d̄ns
inq̄lino de domo eq̄ p̄donea ad habitandū. ff.
e. cū in p̄les. Terciū ē si oductoꝝ in domo p̄
uerse ouerret̄. et i h̄ casu etiā fiet s̄m aliquot
remissio pensionis p̄ rata tps. Scd̄m vō alio
nō fiet. s̄z d̄no dom̄ dabit̄ actio legis aq̄lie
otra oductoꝝ. h̄ gof. Hosti. vō dicit q̄ si cō
ductoꝝ meretrices publicas tenet expellit̄ et
nichil remittit̄. s̄z si alias p̄uerse ouerret̄ s̄z
arbores incidēdo l̄ p̄diū suo tpe nō colēdo l̄
porcos in solario locādo faciēda est remissio

Et agat d̄ns otra colonū de d̄no sibi dato.
ff. e. q̄ res. h̄ hosti. et. e. p̄pter sterilitatē. Quar
tus ē cū inq̄lin̄ ānonaz p̄ bienniū nō soluit̄.
s̄z cū q̄s oduxit domū ad aliqd̄ longū tps vt
ad sex vñ ad decē ānos. Nisi cito post bienniū
soluerit. et. e. p̄pter sterilitatē. secus āt est in
re data vbi s̄m leges statuit̄ trienniū iter p̄
uatos. C. de iure emp̄. l. j. s̄z in re eccl̄. b̄ie
nū. et. e. potuit. fiscus vō nō soluentē statim
expellit̄ p̄t. ff. de pub. et vec. vectigalia. hec
hosti. De q̄tuor̄ p̄dictis casibus habet̄. et. e.
p̄pter sterilitatē in tex. et glo. nō p̄t t̄n fiscus
recupare agros publicos q̄ p̄petuo sūt loca
ti nisi auctoritas principis accedat vt ibidē. h̄
hosti. et b̄n. et. de dila. litere.

Equit̄ videre de. vij. s̄z de q̄busdā dubi
tatōib̄ circa tractū locatōis et odu
ctōis s̄z vñ merces l̄ pensio sit minuēda vñ
etiā totalr̄ remittēda vel augēda in aliquo
casu. s̄z ip̄e locas aut locat corpa aut agros
aut res. aut opas. si corpa sic nocet locatoꝝ
casus fortuitus s̄z vt nō h̄eat mercedē nisi p̄
rata. vñ p̄pter sterilitatē remittit̄ pensio. Si vō
locet res. aut stat p̄ locatoꝝ quo m̄ re odu
ct̄ a vtaut̄ aut p̄ oductoꝝ. si per locatoꝝ aut
stat p̄ eū pure et sic tenet̄ ad interesse. vñ per
casū in p̄sona eī contingētē et sic pensio remit
tit̄. Aut p̄ oductoꝝ et sic tota pensio soluit̄
siue stet p̄ eū pure siue p̄ casu p̄ eū contingētē
Si aut̄ locet q̄s opas aut stat p̄ locatoꝝ quo
min̄ opas suas p̄stet aut p̄ oductoꝝ. si p̄ lo
catoꝝ. aut stat p̄ eū pure et sic tenet̄ ad inter
esse. vel p̄ casū fortuitū in eī p̄sona contingen
tē et sic tenet̄ pensionē remittere vñ reddere
p̄ rata tps quo nō p̄stitit̄ eas. Si aut̄ p̄ odu
ctoꝝ sic locatoꝝ mercedē totū tps d̄sequit̄
siue stet p̄ oductoꝝ pure siue p̄ casū fortuitū
p̄ eū contingētē. ff. loca. ex oducto. in tex. et
glo. Circa sterilitatē vō et vbertatē rei odu
ctē sic distingue s̄z q̄ oductoꝝ p̄pter sterilita
tē. aut afficiē d̄no parno et tūc nichil remit
tit̄. aut magno et h̄o vel casu fortuito vñ cul
pa coloni vel vicio rei. Si p̄mo mō pensio re
mittit̄ debz p̄ rata s̄z in toto vñ in pte ita q̄ si
nichil recipit nichil soluat. nisi sterilitas per
vbertatē āni p̄ximi p̄cedētis vñ sequētis pos
sit ope n̄sari. tūc em̄ integra pensio illiū anni
quā remisit̄ poterit̄ exigē nisi aliud in loca
tōe sit actū. C. e. licet. et. et. e. p̄pter sterilita
tē. vñ vbertas anni interpolati nō p̄desse sed
nocere videt̄. Si vō hoc contingat ex vicio rei
oductē h̄ p̄t esse vñ sine culpa vñ cū culpa co
loni. si sine culpa vt q̄z terra non p̄t sustinere
magnā siccitatē vñ pluuiā et colon̄ nō p̄t oc
currere q̄ suffocet̄. tūc idē ē qd̄ in p̄cedenti
casu. si vō cū culpa coloni vt q̄z herbas pesti
feras nō extirpauit vñ silia. nō remittit̄ pen
sio. ff. e. ex oducto. §. j. Dicit̄ autē sterilitas
s̄m aliquos cū nō percipit̄ etiā semen vt i. §.
p̄dicto. Gof. vero et io. intelligūt sterilitatez
et vbertatez s̄m vulgi opinionē. vt cū dicit̄
hoies cōir bonum temp̄ est vel malū. ff. de
fūdo instruc. l. delatōe. §. licet. Silr̄ de vber
tate dicendum est q̄ si contingat casu fortuito

An merces sit minuēda.

De p̄sterilitate.

augēda ē pēsiō. si vero diligētia coloni nō ē
augēda. ff. e. ex dducto. §. j. h. bñ. e. ppter
sterilitatē. Nec autē q̄ dicta sunt intelligant̄
de colono qui dat annuatim certā quātitatē
pecunie vel etiam certos corbes nō autē de
partiano qui damnum et lucrum patitur cum
dño. ff. e. si merces. §. apparet. Nota etiā
q̄ sic remittit̄ pēsiō ppter casū fortuitū sic eē
ppter necessariā refectōēz edis. ff. e. l. e. des.
vñ s̄m host. i. sūma. si dductoz fūdi aliqd̄ ne
cessario vl̄ vtiliter expēdit augēdo l̄ edificā
do l̄ instruēdo ager dtra locatozē vt illd̄ reci
piat licz nō ouenerit. et p̄ doli exceptōz sūp
tus retinere poterit. Quid si q̄s locauit sal
tū pascuuz in q̄o crescit herba pestifera ita q̄
inde pecora sūt morbida vl̄ deteriorata. h̄
tal̄ aut locat sciēter et tūc tenē ad interesse.
aut ignozāter et tūc nō petet pēsiōē. ff. e. h̄
addes. §. j. Sciend̄ at̄ q̄ ius ciuile sic i emē
do vel vēdendo dcedit q̄ pl̄is ē micris emē
et qd̄ micris pl̄is vēdere et ita se inuicē deci
pere citra dimidiū iusti p̄cij. ita eē in locādo
et dducto. ff. e. Itē p̄cio. sec̄ aut est s̄m ius
diuinū et ius naturale. videt̄ etiā s̄m io. x. q̄
ij. §. licz ius. sentire h̄ illicitū eē. licz lex h̄ vi
deat̄ dcedē. Quid si q̄s locet rē suā tali pa
cto q̄ si q̄litercūqz pdat̄ recupet̄ ei⁹ valozēz
h̄ dicit̄ aliq̄ q̄ ē ibi vsura qz res ext̄ata lo
co pecunie itercedit. vñ nō ē ibi vere locatio
qz locatoz rē suo piculo tradit p̄ q̄ mercedēz
sibi ouentā recipit. h̄ vō dductoz rē suo picu
lo accipit et insup mercedē addit. vt si michi
equū loces vsqz ad certū terminū q̄ valet. x.
libras et ego tibi teneoz in .x. lib. si perierit
equ⁹ quocūqz mō. puta si eē perierit morbo
vel fulmine. si em̄ dductozis culpa vl̄ negli
gētia periret n̄ est dubiū qn̄ ei⁹ valozē resti
tuere deberet. Quid si locauit alicui boues
meos custodiēdos data sibi certa mercede et
tpe noctis eos in pascuis dimisit in q̄b⁹ alia
aialia dimitti solebāt. vñ aut fur vl̄ lup⁹ et
eos abstulit l̄ occidit. nūqd̄ custos ille michi
tenet̄. videt̄ q̄ sic qz mercedē p̄ custodia re
cepit. ergo de piculo ouenit̄. ff. loca. q̄ mer
cedē. debuit em̄ eos custodire et n̄ sine custo
dia dimittē. ff. dmo. si nec certo. §. custodia.
Et certe i culpa eēt si custodē mi⁹ bonū reli
quisset. ff. d̄ p̄scrip. v. apd̄ labionē. q̄to maḡ
si nullū reliq̄t. Diligēti⁹ em̄ eos custodissem
nisi i eo d̄fusus fuisset. nō igit̄ debeo sub eius
spe decept⁹ esse. Ecōuerso videt̄ qz ibi et alij
sic eos dimittē solēt. ḡo si sic fecit satis ē. C.
de pig. ac. pign⁹. diligēs em̄ fuit sic alij. se
curus igit̄ d̄ esse. ff. de d̄trabē. em. qd̄ sepe.
§. si res. Credo q̄ excusat̄ a mala opinione.
q̄ opinat⁹ ē qd̄ alij opināt̄. ḡo inocēs ē a ma
la ei⁹ custodia q̄ custodit sic alij vicini custo
diūt. ar. C. de testa. l. j. Et maxie quo ad h̄ va
let si dñs boū in ill̄ pascuis boues suos aliū
de sine custodia dimittebat. ar. ff. de pig. ob
ligatōē. Dicit̄ qn̄ q̄s legat nūmos numi illi
debent̄ q̄ in d̄suetudie hñt̄. ḡo q̄ custodire p̄
misit d̄ custodia p̄misisse vi⁹ q̄ in regione illa
fieri d̄suevit. ar. ff. de re. iur. sp̄ h̄ vi⁹. Esto

q̄ facultates eccie q̄ dare dñe annuatim pensio
nē sint augm̄tate. nūqd̄ d̄z pēsiō augeri. s̄m d̄z
bñ. e. de pac. cū clerici. p̄ nō si diligētia sic
dānosa. C. de allu. l. vlt. si at̄ aliūde sint auz
mentate p̄ et d̄z pensio augeri. qz iusta causa
subest augēdi. ar. de censu. p̄to. de h̄ etiā h̄t̄
e. a. c. phibemus. in glo. Quid si q̄s locet
vas viciōsū. h̄ tenē ad interesse siue fecerit
h̄ sciēter siue ignozāter. sec̄ ē de vase vicio
so d̄modato vbi t̄m ad iteresse te⁹ vt in §. p̄di
cto. Quid si quis locet ecciaz suā ad aliqd̄
tpe sub censu annuo et infra tpe illd̄ moriat̄.
nūqd̄ successor d̄tractū stare te⁹. h̄ si pecu
nia iā soluta ouersa fuit in vtilitatē eccie te⁹
ratū h̄t̄. si nō. nō tenē nisi forte impetratuz
esset a p̄cipe ppter studiū vl̄ aliā cām. C. de
his q̄ ve. eta. ipe. l. j. h̄ host. e. ne p̄la. vi. su.
c. ij. Esto q̄ aliq̄s duciat cū eccia aliq̄ua q̄
molendinū ei⁹ scz eccie ppetuo sibi et sue fa
milie molat̄ d̄stricuta sibi c̄ta pensioē. postea
decedēs reliquat filios pl̄es quoz q̄libet tā
tā familiā h̄z quātā habebat p̄. nūqd̄ eccia
tenebit̄ oib⁹ molē cū sint oēs de familia de
functi. h̄ obseruandum est qd̄ actum est qd̄
si nō appareat eccia nō tenebit̄ vltra illd̄ qd̄
defūcto tenebat̄. vñ t̄m molet oib⁹ heredib⁹
q̄tū molebat̄ defūcto. qz n̄ ē verisim̄le q̄ eccia
se obligaret in infinitū. ff. de picu. et cō. si q̄s
vna. h̄ bar. in q̄stionib⁹. Quid si quis locet
horreū p̄ponēs nolle i piculo suo recipere au
rū argentū et h̄mōi. Et postea sciēter patia⁹ h̄
inferri. h̄ obligat⁹ erit ac si p̄positū remisit
set. ff. e. cū i pl̄es. §. locatoz. Quid si q̄s lo
cet fundū ad mediūz alicui colono et tpe co
lon⁹ seminet ip̄m et locatoz euz vēdat. nūqd̄
emptoz poterit colonū expellere et omēs fru
ctus colligere. h̄ q̄ nō h̄ colon⁹ medietatē
habebit. Si vō emptoz oēs fruct⁹ p̄cepit co
lon⁹ ager dtra v̄ditozē. ff. d̄ le. j. nihil i fi.
d̄ colono t̄m fisci ē spēale p̄ulesiū fisci h̄ gul
Quid si q̄s locet fundū alicui ad mediū n̄
la facta mentōē de arborib⁹. nūquid colon⁹
aliq̄uā p̄tem habebit fructū. h̄ q̄ nō h̄ lo
catoz habebit eos oēs. ff. de v̄sfructu. Et
si colon⁹ arbores destruat tenē. si aut aliq̄s
ei⁹ odio excidat ei⁹ culpe imputatur. ff. e. si
merces. §. cl̄pe. Quid si sc̄ptoz alicui opas
suas locet et postea p̄ mensē stet q̄ n̄ scribat
qz ille nō dat sibi ad scribendū. h̄ si tal̄ ince
nim opas suas nō locet p̄tē petē interesse illi⁹
mēs. ff. e. qui opas. si aut locet nō petet. ff.
e. h̄ ad eos. hec gul. Quid si quis locauit
opas suas duob⁹. h̄ satisfaciāt p̄mo. ff. e. i
operis. Quid si quis dduxit vasa trāsportāda
et illa frāgant̄ nūquid tenē. h̄ q̄ vel fran
gant̄ culpa sua vel eoꝝ quoz v̄tur opa et
sic tenē. vl̄ adhibuit tantā diligētiā quā pa
terfamilias diligēs adhiberet et sic n̄ tenē
ff. e. si merces. Itē si quis accepit ad poliendū
vestimēta mea et mures asserunt ea de culpa
te⁹. Et s̄l̄r si vitulos ad pascendū l̄ gemmā ad
sculpendū l̄ includendū te⁹. nisi vicio materie
frāgat̄ tūc em̄ n̄ te⁹. nisi p̄ pactū spēale. S̄l̄r
aunga si quis dū curzū nimū extēdēdo alios

ire nō pmittit ipm curzū euerit et seruū l' bo
uē occiderit te' ex locato. d'buir em tpare cur
rū et volūtate suā. vt h' etiā pbant' .ff. e. l. j.

Quid si vn' mgr' adduxit scolas. et ali' po:
stea scolas illis ita ppinqs q' voces eoz. ad
inuicē ofūdant'. i. h' pm' expellet vlamū. C
de stu. li. v. rome. l. vnica. li. xj. Et hec cā tra
ctari p't in ferijs messis. h' host. ex. d. iudi. sig
ficauerūt. Vt lite pendēte d'ductor d'eat
soluere p'sionē. i. h' q' sic. vj. q. iij. volumus
S3 d'ra ar. C. de agri. et cen. li. iij. vbi d'z q'
lite pendēte colon' denegat d'no p'sionē.
i. h' q' est d'ctio iter d'nm et colonū vt qz co
lon' negat ei dare p'sionē quā petit. d'icēs
eū nō esse d'nm q' sibi rē ab inicio dedit. tunc
p'sio sequestrat'. qz d'ns ē suspect' nisi colo
nus soluisset lōgo tpe p'sionē. Si vō sit d'ctio
inter d'nm et aliū. tunc nō fit sequestratio
p'sionis. qz lite pendēte nichil est innouā
dum. ex de d'li. cū tu.

Equit' videre de octauo. f. q' actōes nas
cānt' ex locato et d'ucto Circa qd' scien
dū q' ex h' d'tractu nascūt' due sez actio ex lo
cato q' dat' locatozi. et in hac venit p'mo mer
ces soluēda de q' d'uenit. veniūt et alia de q'
bus actū ē supra in d'tractu. vt. C. e. legē. Et
actio ex d'ucto q' dat' d'uctozi vt ibidēz. et
q' d'ez si d'uctor fuerit bone fidei h'z actōem
d'ra locatozē alienantē. xij. q. ij. vulterane. si
aut' male fidei tūc nō h'z. xxi. di. q. Itē. v. vni
uersitas. nisi de euictōe p'spexerit sibi. C. de
euc. si fundū. Ad h' nota q' locatio facta
nō pbat d'niū nec p'ssionē. ex. d. si. i. stru.
inter dilectos. Et h' idō qz etiā d'ductor loca
re p't rez d'ductā si nihil aliud d'uenit. ff. e. q'
insulā. Et h' intelligit' h'm glo. de eq' ydoneo
et ad eundē vsum. Itē d'ductor nō p't litigare
cū locatozē de p'petate rei locate puta dom'z
nisi p'z p'ssionē restituat locatozi. C. e. si
q's d'ductōis Insup nota q' d'ns h'z ius p'po
tibece in re locata. si em locet' p'diū rusticum
oia inuecta et illata tacite obligant' d'no. si
eo sciente sint intromissa. si aut' p'diū vrbānū
obligat' etiā d'no ignorāti. h' intelligūt qdā
etiā si septē p'tes perierūt. Alij vō h'z intelli
gūt si medietas r'māserit qd' ē equi' h'm host.
ar. ff. de usufruc. pe. l. et p'tis. etiā d'no igno
rān. C. e. cerā. Dicit' aut' p'diū rusticū qd' est
sine oi edificio p'ter domūculā p' fructū re
positōe. Vrbānū vō d'z vbi ē edificū ad habi
tandū. Et etiā p't esse in villa sicut in ciuitate
etiā p't esse p'diū rusticū sez ad vsus rusticanos
vt ad custodiend' oues et boues. ff. d. v. sig.

De emphiteosi ti. xv.

Einde d'siderand' ē de d'tractu q' dicit'
emphiteosis q' qdem ē mediū inter cō
tractū locatōis et venditōis vt in se
quētib' patebit. Est at' nomē grecū et ide em
phiteoticus ca. cū. Inde d'tract' emphiteoti
cus. d'cessio emphiteotica. instrumētū emphi
teoticiū. Et inde d'z emphiteotican' a. et sumi
tur p' illo cui d'cedit' in emphiteosim. Et inde
etiā p' eodē h' et hec emphiteota. Et inde ec
h' verbū emphiteotico. cas. care. i. in emphi

teosim d'cedere. Vidend' ē igit' qd' sit emphi
teosis. scdo i q' b' d'istit. tercio qliter d'trabi'
q'to quid d'ns ibi d'cedat retineat recipiat et
qñ p't emphiteotā expellere. quinto v'z d'phite
teota suas melioratōes et sua emphiteotata
possit destruere. sexto in q' b' d'ueit cū vendi
tōe et locatōe et in q' b' differt ab eis. Cir
ca p'mū sciend' q' d'tract' emphiteosis ē cō
tract' melioratōis p'p'ā habens naturā suis
pactōib' fulciendā licet veditōi et locatōni
multū sil'ez. Iste em d'tract' fuit inuētus p'ci
pue vt d'cederet ad tps res steril' alicui q' di
ligēter eā excolēdo melioraret et ferale red
deret fruct' sibi interi applicādo. Emphiteo
sis em grece melioratio d'z latīe. vñ olim em
phiteoticabāt' em sterilia. nūc ec' d'phiteotica
tur ec' feralia. C. d. sacrosan. ec. aut. p'petua.
vñ alio' p't dici d'phiteosis possessio rei imobi
lis ad certū tps alteri facta d'cessio. d'no p'pe
tate retēta. sub d'ditōe p'sionis annue et reuo
catōis finito d'cessōis tpe faciēde. Et ille cō
tract' h'm diuersaz. teraz. diuisas d'fuetudi
nes diuersis noib' noiat'. i. d'phiteosis. p'ca
ria. libell'. d'cess'. fictū. et pl'ib' alijs. et ful
ciē diuersis pactōib' h'm diuersas d'rahētū
volūtates. et h'm hūc modū p't dici d'phiteo
sis ab em. qd' ē fides et thesis qd' ē positio q'
in fide. i. in d'tractu bone fidei positio.

Ira scdm sciend' q' d'istit d'tract' iste tā
tū in reb' immobilib'. vt in autē. de alie.
emphi. d'tractu sez. q. habita.

Ira terciū sciend' q' d'trabi' d'tract' iste
scriptura iteruente n' aliter vt. C. d. ep.
iure. l. j. Et p't d'trabi' imp'petuū. i. sine t'p' p'
finitōe l' ad certū tps l' vsqz ad certā p'sonāz
et g'natōz sez scdaz l' terciā. h' est vt res sit pe
nes d'phiteotā. et scdm et terciū successorē. p't
etiā d'trabi' sic. vt cū ad q'rtaz p'sonā p'uenit
reuocatio fiat. Cōtrabit' ec' sic vt tpe d'cessio
nis aliqd' p' d'cessione d'no det'. Itē nou' em
phiteota p't in possessionem induci p' d'nm nō
p' aliū. C. de em. cō. l. vlt. in fine.

Ira q'tū sciend' q' i d'tractu isto d'cedit'
sola possessio natural'. d'ns at' i se retinet
d'niū et p'petatē et h'z ciuile p'ssionē. et hic
ē q' d'phiteota d'z dare d'no annuam p'sionēz
vt insti. de loca. q. adeo. d'z autē solui sp' tota
d'ucta p'sio nisi res p'ereat ex toto. C. d. emp.
iure. l. j. Sciend' at' h'm host. i. sū. q' in h' d'tra
ctū veit culpa leuis cū vtriusqz grā celebre'
licz aliq' d'raruz dixerint. insti. q. mo. re. ob.
. q. fi. Et licz de dāno dato ab alio nō teneat'
teneat' tū de custodia. ff. e. h' d' dāno. et. l. qui
mercedē p' custodia recipit. Teneat' etiā de le
uissima culpa. et idē h'm io. et azo. et h'm bri.
et innoc. et ex. de re. iur. sup. c. quāuis. Si di
cat amissaz ouē ei p'batō incubit q' dol' ac
creuit cū alijs. q' dolū alligat dolū p'bare d'z
ff. de p'ba. quoties. Et idē dicit hosti. ibidē i
glo. S3 casus fortuit' nō venit in h' d'tractu
nisi per speciale pactum vt dicit hosti. etiam
in sum. Item licet domino sua auctoritate ex
pellere d'phiteotā et e' successorē si p' triennū
cessauerit soluē p'sionē. S3 ecclia et s' l' r' fiscus

potest expellere eum si cessauerit per biennium nisi ce-
leriter post biennium satisfecerit. Nec obstat si
dominus ei non denunciet quod soluat. quia statuta dies per
domino interpellat. et de loco et adducit. potuit. Et in
modicum tempus quod datur sibi post biennium non est in
iure taxatum sed est arbitrio iudicis relictum est. de
officiis. dele. de causis. Si etiam emphiteota solue-
re promisit penam si non soluerit pensionem. et dominus
penam petierit nichilominus eum expellere poterit.
ar. ff. de transac. qui fidei melius tamen facit si eius
auctoritate iudicis expellit. Si tamen emphiteota
alij possessionem tradidit vel ab alio expelli non
deiciat dominus possessorem auctore propria. et de loca-
et adducit. potuit. in glo. Item si emphiteota ces-
sauerit per biennium et tunc amplius quod non possit pur-
gare mortuam. si dominus postea pensionem recepit eum
expellere non poterit quia iuri suo renunciauit.
Sicut si prelatum de consensu capli recipiat pensio-
nem non potest eum expellere sed si solus prelatus hoc faciat
non obest ecclesie quoniam eum possit expellere nisi pos-
tea capli consensisset. Item unus solus presbiter
sive rector in ecclesia vel capella si recipiat pen-
sionem credit bene. id est scilicet quod amodo non poterit
emphiteotam expellere. si tamen aliquis pensionem cum
prestatore dices saluo iure meo recepit talis
expellere poterit. quia etiam si eum expellere vellet
nichilominus pensionem petere posset. x. q. ij. h. ius
porectum. Item si plures sint coheredes et omnes
pensionem soluant proter unum non preiudicat soluen-
tibus dummodo soluant totam pensionem et postea agere
contra non solventem. h. oia est de loco. et adducit. po-
tuit in glo. Item si emphiteota re eccie adducta
vel in emphiteosim accepta deteriorauerit vel
per biennium pensionem non soluerit expelli potest. ita
tamen quod soluat totius temporis pensionem et resarciat rei
lesionem. non repetitur si quod impedit in melio-
ratore. x. q. ij. h. ius. Item si emphiteota per tres
duos proximos annos in ecclesiasticis vel per tres
in secularibus pensionem soluisse. licet antea per x.
annos non soluerit expelli non poterit. C. de ap-
l. pen. in fi. h. host. Item si quis status in fundo per
xxx. annos pensionem soluat. fundum sibi accessum in em-
phiteosim sufficienter probat. C. de fun. do. p.
totum. h. pe. de samp. Quid si emphiteota fun-
dum quem ab ecclesia habuit episcopi bone fidei ven-
didit. et tamen per xl. annos pensionem ecclesie soluit. num-
quid emptor prescriptio tutus erit si fundum ecclesia
repetierit. h. q. non quod ecclesia in culpa non fuit cum
venditor ignorauerit. Et optores habebit con-
tra quem primo agere velit. C. si tu. et cu. interue-
l. ult. hec bart. in questionibus.

Irca. v. sciend quod hmoi tractus natura e
quod emphiteota meliorationes suas vedit pre
ita tamen quod prior requirere debet ab ecclesia an velit ius
suum emere. et debet ei dicere quantum potest ab alijs hie
et si ecclesia dixerit quod non vult emere potest alijs ius
suum vendere. si autem ecclesia nihil dixerit expectare
debet ecclesia per duos menses. quibus elapsis vendere
poterit alijs. dummodo non vendat illis qui emere pro-
hibent. ut serui ecclesie et capitanei et oes ma-
iores persone que defacili non possunt conueniri. puta
nimis paupes nimis potentes. non ecclesia possit
preiudicium pati. ut est. de loca. et adducit. c. ult.
in tex. et glo. Et si emphiteota aliter fecerit ius

suum perdit. Item emphiteota potest sine consensu domini sui
emphiteosim donare et esse pignori obligare si
tamen non satisfecerit de cautione solui pignus ut ibi
Irca sextum sciend quod tractus iste dicitur cum
emptio. quia utrobique quod tractus aliquid
datur. cum locatio vero dicitur quod utrobique dominus
retinet et annuatim aliquid percipit. Differt autem
a venditione quia transferat ibi dominium hoc non. Et ita
ut dicit bene. magis accedit ad naturam locatio-
nis propter quod bene. c. potuit. quod est de emphiteosi
magis ponit in titulo de locato quia dicitur cum
eo. Et locatio vero differt quia ibi pensio in certis
casibus minuitur et augetur. hoc nec augetur nec mi-
nuetur nisi res oide distrabatur. In locatio etiam
adducto regulariter non habet in re nome. non ven-
dit nec vendicat re. sed emphiteota potest re vende-
re et habet uale rei venditionis. ut ff. de pig. ac-
turo. g. ult. Differt vero ab utraque sicut scilicet vendi-
tione et locatio quia utraque habet de rebus immo-
bilibus et mobilibus et se mouentibus. et in neu-
tra scriptura requiritur. sed ille tractus est tamen de
immobilibus. nec fieri potest sine scriptura. h. bene.
est. de loca. c. ult. Item in emptio precium et in lo-
cacione merces requiruntur in pecunia. sed in hoc con-
tractu pensio potest esse in pecunia et qualibus re-
alia ut patet ex supradictis. Prædicta autem omnia
emphiteosi ducuntur adaptantur siue celebre
tur ab ecclesia siue a seculari persona. unum si alij
qua pacta de voluntate precium non appareat. taci-
te intelliguntur facta ea que supradicta sunt de
tractu hmoi. nam tacite intelliguntur esse facta
si qua etiam alia pacta inter pres fuerint duc-
ta omnimode sunt seruanda. C. e. l. j. Sed propter
dicta requiruntur alij specialia in emphiteosi
ecclesie scilicet quod fiat ex causa uili et necessaria et quod
interueniat consensus episcopi et etiam capli. sed de hoc
dicitur plenius infra li. vij. ti. de alie. re. ec.

De comodato ti. xvj.

Ostea considerand est de comodato. et pri-
mo quidem quod est comodatum et unde dicitur.
secundo in quibus rebus consistit. tertio inter
quos iste tractus potest celebrari. quarto in quibus
comodator et comodatarius ad inuicem tenentur.
quinto quod iuris de eo que comodatus ualeat vel etiam
poderat uiciosa. sexto que actus nascuntur ex hoc
tractu. Circa primum sciend quod comodatum
est alicuius rei ad aliquem usum speciale gratua
facta concessio. Ideo dicitur concessio non translatio
quia comodatus rei dominus et possessionem retinet et
solum usum dedit. ut ff. e. rei comodate. Ideo de-
bitur gratua quia si interueniat pecunia erit locatio si
res alia erit tractus innotatus. ut insti. man-
g. ult. Ideo vero addit ad aliquem speciale usum
quia usus ad quem fit debet exprimi. ut comodo tibi
equum ut eum ducas ad bellum vel ad uillam. com-
odo tibi librum ut examples alium vel corrigas
tuum. unde dicitur comodatum quasi uentis comodo da-
tum. unde reuocari non potest nisi expleto usu ad quem
est factum. Et hoc differt a precario quod fit sine pre-
nitioe usus certi. unde potest quocumque reuocari. ut ff.
e. in comodato. g. sic. h. oia bene. e. e. e. unico.
Irca secundum sciend quod comodatum consistit in rebus
mobilibus et se mouentibus et immobilibus.
Item in corporalibus ut in huiusmodi hie. ff. e. l. j.

Et vero que usu consumuntur et que consistunt in numero pondere et mensura non commodari sed mutuari dicuntur. et in hoc differt a mutuo commodatum predicta tamen commodari potest ad pompam ut scilicet quis dicitur videtur. ff. e. si michi. §. ult. et ex. e. in glo. ubi panis in parte de commodari hinc accur. Dicitur etiam quod commodare non tamen sua sed etiam aliena que possidet. Sed si aliena scienter possidet ita quod sit fur vel p[ro]do et commodaverit actio habeat commodati. ff. e. commodate.

Item tertiū sciendū quod potest commodare et ei commodari quod potest contrahere. Vnde non tantum plures potest hoc sed etiam p[ro]nomus nam contrahere potest. xi. q. ij. hoc ius.

Item quatuor sciendū quod natura commodati est ut ipsa res restituatur. h[oc] est enim de iure naturali di. j. ius naturale. nec potest preteritū debiti retineri. ut. C. e. l. ult. si tamen commodatum consistat in pecunia et debitu[m] infra duos menses p[ro]bati possit admittit[ur] compensatio. insti. de acti. §. in bone. Eadem inquam res debet reddi. vniuersus. Mutuo vult si lez commodatum quicquid eandem. Eadem inquam res non deteriorata. aliter non videtur reddita et ideo prestabitur iudicium. ff. e. si michi. §. j. Si vero res non restituatur p[ro]pter contumaciam iurabitur in licet restituta contra contumacem. Si autem non fuerit contumax sed culpa cessat res restituere. estimabitur quantum sit res a tempore morte usque ad finem. sed in iudicijs stricti iuris estimaretur a tempore morte usque ad tempus litis contestate. ut in di. l. §. i. hac. hec. §. qd. erit si res penes commodatarium peccat deterioratur. ff. §. hinc. §. j. Aut accipit quod commodatum gratia sui. aut gratia commodantis. aut gratia vtriusque. si gratia sui quod frequenter contingit tunc tenetur de dolo et lata culpa et leui et leuissima quod debuit in seruando rem adhibere curam magnam et etiam maiorem quam de rebus suis adhibere solent. si aliter diligenter rem illam custodire poterat. Donec de predictis exemplum. Commodatarij dolo perijt quod fraudem commisit ut equum commodatum sibi surriperet. eius lata culpa fuit quod dolo equum ex domo nocte reliquit. et contumax h[oc] dolo. ff. man. si fideiussor. Leuis culpa fuit si equum in domo posuit. domum tamen aptam dimisit. leuissima culpa fuit si domum clausit non tamen bene inveni[er]it firmavit. In his omnibus tenetur domino ad estimatorem rei cum accessibus scilicet fructibus et fructibus. ff. e. in reb[us]. De casibus autem fortuitis quos etiam diligens et fidelis homo providere non possit commodatarij non tenentur nisi in tribus casibus. Vnde est si casus ille sua culpa accidit. ut si equum tibi commodavi ut duceres ad villam et duxisti ad bellum. Et ideo si aliquo casu equus perijt iudicium tuum erit. culpa enim tua casum prestiterit. Si vero si rem commodatam remisisti p[ro] nuncium non p[ro]doneu[m] teneris. sed non teneris si p[ro]doneu[m] fuit. licet contrarium euenerit. ff. e. argentum. Et idem est de deposito. sed in mutuo non teneris. ex. de pig. significauit. Cuius ratio est quod commodatarius locat vel deponit rei appetat et possessionem retinet. Et ideo cum ei cui creditur nuncius non p[ro]doneus pecuniam deponat. pecuniam commodantis vel deponetis deponat. sed in mutuo dominum transferret et ideo si pecunia perditur ei qui eam mutuo accepit perditur. Sedus casus est si pactum interuenit tunc enim de casibus certis et determinatis et in pacto expressis tenentur. Casus enim fortuiti dicitur in pacto specialiter exprimi sicut bene. Secundum vero hostium. quoniam aliqui casus specificantur et postea generalis clausula sequitur. tunc de omni casu fortuito tenentur cum vix possent omnes casus specificari. Aliqui tamen dicunt quod si contingat alius casus a specificatione et no[m]i[n]is non tenentur. licet etiam clausula generalis subsequatur. ut ff. de cau. §. et si quis. §. que sit. Cuius ratio non nasci distiguit scilicet quod aut p[ro] commodatarium stat quo minus omnes casus numerarentur. puta quod dicitur legum esset omnes casus numerare de omnibus ego volo teneri. et tunc de omnibus tenentur. ff. si cer. pecu. quid. Aut non stat p[ro] eum sed commodans dicit vobis loquor teneans michi de tali et tali casu enumeratis quosdam. et postea subdit de omnibus volo quod tenearis. et tunc de numeratis tamen tenentur quod illa clausula generalis tamen ad specificata trahitur. ff. de trasac. cum aq[ui]ana. Si vero dicat volo quod tenearis de omni casu fortuito tunc non nullo tenentur. Et ideo est de reductore. Tercius casus est si mora precessit casu. ex. e. c. vno. In predictis tribus casibus tenentur commodatarij de fortuito casu etiam si apud commodantem res eodem modo fuisset peritura. ff. de lega. j. cum res. Si vero quis accipit commodatum gratia commodantis quod raro accidit ut cum quis ornamenta commodat sue sp[er]se ut ornamenta dicat. tunc tenentur tamen de dolo et lata culpa. ff. e. si ex certo. §. interdum. Si autem commodatum fiat gratia vtriusque scilicet commodantis et commodatarij ut cum comem amicum inuitam[us] et tu curam eius rei suscepisti et ego argentum eius tibi commodavi tenearis de dolo et lata culpa et leui sed non leuissima ff. e. in reb[us]. §. j. Item commodatarij illos casus non prestat quibus resisti non potest ut sunt mortes animalium que sine dolo et culpa eius accidunt. latronum hostiumque incursum. piratarum insidie. naufragium. incendium et homini. Et quod dictum est de latronibus piratis et naufragio verum est si res ad hunc sit alicui commodata ut eam secum p[er]gre ferat. sed si alicui argentum commodavi quod se amicos inuitasse dixit. et ipse secum p[er]gre tulit. de casibus piratarum. latronum et naufragij sustinere. ff. e. in reb[us]. Item si commodatarij in re commodata impensas fecerit retentio locus erit. puta quia equum saluari fecit. vnde ager ad recuperandas expensas maiores intellige. modice enim expense ut cibarij p[er]tinet ad eum. ff. e. in reb[us]. §. p[er]tinet Item si res commodata traditur estimata tunc p[er] estimatorem adicitur gradus. ut si commodatarij tenebat tamen de lata culpa modo tenebit de leui si de leui modo tenebit de leuissima. si de leuissima modo tenebit de casu fortuito. ff. e. si ex decreto. §. commodatum. et §. tunc videndum. h[oc] host. ex. e. c. vno. Item illi qui rebus commodatis aliter videntur quam eas ad utendum ceperunt. si domino nolente hoc faciunt vel etiam si domino inuito se facere credant furtum committunt. si autem si domino volente faciunt vel hoc etiam si non inuito domino hoc facere se credant furtum non committunt. ut insti. de obli. §. ex delict. nas. §. placuit Nota quod tunc furtum non dicitur fieri quando non datur actio furti. fit tamen furtum sicut aliquos. sicut vero alios

nō fit furtū. Aliqui vero sic distinguūt in ca-
su quo credit dño displicere scz q aut rōe dis-
plicet dño. et sic ille furat et furtum fit. Aut
placet ei et tūc iste furatur. nō tamen fit ibi
furtū qz nō drectat ibi res aliena inuito do-
mino qd est de rōe furti. furari vero dicit cō-
tractationē rei aliene. sicut qñqz aliqz men-
tū nō tñ dicit mendaciū.

Ira quātū qd ē de vasis et pōderib⁹ vi-
ciosis sciendū ē et pmo de vasis q q̄ scien-
ter vasa viciosa dmodauerit si sit effusū vinū
vl oleū vl corruptū tenet de effuso l. corru-
pto vt ibidē. sec⁹ ē si ignorat h fecerit. ff.
e. l. penl. et ex. e. i. glo. Circa eū vō q̄ dmo-
dauit pōdera viciosa. sic distiguit host. f. q̄ si
ignorat ea viciosa nulli tene. ff. dmo. i. reb⁹
S; locator ec ignorās tenet. ff. loca. et odu-
s; addes. Si vō sciat et dmodet emptori sciētū
et veditoz decipiat. tūc si dñū n̄ sit trāslatū
tñ emptoz facit furtū et ec dmodās opē ferē
do. et iō dveniri p̄t a veditoze actōe furti et
dditōe furtiua. s; si dñū sit trāslatū et ēptoz
sit soluēdo veditoz ager dtra eum qz sciētū
pl⁹ iusto accepit; si ēptoz n̄ sit soluēdo ager
dtra dmodantē actōe de dolo. Et idē ē in casu
pcedētū si ēptoz nō sit soluēdo. Si at ēptoz
sit decept⁹ q̄ sciētū recipit viciosa n̄ ager. Et
idē ē si vterqz. f. ēptoz et veditoz sciebat. S; si
vterqz ignorabat et veditoz ē deceptus tē
dmodās actōe de dolo. Et idē ē si ēptoz scie-
bat s; nō est soluēdo. Si vō vterqz ignorabat
et ēptoz ē decept⁹ h; dtra dmodantē dtrariā
dmodati p̄ quā ab eo dsequē si qd sua iterit
Et idē ē si emptoz ignorat et veditoz sciat li-
cet em h veditoz teneat nichilomi⁹ et dmo-
dās. Si at dmodet veditoz et ipē sit decept⁹
in nullo casu habz dtra dmodantē actōez de
dolo. cum habeat aliā dtrariā. f. dmodati. Si
vō ēptoz sit decept⁹ h in quo casu supdictū ē
q̄ dtra veditozē h; regressū. agē n̄ p̄t dtra cō-
modantē aliq̄ actōe. s; in q̄ casu regressū nō
h; vt qñ ēptoz et veditoz ignorabāt et dixēnt
q̄ stare illis siue essent eq̄ siue nō et i duob⁹
casib⁹ i qb⁹ dictū ē veditozē teneri si n̄ ē sol-
uēdo tene dmodās actōe de dolo. Et sunt h
vera qñ dictū fuit qb⁹ pōderib⁹ stare et mē
suraret. si at h nō sit dictū sensisse vide d pō-
derib⁹ i regione dsuetis. ff. d emp. et vē. im-
patores. Et si h nō appareat d mimis vi⁹ sen-
sisse. ff. d re. iur. semp. et ex. de cens. ex pre-
Ira. vj. qd ē q̄ actōes nascunt ex h dtra
ctu. Sciendū q̄ due actōes ex eo nascunt
scz directa et dtraria. directa dat dmodati et
ei⁹ heredi dtra dmodatariū et ei⁹ heredē ad
ea q̄ sibi tenet. q̄ etiā patēt ex supdictis. Con-
traria vō dat dmodatario et ei⁹ heredi dtra
dmodantē et ei⁹ heredē ad ea q̄ sibi tenet q̄
silt patent ex supradictis.

De deposito ti. xvij.

Ostea dsiđerandū ē d deposito. Et pziō
qd ē et vñ d. scdo in qb⁹ reb⁹ dstitit.
tercio quō h; fieri. q̄rto in qb⁹ tenet
depositari⁹ deponētū. quinto de actōe depositi
Circa pziū sciendū q̄ depositū ē qd alicui

sustodiendū ē traditū. Nam rei depōsite custo-
dia et a deponēte sperat et depositario ex to-
to dmittit. Et hinc ē q̄ dē depositū q̄si deoz-
sum scz a deponēte positū. vt ostenda totū fi-
dei depositarij esse dmissū quātū. f. p̄net ad
custodiā. Et in hoc q̄ dicit sustodiendū p̄z q̄
rei depōsite sicut et dmodate possessionē do-
miniū et p̄petatē retinē. ff. e. licz. q̄ rei Qñqz
tñ dominiū rei depōsite transit in depositarij
dñiū. et tñ agit depositū. vt cū apud te de-
pono aliqd̄ eoz q̄ sūt in nūo pōdere et mēsu-
ra. et dūcio tecū in h vt inde reddas mibi vl
tñ eiusdē generis qd obtines siue illd̄ exp̄sse
dueniā siue tacite videar dvenire vt cū aliqd̄
ex p̄dictis apd te depono nō sigtuz nec clau-
sum. si em sigtū vl clausum depono videoz te
p̄hibere ne vtaris eo nisi in dtrariū agat. vt
ff. e. luci⁹. et. l. diē. q̄ pecuniā.

Ira scdm sciendū q̄ depositū dstitit in re-
bus mobilib⁹ et se mouētib⁹. et in reb⁹
q̄ nō sūt depositarij. Vñ nō rem meaz apud
me deponis qz neqz dmodatū neqz depositū
neqz p̄cariū neqz dductō tenet in re mea p̄a
nisi re meā ab eo quē scio eā possidere ipetē
p̄cario vl dductōe vl alio silt mō. vt. ff. e. q̄
rem. Casualiter aut deponit res immobilē cū
res de qua habet q̄stio sequestrat. i. apud se
questrū deponit res immobilē. cū his dvenit
bñ. ex. e. bona fides.

Ira terciū sciendū q̄ deposituz solet fieri
p̄ cyrogphū vl cū cyrogpho. hmoi vero
cyrogphū solet diuidi et vna ps dat depo-
sitario. altera vō remanet deponētū vt iuctur
ra p̄iū p̄batio fiat. sed hec p̄batio nec est iu-
ris nec de iure. qz nō credit p̄uate scripture
nisi subscriptōz hēat triū testiū fide dignoz.
vt. ff. q̄ po. in pig. ha. scripturas.

Ira q̄rtū scz in quib⁹ tenet depositari⁹
deponētū est sciendū q̄ natura depositi ē
vt res depōsita reddat. hō em de iure natura
li est vt di. j. ius naturale. reddat in quā de-
ponētū. Eallit aut in q̄tuoz casib⁹. p̄rim⁹ ē
cū quis gladiū deponit et furēs reperit. xxiij.
q. ij. nequis. scdus cū depones fuerit depoz-
tatus. bona em ei⁹ in publicū deferunt. ter-
cius est cū fur deponit et reperit. si repetitio
veri dñi cū furis repetitōe cōcurrit qz tūc po-
tior est causa dñi. si tñ furē reperat d; sibi re-
stitui s; m azo. et bñ. ex. e. bona. Vñ actio de-
positi dat furi nō aut furti. ff. de furt. itaqz
quartus cū fur apud illū deponit a quo surti-
pit vl p̄prietariū. ff. e. bona fides. Debz autē
res dposita reddi nō deteriorata alias actōe
depositi p̄t agi. cū em deterior reddi p̄t dici
dolo malo reddita esse qd intellige si sit dete-
riorata vicio depositarij. secus est si vicio rei
vel casu fortuito. ff. e. l. j. et ex. e. bona fides
i glo. Quid si res apud ecclesiā ponit qd fie-
ri videt cū in thesaurariā vel sacristiā infer-
nūquid ecclesia de ea tenebit si amittat. h; q̄
sic si sit illata p̄nub⁹ plato et caplo qz tūc
vide dmodata ecclesie nō p̄sone em. sicut di-
cit nauta et caupo de rebus inuectis et illa-
tis teneri. vt. ff. nauta. cau. stabn. l. j. q. vlt.

Secus est si placus et capitulum non sine presentibus
tunc enim non ecclesia sed persona que rem recipit obli-
gatur. bene tamen tenetur ecclesia de re illa si in eius
utilitate fuisset ouersa que tunc teneretur ecclesia.
Et si apud eam vel aliquam eius personam non fuisset
deposita. ff. e. c. j. in tex. et glo. Quid si de-
positarius reddat depositum alieno ignozanter
liberat. ff. e. l. j. §. si rem. Non enim tenetur tunc
nisi cedere actio deponenti contra illum cui reddi-
dit. ff. de peculio. qd. debe. §. sec. e. de debitoz
re que non libera soluedo flos procuratori licet cre-
dat eum procuratorem. et h. i. o. que depositarius tene-
tur de dolo. et i. o. sufficit que cedat actio depon-
nenti. Est et obligatus in specie imo cum possidere
desinit illam specie sine fraude liberat. §. debitoz
e. obligat in genere. i. o. soluendo alij non libera-
ff. ad le. fal. noie. §. i. o. et. ff. de. v. ob. si ex le-
gati. hec ho. ex. de iureiur. eam te. Quid si plu-
res deposuerunt nunquam reddet alteri eorum si pe-
tet. ff. q. sic. si h. i. deponedo sit actum alias p-
pre tamen que et duo heredes p- pre agunt. ff. e. l. j.
§. si pecuniaz. Si autem duo deponant hoc pacto que
non reddat vni sine altero hoc seruari dicitur. Vn si
reddat vni neuter agere potest. si depositarius ne-
gat se reddidisse nec reddere cogit alicui. que non
illi cui reddidit. que non tenetur sine alio reddere
h. ho. Sed nunquam depositarius tenetur in hoc casu
deponenti si res deposita perijt. ff. res deposti-
ta aut perijt dolo culpa depositarij. aut casu
fortuito si dolo tenetur. est autem dolo studiosa ma-
chinator. ff. de dolo. l. j. vt cum depositarius late-
ter signat furi vbi res deposita sit vt eam tollat
et secum diuidat Tenetur autem de dolo intem que si e-
de dolo oueriat ne oueniat. tal. ouentio non valet
que e. contra bonos mores. ff. e. l. j. §. si oueniat.
Si vero perijt culpa depositarij aut culpa lata
aut leui aut leuissima Est autem culpa lata si res p-
posuisti in archa. et re deposita reliquisti in banco
et h. opat. dolo. ff. man. fideiussoz. psumit enim
dolo si curam eam non habuisti de depositis qua habuisti
de tuis bona fides e. abesse psumit. i. §. m. gof.
dolo adesse psumit si rebz tuis saluis depositas
amifisti ex. e. bona fides. Lewis at culpa e. si re
deposita in archa posuisti et eam clausisti. §. cla-
ue incaute dimifisti. si enim perijt culpa lata. te-
netur sic de dolo que h. psumit. dolo sic dicitur e.
et sufficit h. psumptio ad odennatorem h. m. bñ. Si
vero perijt culpa leui et leuissima tenetur in plibz
caibus. primo si deposito se obtulit que sibi de-
poni peccij. vt ex. e. c. ij. Secdo si aliqd p custo-
dia recepit. et tunc si recepit pecuniaz age. tra
eum actioe ex oducto. Si vero spem vel opas age.
actioe pscriptis vbis vt. ff. e. l. j. §. si qz seru-
z. si p pactum in se culpa leue et leuissima rece-
pit vt in d. l. §. si oueniat. q. rto si moza in resti-
tuendo fecit. ff. e. si i. alea. §. vl. c. quito si res ca-
sui apud eam fuit deposita scz vt vteret. ea. ff. e.
l. ij. §. si pecunia. cum his ouenit bñ. ex. e. c. ij.
Si vero perijt casu fortuito non tenetur que casus for-
tuiti nequeunt puideri. Tenetur tamen e. tunc in plu-
ribz casibus. primo si pactum de eo interuenit.
vt ex. e. c. ij. ff. e. l. ij. §. sepe. ita tamen que omis casus
specificet in pacto h. m. bñ. §. de hoc plenius

in pcedenti titulo pnotatum est. Secdo si moza in
restituendo pcessit casu vt que candelam ardentem
in camera plena palea dimifisti. et obura do-
m. in qua liber erat depositus. vel si rem de-
positam p nunciu incertu remisisti. Tercio si do-
lus casum pcessit vt si alijs rem depositam ven-
didit. et eam postea redemit. vt hret eam in causa
depositi. etiam si sine dolo eius perijt tenetur qua
semel omifisse dolum sufficit. ff. e. l. j. §. si re. Si
tamen pnia ductus eam redimat et i. p. p. rto statu ha-
beat vicium purgat. ff. de usufruc. l. se. §. Item
labeo. Et idem e. h. m. gof. si dolum non in alienam
do sed in vtendo omittat. vt. ff. de con. fur. q.
furtu. q. rto scdm aliquos scz h. m. gof. si apud a-
liquem tamen gratia eius res deposita fuit. ff. e. l.
j. §. q. sepe alij contra. In pdictis casibus tenetur
depositarius. etiam si res apud deponentem simili-
mo pensset. sufficit ei que res potuit non p. ff.
de le. j. cum res. §. vl. hec gof. et bñ. ex. e. c. ij.
et host. Itē nota que i. deposita repetitio non
habet locum o. pensatio in toto nec deductio in
p. vt ex. e. c. ij. §. sane. Vbi e. notat que depo-
siti cum deposito non o. pensat. §. q. primo de po. e.
primo recipit. C. e. l. vl. Non h. z. etiam locum p. ter
expensas retentio h. m. gof. §. accur. d. rtrariuz
scz in casu qui depositarius fecit expensas rto rei
deposite petere eum p. eas a deponente. ff. e. a.
ctioe ei. Nec doli exceptio. ff. e. l. penl. Vn de
positarij non p. t. excipe contra deponentem de po. si
cum repetentē d. dolo. dices repetis dolo. que fe-
cisti mihi pactum que vsqz ad meam mortem non repe-
teres. depositum enim quicumque repeti p. etiam si cum
pacto depositum fuerit vt post mortem deposita-
rij repetat. poterit enim deponens mutata volun-
tate repetere. ff. e. l. j. §. vl. nisi apud seqstru
res deposita fuerit que repeti non poterit nisi lege
seqestratois impleta. Nec e. ibi locum habet
exceptio spoliatois h. m. aliquos. Alij dicunt ve-
rius que bene habet locum exceptio talis saltem
in modum recouentiois que fauorabilior videtur que
actio depositi licet illa sit bone fidei h. bñ. ex.
de o. co. c. ij. et ho. Nota insup. p. deposita-
rius vtendo re deposita omittit furtum si sic ex-
p. esse phibitum ne ea v. t. ff. e. si stichus. ali-
ter non omittit d. m. o. h. putat d. m. pmissurum.
etiam si hoc m. m. p. b. abiliter putet. ff. de furis
qui rem. Comittit e. furtum si depositum ca. inter-
cipiendi abscondent. ff. de furis. l. j. Ad h.
etiam nota que ea que rebus depositis accedunt de-
posita non sunt vt si homo vestitus deponat. ves-
tis non est deposita sed ho. vel si equus cum ca-
pistro deponat. solus equus est depositus. ff. e.
l. j. §. ea que depositis. vbi attendendum scdm
accur. que si quis dicat sic depono equum cum ca-
pistro tunc deponit non tamen equum sed et capi-
strum Si vero dicat depono equum qui e. capistra-
tus non deponit capistrum tene. tamen de custodia
eius ille apud quem deponit equus. aliter de-
positum age. tra eum non tamen vt p. deposito sed vt
p. accessio deposito. ar. ff. d. mo. siue certo
§. vsqz adeo. r. c. Reperit autem depositum quicum
que placuerit deponenti non obstare aliq. pacto
vt dictum est supra. ex. e. bona. in tex. et glo.
Ira quintum quod est de actioe de po. si

sciendū q̄ hec actio datur deponenti. hoc tñ fallit i casib⁹ supradictis. dar̄ ec̄ h̄ actio dñō et om̄is deponēas. ff. e. l. j. **D**atur etiā furti et p̄dōm̄ deponenti non obstante suo delictō ut etiā dictū est supra. Agūt em̄ ex suo cōtractu. ff. e. si p̄dō. sed furti nō p̄nt agere nec d̄sequūt̄ actōz ex suo scelere. ff. de fur. **D**atur aut̄ h̄ actō d̄tra depositariū vl̄ eius heredē ex dolo defuncti et multomagis ex suo. ff. d̄ ac. et obli. ex depositi. Et tenet̄ heres ec̄ de p̄cio rei ignozanter vendite. ff. e. l. j. ij. et. iij. **A**d q̄ vero et inq̄tū h̄ actio det̄ p̄z ex supradictis. Est aut̄ h̄ actio bone fidei. insti. de acc. §. actō nū. Est etiā famosa et int̄m̄ ut heres suo noie damnatus fiat infamis. C. e. q̄ depositum.

De feudis ti. xvij.

Quoniam consideradu e de feudo. Et p̄cio dicendū ē quid sit feudū et vñ d̄z̄ quōt et q̄ sūt d̄ntie feudi. 1. q̄ res p̄nt infeudari. 2. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 3. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 4. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 5. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 6. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 7. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 8. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 9. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 10. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 11. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 12. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 13. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 14. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 15. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 16. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 17. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 18. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 19. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 20. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 21. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 22. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 23. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 24. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 25. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 26. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 27. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 28. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 29. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 30. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 31. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 32. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 33. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 34. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 35. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 36. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 37. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 38. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 39. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 40. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 41. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 42. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 43. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 44. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 45. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 46. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 47. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 48. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 49. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 50. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 51. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 52. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 53. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 54. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 55. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 56. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 57. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 58. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 59. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 60. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 61. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 62. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 63. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 64. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 65. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 66. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 67. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 68. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 69. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 70. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 71. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 72. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 73. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 74. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 75. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 76. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 77. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 78. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 79. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 80. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 81. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 82. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 83. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 84. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 85. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 86. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 87. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 88. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 89. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 90. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 91. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 92. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 93. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 94. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 95. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 96. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 97. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 98. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 99. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari. 100. q̄to q̄ p̄sona p̄nt infeudari.

feudum q̄

cauerna

et p̄ d̄m̄ manz d̄m̄ / capitulum 23

Quoniam scdm̄ sciendū q̄ feudoz ali⁹ est pater num̄ scz qd̄ a d̄m̄i patre ē acq̄situz aliud maternū qd̄ ē p̄ m̄rez acq̄sitū. 1. ali⁹ nouū qd̄ scz de nouo ē acq̄sitū. Nō est aut̄ feudū nouū scz qd̄ iterato d̄ferē. ex. e. ex p̄te. Vñ aliud ē ifeudare qd̄ nō licet. ali⁹ re ifeudare. qd̄ licz. Itēz fm̄ guil. duz. duplex ē homagiū scz ligiū et n̄ ligiū. ligiū est illd̄ qd̄ fit impatozi vl̄ regi nul lius alteri⁹ fidelitate salua. Et dicit̄ ligiū q̄i ligatm̄ vl̄ q̄i legalitatus d̄ctm̄. Nō ligiū ē i⁹ qd̄ fit alijs salua fidelitate impatozis l̄ r̄gis. **E**quit̄ videre de 3o scz q̄ res p̄nt infeudari. **C**irca qd̄ sciendū q̄ res q̄ p̄hibent̄ aliena

ri nō p̄nt in feudū d̄cedi vt i titulo p̄ quos si at iuestitura. Nā in d̄cessiōe feudi fit alienatō factē vālis d̄m̄ij. Vñ fm̄ gōf. res feudales. i. q̄ in feudū dari d̄sueuerūt p̄nt i feudū d̄cedi q̄ vero feudales nō sūt feudari nō p̄nt nisi i quatuor casib⁹. **P**rim⁹ ē si feudatari⁹ moriat̄ et feudū ad ecciam reuertat̄. tūc em̄ p̄lat⁹ p̄t i⁹ feudū alteri dare. nō obstante iuramēto qd̄ fecit de nō infeudādo de nouo. ex. e. ex p̄te. **S**econd⁹ est si vasallus feudū ecclie alienauit. et p̄pter hoc illud p̄didit. tūc em̄ p̄lat⁹ p̄t illd̄ dare filio alienātis vel a⁹ d̄ sanguineo sine licētia pape vt ibidē. **T**erci⁹ ē si vasall⁹ ecclie feudū alienauit q̄ ecclia facile r̄cupare n̄ potest. tūc em̄ p̄lat⁹ dare p̄t i⁹ alicui layco q̄ ip̄z recuperet et ab ecclia recognoscat. **Q**uart⁹ ē si p̄lat⁹ aliq̄s aliquib⁹ p̄pter obsequiū sibi ab eis p̄stitū d̄cessit d̄ licētia pape terzā aliquaz sub certa mēsurā in feudū. et illa terzā postea sub illa mēsurā fuerit inuēta deficere. tūc em̄ successor mēsurā illā poterit integre. ex. d̄ do na. p̄ tuas. **E**x p̄dictis p̄z et habet̄ p̄ iuramentū de nō feudādo de nouo nō extēdit̄ ad feuda antiqua. s̄z tñ ad illa q̄ nunq̄ fuerūt i feudum data. Itē null⁹ debz cogi p̄ sp̄ualib⁹ homagia facere. hoc ē est simonia. ex. de simo. ex diligenti. **V**erz at decime in feudū possint d̄cedi require infra titulo de decimis. **A**d videndū etiā que res infeudari p̄nt valent ea q̄ dicta sunt imediate post d̄scriptōz feudi.

Equit̄ videre de q̄to scz quis p̄nt infeudari. **C**irca qd̄ sciendū q̄ archiep̄us. ep̄s. abbas et p̄positus si d̄suetudo fuerit. feudū d̄cedere p̄nt. **A**tem marchiones. duces et valuosores. vt in li. de feu. i. titu. j. Itē m̄iores et m̄i mi vt i eod̄ li. ti. d̄ natura feudi. Et h̄ est verz si habent legitime suorū bonorū adm̄stratōez qui em̄ rōe qualibet p̄hibet̄ aliqd̄ de bonis suis alienare. nec iuestiturā feudi p̄t facere. **N**ota tñ q̄ qñ fit iuestitura p̄ m̄iore. aut fit de beneficio veteri. et tunc valet. aut de nouo et tunc non valet.

Equit̄ videre de quito scz q̄s p̄nt infeudari. **S**i vñ sciendū q̄ circa h̄ nō distinguit̄. Nā et seruus infeudari p̄t nisi ignozantia p̄tendat̄ vt q̄ liber putabat̄. et hoc est verz si fit talis qui seruire de feudo possit. Igit̄ mu⁹ surdus claudus vel alias imp̄fectus. clerici ec̄ et omnes religiosi feudū accipe non p̄nt imo si habent perdunt. vt in auc. an mu⁹. **P**otest etiāz m̄ior. i. impubes infeudari. nō faciet tñ fidelitatem anteq̄ venerit ad pubertatē. et si eā añ fecerit non tenet̄ quia fidelitas illa vt dictū est supra. fit p̄ iuramentū quod firmamentum nō habet ab impuberib⁹ factū. vt ti. si de feudo d̄trouersia fuerit. **P**otest etiā femie cōcedi feudum. et dicit̄ feudum femieum vt in ti. de beneficio femie. **P**otest aut̄ infeudatō etiāz p̄ nuncium vel p̄curatorem a p̄te qualibz exp̄diri vt in ti. p̄ quos fiat iuestitura.

Equit̄ videre d̄ sexto scz quō d̄cessio siue institutio feudi fiat. **C**irca qd̄ sciendū qd̄ fit p̄ honore d̄m̄i et amore vasalli et p̄ iuestituraz. vt in ti. quib⁹ m̄ois potest feudū d̄stitui

... d̄m̄i ... p̄nt ... d̄cedi ...

Est autem inuestitura proprie possessionis rei traditio. In proprie vero est alicuius corpori loco possessionis in manibus positio ut quoniam dominus vasallo porrigit bastam vel aliquid simile dicens se facere inuestituram. ut in titulo quod est inuestitura. Debet autem inuestitura coram testibus fieri. non quidem quod sine testibus vel instrumento non valeret. sed ut veritas probari possit si oporteret. Et siquidem dominus inuestituram faciat de beneficio nouo. tunc si pariter. id est. vasallos habet coram tribus vel saltem duobus ex illis eam facere tenetur. Si vero non habet pares sufficit quod faciat eam coram alijs idoneis testibus. Si vero inuestiat de veteri beneficio coram quibuscumque testibus idoneis siue paribus siue alijs hoc facere potest ut in titulo quod testis sunt necesse est. Si vero clericus faciat inuestituram et de rebus proprijs tunc idem debet seruari quod in inuestitura laici. Si vero faciat de rebus ecclesie testes adhiberi possunt indifferenter pares et extranei secundum hostem. **F**acta vero inuestitura debet vasallo domino sacramentum fidelitatis prestare. cuius autem sacramentum secundum diuersas curias varias consuetudines ordinatur. Et quidem in summa rolandina talis ordo traditur scilicet quod vasallo promittit domino et corporali iurat ad sancta dei euangelia decetero sibi et fidelibus suis esse fidelis vasallus ipsumque et heredes suos. res. iura. et honores eorum. pro posse fideliter conseruare et nullatenus aliquid quod in detrimentum piculum sine damnum persone vel personarum rerum iurium et honorum sui suorumque heredu[m] uerit possit pro se vel pro alio tractare vel modo alio machinari imo si quos hoc vel eorum aliquid tractare vel procurare senserit quicquid poterit ei indicare. Et quod sibi de fide et credentia ab eodem depositum fuerit secretum tenebit. et personam res iura et honores contra quoscumque exceptis imperio romano et his quibus debito fidelitatis ipsumque prius astrictum erat tueri et totis viribus adiuuare. Et generaliter veram et puram fidelitatem sibi suisque heredibus reddere ac pro oia impetrari. His vero sic factis teneat dominus vasallum inducere in vacuam possessionem. ut in titulo quod sit inuestitura. Mortuo autem domino vasallo vel eius herede domino vel eius successorem infra annum et diem honorifice debet audire et inuestituram petere et fidelitatem promittere. dominus vero in continentem debet inuestituram facere et fidelitatis sacramentum recipere. quod si non fecerit vasallo non debet obesse ex quo inuestituram sic debuit postulauit. quoniam si dominus ultra annum et diem hoc facere differret proprietate priuari dicitur sic etiam si vasallo ultra annum et diem inuestituram petere differret beneficio dicitur priuari. articulo quod licet dominus proprietate priuetur et in titulo si de feudo dicitur uersa fuerit. quod domino committitur. Ex predictis patet secundum hostem quod licet vasallo generatur iuret quod in omnibus causis iuuabit dominum. et contra quolibet non tamen iuuabit eum contra dominum antiquiore nisi sit excorcatum vel a rege bannitum. quod inter vasallo est a sacramento fidelitatis absolutum. Nec etiam iuuabit eum contra impium vel papam. ex de iureiur. uenietur. **A**lias vasallo dicitur iuuare dominum contra omnes homines etiam contra fratres vel filium. **S**ciendum autem quod unus potest esse vasallo plurius. ex de primi. cum capella.

in nullum potest esse homo ligatus diuersorum dominorum. sed bene homo non ligatus pro diuersis feudi quos tenet a diuersis. **C**eterum de su. ne. p. gradi. Est autem homo ligatus alicuius quod est homo eius iurisdictioni subiectus quo ad personam et quo ad alia bona sua que habet ab alio in feudum dum eo ei ipso quod persona sua ei potest subicitur ut ipsi bona sua subiecisse ar. ff. de adop. si pater. **N**on vero non ligatus alicuius est quod non est eius iurisdictioni subiectus nisi in partem feudum se extendit. Si igitur sit aliquis homo non ligatus duorum dominorum contra se inuicem bellantum inuuet illum personam cui primo fecit homagium et alterum inuuet secundum vires sui feudi pro alio substitutum habet quilibet. **Q**uid si vasallo minorum plures filios reliquit. **R**espondeo hoc quod omnes facient fidelitatem et feudum habent indiuisum. si vero ad unum eorum ex diuisione peruenit ille solus iurabit. **A**d hoc nota quod pactum commissorium ita est in feudis sicut in pignoriibus prohibetur puta si pactum fuit quod si pignus infra certam diem non redimatur creditoribus in feudum detur. non valet ut dicitur in li. de feudis. **Q**uid autem sit pactum commissorium. vide supra in de pignoriibus ar. vi. circa fi. **S**ed nunquam vasallus sequitur dominum ad exercitum sub superioribus domini vel suis. **R**espondeo quilibet. quod sumptibus proprijs si pingue feudum habet. si vero modicum sequitur superioribus domini. ff. de ope. li. suo victu. hoc tamen magis pendet ex predictis. **N**unquam vasallo tenetur sequi dominum ultra mare. **Q**uidam dicunt quod sic si antecessores domini consueuerunt pugnare cum barbaris ut rex francie. instar pignori quod consuetas opas indicere potest liberti. ff. de pig. ac. vniuersorum. rex tamen tenetur sibi prouidere de expensis in toto in parte arbitrio boni viri considerata quantitate feudi. Si vero non consueuerunt non tenetur. **H**abere quilibet. **E**sto quod aliquis episcopus habeat aliquam villam in feudum a rege et de illa baronem infeudat. et rex pro ea emat eam a barone. nunquam rex faciet homagium ecclesie. **Q**uidam dicunt quod non tenetur sed faciat quandam operatorem dicens episcopo. tu tenebaris mihi homagium facere pro tali villa. et talis baro in cuius locum successi tenebaris illud facere tibi. non sis liberatus ab homagii prestatore ar. ff. si pater heres. pe. l. j. §. p. post. c. **A**lij dicunt quod debet homagium sibi inuicem facere ut sic sibi inuicem seruiant bona fide ar. ff. si certum pe. ar. qui in p. uincia. **H**abere quilibet. **N**unquam filius vasalli mei est vasallus meus. **Q**uid homagium potest fieri propter tria. primo propter emendam iniurie illate. et tunc filius hominis mei non est meus quod filius non portabit iniquitatem patris. **N**am si propter delictum patris filius non potest bona multum debet perdere statum persone. ar. in autem. ut nulli in. §. ult. **S**ecundo propter bona ut cum quis mihi subicit bona sua et a me recipit in feudum illa et tunc quod videtur mihi ea tradidisse si filius a bonis patris abstineret voluerit homo meus non erit. **T**ercio propter tunc personam ut cum quis principaliter se facit hominem meum ut a me defendat. et tunc persona filij erit homagium astricta. pater ei filium impuberem sub domini potestate constituitur potest §. et pro commo sequens sub domini potestate. ff. de tutel. l. j. **H**abere quilibet. **Q**uid de vasallo vasalli mei. nunquam est vasallus meus. **Q**uid non. **N**am libertus liberti mei non est libertus meus. ff. de v. ob. na. socij. **S**ciendum

lyon. apud W. 3. p. 11

aut qd sic dno fide seruare tenet vasallus sic et
vasallo dno et sic vasallus si no sicut fidelita-
te dno feudo pdit sic et dno si no sicut fidez
vasallo dno pmaat qd i eo habuit et ad supi-
ore feudu trahit vt i ti. queadmod feudu amittit
hec jo. xxiij. q. vlt. ex dilecti. Et idē vult host.
in summa. Potest tñ vasallus feudū inuito dno
retinere. et tñc nō tenet dno seruire. In memo-
ria tñ antiqum dñij nō debet eū offēdere vt in
eodē li. de feudis. **¶** Nota tñ qd sic inuit ex-
de excessi. pla. graue. et in glo. bñ. ibidē cū dē
q ppter fidelitatem nō seruata ad dñm amittat
feudū. Intelligit p sententiā sup h lata nō ipō
iure. s' r et eduerso. si dñs aliter se habeat cir-
ca subditū q debeat vt q subiecto ipō iure nō
debeat ei obedientiam denegare vt inuit di.
xco. esto subiectus. agat g° p supiozes. ar. xj.
.q. ij. si eps. et idē vult ho. **¶** In quibusdā tñ
caibus pdit ipō iure vt si feudū sit alienatum
s'm jmo. e. e. sup. c. ij. **¶** Ad hoc nota qd dno
indigēt d3 vasallus alimeta p̄stare. ff. de libe-
agnosc. necare. In sup nota s'm hosti. in summa
.e. a. qd vasallus seruire debet s'm qd ouentuz
est et feudi natura req̄rit s'm diuersaz osuetu-
dies regionū et ipis deficientib9 vt iure scri-
pto. Vñ in feudo an omnia seruāda sunt pacta
quib9 deficientib9 osuetudo regionis d3 ispi-
ci. qua deficiente iure scripto poterit vt.

Sequit̄ videre de septio scz ad quos feudū
iure successiois pueniat. Circa qd sciendū
q in feudo nō succedūt ascendentes vt p̄ filio
s3 descendentes. p̄io filius nō filia postea ne-
pos ex filio nō neptis. et sic i infinitū masculi
descendentes ex masculo. His vō deficientib9
p̄mo succedūt fratres et frat̄ p̄mortuoz. si
lij deinde agnati vltiores et sic i infinitū. vt
in ti. de natura successiois feudi. c. j. Dicit tñ
hosti. qd de osuetudie imperij nō succedit nisi
filius q descendit. imo feudū ad imperium red-
it et sic i alemania p pares iudicari vidit. Qd
aut dictū est q i feudo filius patri succedit. i-
telligit de filio naturali et legitimo. Ab inito
em nō succedit adoptiu9. nec natural l natul
ante desponsatōz nisi postea fact9 sit legitim9
vt in ti. si de feudo de rouersia sit. q. adoptiu9
et. c. naturalis. h etiā vult ho. ex. q. si. l. c.
.i. Non succedit ec natus de scda vxore mori-
gmatica lege accepta. dicit aut lex mozigma-
tica qñ aliqs habens liberos de prima vxore
ea mortua duc scdaz tali pacto q nec ipa nec
filij eius succedāt nec d bonis patris habēt
nisi q̄tum tpe sp̄salioz accepit. et talis i fū-
do nō accedit. imo nec etiā in p̄prietate extan-
tib9 liberis vxoris prime. vt in eadē. l. ti. de
filij natis de m̄imonio. c. quidā hñs filium.
Quod aut dictū est supra q deficientib9 ma-
sculis ex masculo descendētib9 succedūt p̄io
fratres est itelligēdū de feudo acq̄sito ab an-
tiquo. i. ab eo q fuit pater dñis tot9 agnatio-
nis. aliter sec9 est. si em aliqs fuerit de nouo
beneficio inuestit9. eo sine masculo legitimo
defuncto nō succedit frater ei9 vel filius fr̄s
in feudo sed ad dñm reuertet. vt i ti. de natu-
rali successioe feudi. Vñ ec duob9 fr̄ibus inue-

*Remo qd fuit
sedus qd fuit*

sp̄m h

*si dicitur
fuit*

litis vno sine ple defūcto. nō succedit ei al-
ter in feudo. imo pars ei9 ad dñm redit. nisi
ex ea lege inuestitū fuissent ut sibi iuicē succe-
deret9 el nisi illud de dñi pecunia a vasallo es-
missent dno osentiēte. qz alias venditō nō te-
neret. vel nisi fuisset acq̄siti p vtriusqz fratris
seruiciū. puta sil fuerūt in exercitu regis ho-
stas debellādo. **¶** scdm host. vt in ti. q feudo da-
re pnt. q. cū vero. **¶** Qd vero dictū est s q filia
vel ples ex ea descendens nō succedit in feudo
fallit in duob9 caibus. vnus ē si sit feudū fe-
mineū vel femie ocessum. tñc em deficientib9
masculis ad femias p̄nebit. vt in ti. de bene-
ficio femie. Sedus est si sit tali pacto acq̄si-
tū vt scz deficientib9 masculis ad femias de-
uoluat9 qd fuit actū est seruandū vt in ti. de
successioe feu. q. filia. **¶** Nūquid filius p̄ fe-
dū retinere repudiata hereditate patris ad h9
vt nō teneat soluere debitū ei9. Respōd3 ho.
in summa q non s3 aut totū debet repudiare
aut totū retinere. nisi dñs eum tanq̄ de nouo
beneficio inuestiat agnatis osentiētib9. quia
tñc illud bene retinebit sine aliquo onere be-
reditario. secus aut est si agnati nō osentiant
qz sibi ipis pnt feudū retinere repudiata here-
ditate sine aliquo onere hereditario. Vt in cō-
suetudie friderici de feudo. an agnat9 vel filius
defunct9 retinere possit repudiata hereditate
feudū. c. si d̄igerit. **¶** Quid si diuerse osuetu-
dines de feudis inueniunt9 in diuersis locis.
Respondet ibidē hosti. q saluis legibus impi-
alibus q d̄inent9 in osuetudine friderici feudi
natura et causa s'm diuersas regionū osuetu-
dines est diuersimode termināda. Et osuetudi-
ne deficiente in aliqua regione seruandū ē
ad aliaz r̄gionū osuetudines. Et si nec illa ap-
pareat osuetudie vel lege scripta sine calūnia
vt pnt. Ad hac nota q si vasallus sine herede
masculo deccdat et feudū ad dñm redeat. aut
deccdit post augustū et an chalendas marcij.
et tñc omes anni fructus pendētes p̄inet ad
dñm. Aut post chalēdas marcij vsqz ad augu-
stum et tñc fructus ad heredes masculi perti-
nent. vt in ti. lex regni h̄ fime. c. si vasallus.
¶ Itē si vasall9 fecerat in feudo aliqd edificiu-
um vel illd pecunia sua meliorauerit. et postea
sine liberis decesserit heredes inde pnt aufer-
re illud edificiu nisi dñs soluat melioratōnis
p̄cium vt in. c. p̄dicto. In sup nota q ducatus
marchionat9 comitat9 nō diuiditur. sed feu-
dum diuidi p̄tata tamē q p vno feudo vasal-
lus plures dños nō cogatur habere. vt in cō-
suetudine friderici. hac edictali.

Sequit̄ vidē d octauo scz qbus ex cāis feu-
dum amittit. Circa qd sciendum q amitti-
tur. xxiij. modis. p̄imus si vasallus fiat mut9
si tamē feudū sit magnū. et ille non possit sine
feudo sustentari tantū sibi debet de feudo re-
linqui q inde possit sustentari. vt in ti. quibus
mo. feu. amitt. q. vlt. Et hoc debet intelligi de
feudo nouo. sed feudū paternū retinebit totū
surdus. mut9 et claudus. **¶** si fiat cleric9 vel
religiosus vt in ti. qui arma bellica deposuit
3 **¶** si ipe nō petat post mortē dñi ab ei9 herede

infra diem et annu inuestiturā. vñ si heres va-
 falli infra diē et annū nō petat inuestiturā. et h̄
 est verū si sit maior. xiiij. anis. secus est si sit i-
 pubes. Impubes vero debz eā petere infra annū
 et mēsem vt i. ti. quo tpe miles inuestiturā pe-
 tere debeat. c. i. Et hec vera sunt qñ dolose o-
 milit. sec⁹ ē si ex iusta cā vt ppter inimicitias
 capitales l̄ absentia iustā. q̄rto si monit⁹ nō
 velit iurare fidelitatē dño inuestiturā pollicē-
 ti. Quito si ifeudauit feudū talē q̄ illud deser-
 uit et non p̄t. vel si infeudauit illd̄ alia lege q̄
 ip̄e habet. puta habuit i se et i suis heredib⁹
 masculis. et ip̄e infeudauit sibi i se et i suis he-
 redib⁹ masculis et femis sil. p̄t tñ feudū dare
 vasallus alij in feudū debitis circūstācijs ob-
 seruatis si sit feudū paternū. vt in ti. de feudis
 aliter si clientul⁹. Sexto si felonā. i. fraudē i
 dñm omisit extra tenorē iuramentū fidelitatis.
 vt si dñm relinq̄t in bello cāpestri nō mortuus
 nec ad mortē vulnerat⁹. Septimo si cū vxore l̄
 cū concubina dñi concubuit vel turpiter lusit. vñ
 si cū filia vel vxore filij vel nepte ex filio. vel
 cū sorore dñi in domo dñi concubuit. vt in ti. q̄
 h⁹ modis feudū amittit. §. ij. Octaueso si occidit
 fratrem p̄p̄riū vel filiū fratris vt ip̄e solus ha-
 beat totā hereditatē. In quo cāu si feudū sit pa-
 ternū p̄dit i. d. tñ redit ad suos feudatarios nō
 ad dñm vt ibidē. §. vlt. Exponit autē bñ. hoc de
 fratre dñi. ex. e. c. ij. in fi. glo. §. male. §. m. ho-
 et accur. Nono si alienauit feudū l̄ ei⁹ p̄t
 nisi iuret q̄ hoc ignorāter fecerit. Nullo titū
 lo vasallo licet feudū vel aliquā p̄tem ei⁹ vñ
 dere impignozare vñ quocunq̄ modo aliena-
 re l̄ etiā in dotē dare. nisi maiori dño p̄mittē-
 te ad quē feudū spectat. Et si secus fiat irritus
 est. nulla p̄scriptōne impediēte. et ps aliena-
 ta redit ad dñm vt in d̄stitutiōe frederici hac e-
 dictali. Et silr nec idem trāferre p̄t feudū in
 aliū sine dñi assensu vt ibidē. Non p̄hibet tñ
 feudū paternū alienari inter agnatos cū poi-
 us refutatio q̄ alienatio videatur vt ibidem
 Docet etiā irrequisito dño feudū paternū ad
 vitam vasalli in dotem dari. ex. e. c. ij. in glo.
 Vtrum autē feudū possit p̄ aima ecclesie da-
 ri. require. infra ti. de immunitate. ec. circa fi.
 tñ bñ. notat. ex. e. ex pte. q̄ si vasallus alienet
 totum feudū vel maiorem p̄tem p̄dit feudum
 cum dñs a quolibet possessore possit illud re-
 uocare. si vero minorem ei⁹ p̄t det i libello
 vel obliget pignori dūmodo remaneat in ser-
 uitiō dñi non p̄dit ppter hoc feudū. vt in li.
 feudo. q̄b⁹ mojs amittit⁹ feudū. l. ij. c. x. si ne-
 gauit feudū l̄ p̄tem eius. c. xj. si dñm accusa-
 nerit vel cōtra eum testimoniū tulerit vel ad-
 uocauerit vel p̄curator fuit in actōne ciuili l̄
 criminali et ppter plures alias cās ingrati-
 tudinis que numerant⁹ in li. feu. si tñ p̄sequatur
 iniuriā suā p̄t dñz accusare. c. xij. si i dicta pub-
 lica expeditiōne vocatus ad dñm non venit.
 nec alium p̄ se misit vñ dimidium redditū feu-
 di vnius anni dño nō ministravit. vt in d̄stitu-
 tiōne hac edictali. c. xij. si tantū delinquat q̄
 feudū p̄dere debeat tūc em̄ ppter ei⁹ delictū
 filij sui p̄dunt feudū. vide⁹ tñ q̄ i⁹ p̄dere n̄ de

beat si patri nō fuerit q̄stio mota ar. ex. de do-
 na. c. fi. Gof. aut allegat ad hoc p̄ et d̄tra. et
 tandē dicit q̄ recurrendū est ad d̄suetudines et
 d̄stitutiōnes feudoꝝ. c. xiiij. si n̄ fecerit obler-
 uari que circa cardinaliū inclusionē in electō-
 ne pape sunt statuta. vt in li. vj. de ele. c. vbi
 zē. Decioquitō si filiū suū ad satisfaciendū do-
 mino nō induxerit. si em̄ filius vasalli offen-
 derit dñm pater requisitus a dño inducat fili-
 um ad satisfaciendū vel separet a se filiū ali-
 ter feudo p̄riet⁹. si vero pater eum ad satisfaci-
 endum inducat et ip̄e d̄temnat. patre mor-
 tuo ei in feudo nō succedat nisi prius satisfaci-
 at vt in d̄stitutiōne hac edictali. l. j. Decio
 sexto. si suū vasallū nō induxerit ad satisfaci-
 endum dño. si em̄ vasallus de suo feudo vasallū
 aliū habeat. et ille alius vasall⁹ vasalli dñm
 dñi sui offenderit. nisi fecerit hoc p̄ seruitio
 dñi p̄p̄riū. quē sine fraude p̄p̄riū habuit feudo
 p̄riet⁹. et ad dñm a quo illud habuit reuertē-
 tur nisi ab eo requisitus parat⁹ fuerit satisfaci-
 re maiori dño quē lesit. Et silr nisi dñs vasalli
 requisit⁹ a suo dño requisierit eū qui illū dñm
 suū offendit vt satisfaciāt illo feudo p̄riet⁹
 vt ibidē. Decio septimo si dñs ifeudauerit suū al-
 lodniū et postea illd̄ d̄tulerit alicui ecclie vel
 p̄ oblationē vel p̄ aliquē d̄tractū tūc vasall⁹
 nō p̄t illud retinere nisi p̄ grām ip̄m ab ecclia
 recipiat tanq̄ nouū. p̄t tñ tūc vasallus agere
 ad interesse d̄tra dñm vel vt det sibi feudū vñ
 eque beuū. vt in ti. de pace iuramento firmāda
 .l. vnica. §. p̄t. Decio octaueso. si p̄lat⁹ ecclie
 vasallus alicui⁹ principis. d̄tra dñm feloniaz
 d̄mittit. ecclia feudū p̄dit dum ille p̄lat⁹
 viuat. sed postea recupat illud scz cū ille obie-
 rit. vt in titulo si clericus vel ep̄us. h. ho. bñ.
 etiā plura ex p̄dictis poit. ex. e. c. ij. Quid si
 vasallus d̄mittat crimē lese maiestatis contra
 principem ppter qd̄ publicant⁹ oia bona sua.
 nūquid ad principē p̄uenient bona feudalia.
 R̄ndet guil. dur. q̄ ius i re qd̄ op̄tebat va-
 fallo scz vale dñm p̄ueniet ad principē scz di-
 rectū dñm apud imediātū dñm remanebit
 qz vero nō decet principē p̄ feudo seruire nec
 p̄ se nec p̄ substitutū princeps p̄ciū recipiat p̄
 estimatōe vñ dñij. dñs immediat⁹ recipiat
 p̄tem aliam p̄cij p̄ directo dño. ff. de lega. ij.
 qui solidū. §. j. fiscus em̄ p̄t vendere rem quaz
 cū alio habet d̄munē restituēdo alteri p̄ rata
 p̄cij. C. de cōmuni rez alienatōne. l. ij. li. x.
 Equitur videre de nono scz corā quo que-
 stio feudi debet ventilari. Circa qd̄ nota.
 q̄ aut agit de feudo possessorio aut petitorio.
 si possessorio tunc corā ordinario vel delega-
 to debet. cā tractari. ex. de fo. d̄pe. ex pte. h.
 In multis tamen locis domin⁹ agnoscat d̄ feu-
 do siue agatur de possessione siue de p̄prietate
 s̄m gof. et ho. Sed bñ. intelligit dictū. c. de
 p̄sonis miserabilibus qz loquit⁹ de vidua que
 feudo fuit spoliata imo coram ordinario vel
 delegato erit tractanda quia ep̄i dicunt⁹ cōs̄
 uatores viduarū et miserabilium p̄sonarū. di.
 lxxvij. c. j. et. c. iij. et. xxij. q. v. Administrato-
 res. Si petitorio sic est distinguēdū. si ei q̄stio

9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

ceptos iuramenti. Modus autem quo tollitur obligatio civilis et remanet naturalis est per sine absolutio vel si obligatus civiliter et naturaliter et contra te fuit actus in iudicio et fuisti per sine absolutio sublata est obligatio civilis ita ut per exceptio rei iudicate non sortatur effectum. remanet tamen naturalis ut in iudicio. Res enim iudicata cum sit de iure civili potest tolli ea que sunt iuris civilis non autem ea que sunt iuris naturalis.

Sequitur videre de 3o scilicet quis tenet et potest solvere. circa quod sciendum est quod tenet et potest solvere obligatus vel heres eius in que obligationis actio transit si tamen sit opus minus et maior. xxv. a. nis si ei pupillus sit debitor alterius et velit solvere creditori. si talia det in quibus alienandis decretum exigit. debet in eis solvendis adhiberi tutoris auctoritas et decretum. alio solutio ipso iure non tenet. Et quod est solutum si extat a minori potest vendicari si tamen assumpsit id creditum liberat minor factio creditoris. ut in iudicio. quibus alie. li. §. ult. Si vero pupillus det ea in quibus alienandis decretum non exigit tenet solutio facta ab eo cum tutoris auctoritate vel a solo tutore. Si autem adultus est debitor et non habeat curatorem et ipse solvat solutio tenet. et ipse solvens liberatur sine quod solutum est servari possit siue non possit. Si vero habeat curatorem et ipse solvat solutio tenet ipso iure. licet in his omnibus etiam quando solutio ipso iure tenet adhuc restat ei beneficium restitutionis in integrum si doceat se solvendo lesum. quod beneficium peruenit si iuravit. Sunt autem que solvuntur tenentur qui tamen non sunt obligati ut tutores et curatores et omnes legitimam administrationem habentes ff. de adm. tu. quoniam §. sic aut. Item quilibet persona legitima per debitorem solvere potest. et solvendo ignorantem liberat etiam iuratum ut in iudicio. qui. mod. tol. ob. i. rursus. Item quilibet legitima persona potest solvere creditori invito nomine debitoris si spes vel quantitas erat in obligatione. secus est si factum ut ff. e. inter. Item non potest si tutor sit debitor pupilli sui solvere debet ei nec debet expectare quousque conveniat per iudicem et quod solvit debet admistrare cum alia substantia pupilli. Et econverso si pupillus sit debitor tutoris quod tutor fuit creditore patris pupilli. potest a pupillo exigere et sibi ipsi solvere dummodo sit pecunia pupilli de qua possit sibi solvere. Sciendum autem quod filius tenet solvere debita patris si est heres et si non sit non tenet per patrem nisi in causa primipularum. C. de primipu. cu. ex sola. li. xij. Si autem est heres autem institutus heres in certis rebus et sic non tenet solvere debita patris quod qui in certis rebus instituitur loco legatarii habet. C. de he. i. si. quoniam. Tut. vlt. in omnibus et tunc aut fecit inventarium aut non. si fecit. sic non tenet solvere nec quantum hereditatis vires se extendunt. C. de iudeli. l. sancimus. si non fecit. tunc in iudicio potest non tenet solvere nisi quantum hereditatis vires se extendunt. sed in iudicio fori tenet solvere omnia debita ex contractu vel quasi. debita vero descendunt a ex maleficio siue delicto vel quasi. non tenet solvere nisi quantum ad eum pervenit vel nisi lis cum defuncto fuerit contestata. C. de delict. de. iud.

.l. vna. Nota tñ q in duob⁹ caibus nō dat
actio cōtra heredē nisi q̄tum ad ip̄m puenit.
vnus ē qñ aliq̄s agit cōtra mensore male renū
ciante. vt si aliq̄s fuit mihi cōdemnatus ad .x.
iugera solueda. et ip̄e soluit min⁹ q̄ .x. et ido
deposui querelā corā iudice et ido iudex misit
mensore q̄ renūciauit sibi. q̄ .x. iugera tradita
essent mihi et ppter h⁹ ille fuit absolut⁹. actio
mihi dat⁹ cōtra mensore s; nō cōtra ei⁹ heredē ni
si quātum ad eū puenit. ff. si men. fal. mo. di.
si duob⁹. §. vlt. Scd̄s ē cā q̄s agit cōtra aliq̄e
actōi e tributoria q̄ nō dat⁹ cōtra heredē n̄ quā
tum ad eū puenit. ff. d̄ tribu. ac illd̄. §. j. Scd̄z
aut canones heres tenet⁹ ex delicto defuncti
ex. de sepul. c. vl. et de rap. in l. rteris. Vnde
nota q̄ quilibet heres siue fili⁹ siue extraneus
tenet⁹ soluere oia debita defuncti siue ex cōtra
ctū vel q̄i. siue ex delicto vel q̄si. h̄ nich. et bñ
ex. e. c. j. et d̄ sepul. c. vl. Et siquidē tñ sit vn⁹
heres ille tenet⁹ insolidū si vero sint heredes
ples q̄libet tene⁹ p ea pte p qua heres existit
Nisi forte in duob⁹ caib⁹ vnus est qñ res fur
tiua tota puenit ad vnū ille tenet⁹ restituere
totā. ff. d̄ mo. l. iij. §. heres. hec gōf. Scd̄s est
si ante restitutōz rei furue alter hered⁹ fiat nō
soluedo ar. ex. de vsur. cū tu. et. c. tua i glo.
Itez si filius ex cōtractu patris iussu ei⁹ mutuo
pecuniā accipit nō tenet⁹ eam soluere credi
tori nisi sit heres patris. C. qd̄ cū eo q̄ in alie
na p̄tate est. ex cōtractu. h̄ est vez. h̄m glo. si
accipit vt nunci⁹ et mister. Non solū aut prin
cipalis debitor et ei⁹ heres soluere tenentur
s; ec̄ in defectū horū fideiussoz et ei⁹ heredes
ff. de fideius. potest. §. j. Debet aut p̄lat⁹ solue
re debita sui p̄decessoris p ecclesie vtilitate cō
tracta. ex. e. c. j. aliter cōtractus ess; inualidus
.x. q. ij. hoc ius et refundi p̄ in itegrū restitui
tōem ex. de resti. in inte. re q̄siuit. p̄lat⁹ em̄ q̄si
sui p̄decessoris heres esse videt⁹. di. xl. c. j. h̄m
em̄ inno. eccia l̄ ciuitas nūq̄ obligat⁹ n̄ sit vsū
in vtilitate ei⁹. ff. si cē. pe. ciuitas. Quid de
illo qui soluere tenet⁹ nō tamē p̄t qz nō h̄z vn̄
soluat. h̄z q̄ talis tenet⁹ vel d̄uenitur. aut ex
maleficio. aut ex cōtractu. si ex maleficio tūc si
nō est soluedo punire p̄t et verberari. vt nota
tur. xij. q. vj. si res. Nec eius pena est p̄cio re
dimēda. j. q. ij. debem⁹. Et exquo talis penam
corpale sustinuit p̄ debito nō tenet⁹ soluere.
imo liberat⁹. qz p̄ eodē nō debet bis iudicari
vt in. c. si res. Si aut d̄ueniat⁹ ex cōtractu n̄ est
corpale puniend⁹. s; sufficit qz cedat boīs
C. q̄ bo. ce. po. l. vlt. tñ si postea venerit ad p̄i
guozē fortunā. vt ex. e. odard⁹. tenet⁹ solue
re s; nō totū. s; q̄tum p̄t habita rōe ne egeat.
insti. de ac. §. j. Tamē in iudicō aie totū restitui
et etiā si nihil r̄maneat sibi qz nō dimittit⁹ pec
catū nisi ablatū restituat⁹ vt in. c. si res. h̄ bñ.
et host. ex. de homi. sic dignū et jo. di. lxxvj.
nō satis. et. ix. q. vj. c. j. Ad hoc nota q̄ qñ
iudex dubitat v̄z quis totū vel p̄tez soluere
possit si ferat sententiā excoicatis cōtra nō sol
uentē tenet. Sed si cert⁹ esset qz nihil soluere
possit. vel si bonis cessisset nō teneret vel si te
neret qd̄ est tucius dicere iniusta ess; et iste sñ

difficultate absolui deberet. et tene tur iudex
ad interesse. hec bñ. ex. e. odard⁹. Inanis ei ē
actio quā inopia debitoris excludit. ex. de re
sti. spo. olim. j. Nota etiā qz soluedo nemo itel
ligit⁹ esse. nisi q̄ p̄t insolidū soluere. ff. de ver
sig. soluedo. Quid si mihi p̄mittas pecuniā
quam mutuari tibi soluere certo loco et non
soluas in isto loco. h̄z teneris mihi quātū in
tererat mea fuisse solutū in illo loco. et ido p̄
officiū iudicis ad interesse cōdemnabens mihi
qz abstulisti mihi vtilitatē loci. et ita i hoc te
nec; tibi. hec em̄ actio vtilitatē d̄inet v̄rius.
qz scz actōis et rei. ff. de eo qd̄ cer. lo. l. ij. Et
dicit⁹ h̄ actio certi cōditio. Qñ em̄ petit⁹ princi
pale debitū principali actōne. puta ex testimo
nio vel certi cōditione tūc debet interesse peti
officio iudicis et h̄ in cōtractib⁹ stricti iuris s;
in cōtractibus bone fidei. vt in emp̄tib⁹ et lo
catōibus. et huiōi. si p̄misisti mihi soluere cer
to loco venit interesse iure actōnis h̄ bñ. ex. d̄
offi. dele. p. et. g. Et idē videt⁹ dicendū de eo
q̄ nō soluit in termino p̄fixo. Sed nunq̄d dies
solois a debitore poterit p̄ueniri. h̄z aut dies
solois est adiect⁹ in fauore debitoris. et tunc
debitor p̄t illū p̄uenire qz plus soluit q̄ añ tē
pus soluit. insti. de ac. plus aut. Aut in fauo
rem creditoris et tūc nō p̄t p̄uenire. ff. de au.
et ar. le. eū q̄. hec jo. de d̄se. di. j. solent. s; re
petere nō p̄t quis añ terminū pecuniāz debita
z ex. de pl⁹ pe. c. vno. Hoc tñ fallit. p̄cio i mar
to ad inopiā vergente. de quo re q̄re circa fi
ti. de matrimonio. Scd̄o in debitore fugiente.
ff. q̄ in frau. cre. ait p̄toz. §. si debitorē. Tercō
in debitore suspecto qz p̄t cogi dare cautōem
ff. q̄ sa. da. co. si fideiussoz. §. si. h̄ ho. ex. d̄ pl⁹
pe. c. vno. Quid si aliq̄ bona d̄uia habet et
vn⁹ eoz cōtrahit es alienū et postea diuidant
nūquid ambo debita soluet. R̄ndet guil. dur.
qz aut es alienū fuit cōtractū ab oibus et tunc
omēs soluet. aut ab vno tñ et tūc aut est cōtra
ctum occasione oim bonoz et i d̄uem vtilita
tem et p̄fectū versum. et sic soluet⁹ de oibus
bonis si cōtrahēs h̄ pbauerit. ff. de ne. ge. pō
ponius. j. Aut nō est in d̄uem vtilitate versuz
vel nō p̄bat qz sit et sic tñ cōtrahēs soluet. ff.
de re. iu. nō debet alteri. Nota qz si debitor
sit scriptus et debitor velit p̄bare p̄ testes sine
scriptura sol em̄ oportz qz ip̄e p̄bet p. v. testes
rogatos. et isti p̄nt testificari p̄ soloe quā de
bitoz facere voluit. vel p̄ solone facta ip̄i cre
ditori. vel p̄ d̄fessione creditoris. iij. q. ix. si n̄
debitum. Et h̄m jo. omēs illi testes rogati di
cuntur qui rogati sunt a iudice licet ad aliud
venerit. ff. de testamē. heredes. Si vero debi
tum sit cancellatū liberat⁹ debitor nisi cōtrari
um p̄bet creditor. ff. de p̄batō. si cyrogphū.
Equit⁹ videre de q̄rto scz cui sit soluendū
circa qd̄ sciendū qz soluendū est creditori
vel eius successori cui d̄petit actio obligatōis
firamē sit compos mentis et maior. xvj. ānis.
In mioribus aut sic distingue. cū creditor tu⁹
est pupill⁹ et ip̄i soli soluis ip̄o iure nō tenet
solō nec es liberat⁹. imo si pupill⁹ pecuniāz
nō habeat saluā potest itez petere qd̄ soluisi

Si vero pecuniā habeat saluam liberat quidē
 nō ipō iure s; p remediū exceptōis. q; si itez
 petat amouebit exceptōe doli mali. Si vō sci
 uas pupillo cū sui tutoris aucte tenet solutio
 et liberatus es ipō iure. si tñ ipē pupill⁹ pecu
 niā cōsumpserit aut vi vel furto amiserit repe
 tet itez p beneficiū restitutōis in integrū. Si
 aut ei soluas auctoritate iudicis vel eo volēte
 deponas iussu iudicis pecuniā apud edem sa
 cram ne ipē pupill⁹ pdat eaz ipō iure solō te
 net. et restitutōis beneficiū cessat. etiam si tu
 toris auctas interueniat. De adolefcētib⁹
 aut sic distingue scz q; adolefcēs aut habz cu
 ratozē aut nō. si nō sic ei soluedo liberaris ipō
 iure. Procurabis tñ p ipē iuret moze minor⁹
 ne alias p̄dita pecunia restituat^r in integrū. Si
 aut habet aut in solutioe interuenit auctas cu
 ratozis aut nō. si sic solutio tenet et liberaris
 ipō iure. licet ipē adolefcens p̄dita pecunia re
 stituat^r in integrū qua restitutōe priuabitur si
 iurauit. Si vero nō interueit. solō nō tenet. et
 ideo nō es liberat⁹ nec da^r ei restitutō ipō iu
 re nō valente qd actū est. Item solui p̄t tutori
 vel curatori minoris et tenet solutio ipō iure
 licet miozi restitutō det^r. Itē in stipulatōe ad
 iecta quicūq; sit ille etiā nolēte creditoze nisi
 p̄cio cū eo litē crester^r vel nisi status adiecti
 mutet^r in additionē deteriorē ff. e. si q̄s stipula
 t⁹. Itē seruo creditozis ff. e. si q̄s seruo. Item si
 soluo creditozi creditozis mei liberoz. nisi for
 te interesse creditozis mei nō fuissz solutū ff.
 de ne. ge. liber hō. Et h est vey si quātitas de
 bet^r. secus est si factū. ff. e. inter arūfices. hoc
 host. Itē si aliquis mādauit vt ticio solua. de
 mū p̄hibeat euz recipe si p̄hibitoz ignoro sol
 uendo ticio liberoz. si aut scio nō liberoz. ff. e.
 si quis stipulat⁹. Item si inuito et ignozāte cre
 ditore alteri soluat^r nō liberat^r debitoz. C. e. i
 nuito nisi ille alter essz soci⁹. ff. de pac. si vnus
 vel pcurator cui⁹ mandatū ignozet^r esse reuo
 catū. ff. e. vey. c. utiq; aut volūtate credito
 ris soluat^r liberat^r. C. e. nihil pcuratorz vero
 licis nō soluit^r. ff. e. h iure. Itē qui soluit p̄di
 go non liberat^r puta q; soluit luxurioso vt det
 meretrici. ff. de anu. l. eum q; regat^r Quid si
 debeo tibi centum libras et dūe cogit me sibi
 soluere illas centū nūqd poteris a me petere
 illā pecuniā. Respōdet guil. p̄ aut tua bona e
 rant obligata dūni ex cōtractu aut nō ex cōtra
 ctu. si ex cōtractu iure retinet. et n̄ potes a me
 petere. si vero nō ex cōtractu. aut fuerūt publi
 cata p̄pter delictū et sic sum liberat⁹. nec te
 neoz tibi in aliquo. aut fuerūt alicui data p̄
 ter vtilitatē publicam vel p̄pter statutū ciuita
 tis scz p̄ stipendiarijs militib⁹ et huiōi et tūc
 teneoz tibi ff. d rei vendi. Itē si verberatū. §. j.
 Equit^r videre de quito scz qd et quātū est
 soluendū. Circa qd sciendū q; soluendūz
 est illō qd est in obligatōe scz res vel quātū
 ab obligato debita si tñ sit res corpālis q; in
 corpālia nō recipiūt solōem vel traditōz. ff. d
 acq. re. do. seruus. §. incorpales. nō ergo ali
 ud est soluendū nisi qd erat in obligatōe q; a
 aliud p̄ alio solui nō p̄t nisi creditoze cōfenciē

te. vt insti. §. mo. tol. ob. §. j. Aliqn tñ cogitur
 aliud p̄ alio accipe vt in eccia debitrice. Et i
 eo q; d; aurū cū in ei⁹ substātia n̄ repit^r aurū.
 Et i eo q; d; seruū cui⁹ vult soluere p̄ciū q; dic
 euz suū esse agnatū vt C. d sacrosan. ec. h ius.
 et C. e. auct. nisi debitoz. et ff. de le. j. si dom⁹
 §. in pecunia. Itē in noxali actōne. ff. de re. iu
 di. miles. §. j. et. ij. Sed qualis moneta dabi
 tur in solutioe. h solutō fieri debz ad illā mo
 netā que curzebat tpe cōtract⁹. e. de censu. c.
 pl. h glo. e. de iureiur. olim. Nota s; m ho
 q; in moneta tria requirūt scz pond⁹. materia
 et forma. vñ repbat^r si deficiat in materia vel
 pondere vel forma debita vt q; nō est tal for
 me q; curzat et recipiat^r vñ creditoz mutuās p̄
 uideat p̄ in instrumēto ponat^r qd sibi debet^r
 pecuniā eiusdē materie valoris et ponderis et i
 eod cursu. S; qd si mercator d h sibi n̄ puid
 rit et dñs terze cursum mutuate pecunie p̄hibe
 at. et sic diminuta sit libra in duob⁹ vel trib⁹
 solidis cui⁹ erit damnū. Rñd; host. e. de iure
 iu. veniēs q; moneta aut repzobat^r e. cā iusta
 scz q; diminuta est in valore et tūc damnū erit
 debitozis et nō creditozis. ff. e. creditoz. Aut
 ex cā iniusta scz q; dñs vult cōsequi lucz. et tē
 aut debitoz fuit cōsciūs fraudis vel culpe aut
 nō. si sic erit suū damnū. ff. si certū pe. p̄ nihil
 si nō. sufficit q; debitoz pecuniā in eodē pon
 dere et valore quo ad pondus reddat licet sit
 diminuta quo ad cursū. nisi aliud dictū sit vt
 ibidē. l. ij. Quid si alieni nūmū mscio vel in
 uento dño sunt soluti. Respōd; azo. q; si discer
 ni possunt ab alijs manent ei⁹ cui⁹ fuerūt. et
 eos vendicare p̄t. Si vero nō p̄nt quia sunt mi
 xti cū alijs sunt ei⁹ qui accepit. nec p̄t eos do
 min⁹ vendicare sed ei cōpetit actio furti in dā
 tem ff. e. si alieni. Nota e. q; qñ quis tenet^r
 ad alterz duoz. sub alternatōe liberat^r qd vo
 luerit p̄stando. insti. de here. insti. §. si plures
 hoc aut fallit primo in legatis. e. in fideicō
 missarijs libertatib⁹. q; quidē duo si relinquan
 tur sub diuersis cōditionib⁹ et incertis nouissi
 me parcendū est ff. de cō. et demō. sub diuer
 sis. et. l. p̄ fidei cōmissū. 3° qñ duo tenent^r mso
 lidum sub alternatione ad aliqua. tūc em cre
 ditoreis est electio ff. de cōdi. inde. plane. q̄rto
 in legatis in genere vt cū testator habēs duas
 conchas legat concham sine determinatōe. tūc
 em electio est legatarij. ff. de le. j. qui duas. h
 bar. vel brocardicis. et guil. e. de testa. indi
 cante. Sed bñ. e. de resp. inter ceteras lo
 quens de p̄dicto. q̄rto cāu dicit q; heres habz
 optōem nisi sit in mora. quia tunc ad legatari
 um optio p̄neret. Quid si quis soluit ampli
 us suo creditozi q; debuit. h cū q; indebitū
 soluit. aut soluit sciēter aut ignozanter si sciē
 ter aut sponte. et sic nō potest repetere. q; vi
 detur donasse. ff. de cōdi. inde. l. ij. Aut coact⁹
 p̄ metu iuramenti. et sic p̄t repetere. vt si quis
 iurauerit vsuras soluere debet soluere et post
 ea repetere. e. de iureiur. debitozes in glo. et
 ter. Si vero soluit ignozāter. aut p̄ ignozantiā
 iur et sic nō p̄t repetere aut facti et tunc aut p̄
 ignozantiā p̄babilem et sic p̄t repetere. vt si

Ly...
Summa
moneta...

is cui successit satisfecerat de debito quia qui
successit in locū alteri⁹ habz iustā ignorantie
cām. aut min⁹ p̄babilē sic nō p̄t repetere. C.
ad le. fal. erroz. ¶ Nota insup ad maiore eui
dentiā q̄ in iure civili aliqd dicit^r indebitum
multip^r. vno mō dicit^r indebitū iure tm̄ civili
qd̄ tamen est debitū iure naturali. vt id̄ qd̄ p̄t
retineri p̄ legē fal. Et sil^r si puus vel pupill⁹
p̄mittat tenet^r naturaliter nō civiliter Et qui
soluit indebitū tale p̄ ignorantia facti p̄t illd̄
repetere. vt si legatū de quo falcidia detrahe
re potui integre solui credens hereditatez ad
oia sufficere tenet^r legatari⁹ restituere. Si āc
p̄ ignorantia iuris sic nō repetit^r. C. ad le. fal.
erroz. nisi solua^r a p̄sona p̄uilegiata scz a mi
lite rustico. minore vel muliere. ff. de p̄bac.
cū de indebito. Similiter si aliqs post p̄scriptū
onē opletam p̄misit se soluturū scienter tenet^r
sed si ignorāter nō tenet^r. ff. si quis cauci. h̄ et
si. hec guil. Scdo dicit^r aliqd indebitum iure
naturali tantū. sed debitū iure civili vt p̄ in
strumētū si tenebar tibi in aliqua pecunie quā
titate. fecisti aut̄ mihi pactū de nō petēdo vel
iurasti nō petere soluta est obligatō naturalis
remanet tm̄ civilis. vñ si p̄solui repetere possū
Tercio dicit^r aliqd indebitū iure civili et na
turali simul. vt si tibi tenebar in aliqua pecu
nia p̄ instrū et fecisti mihi pactū de nō peten
do. vñ iurasti nō petere et reddidisti instrū so
luta est obligatō naturalis p̄ pactū vel iuram
tum. et civilis p̄ instrumētū redditōz. Et h̄ in
cāu p̄ quācunqz ignorantia soluat repetet h̄ si
sciens soluat nō repetet qz donasse vide^r. ff. d̄
ddi. inde. l. j. Quarto dicit^r aliqd indebitū p̄
exceptōem. qd̄ tm̄ est debitū iure naturali vel
civilis. vel etiā vtroqz. hec aut̄ exceptō aut̄ est
temporalis aut̄ p̄petua aut̄ introducta ad hūā
dum iuris rigorem. Si ergo sit aliqd indebitū
p̄ exceptōem temporalem et soluat^r repeti nō p̄t
vt si p̄misi aliqd dare cuz moriar. si dederō añ
repetere nō possū. ff. de ddi. inde. nā si cū mo
riar. Si vero sit indebitū p̄ exceptōz p̄petuam
.i. generalē. aut̄ g^o illa est fauorabilis et si so
luta est p̄ errozē indebitū. potest repeti vt cō
tingit in vellepano. qz p̄pter fauorē mulierz
qz nō fide iubeat est statutū. Aut̄ est odiosa vt
si filiūsfailias cōtra macedonianū muerū acce
pit et p̄familias soluerit nō repetit^r. macedo
nianū em̄ in creditoris odiū datur. imo si in
debitū p̄ ip̄z p̄ ignorantia siue iuris siue facti
soluat^r nō repetit^r Si aut̄ exceptō sit dubia pu
ta p̄misi tibi centū libras si veniret d̄ aspa na
nis mea. hec em̄ exceptō est dubia an sit tpa
lis vel p̄petua. qz si nauis veniat fuit tempal
si nunq̄ venerit p̄petua. sic p̄cedit^r ac si esset
p̄petua et fauorabilis vnde indebitū solutum
repetit^r. et de his trib⁹ mēbris habetur. ff. de
ddi. inde. p̄ exceptōz. Si vero sit exceptō intro
ducta ad seruandū rigore iuris. vt exceptō rei
iudicate. tūc indebitū si scienter soluat^r nō re
petit^r. vt ibidē. h̄ bñ. ex. e. is qui. et de p̄cur.
in nostra. ¶ Nota itez qz indebitū solutum non
repetit^r in sex casib⁹. p̄rio qñ soluit^r ex cā iudi
cati. vt p̄tme dictū est. Scdo qñ debitor cre

ditorei detulit iuramentū et ille falso iurauit
ip̄z tm̄ esse obligatū insti. de ac. f. itez siqs po
stulauerit. Tercio qñ cā transactōis soluit. C.
de ddi. inde. l. ij. Quarto qñ soluit^r ex cā q̄ cre
scit p̄ inficiatōz vt actio legis acquirie q̄ dat^r
in simplū cōtra d̄ficientē et in duplū cōtra negā
tem. vt si occidisti ail vicini tui. ff. ad le. acq.
vñ neraci⁹. f. hec actio. Quito qñ soluit^r ex pi
etate. ff. de ddi. inde. cū is. f. plē. Sexto qñ a
liquis scienter soluit. C. de ddi. inde. indebitū
h̄ tm̄ h̄m canones fallit i v̄sura q̄ indebite solu
ta repeat^r. ex. de iureiu. debitozes. hec accur.
C. de ddi. inde. l. j. vñuersus. Iudicat et iurat
transacta negat pietas scit. Quid si sup mai
ori quāitate q̄ sibi debeat^r fecerit q̄s scienter
et dolose a debitore sibi caueri. h̄ndet bñ. ex.
de plus pe. c. vno et guil. qz si talem penitue
rit fraudis et d̄fiteat^r veritate ante litē d̄resta
tam debitū nō p̄dit. sed puniet^r in expēsis q̄s
reus fecit. Si vero p̄sistit in crimē et tandē d̄
adiecta falsa quāitate d̄uincat^r in toto debi
to puniet^r. nisi in duobus cāibus. vñ⁹ ē qñ cre
ditor d̄uictus trāsigit cū debitore sup pena et
sup doloitate illa imo siqs est dolo inductus
ad trāsigendū de illa doloitate nō p̄t accipe
re de dolo p̄uis d̄missō in extorquēda cautōe
h̄ de dolo p̄nā. Scdus ē qñ p̄uis extortā do
lo cautōem debitor d̄fiteat^r se totū debere. C.
e. l. j. Quid si quis bis creditor pecuniaz sol
uat qz nesciat se primo soluisse et post recoz
det^r. h̄ indebitū p̄t repetē. h̄ ip̄e tenet^r p̄ba
re qz soluta sit indebite vbi creditor negat so
lutōz factam sibi fuisse. et tūc si p̄babit^r sibi
solutio facta. oportet qz creditor p̄bet qz illa
pecunia sibi fuerit debita. ex. e. is q̄. h̄ intelli
git^r de p̄sonis nō p̄uilegiatis. Secus ē i p̄ri
uilegiatis vel de pupillo siue minore. mulie
re milite rustico. simplicitate gaudente. Isti ei
nō tenent^r p̄bare indebitā fuisse h̄ qui recipit
p̄bare debet debitā fuisse. ff. de p̄ba. cū de i
debito. f. si aut̄. hec bñ. Nota qz qui p̄rio ne
gauerit pecuniam numeratā et postea de h̄ d̄ui
ctus fuerit p̄ponere nō p̄t exceptōz solōis in
pecuniam mendacij. C. de nō nume. pe. auēt. q̄
p̄p̄iam. Itē neqz delicat⁹ debitor nec onero
sus creditor a iudice audiat^r. ff. de pig. ac. si
seruus. Et quidem h̄m glo. delicatus debitor
est qui nec vnū vult soluere nūmum. sed one
rosus creditor est qui sibi vult solui vsqz ad q̄
d̄rantem vltimū.

Equitur videre de sexto scz de effectu so
lutōis. est aut̄ effect⁹ solōis d̄mō legi
time fiat eo modo quo dictū est supra vt tolla
tur om̄is obligatō quecūqz sit illa tam p̄nca
palis q̄ fideiussozia. vt insti. qui. mo. tol. ob.
in principio. Ad hoc autem vt tollatur om̄is
obligatio. oportet vt solutio plene et integre
fiat. et tunc fit liberatio p̄o illa solū Sz qd̄
si plures debitozes erāt insolidū obligati. et
vn⁹ p̄ se p̄tem virilem soluit et creditor admi
sit. h̄ p̄ hoc obligatō eoz insolidū tollit^r et al
ter p̄ altero postea n̄ exigit^r aut̄ d̄uenit^r. h̄ q̄libz
eoz tm̄ p̄ se et p̄re virili exceptōne opposita

pacti taciti. nisi dictū sit in contrariū. ut. C. de
pac. si creditore. Itē qñ plures aliqd pmitit
aut pmitit pecūiam et tūc quilibz liberatur
soluendo ptem suā. ff. de odi. inde. cū duo aut
spēm. et tūc nō liberat. ff. de v. ob. l. ij. Et
factū. et tūc ab omibz impleri debet. ff. de ma
nu. testa. et si ita fuit seruus. hec host. ex. de
pe. dstituitis. Itēz si quis pmitit. xl. libz. i. ali
quo termino sub pēa. x. libz. si soluerit. xxx. li
bz. infra terminū nō dēz exigi pēa nisi p. x. nō
soluitis ex. de pe. suā. Vbi nota s̄m bern. q. 1.
lud qd. pmititur sub pēa aut dstitit in dādo
aut in faciēdo. si in dādo sic in totū pēa dmit
tetur. licet p pte sit satisfactū. ff. de vbo. ob.
stipulacōnū. §. si forte. Ita dicūt om̄s legiste
ppter dñm meū q dixit q opposita doli excep
tione repellē a pena p rata p̄s solute. et ē cū
eo gōf. ti. de peis ar. s̄m eos. ff. de v. obli. l.
ij. §. vlt. et h̄ equitas seruatur i. c. suā. qz non
debz quis cū alteri iactura ditari ut ibidem
dicitur. Si i faciēdo. aut ergo illd qd fieri dēz
est indiuiduū. i. tale qd nō p̄t diuidi i ptes. et
sic in toto pena dmittit si nō fiat. ut si mihi sic
a te seruit dstituta sub certa pena. et dcedas
pluribz heredibz relictis et vn̄ eoz tm̄ me
impediat pena dmittit in totū. ff. de v. obli.
eadē. §. caro. i. p̄cipio. Aut ē diuiduū ut erz
quis stipulat generaliter hōiem v̄ vas qdli
bz et sic p pte tantū dmittit pena in dtrac
tū. et si pcurator sub certa pena pmitit dñm
ratū habiturū sup rē certā. et sunt plures sup
qbus stipulacō rata ē habita si dñs in vno o
trauenerit nō dmittit pena nisi p pte. ff. rez
ra. ha. si pcur. s̄ i iudicijs pena dmittit inso
lidū. excepco tñ doli opponit p pte. ff. si qd
cau. si seruus. In primo tñ cau. i. cū pena d
stit in dādo distinguit gūl. l. q. illd qd dari
debz dat aut ab vno aut a pluribz. si ab vno
tūc si p pte det pena in solidū dmittit ut in
l. stipulacōnū. Si a plibz. tūc pēa p pte dmit
tit et exigi. ff. d. odi. in de. q. duobz. nisi illi
ples loco vni hēantur ut ibidē in. §. cui fun
dus. Item siquid sub pena pmitit et non solu
pena est cōmissa si tamē postea soluo liberor
a pena. ff. de ar. l. vl. hoc est verū s̄m accur.
si soluo añ iudiciū ceptū et añp̄ creditoris in
terit v̄ t. in. l. sicut dies. §. vlti.

De donacōibz inter viuos ti. x.

Einde qz dictū ē supra de v̄dicōe et p
mutacōe in quibz rez dñm trāffer
nō ḡtuito. Nūc dicēdum ē de donacōi
bz in quibz trāfferatur dñm rez ḡtuito. v̄
dendū est ergo. primo qd sit donacō et vñ d
citur. scdo de sp̄ebz donacōis. tercō qz p̄t do
nare. q̄rto cui p̄t donari. q̄nto qd p̄t donari.
sexto. q̄o donacō fiat. septio ad qd donator
teneat. octauo ex quibz cāis donacō reuocet.
Circa primū sciēdum. qz donacō est mera li
beralitas q̄ nullo iure cogēte aliquid dcedit.
ff. e. l. i. et. ij. V̄ s̄m hosti. est rei licite nullo
iure cogēte mera liberalitate facta collacō.
Sola aut obligacō civilis p̄cedēs nō impedit
donacōz. qz illa nō est efficac̄ ad agēduz. v̄

retinēd̄z v̄ dstitueduz. sed natural̄ sic. qz suf
ficit ad dstitueduz. ff. e. h̄ iure. §. vlt. Mera iō
dicit. qz si fit ex necessitate nō est donacō. ff.
de adm̄. legatis. rē legatā Dicitur autēz do
nacio a dono. quasi doni dacio. ff. de dona
ca. moz. senat. §. i.

Ira scdm sciēd qz donacōnū alia est sim
plex alia ob cām. Simplex est illa q̄ ncn
h̄z cām et est irzeuocabilis ita ut nullo casti
donator velit ad se reueri rē donatā. ff. e. l. i
Donacō ob cām est cū iuterponit ut aliquid
fiat v̄ nō fiat. ut est donacō ppter nupcias et
cā mortis et dotis. Sec̄ ē forte de donacōne
sponsalioz s̄m azo. qz ip̄a fit pure et simpli
licet insit d̄dicō tacite p. l. ff. e. h̄ iure. §. vlt.
Item donacō alia ē inter viuos. ut qñ rē quaz
dono malo h̄e illum cui dono qm me. Alia
cā mortis. ut cū rē q̄ dono malo me h̄e q̄ eū
cui dono. s̄ magis ip̄m q̄ heredē meuz. ff. de
do. ca. moz. l. i. Ad p̄sens autē intencō est di
cere de donacōe inter viuos. h̄ aut v̄ dicitur
est debz esse mera. d̄z etiā esse pura nō ficticia
ut. l. donator h̄eat p̄positū trāfferēdi p̄rieta
tem. aliter em̄ dñm trāfire nō p̄t. ff. e. in edi
bus. §. vlt. debz etiā esse simplex. i. sine cām et
irzeuocabilis ut dictū est supra. ideo etiā in
instrum̄tis de donacōibz inter viuos dicitur
donauit pure libere simpliciter et irzeuocabi
liter inter viuos. De donacōe v̄ dotis et de
donacōne ppter nuptias et de donacōe inter
sponsalia habet infra li. viij. ti. de matrimo
nio circa fi. De donacōe aut cām mortis habet
infra ti. sequēti. Item donacōnū alia p̄sonalis
alia realis. si em̄ ep̄s donet rē ecclesiasticā a
licui p̄sone magis esset donacō p̄sonalis q̄ re
alis. x. q. ij. hoc ius. Si vero donet plibz p̄so
nis immediate sibi succedētibz p̄sumit eē rea
lis qz p̄sumit donasse dignitati ex. de dona
cum venissent. Si aut donet ecclesie p̄sumit
eē esse talis. s. real. qz ecclesia nō potest mo
ri. et iste p̄sumit perpetuo donasse. xvj. q. i. c.
fi. hec bern. in. c. cum venissent.

Ira terciū sciēdū qz donare non potest
monachz vel ouersus. di. liij. ablati
nec abbas seruuz ecclesie nisi dent ecclesie
duo serui eiusdē meriti et peculij. xij. q. ij. et
piscopus qui mācipium alias vero eos cū cō
sensu capituli v̄ solus donare potest sed cum
solz donat q̄ntitas dati et d̄suetudo terze di
ligētus debz attendi. Et s̄m hoc donatū est
ratum vel irritum iudicandum. ex. e. ceterum
Dicit autem ibi bern. qz scdm alanum abbas
potest facere donacōnem loquēdo de paupū
erogacōe quā potest facere quilibet p̄latz ec
clesie ita tamē qz non progetur ad munerum
quātitatez ut iunuit in dicto. c. ceterz. ar. di.
lxxxvj. non satis. considerata consuetudine
et facultate ecclesie. ex. de censi. cum aposto
lus. in fi. Vel p̄t etiā dici qz abbas p̄t facere
donacōnez veraz quam potest facere p̄latus
si hoc habet loci consuetudo que dat iurisdic
tionem et liberiozem aditum ex. de his que
fi. a ma. p. ca. nouit. ita tamē qz ecclesia enoz
mter n̄ ḡuet ex. e. fraternitate. Itē donare n̄

Donatio inter vivos

Monachus
Abbas

Adm. 21. 210
f. 10. 10. 10.
f. 10. 10. 10.
f. 10. 10. 10.
f. 10. 10. 10.

notest minor. x. an. nisi maior factus raturum habuerit. ut i. l. vlt. Nec furiosus nec prodigus ff. e. modestus. §. penult. et de cur. fur. l. vlt. Nec ignoras. Nec is cui e alienaco interdita ut qz omisit crimē lese maiestatis vlt e hereticus. C. ad le. iu. ma. l. vlt. et de he. et ma. l. ma. nicheos et ex. d. here. ad abolēdā. In alijs autē cōmimibz donare nō p̄t quis post sententiā se cus est si donet añ. ff. e. post contractū. Nec eē s̄uus nec filius familias nisi hēat peculū ca strēse vlt q̄si vlt nisi habeat liberā admistracō nē peculij p̄fectici. et hoc ip̄m sic specialiter ei dcessuz. vlt nisi sit filius comitis vlt marchio nis l. senatoris. aliter nō quantūcūqz magnus et discretus ex. e. filius familias. Itē si impator donet domū interpretatur eā cū oibz iuribus et penentijs suis esse donatam. C. de bo. va. here. l. si q̄n. li. xj.

Irca. iij. sciendum qd donari p̄t p̄nti et absenti noto et ignoto. ff. e. l. vlt. aico et amice eē meretrici. nisi sit miles ille qui donat amice. qz miles n̄ p̄t donare meretrici. docto ri vel nō docēt. ff. e. affectōis et. C. d. dona. inter vi. et vx. l. iij. p̄fisa. et filiofamilias. Ex nec tñ. C. e. siue emancipato. vxozī at mee donare nō possum. C. de dona. inter vi. et vx. Et dicit hosti. i. sum. ti. d. do. in. vi. et vx. q. qd. quid de donacōe inter virū et vxozem dicitur p̄hibitu. Idē pene itelligas d donacōe inter p̄rem et filiū. Itē si aliquis de curia l. de curi alibz dederit subltānā suam alicui quocūqz mō siue iter viuos siue i vltima volūtate q̄rta ps debet curie. Excipiunt autē loca pia quibz p̄t dare totū ita qd curia n̄ detrahz q̄rtaz. xxiij. q. viij. quāuis etiam.

Irca q̄ntū sciendū qd i^o et solū illd p̄t dari qd p̄t i dñium alteri^o trāsferri. ff. e. i. edi b. §. vlt. Itē nō p̄t a p̄lato dari nisi cū d̄sensu capituli ex. e. pastoral nisi res modica. ut supradictū est de abbate p̄ter q̄nquagesimā et ceterā ad ecclesiā d̄struēdā vlt d̄struētā ampliadam. ut ex. de his q̄ fiūt a p̄la. pastoralis alias n̄ p̄t fieri ab eo p̄petua donacō nisi forte moderata s̄m d̄suetudinē patrie vlt nisi cā elemosine siue ex̄neis siue p̄p̄quis ex. de test. ad hoc i. fi. et. c. relatū. Vlt nisi ex cā de d̄silio pape vlt maioris ptis sui capli. ex. e. p. tuas. e. c. pastoralis. Cōsuetudo etiā general tenz qd p̄lati sui cōpotes pecuniam equos fructus et res se mouētes et mobiles donāt p̄ libito volūtatis. Possent tñ si nimis excederēt rephendi qd e d̄mittēduz arbitrio boni viri. ar. ex. e. aplice. ceterz fraternitatē. hec hosti. e. ti. Itē nō p̄nt aliq̄ donari i enormē lesionē eccie. ex. e. firmitatē. S̄z qd si p̄ mltas donacōs p̄la t̄ ecciam ledat nuquid ille donacōs reuocā t̄. h̄. bern. ex. e. fraternitatē. ad hoc arguit p̄ et d̄tra. p. iura. h̄ tñ ideterminatū dereliquit Itē supradictam q̄nquagesimā et ceterā donare p̄t ep̄s tam de redditibz ecclesie q̄ d̄ possessionibz d̄mō ecclesia non ledat ex. e. aplice. in tex. et glo. iij. in fi. eius.

Irca sextū sciendū. qd donacō olim s̄m vltima iura fiebat tñ stipulacōe hodie autē

p̄t fieri solo pacto p̄ verba p̄ntis t̄pis. ut do. no. s. nudis v̄bis d̄sensu tñ donatoris et donatarij interuenire. aliter nō. ff. e. nuda. p̄mo i ter p̄ntes et absentes p̄ nūciū vlt eplam i scriptis et sine scriptis fieri p̄t. C. e. ambiguū. et l. si aliq̄d. nisi forte duenerit inter pres qd in scriptis fiat. C. de si. inst. d̄tractus. vlt nisi forte fiat a patre in filiū emancipatū. vlt nisi fiat inter p̄sonas diūctas. C. e. si quis i emancipatum et. l. se. S̄z nisi excedat q̄ngentos aureos nulla d̄z fieri in scriptis. Et dicit hic scriptura insinuacō apud magistratū dueniētes. hoc est qd donator ap̄ eos exprimat qd tali donare velit et scriptura inde fiat adhibitis p̄sois publicis nō p̄uatis. et hoc si fiat in actis n̄ oportet adhibere testes. C. e. in donacōibus S̄it tñ quidā casus in quibz donacō vltra q̄ngētos aureos sine scriptis tenet ut cū sit p̄is locis. i. autē. de nō alie. autē. de p̄mu. re. ec. §. si mi^o. et cū sit a p̄cipe in p̄uatu. C. e. scim^o. vlt ecōuerso a p̄uato in p̄cipem vlt a magistro militū in milites vlt a p̄uato in p̄uatu in repacōne domoz. vlt a p̄uato in p̄uatu in donacōe p̄pter nuptias. C. e. in autē. Item et a p̄uatis. et in autē. ut si fiat p̄igno. ra. §. illud quoqz. et. C. de dona. an. nup. i. autē. eodē cursu. vlt cū vlture futuri t̄pis remittunt. ff. e. modestus. sic etia; donacō p̄ v̄ba futuri t̄pis. ff. de v̄. ob. stipulacōnuz. Quid si plures donacōs alicui fctē sint diuersis tēporibz q̄ruz nulla p̄ se excedit summā p̄dētāz sed om̄s insimul excedūt. R̄ndet hosti. qd donacō valet licz nō sit insinuata. C. e. sancim^o. §. si autē. Quid si donacō facta sit in singulos ānos ei^o q̄ntitatis q̄n nō excedit summāz sed om̄s simul excedūt. R̄ndet hosti. qd est donacio vna. ff. de do. ca. mor. senat. §. si tñ p̄sonalis fuerit qz. s. nulla de heredibz facta est mēcio nō exigit si autē de heredibz vtriusqz. s. donatoris et donatarij. vlt alteri^o eozuz mēcio fiat exigit ec̄ scriptura. C. e. scim^o. §. si.

Irca septimū sciendū qd donator tenet tradere qd donauit vlt equipollēs. insti. e. §. p̄ficiūt nō tenetur autē de euictiōe. ff. e. aristo. nisi ex pacto duenerit. C. e. l. ij. Et h̄o q̄n incepit a tradicōe vlt vbi donacō incepit a p̄missione. ff. de v̄. ob. vbi autē non apparet. §. vlt. possam agere de dolo d̄tra donatorē si mihi det sciētē rē alienā. ff. e. ansto. §. vlt. s̄m jo. vij. q. i. c. iij. Tenet autē dare inq̄ntū facere p̄t. i. habita racōe sui ne egeat. ff. d. re. iu. in d̄denacōe. Nota qd in donacōe nō obligat quis absenti nisi i caū. primo si mittat qd rem sibi ferat. Secūdo si rē penes se habeat et eaz sibi donatā esse sciat s̄ si nescit eaz sibi esse datā. vel nōdum accepit eā sibi missāz. nō fit dominus rei donate. qd si p̄ ei^o seruum fuerit sibi missa. nisi ea mēte fuerit eius seruo data ut statim ei^o fiat. Tercō si habeat aliquē p̄ntē qui noie ei^o accipiat rē illā. C. e. absenti. et. ff. d. ne. ge. si ego. Item q̄n duobz res aliq̄ dat vlt venditur semper est potior is cui res primo traditur. non cui primo dat. C. de rei vendi. quociens. hec hosti. ex. de sponsali. du. tuas

Cui

Itē donatari⁹ donatori naturaliter ē obligat⁹
ad archidota. ff. d. pe. he. s. et si le. g. solut⁹
Equit⁹ videre d. octavo. s. de cāis ex qui
b⁹ donacō reuocat⁹. circa qd sciēdum qd
reuocat⁹. primo ppter defectū cāe ppter quaz
res data est ex. de cle. cō. qd a te. 2. ppter ddi
cōnem adiectā ex. d. ddi. ap. ver. 3. ppter dā
tis impotēciā de q dictū est i qrtō ar. iij. ppter
ter pacti turpitudinē ex. d. symo. venies. qnto
ppter dati enozmitatē. xij. q. ij. si quis irasci⁹
vbi dicit⁹ q si pater tm donet q fili⁹ exbere
dite⁹ debet donacō reuocari. vj. ppter recipi
entiū fraudē. xvij. q. vlt. dicitur. vbi dicit⁹ d
illis abbatib⁹ q inducūt aliqz ad deponēduz
pecuniā ppter turpe lucrū. q res eoz heredi
bus reddere debz. septio ppter supueniētes fi
lioz natiuitatē. xvij. q. fi. q. q. vbi dicitur
q quidā nō hns filios res suas ecclesie dedt
vsufructū sibi retēto. Postea vō natis sibi fi
lijs res sunt sibi reddēde. et h nō iure fori. s.
poli vt dicit bern. ex. e. c. vlt. v. q. ten⁹ mo
dū excedit. xij. q. ij. si quos. vbi dicit⁹ q ep⁹
potest seruū bñ meritū manumittere et ei. xx.
solos dare. et si vltra dederit p successorē po
tent reuocari. ix. ppter i gitudinē ex. e. c. fi.
Vñ si quis ipugnat eū a quo bñficiū hz bñ
ficiū pdit ex. de postu. c. vlt. sic etiā pdit⁹ fe
dum di. xvij. si impato. vel legatū. ff. de in
offi. re. papinian⁹. q. manumisse. sic etiā reuo
cat⁹ i seruiturē libert⁹ qui patronū impugnat
C. de obse. pa. pte. si manumissio. et. xij. q. i.
liberi. Sūt aut et qdā alie cause ciuiles ppter
qz donacō reuocat⁹. reuocat⁹ em donacō fa
cta liberto. primo ppter obsequiū n pstitū pa
trono. ita etiā q reuocatur ep̄ta de pecūia do
nata. C. de reuo. do. l. i. Ex hac tñ cā nō reuo
catur libert⁹ q in nō faciēdo leuiter deliqt
C. de libera. ca. solo. si tñ deliqrit dtra patro
nū in faciēdo offēsam etiā leue poterit reuo
cari in seruiturē. Et sic debet intelligi. C. de
lib. et eo. l. i. qd aut dictū ē q ppter obse
quiū nō pstitutū nō reuocat⁹ libert⁹ in serui
turē est verū de liberto p̄uati. sec⁹ est de li
berto ecclesie q rediget⁹ in seruiturē de quo
vide infra li. vj. de ser. nō oz. Scdo donacō li
bertis factā tota reuocat⁹ ppter liberos postea
a p̄ono susceptos qnimo ec̄ ipse fili⁹ postea
genitus totū reuocare p̄t. C. de reuo. dona. si
nūq. et. xvij. q. vlt. q. q. q. Donacō vero factā
filio emācipato siue alicui de liberis nō exn⁹
tib⁹ in p̄tate donatoris siue etiā exneo reuo
cat⁹ ppter qnz cās i gitudinis. prima si dona
tari⁹ atroces iniurias donatori intulerit. vt
qd dixit ei in platea vlt loco simili q erat fur
vel aliud sile. Scda si man⁹ impias in eū inie
cerit. Tercia si gūe dānū rerū suarū intulerit
Quarta si vite picl̄m ei inferre attēptauit vt
qd eū intoxicare voluit. Quinta si ddiōz appo
sitam nō impleuit. De his casib⁹ habet⁹. C. de
reuo. do. l. vlt. prime vero qtuoz cause tangū
tur ex. e. c. vlt. Mater vero q donauit filio et
postea trāsiuit ad scda vota donacōz reuoca
re nō p̄t nisi ex trib⁹ casib⁹. s. si vite ei⁹ insidi
et⁹ vel in eā man⁹ inferat vel iact urā toci⁹

ius substātie moliat⁹. C. d. reuo. dona. auten
hec quaz. et auten. de nup. maxime tamē. h
etiā notat⁹ p gōf. in sum. e. ti. et p bern. ex. e.
c. vlt. Est aut hoc ius reuocādi psonale ab
vtraqz pte. Vñ nō trāsit ad heredes donatoris
qui tacuit sup hoc in vita sua. qz tacendo re
nūciasse videt⁹. Nec ad heredes donatarij. C.
e. l. vlt. i. si. nisi donator in vita sua se p̄pau
erit ad agendū vt dicit hōst. ex. e. c. vlt. ar. C. d.
in offi. test. si pater. Et nisi in donacōe facta
liberto q liberis postea susceptis etiā a filio r
uocatur Quid si i donacōe pactū fieret q
donator donacōez p̄tatu alic⁹ ingratiitudi
nis nō reuocaret. hē tale pactū nō teneret qz
equitati naturali dtrariū est. s. q aliquis im
pune i gitudinis viciū dmitteret. C. de inuti
lū. ex eo. Ad hec nota q si qui clerici illis
ecclesijs quib⁹ fuerāt intulati in possessioni
b⁹ vlt alijs bonis aliq donasse noscun⁹ cū ab
earū ministerio et bñficō fuerit amoti. ad eas
debēt reuerti ex. de cle. diu. qd a te. et. xvij. q.
vj. de lapsis. Sed dtrariū videt⁹. xij. q. ij. nul
li liceat. et ex. de ddi. appo. verum. hē sup h
fuerunt diuersi mōi dicēdi. vt dicit⁹ in glo. il
li. c. qd a te. S3 dicit bern. ibidē q illd. c. qd
a te. et similia loquūtur de benignitate et di
spēsacōe. dtraria vero de stricto iure. Vlt dicē
dum q si tpe ingressus res sint exp̄sse donate
nūq postea sūt restituēde. C. si re⁹ l. ac. moz.
fu. l. vlt. nisi clerici vellēt ei grām facere. si ve
ro sint tacite donate psonā sequūt⁹ et sic intel
ligi p̄t. c. qd a te. qz bona sunt accessoria p̄mo
sequūtur psonā h bern. s. m. aut jo. xvij. q. vj. d
lapsz. bōa sibi reddēt⁹. si sint immobilia qntū
ad vsufructū qz tpe vite sue vtet⁹. sed p̄petas
apud ecclesiā remanēt⁹ S3 quid si aliquis i
uita vxore monasteriū intret et postea reuoce
tur ab ea. nūquid illa q dicitur monasterio si
bi reddētur hē bar. i questionib⁹ dicit q sic
qz illa nō fuit aliter datur⁹ nisi teneret ingres
sus Insup nota q donacō p̄t mod accipe vt
do tibi h vt facias mihi illd. Cōdicōez vt do
tibi h si feceris mihi illud. Causā vt do tibi h
qz fecisti mihi illud. Demōstracōez vt do tibi
seruū meū slichū coquū. vide de h ifra de mo
do dtrahēdi sponsalia sub cōdicōe li. viij.
Si g⁹ fiat donacō sub ddiōe nō tenet nisi cō
dicōe extāte. nec donatari⁹ petere p̄t rez sibi
donatā anteq ddiō extet etiā si cauere vel
de ddiōe implēda. ff. de con. et de mō. q he
redi. q. fi. Vñ si pendēte ddiōe res tradat⁹
et postea ddiō nō tenet. res tradita repeti⁹
ff. de ddi. inde. qd aut sub ddiōe. Si vero fi
at sub mō donacō statim tenet et donatari⁹
statim p̄t petere re sibi donatā si cauere velit
de mō implēdo. ff. de con. lib. cum intestō
et ex. vt ec. be. c. vno in glo. nisi sub mō. Vñ
magis obligatus ē qui donat sub modo q q
sub condicōe. et hec donacō non reuocatur
quādiū mod⁹ seruat⁹. Si autem mod⁹ nō ser
uat⁹. tūc aut in ddiōe exp̄ssa fuit reuocacō ei⁹
modo non seruato. aut nō. si sic donacō reuo
cat⁹. mō nō seruato. si nō. nō reuocat⁹ sed agi⁹
ad interesse vt fiat quod dicitur. C. d. rescin.

Donatari⁹

donacōz. ff. quib⁹ ut indig. leg. at post lega-
tū. et mlti. de dona. §. 1. in glo. fere. ubi etia⁹
plures alie ponū t⁹ differentie. Cū autē cū
legato qz i morte dfirmat⁹. et ex ea falcidia d
trahit⁹. C. ad le. falc. l. fi et m tū ē hīs ei ut
cum ipō fere p omnia dnumeretur. illi. de do
na. §. 1. in tex. et glo.

Ira. ix. sciend⁹ q effect⁹ hui⁹ donacōnis
est ut res si fuerit tradita retineatur. vel
si nō fuerit tradita vōdicet⁹ nō obstāte vsuca-
pione. ff. e. senat⁹. §. 1. expēse tū necessarie vō
vtilēs p doli exceptiōz recūpant⁹. ff. e. si mor-
tis. Item ut iust⁹ utul⁹ vsucapiēdi trāferat⁹
ff. e. qui aliena. et h sunt vera nisi donacō fu-
erit reuocata.

Ira. x. sciend⁹ q si fiat donacō cā mortis
p obligatiōz ab hōie sano qz nullū istās
piculū terret dicet⁹ sic. Petr⁹ san⁹ existēs sci-
ens tū se qnqz mortuū pntē cā mortis fecit
donacōnem. donauit enim causa mortis jobā-
ni fratri suo ibidez pnti p dūm tale pollicita
cōne offerēs vel sic soleni stipulacōe interue-
niente pmittēs dicto jobāni dare tradere et
exhibere post mortē ip⁹ donātis dictū p dū-
m. et volēs atq paciscēs ut statim post mor-
tem ei⁹ ipi jobi peticō et exactō dicti p dūi cō-
petat pleno iure. nisi vel donatariū p mori l
donato. e donacōis p dūctē penitere et eaz in
vita sua spetialiter reuocare dūngat. Ploz ei
duoz altero dūngente donacō euanesceat. Si
vero donacō cā mortis p traditiōne fiat metu
mortis p rime vō alteri⁹ piculi de pximo im-
minētis dicet⁹ sic. petr⁹ lāguēs et pxime mor-
tis picl m metuēs. vel sic. petr⁹ de pximo ma-
re trāsitur⁹ vō ad bellū scur⁹ amēs naufragij
vel belli picl m p dei reuerētia et suoz deli-
ctoz venia. mortis vō dicti piculi cā. donauit
jobāni pcuratori quētus taliū religiosoz no-
mine dūctus ei⁹ dē recipiēti p dūm tale et dās
et tradēs in pnti ipi jobāni dictū p dūm. vel
sic cōstitūēs se ex nūc dictū p dūm ipsi⁹ jo. do-
nataij p dūcto nōie possidere vel qsi. et volēs
ut ex nūc dicti p dūi donacō in eūdem donata-
riū p dūcto nōie sit trāslatū. et p dūctū p dūm de
cetero ei⁹ nōie sepe dicto fiat. nisi l donato
rem ipm ab hac egritudine liberari vō donati-
onis penitere dūngat. ita. f. ut qdūqz hoz d
tūngat donacō euanesceat. Si vero filia famili-
as nupta faciat donacōz cā mortis dicet⁹ sic
Domia berta filia petri et vxoz tici⁹ dpos mē-
te et egra corpe qz in patris ptate dūctuta te-
stari non poterat infra scriptam cā mortis do-
nacōz picl m mortis imminere de pximo co-
gnoscēs p dūcto patre suo p sēte et d sētiēte
mō infra scripto facere pcurauit. pximo nāqz
de donab⁹ suis et iuri⁹ ad se spectātibus cā
mortis donauit p aia sua. c. libz. expēdēs
hoc mō. Itē p fratre suo. x. libz. zc. Reliquum
vero siue residuū dotiū bonoz et iuriū suoz
mortis cā donauit p dūcto ticio viro suo reci-
piēti vice et nōie. C. et. b. filioz ei⁹. Ita tamē
q si aliqz p dūcto filioz ei⁹ decesserit an ip-
sam ei⁹ portio supueniat donacōe cā mortis.
p mittens soleni stipulacōe interueniēte cui⁹

bet p dūcto donatarioz ibidē pntiū recipiē-
ti suo nōie p donacōe sibi facta. et vice nūc
sue illoz cui⁹ vō quoz nōie est donatum. h
notario supradicto recipiēti. zc. eidē dare vel
tradere vō exhibere qntatē rem vō res vō
donatas ipi⁹ donātis morte secuta. Et volēs
atq paciscēs ut qntatē rei vō rez donata-
rū ilico post mortem ei⁹ peticō et exactō dpe-
tat pleno iure nisi donatariū vel donatarioz
ipos p mori aut eā ab hac egritudine liberari
vel donacōis penitere dūngat. quocūqz tū
illoz dūngente donacō reuocata sit penitus
et euanesceat.

De legatis ii. xxiij.

Deinde qz ut dictū est legatis valde
sunt similes donacōes cā mortis. iō d
sequēter diceūz est d ipis legatis. Et
primo qd sit legatū et fideicōmissum. scdo qz
p legare. terco cui p legari. quarto qd p le-
gari legare. qnto in q vlnā volūtate p le-
gari. sexto qliter et qb⁹ verbis sit legatū. septio
quot et q sunt spēs legatoz et quo ordine de-
bent scribi legata. octauo de formis scriben-
di legata relicta p restitucōe male ablatoz.
nono de formis scribēdi legata vxoz relicta
decimo quid iuris d legatis i genere relictis
vō decio de legatis relictis ex o l ecclesie ca-
thedrali vel alij ecclesie quomō debēt diuidi
inter epm vel ecclesiā cathed. alē vel aliā ec-
clesiā. duodecimo de determinacōe quozūdā du-
bioz circa legata. tredecio quib⁹ mōis lega-
tum ex tūguē. Circa primū sciendum q le-
gatū est donacō quedā a defūcto relicta sed
ab herede p stāda qz debet post mortē testato-
ris et post aditā hereditatem ab herede. ff. de
le. si tibi. §. cū seruus. Nō em debz legatari⁹
occupādo legata ius sibi dicere h ab herede
petere. ff. quoz lega. l. i. rñso. i. qz si post a-
ditā hereditatē legatū occupet actio legari
denegaret⁹ sibi. C. e. n. dubiū. et sic in possesi-
one et p rietate sibi p iudicaret. si vero an he-
reditatē aditā occupet sibi in actiōe et p pta-
te nō p iudicaret. possessionē tū nō restitueret
ff. quoz le. l. i. §. q actor. Vñ si ex testamto a-
deat hereditas deficit legatū nisi sit infra re-
lictū q adueniētib⁹ ab intestato p stetur. C. d
fideicōmiss. eamqz. Itē nota q licz legatū pe-
ti nō possit nisi adita hereditate. si tū legatar-
i⁹ post mortē testatoris decedat etiā an here-
ditatē aditā trāsmittit ad heredē suū legatari⁹
C. de cadu. tol. l. cū igit. Et hoc ē verū nisi le-
gatarari⁹ habeat substitutū vel dūctū. qz tunc
trāsit ad eū. et pximo ad substitutū. Si vero
legatari⁹ testatoze viuo decedat deficit lega-
tū et remanet apud heredes ut ibidē. §. sed ut
manifestet. Et hoc est verū cū legatū reliqui-
tur pure vō in diē certā ut i pasca. si aut relin-
q⁹ sub dūctōe in diē incertā puta cū tici⁹ mo-
riet⁹ tūc si ante diē vō dūctōz legatari⁹ mori-
at⁹ nō trāsmittit legatū ad suū her edez qz nū-
q valuit ut ibidē. §. si aut aliqd sub condicō-
ne. Fideicōmissum fere idē est q legatū sed fī-
deicōmissum dictum est qz fideicōmissa olim
p edebāt ex fide hered. hz bodie fere adeqta sue

legatus p dū y

legata et fideicommissa et quicquid iuris est in uno est etiam in alio. Commissarij autem vel etiam fideicommissarij dicuntur quibus legatum aie soluedum committitur. Vnde in multis locis testamentorum executores vocantur quod legatum anime exequuntur.

Itaque sciendum quod legare potest solus ille et omnino ille qui potest testari. ff. de leg. i. l. ij. que autem persone testari possunt habebitur infra. Legatum enim reliqui non potest nisi in testamento vel codicillo. Nam ad hoc equipollent ista. scilicet testari codicillari. et legari vnde qui potest vnum illorum potest et reliquum. ff. de codicill. diuis. §. codicillos.

Itaque tertium sciendum quod potest illi soli legari. qui potest heres institui. sed quis sit ille habebitur infra. Quod autem legatarij persona esse certa aliter non valz legatum. ff. de statu. ho. duo.

Itaque quartum sciendum quod legari potest res testatoris et res heredis. nec refert an sciuerit vel ignorauerit testator rem esse suam vel heredis institui. e. §. si quis rem suam. Item heres legatarij potest rogari ut non tamen rem sibi legatam sed etiam aliam alteri restituat. hoc observato ne plures restituere cogatur quod cepit ex testamento. insti. de singulis reb. §. p. fideicom. re. §. pr. aut. Item res aliena si cum testator alienam esse sciebat. et tunc eas res heres emere et prestare vel eius estimacionem legatario. et hoc est verum si res illa sit talis que vendi possit alias non institui. e. §. non soluz et §. p. aut. Et si heres eam non redemerit vel precium eius legatario non dederit. nichilominus ipse legatarij si rem illam alienam habeat tenetur eas reddere sed contra heredem potest agere. Si vero testator ignoret illam rem esse alienam non tenetur legatum nisi cum legatarij persone diuicte. ut uxori vel alij persone cui tantumdem relictum erat de suo. C. e. cum aliena. et nisi cum libertas relinquatur seruo. ff. de fideicommiss. liber. paul. Oportet autem legatarij probare testatorem rem alienam sciebat se legasse. insti. e. §. p. aut. h. notat p. hosti. et bern. ex de testa. fili. et potest premissa distinctio ut dicitur hosti. in quatuor casibus saluari. Nec obstat. c. fili. vbi dicitur quod heres cogitur secundum leges seculi non secundum leges dei solue si testator rem alienam sciens legat. quod loquitur in causa in qua res legata erant cuncta ecclesie in quibus legatum non tenuit. potest etiam intelligi et in alijs reb. legatis quibus heres etiam remaneret si redimeret vel precium solueret. Non ei debet viri ecclesiastici esse exactores impotenti in que preiudicium aliorum quibus potest debent de suo in necessitatibus subuenire ex. d. censi. ex pre. Sed et layci etiam ad hoc secundum hosti. tenentur. ar. ex. de censi. licet. quod etiam ad eos ratio decretalis extenditur. ut patet ex. de testa. fili. Item si quis legat rem obligatam creditori suo sciens. quod scit eam esse obligatam tunc heres debet eam luere. i. redimere si tamen noluit et hoc expressit quod legatarij eam luere tunc heres non tenetur eam luere. secus autem est si legat ignorans. insti. e. §. si rem. tunc enim heres non luere sed legatarij nisi cum legatur persone diuicte. vel potest tamen est res obligata quantum valz. ff. de fideicom. lib. obligata et. ff. e. l. si res obligata. Item si quis rem suam credens eam esse alienam legz valz legatum et si putat eam esse legatarij. valz etiam institui. e. §. si quis rem suam. Item

si cui legatur res eius non potest nec qualescit legatum si legatarij eam alienet institui. e. §. si res legatarij. et hoc est verum nisi testator legauerit eam sibi sub conditione hac scilicet si eam alienaret ipso testatore viuente ar. ff. e. l. cetera. Item si alicui fundus alienus legatus fuerit et eius proprietatem detracto usufructu emerit. et usufructus ad eum ex causa lucrativa postea puenit. ipse legatarij poterit fundum petere. et heres officio iudicis cogatur proprietatis illius estimacionem ei prestare. insti. e. §. et cui. Item si quis res suas legauerit. et postea eas vendiderit nichilominus legatum tenebit nisi vendendo legatum adimere voluerit institui. e. §. si rem suam. Et in dubio probabit heres voluntate defuncti mutata quatuor testibus glo. ibidem. Secus est si eam donauerit quod tunc in distincte videtur adimere legatum. ut in eadem glo. Et idem est de eo qui potest legatum. postea pignori obligauit poterit enim legatum agere cum herede ut potest luat. habita tamen distinctione supradicta. insti. e. §. e. in tex. et glo. Si vero potest rei legatarij testator alienauerit potest non alienata omnino debet. De parte vero alienata idem dicendum est quod predictum est de re tota. insti. e. §. si vero quis. Item testator potest legare rem quam habet communem cum alio et tunc legatarij tantum habet partem eius. ff. de lega. i. l. si. Item potest nabi legari ut mihi liceat sedere lapides in solo eius. hoc tamen legatum non transferbit ad heredem meum nisi sit nomine adiectum. ff. e. l. apud iul. §. si quis. Item potest res que nondum est in rerum natura dummodo sit futura legari. vel fructus qui in illo fundo nati erunt. aut quod ex illa accilata natura erit institui. e. §. ea quoque res. Legari ergo possunt et ea que sunt. et ea que futura sunt sed legari non possunt ea que nec sunt nec fuerunt nec erunt ut chimera. nec ea que fuerunt sed esse desierunt ut homo mortuus institui. de inutili sit. in principio. Si vero dubitetur et tunc testatorem an res legata sit in rerum natura. puta an homo legatus viuat agi quidem potest ex testamento sed officio iudicis daretur ut cautio in terponatur. cauet enim heres rem illam persecuturum. et si nactus eam fuerit ipsam legatario restitutum. ff. e. §. suo legato. Item si tunc testatorem legatus esset in fuga vel longe absens. tunc debet heres opam et pecuniam et sumptus impedire ut recuperet. Si vero post testamentum fugerit in pensis et periculo legatarij debet queri quod heres rem legatam in illo loco debet prestare in quo relicta fuit a testatore. ff. e. cum huius et. l. si seruus. i. Item legari possunt non tamen corporalia sed etiam incorpalia. ut iura actiones et seruicutes et idem si testator mihi legauerit quod alius sibi debet. heres debet mihi cedere suas actiones dando quam etiam sine hoc habeo utile actionem nisi testator viuens exegerit pecuniam. In dubio enim semper presumitur tunc voluisse legatum exquiri. nisi contrarium probetur. vel quod eo non petente debitor ei vltro obtulit. vel quod exactus pro legatario deposuit institui. e. §. cum autem in tex. et glo.

Item potest quis debitori suo liberacionem legare et tunc legatum institui. e. §. si quis debitori. nisi testator viuens exegerit illi. e. §. ca. at. Sz et meo

creditori legatē possuz qd dbeo. et cū fl^o sit i legato q̄ i debito. et si ex legato cōmode ali qd ei repente. puta qz pure legat qd i die vl sub dditōe debeat. qz tūc añ die vel dditōne aget ex legato. vel quia exceptiōem habebat p debito. vel quia deficiebat ei pbacō debiti. Et hinc est q̄ vale est legare et exprimere illi cite ablata illis a qbus sunt extorta isti. e. q. e. Itē p̄t legari sc̄m vt lego tibi q̄ heres meus vedat tibi rem illā et tūc heres tene^r vendere p̄tio vō. q. si herede meū dānauerim vēdere p̄cō certo. necessario habeb^r vendere tāti q̄nti ē dānat^r. ff. e. l. fideiussoz. q. si. Item vt heres me^o emat a te rē talē p̄tio iusto. ff. e. l. et si ego. Ad h^o nota q̄ legari n̄ p̄nt res de quib^o n̄ ē dmerciū l̄ q̄ alienari p̄hibetur. et si tales res legat^r nec ipe nec eaz estuatio debetur insti. e. q. si si talis res. vt ibidē i glo. Et se cū dū azo. ti. de lega. distigue q̄ rei legatē vl nullū ē dmerciū vl ē quidē s̄ cū grādi diffi cultate vt i p̄dijis necessarijs cesar. et tūc nec ipa res nec ei^o estuacō debe^r nisi volūtas testatoris dtraria apparet. ff. e. l. q̄s mqlu nos. Excipit^r etiā cā^o ali^o vt i hōie libero vt aliq̄n sibi p̄t legari vt si redemerit eū ab hosti b^o. p̄ficiet em̄ sibi legatū ad liberacōz viculi pignozis qd habui i eo tacite qz redemi. ff. e. l. senat^r. Si vō illi^o rei dmerciū sit i dmerciū s̄ nō huic siquidē nō sit ei q̄ dānat^r sit p̄stare. p̄stabit nihilomi^o legatū si aut sit ei qui p̄stare debz s̄ nō ei cui d̄z p̄stari. aut hoc est p̄pter e ius delictū vel sectā vt qz heretic^o ē vl iude us q̄ mācipiū xpianū possidere nō p̄nt. et tūc nec res nec estuacō debe^r. aut p̄pter dditōz stat^r vt qz est s̄uus cui militia legat^r. Aut p̄pter viciū corpis cū cōtracto legat^r stipendiū cursoz. Et in his si testator sciebat h̄mōi q̄ licitatē psonaz. estuacō debet^r alias nō. Item nec ea que sunt edib^o iuncta ne v̄bz defoz met^r ruinis. ff. e. l. cetera. Item si res eadem in duob^o testam̄tis. i. duoz hōim eisdē legata fuerit. et ipe ex primo testam̄to rē suaz executus fuerit tūc ex secdo testō nihil petere p̄t qz due cause lucratue in eundē hōiez et i eā dē rē dcurrere n̄ p̄nt. si vō ex primo testam̄to execut^r est rei estuacōne tūc nichilomi^o ex 2° testam̄to p̄t petere rē isti. e. q. si res aliena.

Irca. v. sciēduz q̄ legatū relinquit^r in testam̄to p̄fecto et in codicill p̄fectis nō i donacōne cā mortis qz legata i multis differunt ab eis vt habitū est supra ti. p̄ce.

Irca. vi. sciēduz q̄ legatū p̄t pure relinq̄ vt tali lego. c. libi. Et i die vt lego vsqz ad pasca. Et ex die vt a pascale i antea. Et sub dditōe q̄ apponit^r p̄ si vl cū. vt lego tibi si filiā meā in vxozē acceperis. vl cū. xiiij. ānozū fueris et inest ei dditō h̄. s. si dpleueris. xiiij. annū. ff. e. l. si em̄ leget^r. et. C. e. l. si. In libertate tūc est spēale vt videat^r pot^r esse relicta in die si dicat testator illū s̄uū esse liberū iubeo. cū fili^o me^o erit. xv. ānoz. C. d. fidei dmit. libi. fideicommissaria. Itē legatuz p̄t fieri quibuscūqz v̄bis aptis tūc et p̄doneis. vt si dī co do lego dari iubeo volo rogo p̄sco opto

vt des credo te daturuz et similia. C. omnia de le. l. ij.

Irca septimū sciēdu q̄ triplex est spēs legatorū legatur em̄ aliq̄ p̄ restitucōis male acquisitis si testator acquisiuit et habet aliq̄d tale. Aliq̄ vō p̄ funeris impēsis et elemosinis et alijs aime suffragijs. Aliq̄ vero vxozū et pximis et alijs carnalib^o amicis. Et qui dem dgrue p̄sona d̄z p̄mitti in scribēdo alijs legatis qz nulla alia legata debent^r nisi deducto ere alieno. C. e. si vniuerso. Vnd illa intel ligūtur bōa q̄ nō sunt aliēo ere deducta. sc̄do loco poni debet sc̄da tanq̄ digniora. Post vero has duas spēs legatorū d̄z eligi. certa p̄sona vl certe p̄sone q̄ dmissarij vl fideicommissarij seu executores dicūtur q̄ ad p̄dicta legata dstituantur. raro em̄ h̄ fidei dmittūtur heredū quib^o ita p̄ctis. tercō debet poni certa legata quoz quidē solucō heredi solet relinqui.

Irca. viij. sciēduz q̄ circa restitucōne male ablatoz vel acquisitoz q̄tuoz solent dtingere et s̄m h̄ vana^r forma eoz q̄ legant^r p̄ taliū restitucōe primo q̄n testator pauca taliū habz et est memor eaz et p̄sonarū a quib^o habuit. et iō p̄nt breuiter notari in testō. Vñ tunc posito p̄hemio dicet^r sic. primo quidem voluit disposuit et mādauit q̄ restituat^r petro x. libz. et iohāni. x. et sic de alijs q̄s q̄ntitates habuit a p̄dictis p̄ vsurā vl aliā exactiōz illi citā et hec est via tutissima. Sc̄do casus est q̄n testator p̄sonas res q̄ntitates et cās illicitas p̄pter timorē ifamie in testam̄to nō vult exprimere. et tūc solet habere ea notata manu sua vl alteri^o secreto in aliqua cedula quā suo d̄fesi fori vl alteri p̄sone fidei corā duob^o testib^o ignoratib^o quid d̄neat sigillatā tradit. quo facto in testō dicet^r. primo quidē. Vl itē reliquit de bōis suis tali p̄sone c. libz. soluendas in his et circa ea q̄ sibi secrete d̄misit. Tercio cā^o est q̄n lōgo tpe multa illicite acq̄sinit. q̄ paratlariter i testam̄to n̄ possunt exprimi et tūc ita dicet^r. primo q̄dez voluit disposuit et mādauit q̄ restituant^r oia et singula q̄ ad eū l̄ ad aliū ei^o noie puenerūt ex cā vsure vl ex alia quacūqz multa acquisitōe vl exactiōe oib^o et singulis p̄sonis l̄ vniuersitatib^o a quib^o ipm vl aliū ei^o noie hec vel aliq̄d eoz ap paruerit habuisse vl p̄cepisse. siue hoc appareat ex libris siue ex scripturis rōnū suaz. siue ex alia legitiā fide vl p̄babili rōne. Et etiā q̄ bus restitueduz videbit^r dmissarijs suis de si plici et pura d̄sciētia eoz. Quarto casus ē q̄n scit se aliq̄ illicite habuisse et habere. sed a q̄ bus habuit est incertus. vnde tūc debz ea p̄ eoz aiab^o reliquere dicēdo sic. Itē cū sciat l̄ credat quedā illicite habuisse a q̄b^o tūc ea habuerit est incert^o reliquit p̄ aiab^o eoz a quibus habuit ipa c. libz. soluendas et dispensandas a suis dmissarijs infrascriptis d̄ d̄silio taliū fratru eo mō quo eis melius p̄ liberacōe anime sue videbitur expedire. Ecce vero legatorū sc̄de spēs et tertia p̄pter sui facilitatez notarij prudētie reliquā^r qui diligēter ea for met s̄m qd exegerit intēcō ipi^o testatoris.

Equur vide d. ix. f. d. Formis scribendi lega-
ta uxori relicta. cca qd sciendum qd si vir do-
tes uxori legauerit legatum e utile sibi et si nib
il ultra dote ei reliquerit qz plenior e actio ex
legato qd d dote. insti. e. f. si uxori. qz sicut
dicit ibi glo. legatum statim debet. dos vo si dsi
stat in mobilibus debet post annum. Si autem
no in mobilibus debet statim. Itē de dote agit
inquātur p̄t facere vir v̄l aliq̄ heres suus de
legato vo isolidū nisi obstat falcidia vel bñ-
ficiū inuētarij. Itē si q̄ facta p̄dicta sint in p̄iu-
diū m̄ieris tollent bñficiū legati. tñ si quā
vir nō accepit dotē legauit simp̄ legatum erit
inutile si vo i legādo certā pecuniaz et certum
corp̄ v̄l instrumētuz dotis. f. in quo fuit cō-
fessus se dotē recepisse quā nō recepat demon-
strauerit. legatum valebit vt ibidē. Testator er-
go volens aliq̄ uxori sine in testō relinquere.
p̄mo ei dotē suā reliquere d̄z et tūc debz ei
q̄ntitatē specificare alias testamētū n̄ suffice-
ret. nisi ipaz q̄ntitatē dotis p̄ instrumētū l̄ testef-
p̄baret. C. de fal. ca. l. iij. solet etiā ei q̄nqz a-
liq̄ de suo reliquere et tūc d̄z p̄q̄ri diligēter
intēcō ei. q̄nqz em̄ vult qd tñ habeat alimta
et tūc dicit sic. reliquo uxori mee alimta vel
victū et vestitū qd idē e in vita ei dū vixerit
caste. Et i hoc cau d̄z h̄z cibū potū vestimen-
ta lectū et bitacōz et ea sine q̄b̄ viuere n̄ pos-
set. ff. de ali. et ciba. lega. l. legatis et de v̄.
sig. v̄bo vict. Q̄nqz etiā vult qd ultra alimta
aliq̄ dñm regim̄ dom̄ h̄at et failie sic
in vita ei h̄bat et tūc dicit sic. reliquo uxori
meā i domo mea domiaz et usufructuariā
oim bōzum meoz dū vixerit caste. p̄ hoc qd di-
cit dñam h̄b̄ curā et gubernatōz familie. p̄
hoc qd dicit usufructuariā h̄bit victuz et ve-
stitū. ita iterp̄tan̄ sapiētes illa v̄ba vt notat
C. si se. nup. m̄r. sup̄ autē. h̄o locū. q̄nqz vult
qd h̄at oim fruct̄ oim possessionum suaz vt
possit facere de ill̄ quicqd placuerit sibi. etiā
si essent vltra q̄ntitatē alimtoz. et tūc dicit
sic. reliquo uxori mee iure legati usufructum
oim bōzum meoz dū caste vixerit. vel sic reli-
quo uxore meā usufructuariā oim bonoz me-
oz i quo cau h̄bit isolidū usufructū oim bō-
rū vt. ff. d. usu. lega. uxori mee. Nisi filios ha-
beret i quo cau filij h̄erent saltē legitimā p̄tē
i usufructū s̄m dñm odofredū sic ipe notauit
de i offi. test. sup̄ autē. nouissima. vbi d̄t qd
illa lex. f. uxori m. corrigi i filijs et n̄ i extra-
neis. Itē si testator itēdat i aliq̄ cauū p̄dicto
rum qd uxoz dū h̄at alimta de domo viri. de
domo dotē nō ex̄bat nec fruct̄ dous p̄cipiat
debz hoc exprimere. f. alterutro sit d̄cta alias
haberz vtrūqz. f. alimta et fruct̄ dotis. C. d̄
rei vx. ac. l. i. f. sciēduz

Equitur videre de. x. f. quid iuris est de
legatis i genere relictis. cca qd nota se-
cundū a3o. et s̄m glo. acc. isti. e. f. si genera-
liter. qd legatū i genere relictū aut suis certis
simib̄ naturaliter d̄tne. vt bō bos eqū. aut
nō. si sic oio tenet legatū siue d̄stiat i sp̄e. et
tūc d̄z i diuiduū vt tici. siue d̄stiat i genere
f. illo qd dyalectici vocāt sp̄em. Et tūc p̄t dubi

tari cui sit electō. S̄z distigue qd testator le-
gās h̄uū i genere. aut reliq̄t suos i heredita-
te sua aut nō. si sic tūc legatarij ex eis elige-
re debz vt tñ nō eligat meliorē. ff. e. l. legati
si nō reliquit tūc heres eligere debz. ff. de tri-
ti. lega. l. iij. f. l. i. Vbi at̄ testator ex certis h̄-
uis reliquit certū. aut sensit de certo. qz. f. ip-
sam p̄prio nōie i legādo exp̄ssit. et tunc heres
eliger. aut nō sensit de certo qz. f. le gau. v̄mū
ex eis et tūc legatarij eliger. ff. e. l. q̄ duos.
Si vero legatū suis naturalib̄ finib̄ nō d̄t-
neē aut ei sola d̄stiacōe d̄stuit vt fūdus
et tūc oio nō tenet legatū qz heres p̄stare fū-
duz vni d̄giti v̄l vnguis possz qd essz deriso-
riū. ff. e. l. qd i ren. f. si quis aut. Aut ad d̄sti-
tucōz ei requirit factū vt dom̄. Et tūc aut
legās domū i genere reliquit domos aliq̄s
aut nō. si nō derisoriu e. ff. e. l. si do m̄. si sic
coget heres v̄nā ex eis quā heres ipe volue-
rit legatario dare vt ibidē. Si aut legatū con-
sistat i genere generalissimo. vt est substantia
res ens nullū est. Et idē est si in genere subal-
terno vt est animal. qz heres liberare d̄ado fe-
stucā vel muscā. Oportet ergo legatū d̄anere
certā sp̄em v̄l quātitatē v̄l factū. alias nullū
est. nisi in cau vt cū aliquid annū est relictuz
sine adiectōe sūme p̄cipiet em̄ legatarij qd te-
stator d̄sueuerat ei dare l̄ certū aliq̄d statue-
re ex d̄gitate p̄sone. ff. de lega. iij. si cui.

Equit̄ videre de. xi. f. de legatis relictis
ep̄o vel ecclesie cathedrāli v̄l aliq̄ ecclie
quō d̄b̄t diuidi. Circa qd sciendum qd sic habe-
tur ex̄. d̄ testa. requisisti. aut testator legat sic
dicēdo. reliquo illd̄ ep̄o. Aut sic relinquo i
ecclesie. Aut sic relinquo i ecclesie et ep̄o. f.
diunctim. Aut sic relinq̄ b̄ ep̄o et illd̄ eccle-
sie. f. diuisim. Si p̄mo mō aut relinq̄tur ep̄o
ab ex̄neo aut a p̄p̄quo. si ab ex̄neo. generali-
ter verū est qd p̄sumit̄ esse relictū intuitu eccle-
sie nō p̄sone. Et idē tūc de illo ecclesia cathē-
dralis p̄t petere canonicā p̄cōz. et hoc verū
est nisi testator exprimat qd velit illd̄ esse tñ
ep̄i. i. p̄p̄riū nō ecclesie. tūc em̄ nihil p̄t eccle-
sia cathedrālis petere. sec̄ est si d̄t aliq̄d e
p̄sopo inter viuos qz tūc s̄m glo. p̄sumitur
intuitu amicitie v̄l spe remuneracōis datū. Si
vero aliquid d̄t ep̄o a p̄p̄quo p̄sumit̄ esse re-
lictū intuitu p̄sone nō ecclesie. nisi forte con-
trariū p̄baret. Vñ hec est p̄sumpcō iuris n̄
de iure in q̄ p̄bacō i contrariū admittit̄. Talis
etiā est p̄sumpcō in cau p̄cedēti. Et in hoc cau
nihil p̄t ecclesia petere. maxie in vita ei. Et
p̄t hic accipi s̄m glo. p̄p̄quo v̄sqz ad quar-
tū gradū. ex̄. de d̄sang. et af. nō d̄z. quidā v̄o
dicūt qd accipit̄ v̄sqz ad septimū cū canō non
distigat̄ hic. xij. q. iij. c. i. et ex̄ de testa. q̄a
nos. Si vero testator reliquat sc̄do mō hoc e
ecclesie tūc ep̄o d̄p̄t sua p̄cō. etiā si exp̄ri-
mat qd velit illd̄ eē ecclesie tñ et n̄ ep̄i. quia
puata d̄stiacō testatoris n̄ p̄t generalē d̄sti-
tucōz canonis immutare q. f. canō habet. xij
q. iij. p̄d̄fices. Bōem v̄o huij diuersitatis. f.
q̄ q̄n relinquit̄ ecclie tñ. mel̄om̄ ep̄s h̄z su-
am p̄tē. q̄n v̄o reliquit̄ ep̄o tñ ecclia nihil h̄z

si vis iuenies eꝛ. de testa. requisisti. Secꝰ est
secunduꝛ glo. si dico relinquo hoc canonicꝛ
qꝛ tuuc pꝛsumit esse relictũ inuitu pꝛsone et n̄
ecclesie. ideo epꝛ de illo nichil hēbit. Si v̄o
relinqꝛ. tercō modō. s. epꝛo et ecclesie tūc iter
ipꝛos est equaliter diuidēdũ. Si v̄o relinquat
qꝛto mō dicēdo lego bꝰ ecclesie et illud epꝛo
siue relictã sint eqꝛlia siue ineqꝛlia ad diuisio
nē sunt canonicã inter epꝛm et eccliam reducē
da nisi velit abo eē testatoris dispositione cō
tēti. quã satis decz. licz nō sit necessariũ obsz
uare pꝛt fauorē vltie volūtatis v̄ nec fraus
interuēit nec dolꝛ nec quisqꝛ nimiu fraudã
debita porcōe qꝛ decēs ē pꝛ modico otencōz
nō hzē. Sz qd si legetꝛ sepatũ aliqꝛd epꝛo et a
liqꝛd alicui ecclie. s. n̄ cathedrãli aut mōaste
rio l̄ alijs pꝛijs locꝛ h̄z et hētur eꝛ de testa. re
quisisti. s. secꝰ. tūc iꝰ qd ē epꝛo legatũ diuide
iter epꝛm et eccliam cathedrãle. Et de illis qꝛ le
gata sūt alijs ecclijs epꝛs hēbit cãonicã porcō
nē. Ad h̄ nota qꝛ si aliqꝛd specialiter clerico
non hñti pꝛlatiōez l̄ admistracōz ecclie qꝛ pꝛuz
possit hēre a pꝛiqꝛ l̄ etiã epꝛneo legeꝛ. relictũ
eē inuitu n̄ ecclie sꝛ pꝛsone itelligi nisi cōtrariũ
pꝛbe. et iō de illo nec epꝛs nec ecclia i vita eiꝰ
aliqꝛd cōsequē et hoc ē verũ qñ fraus nō pꝛu
rat v̄t ibidē. s. illd̄ aut Insup nota qꝛ siqꝛs i
testo legauit epꝛo pꝛaz porcōne et alia multa
mōasterijs l̄ ecclijs si eã ipꝛi epꝛo absolute nega
uit. nichlomiꝰ porcōz sibi debitã de ceteris
exigere poterit. Si v̄o eã sub additiōe reliqꝛt. s.
v̄t ea sola otentꝛ essz et h̄ epꝛs acceptauit por
cōne de alijs exigere nō pꝛt. Si v̄o postea cōsti
terit qꝛ epꝛo porcōz modicã fraudulēter lega
uerit v̄t. s. alioꝛ porcōne debita fraudareꝛ.
porcōz debita ex illꝛ exigere poterit licz testat
or additiōz apposuerit et ipse pꝛiꝰ acceptauit
eꝛ. de testa. offitij. qꝛ testator pꝛe epꝛo d̄bit
tã ex additiōe auferre n̄ potuit eꝛ. de testa. req
sisti. Videꝛ etiã sꝛm glo. s. c. offitij. qꝛ epꝛs age
re possit ad supplementuz si reliqꝛtur ei miꝰ legi
tima porcōe. qꝛ h̄ porcōe gũamē nō admittit
sicut nec quarta debita iure nature.

Equitꝛ videre de. xij. s. de determinatiōne
quorũdã dubioꝛ. circa legata. vbi scien
dũ qꝛ siqꝛs qꝛtã pꝛe legare voluerit et dimidi
az scripsit debeꝛ tantũ qꝛta. Et si. l. legare vo
luit et cētũ scripsit debetur. l. sꝛ si plura lega
re voluit et miꝰ scripsit legatũ valebit. ff. d̄
le. i. qꝛtã. Itē si aliqꝛs ex illo dolio legauerit
qꝛtuor apꝛozas. et ibi n̄ sint qꝛtuor sed pautio
res. tãtuz accipietꝛ quãtuz inuēietꝛ. ff. de le.
i. siqꝛs sꝛuũ. Itē si legauit tibi. x. libꝛ. si volue
ris t̄e legatũ n̄ trãsit ad heredē nisi expꝛsseris
te voluisse. secꝰ ē si legauit tibi. x. pure qꝛ illd̄
trãl. ff. d̄ le. i. si tibi legatũ sit. Itē legator si
i noie agnōie l̄ agnōie legatarij erzauerit dũ
tñ certũ sit d̄ quo senserit erroꝛ h̄mōi nihil ve
ritati officit. ff. testa. si i noie. Et idē est si i fũ
di vocabulo erzauerit. secꝰ ē si erzauerit i ap
pellatiō. v̄t siqꝛ scie dat appellatiōe auri d̄tine
ri auricãle et legat auz nō dabitꝛ illi aurum
ff. de le. i. l. iij. et insi. e. s. qꝛ si aliud. Distin
guic tñ glo. in appellatiōis qꝛ si testator pꝛaz

erzet v̄t si libꝛos appellet mēbranas valet le
gatũ maxie cũ sic cōsueuit appellare. Si autē
multũ erzet nō valet v̄t in dictã. l. Itē falsa
demonstracō nō perimit legatũ v̄t siqꝛs legz sic
stichũ sꝛuuz que emi a tũio lego petro licz sic
empꝛ ab alio qꝛ a tũio nichlomiꝰ tenet lega
tũ dũmō cōstet de sꝛuo insti. e. s. hinc. Et idē
est sꝛm glo. ibidē si n̄ emit. similiter nec cã fal
sa nocet legato. v̄t siqꝛs leget sic. lego tali iꝰ
qꝛ fecit mibi sꝛuitũ tale. licz sꝛuitũ illd̄ non
fecerit tñ legatũ tenet insti. e. s. lōge. Si vero
cã illa sit additiōaliter appoita secꝰ erit. v̄t si
dicatꝛ tũc si negotia mea curauerit lego. x. li
bras. v̄t ibidē. Itē si lãcez maximã miōzem et
mimã reliqꝛt et legauit sic. s. lancē miōzem il
li lego. lancē medię magnitudis legatã eē vi
detꝛ si nō appareat de qꝛ intellexerit. ff. d̄ au.
et argen. le. qui lancē. Itē siqꝛs leget aliqꝛd
sic. lego petro et filijs eiꝰ. tunc petrꝰ ha
bebit medietatē et filij eiꝰ cōsequenter aliam
medietatē. ff. d̄ vsufu. actōe. siqꝛs tũc. et eꝛ
de testa. raynal d̄. in glo. Itē si quis cyprogra
phũ legauit legauit actiones i eo cōteras. ff.
de le. iij. qꝛ cyrographũ. Itē si quis legat alicui
ancillã bertã et postea v̄dit eã et emat ancil
las alias qꝛũ vnã vocet bertã h̄ scda bertã di
citꝛ esse legata. ff. de cōdi. inde. filia. s. a tũcio
Item qñ aliqꝛs habz pꝛes sꝛnos. et legat alic
vnũ ex illꝛ. s. illũ que elegerit v̄t optauerit. p
tor pꝛfigere d̄z legatario terminũ infra que ely
gat. et si heres an eiꝰ electōz et añ terminũ sꝛ
uos v̄t sꝛuũ v̄didit l̄ maũmiserit v̄dicō. l̄
maũmissio irzitatꝛ. et sꝛuũ ille cedz legatario
que ipꝛ elegerit. Si autē legatariꝰ infra termi
nũ n̄ elegerit h̄es postea pꝛt sꝛuos v̄dere nec
hēbit legatariꝰ actōz legati. sꝛ in legatis fu
turus n̄ pꝛt termiꝰ pꝛfigi v̄t si quis legz vnũ fe
tuz nasciturũ de grege suo li. vj. de cōces. p. qꝛ
cũctis. s. si extitit et. s. se. i. tex. et glo. Itē si a
licui legatꝛ optō ex sꝛuis v̄t ex rebꝰ alijs tan
tuz semel optare pꝛt. ff. de le. i. l. v. rñso. i. Si
autē optō relinquitꝛ pluribꝰ v̄t etiã vnũ et ille
decedat añ qꝛ optet pluribꝰ heredibꝰ relictis
et iter eos sit dissensio de optōe. sorte dirimi
tur qꝛstio inter eos. et qꝛ soꝛs p̄elegerit ceteris
paribꝰ estiãcōne pꝛtũ pꝛstabit. Si autē legauit
mibi sꝛuũ que optabit tũc et ille infra a
num nō optet v̄t qꝛ nolit v̄t qꝛ n̄ potuit post
annũ optō videꝛ mibi relictã. C. omnia d̄ le.
l. fi. Itē si quis legz mibi oia bōa sua mobilia
mei erūt om̄s fructꝰ a solo sepati tpe sue mor
tis. dũ nō adhereat solo ps fũdi. ff. d̄ rei v̄e.
l. fructꝰ Sz nũquid p̄ hec v̄ba hēbo oia no
mia. i. relictã d̄bita sua h̄z qꝛ nō nisi aliter cō
stet de mēte eiꝰ. qꝛ nōia nec inter mobilia nec
inter immobilia d̄tinentꝛ. sꝛ i tertã spēm cadūt
ff. d̄ re iudi. a d̄no pio. p̄terea nec est n̄cstrũ
qd nobis debeꝛ. sꝛ tantũ illd̄ qd possumꝰ v̄di
care. ff. d̄ au. et ar. le. ij. et. l. qꝛ. Et idē ē dicēd
de lingnis et lapidibꝰ ad edificiuꝛ patis. ar.
ff. de le. iij. ligni appellatiō. s. fi. h̄ guil. Itē
si quis legauit alicui. x. libꝛ. et si illas perde
ret iterũ reliquit ei alias. x. non est onerãdus
heres v̄t quotiens illas perdiderit tantũdem

ei rest. tuere teneatur. sed tantū semel ut ibi
dem. l. fideicommissa. §. si quis. r. Item si quis
leget mōasterio sc̄te marie. r. libras et n̄ det̄r
terminat cui mōasterio cū sint pl̄a mōasteria s̄a
cte marie dabit paup̄iori ar. i autē. d. ec. ti. §.
si quis i nōie. et ex. de testam. qz iudicāte i glo.

Quid si n̄ apparet qd sit pauperius. Rndet
hosti. p. ep̄s cui ḡficare voluerit dare pote
rit ex. de testa. tua. Itē si eadē res duobz sit le
gata siue diuicti. s. dicēdo titio et petro Stich
um s̄uū meū lego. siue diuictim. i. sepati di
cēdo acō lego Stichū s̄uū meū. et petro lego
Stichū s̄uū meū si abo pueniant ad legatū eq̄
diuide iter eos. nisi alias mēs appeat testato
ris. ff. e. si plibz si vō alic alter d̄ficiat. s. qd
legatū s̄p̄euit aut viuo testatore post testam̄
tuz decesserit v̄l alio defecit. ut p morte s̄ui
le. ad collegatariū p̄tinet totū legatū. Si vō
testatore mortuo decedat trāsmittit id ad he
redē suū. insti. e. §. si eadez res. in tex. et glo.

Quid si quis h̄ns duas cōchas q̄rū vna ē meli
or altera. legat alicui cōchā cui erit opcio
h̄m bern. ex. de testa. iudicante. optō erit
heredis. ff. e. l. si quis a filio. §. si quis. Et h̄ nisi
heres sit i mora. qz tūc est legatarij. Itē si edi
ficiū leget ut fiat mōasteriū. nec in quo loco
fieri debeat determinet heres ad faciendū id
obligat nō videt ar. ff. d. v. ob. q̄ insulā. S̄z
h̄m laurē. dicendū ē aliter cā religiois v̄l fauo
re vltie volūtatis. et h̄m canones testam̄ta sūt
pleni interpretanda ex. d. dona. cū dilecti. Et
res ad pias cās relicte libere sūt ab inscripti
onibz lucratiuoz. xxij. q. viij. §. quāuis. hec
ber. ex. de testa. §. nos quid. Si h̄ legatū sci
ri nō p̄t ex testam̄to nō valz. ut si dica des fū
dum titio de quo rogam te. ff. de iure fil. fidi
Itē qn̄ dubitat de eodē legato cui plz debe
at dari heres eliget cui soluat. ff. de le. ij. si
quis. §. si inter duos. Itē si res aliēa alicui fu
erit legata et postea viuo legatore legatarij
illius rei ex cā emptōis factus fuerit d̄ns. ex a
ctiōe testam̄ti p̄t p̄tuz d̄sequi. Si vero ex cau
sa lucratiā ut ex donatiōe v̄l alia simili cā ut
legatū agere nō p̄t. etiā si sua desinat esse po
stea ut ibidē i tex. et glo. Itē si res legata sine
facto. i. mora heredis perierit legatio p̄bit.
ut ibidem. §. si res legata.

Equit̄ videre de. xij. §. quibz mōis lega
tū extinguit. circa qd sciendū q̄ id qd relin
quit in testam̄to. fit et dicit caducū. vno mō
qn̄ habet p nō scripto. Et hoc d̄ngit tripli
sez q̄a aut ei legat q̄ decessit qz testator viue
re credit. aut qz illud qd legat nō est in rez
natura. ut equz q̄ est mortuus quem testator
viuere credt. l. qz legat s̄uo pene. Sc̄do di
caducū i casu caduci. et h̄ dupliciter. s. aut qz
aliqd legat viuo s̄z ip̄e p̄morit̄ testatori. Aut
qz gues inimicitie iteruemūt iter legatē et le
gatariū si tñ redeāt ad amicitia reintegrat̄ le
gatū. p̄pter vō leues inimicitias nō extinguit̄
legatū vel fidei commissū. ff. de adimē. lega. l.
ij. legatarij aut aduocās cōtra legantez p̄dic
legatū. ff. de inof. fi. testa. papinia. §. memi
nisse. Tertō dicit̄ p̄pe caducū qd post mortem

testatoris deficit quicquid ratione ut si legatarij le
gatum spernat v̄l d̄dicō sub qua est legatum
deficiat. C. de cadu. tol. l. vna.

De fideicommissis titu. xxij.

Ostea qz ut supradictū ē i testam̄to for
let ordinari fideicommissarij. siue execu
tores testam̄toz. ad solued ea q̄ sūt le
gata p restōibz et elemosinis faciēdis. jō p̄
q̄ dictū ē de legatis dicēduz ē de commissarijs
siue executoribz testam̄toz. Et primo ponē
de sunt forme ordiandi ipsos. sc̄do soluēde
sunt quedā dubitacōs circa ipsos Circa pri
mū sciēduz qz ordiatis legatis restitucōnū et
eliaz. solet testator ad ea exequēda commissari
um vel commissarios eligere de quoz fidelita
te et caritate d̄fidat qz ea diligēter studeāt ef
fectui demādare vel etiā ip̄m heredē. quimo
etiā nullo alio commissario dato heres exequi te
netur ip̄o iure. h̄mōi autēz commissarij t̄tum et
nihil plus h̄nc de p̄tate q̄ eis dat̄ a testatore
qz sunt mādatori. et jō bonū d̄siliū est qz plē
nū mādatur et plena auctoritas eis det̄. Pos
tus ergo legatus restitucōnū et elemosinaz. i
ta d̄tinuabis. commissarios aut suos et h̄mōi te
stam̄ti executores ad p̄dicta oia et singla faci
enda et d̄plēda eē voluit et disposuit talez et
talez. Et h̄ mō simpliciter electi dicunt̄ meri
mistri. v̄n pecūiam eis datā p̄nt disp̄sare. sed
cōtra heredes agere nō p̄nt. Si aut̄ testator da
re volut eis auctoritate pleniorē p̄nt nōibz
eoz ita d̄tinuabis dās et tribuēs eis plenam
et oiodaz p̄tate atz mādatur petēdi exigēdi. et
recipiēdi ab heredibz infra scriptis sufficien
tem et integrā pecūiam p oibz et singul ex
quēdis. et cōtra eos ob h̄c cām agēdi. et ip̄o
cū effectu d̄ueniēdi. Et mādatur heredibz su
is infra scriptis ip̄am pecūiam dictis commissari
ijs libere sine molestia vel lite tradi v̄l exhi
beri. Alioqn̄ eos cā pene d̄nauit i cētū libris
dictis commissarijs eoz p̄pō nōie recipiēbz le
gati nōie applicādis. et p̄dicta oia et singla
nichlōmōi executiōi mādari. v̄l sic dās et at
tribuēs eis plenā et oiodā p̄tatem et mādatur
agēdi et exercēdi suas actōs cōtra suos debi
tores. et cōtra quos ex eis voluerint et ab eis
sufficiētez q̄ntitate ex debitis exigēdi et reci
piēdi p p̄dictis oibz et singul ex equēdis. l.
sic dās r̄. et mādatur ut sua auctoritate recipe
possint et accipiāt de bōis suis et d̄ quibz vo
luerit. et ea q̄ ex eis voluerit distrabere aliēa
re vedere et obligare de p̄tio d̄ueire illd̄ reci
pere possessiones tradere. de euictiōe cauere.
et ob id bōa cetera obligare et omēz in eis et
sup eis d̄tractum p̄ficere quē idem ip̄e viues
p̄ficere potuisset p p̄dictis omnibz et singul
exequendis. Et in fine h̄az disposicōnum ad
des sic dās et attribuēs sup omnibz et singu
lis supradictis generale mādatur cū libera ad
mistracōe Itē voluit et disposuit ut si aliqs
v̄l aliq̄ ex eis p̄morerent̄ l̄ abessent ut p̄dicta
exequi nō possent v̄l nollēt aliq̄ v̄l aliq̄ nichl
om̄n̄ p̄dicta omnia et singla isolidum exe
quantur. Vel sic. Item voluit et disposuit ut
ip̄i commissarij om̄s simul et d̄cediter omnia et

singula exequantur l' d' d'ilio et assensu tal' ha-
 bito et obtento ceteri exequantur. Vel si p'dicti
 d'issarij i alio d'issentaret id i quo maior ps
 d'enserit executoi mader' sp aut d'isponat' l'zm
 qd placuerit testatozi Si aut testatoz plene n
 d'fidat de d'issarijs q' faciāt ea q' magis ex-
 pediūt aie ei' addat. q' ipsi oia faciāt l'cdz cō
 filiū alicuius viri spūalis et discreti noiando
 eū. et id qd fecerit n scdm ei' d'iliū irritū sit
 In quo casu nihil valebit qd qd fecerit nisi fe-
 cerint scdm d'iliū illi'. ff. de admi. tu. quedā
 .g. pap'. et ex. de elec. cū i veteri Det ec testa-
 toz illi viro spūali plenā et liberaz ptātem q'
 mutare possit d'issarios. l' surrogare alios q'
 tiens ei videbit' expedire. q'bz surrogatus det
 eandē ptāte oib' quā dederat p'rimis iubes
 hri ratu et firmū imppetuū quid qd p' eos l'zm
 d'iliū alicui' viri fuerit factū ar. q' talis cō-
 missio valeat. ex. de testa. cū tibi.

Irca scd'z querunt plura. s. vtz religiosi
 possint esse executores testamtoz. h' q'
 sic de licētia sui supioris. et vt i plurib' ē vū
 le q' sint aie testatozis. qz veresimile ē q' fide-
 lius exequant'. Nec obstat q' ex. ne cle. l' mo-
 sacerdotib' d'z. Clericis tuis denūtes publi-
 ce ne mistri laycoz nec i reb' eoz pcurato-
 res existant. qz multū d'nt pcuratoz et execu-
 toz qz pcuratoz res alicui' viuētis admistrac
 ad t'palē ei' necessitatē. Executoz vō res mor-
 tui distribuit ad ei' aie d'solatioem. Sine licē-
 tia aut p'lati sui si itret religiosus executōem
 alic' testameti vt executoz peccat qz facit qd
 de iure n p' vij. li. de testa. religiosis. qz qui
 recipit executōez alicui' testameti se obligat
 ad exequēdū. religiosus aut se obligare n p'
 sine licētia sui p'lati. h' rich. Vtz executores
 testamtoz teneant' infra annū executōz cō-
 plere. h' aut testatoz d'eterminat t'pus infra
 qd vult testamentum esse d'pleū aut nō. si sic
 n tenent' de nccitate executores vsqz ad t'ps
 i' testm d'plere nisi viderēt se cit' iplēdo aie
 d'fūcti mag' pdesse. tūc ei ad cit' d'plend' eol
 d'cia d'z arcare. Si aut n d'eterminat t'ps. aut ex-
 ecutores hnt libere bona de q'bus statim pnc
 testamētū iplere aut n. si hnt tenent' iplere q'
 cit' pnt qz sūt debitozes illis quib' sūt lega-
 ta et vt d'z. ff. de re. iu. i oibus obligatōib' i
 quib' dies n pō' pnt die debet'. P'eterea q'
 to cit' testamētū implet' tāto cit' aia defun-
 cti alieniat' vt d'z i q'stione sequēti. alias t'es
 ec negociatozib' egentū d'pant'. xij. q. ij. q'
 obligatōibus. Executores ec si p se reuēat
 illa bona furtū d'mittūt vt. e. c. si facti legum
 xij. q. iij. sacrilegiū. Vñ si executores infra
 annū saltē admonitū ab epō pias volūtates d'
 functoz n implēt cū iplere possent p epm im-
 pleri debēt. ec si testatoz p'hibuisset ne ep's l'
 alia p'sona se iromitteret de suo testamēto ni-
 si soli executores sui talis ei' p'hibitiō n valz
 vt ex. de testa. nos qdē et c. tua. i. tex. et glo.
 et. c. iohes. Si aut n habeāt bona in p'mptu
 de quib' possint infra annū testamētū iplere.
 n credo q' ppter h' deuoluat' post annū ptās
 eoz ad epm tenent' eū facere qd i se ē vt bo-

na habeant et h'ita distribuere debent q'citū
 pnt h' rich. Ad hoc nota q' executor testamē-
 ti tene' reddere rōem de illis q' distribuit pze
 sentib' heredib' et legatarijs. in aut. de san-
 ctis. ep. g. yconom'. et hodie q'cunqz religiosi
 etiā exēpti deputati ad executōez cuiusuis vl-
 time volūtatis q' si sint p'lati tenent' de execu-
 tōe suscepta. locoz ordinarijs reddere rōem
 Alias sūt puniēdi ab eis quocūqz p'iuilegio
 si ipsos i hoc iuenerint deliq'sse n obstāte. li.
 vij. de testa. religiosis. Vtz dilatio executō-
 nis i aliquo p'iudicet aie defūcti. h' q' sic. c. 9
 rō ē duplex. vna ē qz q'ro clerici citi' ecclesie
 et paupes quib' legatū ē recipiūt legata sua
 tanto citi' et feruēt' orāt p aia defūcti et p
 h' citi' alieniat' et expedi' Scda rō ē qz sic d'fū-
 cti i caritate aliq' purgabile secū portantes
 i hac vita meruerūt vt si dent' p eis elemosi-
 ne p'sint eis n ad augmētū g'ie. s' ad alienia-
 tōem et abbreviatōem pene. sic testamētū fa-
 ciēs et in caritate decedēs testamētū faciēdo
 meret'. vt ei' executio post mortē sibi valeat
 ad alieniatōem et abbreviatōem pene huius-
 mōi h' rich. Sic aut quantū ad effectū elemo-
 sine p'iudicat dilatio ei' anime defūcti. n qz
 p dilatione aia puniat' s' qz ei remediū n ad-
 hibet'. s' quantū ad mentū elemosine ex h' et
 nullatenus p'iudicat' maxime si quātū in ipso
 fuit curam adhibuit. vt huiōi elemosine cito
 darent' qz meritū p'ncipaliter ex volūtate et
 intentione depēdet

De hereditate ti. xiiii.

Einde qz vt habitū ē supra legata sūt
 ab herede p'standa iō postq' d'ictū ē su-
 pra de legatis. dicendū ē nūc de here-
 dibus. Et p'io de hereditate. scdo de heredis
 institutioe. Circa qd sciend' qd sit hereditas
 et in quot et q's ptes diuidi'. Hereditas ē suc-
 cessio in vniuersuz ius qd defūctus habuit tē-
 pore mortis. ff. de. v. sig. l. nihil. Et hec d'z a
 p'do l' p'dus l' libza hec em quatuoz sunt sp
 nonima. Diuisio aut hereditatis solēis fit a
 iure in. xij. vncias siue ptes q' assis noie d'z-
 net'. Vñ qlibz illaz p'cium. xij. ē maior vncia
 et minor asse. et qlibet suo noie p'prio vocat'.
 prima d'z sescuns. ita q' ei' tertia l'ra ē l' qz cō-
 ponit' ex semis et vncia d'inet em vnciā et di-
 midia. scda sextans. qz signat sextā ptem here-
 ditatis. i. duas vncias. tertia q'drans qz sigē
 quartā pte hereditatis. i. tres vncias. quarta
 triens qz signat tertiā pte hereditatis. et ita
 q'tuoz vncias. Vñ p'dicta quatuoz noia sumūt
 iterptationē ex eo q' signat quotā ptem here-
 ditatis portōem. sequētia vō noia octo habēt
 etimologiā ex eo q' signat certū numez. vñ
 ciaz. Vñ quinta d'z quincuns. qz signat quiqz
 vncias. sexta d'z semis qz d'inet medietatē he-
 reditatis l. vj. vncias. septia d'z septās octāua
 bes. nona dodzās. decia dextrans. vndecima
 deuns. duodecia as. qd signat pondus. xij.
 vnciaz. licz aliqn as assis ponat' p obulo vñ
 versus. as obulus p'dus as ē possessio tota.
 Testatoz aut in plures vl' i pauiozes vncias
 hereditatē suā diuidere p' p'bant' h' insti. de

P

he. insti. Ad h nota q hereditas e nome iu
ris. sic et bonoz possessio. ff. de v. sig. heredita
tis nome. qn vendit hereditas vendi videtur n
res hereditarie s3 ipm ius succedendi qz ipse res
n sunt hereditas sed3 accur.

De heredis institutioe ti. xxv.

Ostea considerand e de institutioe hered
et prio qd e instituere herede. et vn dz
scdo quib3 verbis instituat. 3o in q vl
tima voluntate instituat. qro de diuersitate
heredu. quinto de institutioe ascendenti. sexto
de institutioe extraneoz. septio quedā de for
mis institutioe heredu. octauo de causis ex
heredadi. Circa primu sciendū q herede in
stituere e aliqū post mortē loco sui in bonis
suis dñm statuere. vn dz instituere quasi ius
statuere. qz sic subintrat heres dñm substantie
defuncti. vt eadē psona estimer cū eo. Dicit e
heres ab hero. i. dño insti. de heredu quali. et
differen. q. p heredu aut.

Ira sed3 sciendū q institutio heredis fit
verbis directis. vt tici3 mibi heres esto
vl hereditas mee dñs esto. et verbis inflexi
id e obliqs casib3 vt illū herede meū facio vl
instituo. vl iura institutioe ei relinquo. C. de
testa. qm. Idēq3 e tibi relinquo mea bona. C.
de secun. nup. hac. edictali. quod est vnz. se
cundū guil. nisi aliū instituerit tūc em p lega
torio habet. C. e. quoties. Itē scdm host. nō
refert quātū ad pfectionē testamēti. vt2 dicā
per2 herede instituo. vl voluntatē meā eius
dispositioe dimitto qz talis n vi2 decedere in
testa. ex de testa. cū tibi. qd. c. multi intel
ligūt de relictis ad pias cās. sed meli3 est q
simpliciter intelligatur siue generaliter. si tñ
testator testabat simpliciter n solēnter. qz si
q3 aliqū herede in re l portioe certa instituat
de toto patrimonio sentire vi2. nisi de ipso ali
ter disponat. C. de here. insti. quoties. quinz
imo scdm aliquos in tali casu eadē oratio imp
fecta herede facit. vt si dicat ticius heres vn
sufficit si dicat tici3 heres. vl tici3 esto. C. e.
errore. S3 et nois error n nocet si de voluntate
dicit. C. e. l. fi. ergo multo for2 valet ex quo
dicit de psona p qcunq3 verba sit relictū ar
ex. de rescrip. significāte. Quid si dicat tñ h
nome. s. tici3. h n sufficit. Nec obstat illa lex
errore q innuit q v3. et si desit heres esto. qz
h bñ dixerat s3 h3 omisit notari3 vt dz ibi. er
go q herede instituit ei3 dispositioe sua bona
relinquit et ecouerso. Nec e curandū de vbi3
testatoz qz sepe aliter loquunt. C. de testa.
l. fi. Nec obstat. ff. e. l. illa institutio. qz itelli
git qn fit in fraude l qn p talia vba n intēde
bat instituere herede. Et si aliqd ius dcrariuz
inuenit. id itelligas qn testator dixit q solē
niter testari volebat. bon3 tñ iudex inspectis
psonis an instituti sint diuncti vl extranei. te
stator l ratus vl simplex. dstitutus in articlo
mortis vel n facile poterit terminare h host.
Scdm aut bern. ex de testa. cū tibi. licet ille q
voluntatem suā extremā alteri3 dispositioe cō
munic. de benignitate canonica videat3 testa
mentū fecisse vt in c. cū tibi. tñ reuera n e te

status qz nullum e testamentū vbi n exprimi
nomē heredis. C. de testamen. iubemus. Do
test aut quis dmittere factionē sui testamenti
alteri3 dispositioe. et tūc testamentū tenet. qz
tunc n dmittit3 testamentū expsse arbitrio alce
rius sed tacite alterius voluntati. Aut ergo
voluntati heredis et hoc licet et tacite et ex
pse. ff. de condi. insti. verba hec. Aut vo
luntati extranei. Aut ergo tacite vt instituo
te herede3 vel lego hoc tibi. si talis capitoli
um ascēderit et sic valz. Aut expsse vt instituo
illū herede quē her. voluerit. et sic n valz. ta
lis em institutio e captatoria. i. adulatoria. C.
de admn. testa. captatorias h bern. Oportz
aut in institutioe certū herede demonstrari q
tiens em n apparet quis e institue3 institutio
nulla e. nisi ex alijs apūssimis pbationibus
appareat de quo testator senserit. n tñ ad de
signandū herede3 debet dici circūstantia con
tumeliosa. h dico specificādo. et meli3 cam
secus e si in genere diceret fili3 me3 impssi
m3 d me male meri3 et cāz n exprimet. tūc ei
institutio valeret insti. quoties. In casu tñ pnt
incerte psonē institui vt paupes intuitu pie
tatis. C. de epi. et cleri. id qd. Itē fieri pnt in
stitutio pure. et sub additione. ex certo autem
tpe. aut ad certū tēpus heres quis institui nō
pt. imo vicio tps sublato de medio tenet in
stitutio. vt si dicat instituo te vsq3 ad pasca l
a pasca manea. insti. de heredi. insti. q. heres
et pure. Miles tñ hoc facere pt. ff. de re. nu.
si miles. Tamē si hoc fiat ad tēpus incertū vl
ex tēpore incerto bene valet. vt si dicā vxore3
meā mibi herede instituo quādiu vixerit. post
mortem meā ticius mibi herede instituo cum
ab solutus fuerit ab excoicatioe. ff. de here. i
sti. in tēpus. Itē potest quis institui in vnuer
so et in certa pte et in certa re vl qūitate. In
stitutus tñ incerta pte subire debet onus eris
alieni p ea pte qua e institutus. Institutus vo
ro incerta re vl quātitate p legatario habet
et ideo n subit illud onus. C. de here. insti.
quoties. Et h vnz. qn alius e heres institue3
in vnuerfo. Non e aut scdm host. ptermitten
dum p quis institui pt in certa pte dum tñ af
signatio pdeat ex arbitrio testatoris qz volū
tati alterius expsse dferri n posset tacite tñ sic
vt dictum e supra scdm bern. quedā em si in
testamētis exprimunt n habēt effectuz. ff. e.
talē. Et idē e d legatis. ff. d. l. j. h host.
Item pnt institui plures simpliciter pibns n
expressis. et tunc ex equis portioib3 sunt he
redes insti. de here. insti. q. si plures. Et nota
q si vnus heredu faciat sumptus in militia l
in nuptijs. aut fecit illos sumptus pater omu
nis et tunc ille filius habet hoc pcpuz. aut
ipse filius fecit post mortē patris. et tūc erūt
de sorte sua n de omnibus bonis nisi hoc in
ter heredes specialiter actū esset. ff. fami. her
ci. si filia. q. idem scribit et q. neracius. Item
institutio fieri pt pcam i capita et pcam in stir
pes. vt petruz et iobannē filios meos scz quē
lib3 eo3 p tertia. et a. et b. nepotes meos fi
lios quondam. c. filij mei ppo alia tertia pte

Instituo heredis

heredes mihi instituo. sic em̄ et ab intestato
vocant̄ insti. d. he. q. ab inte. defe. §. et qz pla
cuit Ad hoc nota qz pactū de futura succes
sione p̄sone certe n̄ tenet nisi de consensu ei⁹ e⁹
ē hereditas ita tñ qz in illo consensu p̄seueret vs
qz ad mortē. C. de pac. l. vl. licet aut alij paci
scenti de hereditate mea possim consensire. n̄ tñ
ex pacto possum me astringere qz quis mihi suc
cedat in hereditate. qz h̄ esset contra bonos mo
res possum tñ herede sine pacto instituire. C.
d. trasac. cū donatōis. Nec obstat. ff. p̄ socio
l. ij. §. de illo. vbi d̄z qz societas ita coiri p̄t
vt si aliqua hereditas alterutri obuenerit cō
muni sit qz hoc intelligi⁹ scdm̄ accur. qñ est
pactū de p̄sona incerta. Vñ pactū de futura
successione in genere tenet n̄ in specie

Irca terciū sciendū qz heredū institutio di
recta n̄ potest fieri nisi in testamēto. pu
ta cū quis recto iure instituit heres ad quē te
stator vult hereditatē suā siue ill⁹ in quo euz
instituit p̄uenire. et illud cape nullo median
te. Obliqua vō siue fideicommissaria hereditas
relinqui p̄t in testamēto et codicillo vt cū ro
ga⁹ in codicillo heres instituit̄ in testamēto
vel heres ab intestato veniens vt hereditatez
restituatur alteri. is em̄ cui restituit̄ hereditas e
rit heres p̄ fideicommissum insti. de codicil. §.
plc. et d̄ fideicō. he. §. plc. Quid si sic dicat te
stator in testamēto suo instituo herede quē in
codicillis noiauerō vel talē si eum in codicil
lis instituerō. Rñdet host. qz valet n̄ iure co
dicilloz sed testamēti. et sub tali addiōne
p̄t institui quilibz p̄ter filiū. ff. e. asse.

Equi⁹ videre de quarto scz de diuersitate
heredū. Circa qd̄ sciendū qz heredū. Alij
sunt necessarij tñ. alij sui et necessarij. alij ex
tranei. heres necessari⁹ ē seruus qui instituit̄
heres a dño suo ita tñ si cōsequat̄ hereditatem
et libertatē simul ex dñi testamēto vt qz tpe
testamēti et mortis erat in dñi p̄tate. sic etiam
ignozas et inuit⁹ liber et heres. vñ velut no
lit tene⁹ hereditatez etiā suspectā adire. et iō
d̄z necessarij Sui et necessarij sunt liberi qui
sūt in p̄tate testatoris tpe mortis vt filius fa
et descendentes ex masculo filio. filij vō filie
sunt in p̄tate patris eoz et auj paterni. Disti
gue tñ inter filiū et nepotē ex filio. qz filius
meus iō ē mihi suus heres qz ē in p̄tate mea.
et qz nihil ē medium inter me et eu. et hoc se
cundū deficit in nepotib⁹ ex filio ipso viuen
te et ideo n̄ sunt mihi sui heredes sed si filius
meus me viuo moria⁹ tūc nepotes ex eo tēpo
re mortis mihi sunt filij heredes qz in potesta
te mea sūt. et qz sublatū ē de medio caput p̄ri
mum qd̄ eos p̄cedebat scz pater eoz. Et ē idē
de nepotib⁹ et ceteris libens. Dicunt̄ aut iō
sui. qz domestici et viuo p̄re qd̄ammodo esti
man⁹ dñi. Ideo vō dicunt̄ necessarij qz de iure
ciuili cogebant̄ serui inuiti heredes fieri h̄ d̄
iure p̄torio p̄mitti⁹ eis ab hereditate abstinē
re si velint. Extranei heredes sunt qui n̄ sunt
subiecti iuri testatoris sic filij emancipati sūt
heredes extranei. Et liberi eē a m̄re instituti. qz
femine n̄ hñt liberos in p̄tate. p̄bant̄ h̄ noia

insti. de here. q̄li. et di. in prin. et §. sin aut et
§. ceteri. Itē heres ali⁹ ē testamētari⁹ vt qui
ē in testamēto scriptus. Alius legitim⁹ vt is
qui ipso iure et sine testamēto defuncto succe
dit. Ali⁹ fideicommissarius cui ex fideicommissio
ē hereditas restituta. Alius ē substitut⁹ scz q
alij substituit̄ heredi. Insup quidam sunt ad
quos in stricto iure legitima spectat heredi
tas vt n̄ instituan⁹ vel rite exhereden⁹. testam
tū aut ipso iure ē nullū aut rescindi⁹. Ad quos
cognoscēdos nota tres esse ḡdus l̄ lineas cō
sanguineoz scz ascendentiū siue parētū. descē
dentiū siue liberoz. et collateralium. Testator
aut quamdiu habz aliqui d̄ de descendentiū
tene⁹ illū herede instituire l̄ exheredare et si
illū herede instituat n̄ tene⁹ de aliq⁹ ascēden
tium in institutiōe mencionē facere. ipsi em̄ i
infinitū ceteris p̄ferunt̄. insti. de he. q. ab ite.
in pn̄. Deficientib⁹ aut descendentiū legitimi
sunt tene⁹ suos ascendentes legitimos si quos
h̄z heredes instituire l̄ exheredare. C. ad sena.
cōsul. or. quotiēs. Collaterales aut nūq̄ tene⁹
instituire l̄ exheredare. h̄ deficientib⁹ descēden
tibus et ascendentiū legitimis p̄t quos vult
siue collaterales siue alios sibi n̄ actinētes in
stituire heredes nulla facta d̄ collateralib⁹
mentione.

Equi⁹ videre de v. scz de institutiōe descē
dentiū. Circa qd̄ sciendū qz descendentiū
siue liberoz quidā sūt legitimi et naturales
simul quidā naturales tñ. quidā legitimi cō
sanguineoz. Item eoz qui sunt legitimi et naturales
quidā sunt nati quidā nascituri siue posthumi
Itē quidā sunt primi grad⁹ vt filij. quidā scd̄i
vel vltioris vt nepotes et deinceps. Deimo
aut dicendū ē de institutiōe liberoz naturaliū
et legitimoz primi grad⁹. scd̄o de institutiōe
liberoz secūdi grad⁹. 3⁹ d̄ institutiōe posthu
morum. q̄rto de quibusdā documētis generali
bus circa institutiōz liberoz. quinto de institu
tibus liberoz legitimoz tñ. De institutiōe
vō siue successione liberoz naturaliū et spu
ritoz vide infra in tractatu de m̄imoni o. d̄
filij. De institutiōe igit̄ liberoz naturaliū
et legitimoz primi grad⁹ sciendū qz testator
siue pater siue mater suos liberos legitimos
et naturales masculos et feias virgines nup
tas et viduas in p̄tate eius existētes et emāci
patos instituire debet vñ rite exheredare aut
rite vel legitime p̄terire aliter testabit̄ muti
ter insti. d̄ exhere. libe. rñso. j. et §. nostra vō
Et intellige qz femie licz sint nupte nihilomi
nus tñ de iure romano sunt in p̄tate p̄ris sed
de iure lombardoz sunt in p̄tate viri n̄ p̄ris
inst. de sena. cōsul. tercul. §. postea aut Solz
aut q̄ri. Vtz dotatas deat̄ instituire tñ i dote
is dixerūt aliqui doc. legū qz sic. Azo vō et
aliqui alij dicūt qz oportet instituire n̄ tñ in
dote sed eē in aliquo saltē modico p̄ter dotez
vñ p̄pter piculū hui⁹i dubitaciōis. tucius ē qz
semp̄ instituan⁹ in aliq⁹ vltra dote. et sic agē
n̄ p̄nt nisi ad supplementū si qd̄ d̄ficiat de le
gitima in qua eē dotē cōputare debent. Nam
si ab intestato succedere vellent eā fratrib⁹

offerret. C. de inoffi. testa. qm nonella. Itē p
felli in religione debet institui sic et ceteri. C.
de epi. et cle. l. fi. q. ec. cognitū. Itē licet filiū
succedat mri ex testamēto. et ab intestato. p
tū in c. potestate ē filiū hz usufructū in pos
sionibz relicto a matre filio qui ec omnez
diligentiā tuende rei dz habere. n p tū eā a
lienare l. donare. C. de in. inte. resti. l. j. et. ij
et ex. e. c. dstitui in glo. Done q aliquis
hns filiū ex concubina contrahat tū euz alia ex q
hz filios. Illa vō mortua contrahat cū concubina
et ita filiū eiū ē legitimat qz succedet patri
et sic consuetudo terre q vnū solū succedat. He
spōdet hu. et bar. in questiōibus q succedz il
le qui pzo fuit legitimus. i. de pzo mrimonio
nat. Quid si due mres p eodē filio cōcedāt
et ambe lite pendēte deficiāt. nunqd ille pe
tet hereditatē vtriūqz. hndz bar. i. qōibus q
n. sed tū succedz illi q erat in possessione filia
tionis ei. si vō neutra possidebat. tūc si velit
alicui eaz succedere oportz eū pbare se filiū
eius esse. De institutiōe aut liberorū scdi gra
dus sciendū q si ego parēs masculū l. femina
tpe testamēti mei filiū habeo vel filiā siue in
potestate mea siue n et ex eo l. ex ea habeo ne
potē l. neptē. et institui filiū l. filiā n oportet
q de nepote vel de nepte faciā mentionē. Si
tū tpe quo testoz filiū meus l. filia p mortuus
sit. tūc nepotē l. neptēz que supstite habeo ex
ea l. ex eo q emancipato l. emancipata institui
insti. d. heredū qli. et di. q. sin aut et necessarij
Et idē ē de ceteris liberis vñ p mortuo filio l.
nepote pnepos ex nepote natus institui dz i
sti. de he. q ab ince. dese. q. ita demū. Idem est
etiā de posthumis et nepotibz et ceteris libe
ris vltioris gradus qz si nurus mea ex filio
meo p mortuo dceperit et tester ea pgnante d
beo eū qui nasce ex ea heredē instituere. C. d
postu. here. qd creatū Item si post meū testa
mentū filius instituit me viuo moriat. et de
mū moriar nullo alio ddito testamēto incipit
nepos natus ex ipso filio in loco eiū succede
re et quasi agnoscēdo efficit mibi auo suus
heres. insti. de legi. agna. suc. q. pxim. autē.
Et iō qz in testamēto tunc institutus n inueni
tur rumpet testamētū. Idē facit nepos ex fi
lio emancipato p mortuo instituit. Sz cōtra pi
culum illū habes d filiū. l. vellep. quo potes
dupliciter vti. vno. v. filiū et nepos nat ex
eo piter instituā. Alio. v. filiū pure. et nepos
sub dditōe instituā. v. petrū filiū meū. l. eo
mibi p mortuo nepotes vel neptes ex eo sup
stites natos et posthumos mibi heredes insti
tuo. pbant. hec insti. de ex here. liberorū. q.
posthumorū aut. De institutiōe aut posthumo
rū nota primo ad maiorē euidentā. q posthu
mus dz duplr. s. stricte v. ille qui i vita testa
tozis dceptus post eius mortē ē natus. vñ dz
posthumus quasi post humū patris natus. Et
large. s. ille qui post testamētū dditū viuo e
tiā patre ē natus. ff. de iniu. rup. testa. l. iij. q.
j. Hos igit posthumos qui rite vult testari
debet instituere n aut p. eos exheredare cum
nullā in gratitudinē omiserint insti. de ex he.

lib. q. nostra vō. si aut posthumus pteritus fu
erit vt n instituat. et ipse nascat viuus voce
emissa l. n emissa. dū tū dret eam viuū natum
l. ex secto ventre editū integrū l. n integrum
alias cū spiritu. tū testamētū rumpet. ff. de
posthu. he. q dz nisi declinet ad monstz vel
p digium. ff. de sta. ho. n sunt. qui aut nascit
mortuus n videt dceptus. C. e. l. j. Qd autē
dictū ē de pteritione filij posthumi testa
mētū rūpi. v. e. quantū ad institutiōz. s. stat fir
mū quātū ad legata insti. de ex he. lib. i. q. j.
et idē ē de qsi posthumo vt si testator p testa
mētū alique i filiū arrogauit. Nā q agnitiōne
sui heredis rūpe testamētū insti. q. mo. te. i. f. r.
i. q. j. Idē etiā ē de eo q ē loco posthumi. vt q
i tpe testamēti n erat suū heres. s. tpe mortis
testatoris inuenit suū vt dictū ē in ar. pcedē
ti. Et qd dictū ē de posthumo pterito a pre id
icelligit de posthumo pterito a matre in casu
tū posthumū n rūpet testm matris vt cū mri in
puerpio decedit et iō n rūpit eiū testm p q
relā in officiosi testa. C. de inoffi. testa. si mri.

De generalibz documētis circa institutiōz
liberorū nota q si ea q dicta sunt de institue
dis l. exheredatis l. pteritiōis liberis n fuerit
obseruata. pnt ipsi liberi diuersis vñs ad testa
mētā pntū infirmāda venire. l. dicēdo testm
ipso iure nullū l. petēdo bonorū possessionem
cōtra tabulas testamēti. l. pponēdo qrelā inof
ficiosi testamēti. Non solū aut inofficiōsū tes
tamētū reuocat p qrelā s. ec inofficiōsā do
natio et inofficiōsā dos et inofficiōsā veditō
q ad legitimā vt. C. d. ioffi. do. l. j. et. l. si to
tas et. l. fi. q oia relinq iuris pias gra breui
tatis. Itē si alicui p dicitōz liberorū q nctio
sūt instituēdi l. exheredati aliqd i testamto tū
legatū sit. testamētū n tenebit. qz is vñ pte
ritus qui n ē instituit l. exheredatus pterire em
ē alique omittēre eo n instituto l. exheredato i.
st. de here. q ab intesta. de. q. eadē hec. Non
tū dico q cuilibet p dicitōz legari n possit dū
tū sit in aliquo institutus. Sed quid si testa
toz simplr dixerit filio meo. C. relinquo cen
tū lib. nunqd valebit testamētū. i. q. q si te
stator dixerit filio meo. C. relinquo bona mea
siue dimidiā siue terciā ptem bonorū meorū
tenet testamētū. qz iure institutiōis intelligit
esse relicto. Si vero dixerit filio meo. C. rel
quo centū lib. l. agrū illū. n tenet testamētū
qz iure legati intelligit esse relicto et filiū eē
pteritū. C. d. here. insti. quoties. Itē n refert
in quo vñ in qto aliquis p dicitōz instituat
vñ in vniuerso aut in pte. vel in re l. in quan
titate certa. Et si sit instituit in eo quod ē sua
portio legitima l. vltra stabit dcentus. Si vō
in minoz tenet testamētū sed ager. ad legiti
me supplementū. C. de inoffi. testa. oiodo. q
etiā legitia dz d bica bonorū subsidiū siue pos
sessio debita iure nature. Et ē hodie terciā ps
hereditatis. si sint quatuor filij l. pauiores.
Si vero sint quinqz l. plures ē medietas inter
eos eq diuidēda. vñ siqs sit instituit in sua p
te terciē pīs l. medietatis stabit contentus.
alias ager ad supplementū vt dictū ē. De eo

Posthumus 20 50

vo qd supest ultra pte terciā l medietate. te-
statoz quidqd vult facere pt. vn versus. qua-
tuoz aut infra dat natis iura triente. Semissez
vo dant natis quiqz l ultra. Arbitriū sequit
substantia cerera pris. Debet aut dicta portio
tm filijs et ipis mortuis debez nepotibus et
eis legitime natis. nec eis pt iponi grauame
p legata et fideicommissa. pnt tm grauari p de-
bita. n pt ec eidē apponi additio vl modus. et
apponat p n addita habet. Ad h nota q
triplex e portio scz legitia et trebellianica sic
dicta a trebellio auroze. et falcidia sic dicta
a falcidio auroze. prima debez iure nature de
qua dictū e. scda debez iure substitutōis. et e
qta ps hereditatis totius vt cū aliquis e m-
stitutus heres et rogat vt restituat alij hedi-
tate. si sine liberis decedat. iste sic institutus
retinere pt quartā prem totiz heditatis. Ter-
cia debez iure institutōis exneo instituto he-
redi. et e quarta ps quā deducit et retinz sibi
instituz de legatis et fideicommissis. qn supra
dodrantē. i. tres pres heditatis e aliqd lega-
tū qn em aliqs e instituz heres et illa heredi-
tas e ex iusta cā legata et fideicommissa tūc in-
stituz pt detrabere quartā pte de legatis et
fideicommissis ex de testa. rapnaldus. In ista et
scda portione. i. in legitia et trebellianica cō-
putant oia hereditaria et legata et fideicom-
missa. Vn si filiz l rogat aliq pcepit de lega-
tis l fideicommissis a testatoze. illa dputabz in
legitima l trebellianica. In terciā vo. i. in fal-
cidia dputant sola hereditaria n legata nec
donata nec fideicommissa ex. de testa. rapnaldus
hec bern. Vn deductio falcidie e additōis
melioris q deductio legitime qru ad h q do-
nationes et legata n dputant in ea. Vn si in-
stituz aliquid de legatis l fideicommissis a te-
statoze pcepit i falcidia n dputabit Sci-
endū aut q falcidia cessat in his q sic legant
vt ad successores eiz cui relicta sunt debeant p-
uenire. C. ad. l. fal. l. s. inneate. Cessat etiaz
in relictis cā pietatis vt ibidem scz aut. Silr
cessat ec in testamēto militis. C. de testa. mi.
intestō. et ex de testa. rapnaldus. c. vl. Itē ces-
sat falcidia in male ablatiis incertis q bn pnt
dici legata esse p aia ml. tomagis quā legata
alia. pnt etiā dici legata ad pias cās qz ad li-
berandā testatozis aiam Monaldus tm scripsit
in sua sū. q ppter male ablata incerta si n pnt
pbari n credit q liberi l pētes si osenture no-
lunt possint legitima iure nature sibi debita d-
fraudari. alias posset testatoz de leui fingere
male ablata multa vt pdictos illa legitima d-
fraudaret qd iniquū esset. qz si talia male ab-
lata n possint pbari n tez heres soluere vt de
bitū. seu vt es alienū s; vt legatum. C. de fal-
mo. l. ij. et iij. Et iō bonū dñliū e q ipse testa-
toz satisfaciāt de illis dū viuit l faciat q fili-
us obliget se ad soluendū insolidū illa legitia
n detracta. In quo casu tenebit ar. insti. de ex-
cu. tu. s. sic p detariū. Si aut n possit ad h in-
ducere filiu n faciat testamentū s; codicilluz
i quo ordinet q oia bona distribuant paup-
bus p male ablatiis incertis asserēs q plura

sunt sua male ablata q oia sua bona. Silr ma-
le ablata certa q tm pbari n pnt relinquat ill-
psonis a quibz iniuste habuit ea. Et male ab-
lata certa q pbari n pnt sunt sic es alienū.
S; nūquid pt quis inducere duas qrtas scz d-
bitā iure nature et trebellianicā. hē dicūt qz
dā q n nisi quātū e plus in scda q in pzia. C.
ad. l. fal. l. ple. Alij dicūt idistincte q sic hzo
vo distinguit q aut qz e rogat restituere he-
ditate incōnēti et tūc e va snia pzia. C. de i-
offi. testa. qm nnulla. l. vsqz ad tps vt si dece-
dat sine liberis et tūc e vera snia scda. C. de i-
offi. testa. qm i pziobz et i autē. d. rfti. autē.
pl. coll. viij. hō h; diuersitatis e qz vbi qz
e rogat restituere heditate post tēpus certū
vel si decedat sine liberis. pt incōnēti dedu-
cere terciā debitā iure nature qz illā sine omi-
guamine d; qzere vt pbat autēte p dicitē. in
pcessu aut tps deducz trebellianicū. In qua
cū fructz pcepti dputent minz diminui sub-
stantia hereditatis q si restituerz incōnēti. et
iō tūc n deducet qz tūc substantia defalcaret
n aut fructz. Ius aut canonicū apte fouet sen-
tētiā aliā ex de testa. rapnaldus et. c. rapnal-
dus. in tex. et in glo. Itē nō pt vt qz bnificio
falcidie in tribz casibz. primz e qn exneus in-
stituz heres rogat e restituere heditate alij
et n implet volūtatē testatozis infra annū a ius-
su iudicis. Scds e si n fecerit inuentariū. Ter-
cius e si testator ceret de qrtate sui pmonij
phibeat expsse deduci falcidiā in autē. d. he-
re. et fal. s. illud et. s. si n fecerit inuēta et. s.
si vo expssam. et h vide infra a. de puidētis
testatozis ar. j. s. de phibitōe falcidie. Itē qn
vni plures res sint legate tūc si soluit aliqs il-
larū integre pt i alijs retinere plenā falcidiā
p doli exceptōz. ff. ad. l. falci. si ex pluribus.
Itē si legatū sit tale de quo falcidia n d; ddu-
ci. puta ad pias cās. p h n onerant alij lega-
tarij. qz cuiuslibet legatario sufficit onz suū vt
deducat. C. ad. l. fal. i. autē. silr. Itē legatuz
aut e relictū vni psonē aut pluribz. si vni aut
legatū e vni. et tūc si soluit totū nihil detra-
het. aut icepit tm soluere sic detrahz. Aut sūt
legata pluriū. et tūc si soluit vni pt detrahere
de alijs. Si vo sit relictū pluribz tūc si soluit
vni totū n detrahēt. C. ad. l. falci. autē. s; cūz
testatoz si ex pluribz. h. guil. Itē qn fructz p-
cipiunt volūtatē testatozis vt qn quis e roga-
tus restituere alteri heditate p aliqd tps tūc
dputat fructz in qrtā trebellianicā. et qd sup
quartā recepit n restituet nisi sit de liberis pzi-
mi gradz. qn em e rogat frater primi gradz
restituere fribus heditate. si decesserit d; reti-
nere qrtā sine dputatōe fructuum nisi pcepit
eos p litis dtestatōez tūc em dputabit ipsos
in quartā qz e malefidei possessor. Si vo p-
cipiunt ex negligētia n petētis sic n dputat in q-
rtā. et qdqd ex eis h; ultra restituet. C. ad tre-
bell. iubemus De institutōe vo liberorū. le-
gitimorū sciendū q pater arrogās et auus ne-
potē adoptās tenent filios suos arrogatos
et adoptiuos si tpe mortis sue hnt eos in sua
adoptiua familia i testamēto suo instituer e vl

extraneo sic excoicatus tpe institucōis l' mo-
tis l' aditionis p' nihilo habe'. Si aut' medio
tpe n' nocet. nū si p' institucōem fuit excoica-
tus et an' mortē absolutus heres erit. s' de h'
habebi' infra pleni' li. vij. ti. viij. Insuper
nota q' istucū n' pnt' isti. s' de portat' in insulā
C. de he. insti. l. j. dānatus in metallū. q' pe-
grinus ē effect' ff. de his q' p' n' scriptis ha-
bent'. si in metallū heretici. C. de here. insti.
l. j. manicheos. Baptismi iteratores. Apосто-
te xpiani qui pdolis sacrificarēt. C. de aposto-
tis hi qui et. l. manicheos. Collegia illicita
id ē p'iuilegiū spēale n' habencia eo q' n' sunt
a senatu l' p'cipe approbata. C. de he. insti.
collegiū. Itē spūsus testatoris ab eo insti-
tū n' pnt' Itē incestuosus. in autē. qui. mo. na. ef.
fui. s' fi. Item nec mulier q' nubit infra tēpus
luc' scd' le. in autē. de nup. s' j. et. C. de se.
nup. l. j. s' l. iij. hoc tñ scdm canones n' tenet
ex. de se. nup. c. plē. et vlt. Itē incerta p'sona n'
pnt' institui. hoc tñ fallit in paupib' xpi. ff. de
he. insti. quōtēs. Itē seru' accusat' de adulte-
rio cū domina sua omisso q' etiā dña de eodez
crimine fuerat accusata. ab ipsa dña n' pnt' isti-
tū insti. de here. insti. s' ē aut casus. Omnes
vō p'sone alie a p'dictis pnt' institui Ad hoc
nota q' si seru' sit institut' heres n' pnt' nisi ius
su dñi adire hereditatē et si dño iubēte adeat
acquir' dño ac si esset institutus insti. p' quas
p'so. nobis acq. s' itē nobis Nota tñ scd' iō-
h' mne. xij. q. ij. illud. q' licet serui n' possint
hereditatez possidere. cōsuetudo tñ ē in plurib'
locis q' filiis relinquit' peculū qd' habuit p'
Equi' videre de viij. p'ncipali. s' de for-
mis institucōnū heredū. vbi sciendum q'
dictator testamētū cōsiderare debet vtrū insti-
tū' vnus heres l' plures et an' liberi l' ascen-
dentes l' exnei et an' plures instituan' eq'liter
vel inequalr. et an' in capita l' stirpes. Et qui-
dē si testator habeat vnicū filiū l' filiā et euz
instituat heredē in vniuerso. positus oibus le-
gatis dice' sic. In oibus aut' bonis suis iurib'
et actionib'. c. filiā eius heredē instituit. Et si
p' legē vel leyanā puidere velit ne q'si agna-
tione sui heredis rumpat' testamētū dice' sic
talē eius filiū instituit l' eo p'ioziēte liberōs
ex eo sup'lices natos et posthumos in stirpes
et n' in capita heredes sibi instituit. Si aut' ha-
beat pl'es filios et filias et velit eos eq'liter
heredes instituire sibi dice' sic. C. et p' filios
a' equis porcionib' instituit. Et si q's dictoz
filiōz eius ipō testatore viuo decesserit in lo-
cū et p'tem eius liberi ex eo sup'lices nati et
posthumī in stirpes et n' in capita sint hedes
Si vō aliquos eoz velit instituire sibi hedes
in re certa l' p'te et aliquos in vniuerso dice'
sic petr' bertā ei' filiā hedes sibi instituit i
centū lib. q's eē eam habere voluit cū nupsit
l' religionē intrauit et interim i domo sua de-
centia et suffina alimēta. Si tñ dictas centuz
lib. an' nubat l' religionē intrerit exegerit ex-
tūc n' habeat alimēta. Si aut' filia sit nupta sic
dice' petr' bertā filiā eius vel ea p'mortua li-
beros ex ea sup'lices in stirpes sibi heredē in

stituit in eo qd' ipsi berte dotis noie dedidit qn
nupsit et insup in x. libris. Si vō filia sit dēdi-
cata in aliquo monasterio. p't eam p' vel mo-
nasteriū in quo ē si voluerit heredē sibi insti-
tuere in certa p'rtate. Potest eē filiū emanci-
patū heredē sibi instituire in certa p'te. p't eē
in vniuerso p'iter cū alijs in p'rtate sua retētis
p't eē aliquos eoz quos h'z in p'rtate heredem
sibi instituire in certa p'te. Positis aut' heredi-
bus p'cularib' d'z institui heres vltis sic. in
oibus aut' alijs rē. vt s'. Eactis aut' institucōis
bus vltibus et p'cularib' liberōz viuētiuz
debet fieri institucōnes posthumoz ne alias
testamētū rumpat' sic. Si vō ex ipsa dña ber-
ta diuge eius nati fuerint ei filij vn' vel plu-
res masculi vel femine posthumī vlt' medio tē-
pore nati ad lucē puenientes. si masculi l' ma-
sculus fuerint ipm l' ipsos cū p'dictis a. et. b.
iam natis pariter et equis porcionib' in omni-
bus bonis suis sibi hedes instituit Si vō feia
fuerit vna vel plures ipsaz l' ipsas siue quali-
bet eaz in centū libris heredē sibi instituit.
De formis aut' institucōnū ascendentiū et ex-
neoz patet ex p'dictis. Attēdat eē testamētū
dictator. q' si fiat exheredatio legitime fiat.
et q' testationē ipsa exheredatio ancedat. quō
aut' forme exheredationū fiant patet ex his q'
dicent' in ar. se.
Equi' videre de ix. s. de causis exheredā-
di q' eū habitū ē supra. p' pntes filios
et filij pntes exheredare pnt. Ideo videndū
ē quib' ex causis exheredatio fieri possit. et p'ri-
mo quib' ex causis exheredari pnt filij. scd'o
ex quibus parētes Sciendū ergo q' xiiij. sunt
causē quib' pater vel mater auus vel auia fi-
lios et nepotes exheredare pnt. p'ima ē si fi-
lius man' inecerit in patre ut offenderit eū
Secūda si grandē iniuriā ei fecerit et contumeli-
am. Tercia si patre accusauit in criminalibus
causis p'ter p' de crimine lese maiestatis vlt' de
offensa cōtra cōmunitatē sue ciuitatis facta vlt'
de heresi. Quarta si filij malefic' cū malefi-
cis duerfat'. Quinta si filius machine' l' infi-
dic' in necē patris. Sexta si filius calūniose
litem mouerit patri a qua si pater defecerit o-
portet eū damna graua sustinere. Septia si fi-
lius rogat' a patre ob debitum in carcere de-
truso vt fideiubeat p' eo et nō vult fideiube-
re in illo p' quo creditores ei' fideiussorē re-
cipere volūt qd' tñ in filiis masculis locū ha-
bet. Octaua si filij p'hibuerit patrez testari.
Nona si filius sit ioculator cōtra voluntatem
p'ris nisi pater eandē habuerit p'fessionē. De-
cima si filia n' cōsenserit patri volēt eam hone-
ste maritare et dotare scd'z vires p'rimonij. sed
pot' vult luxuriari. Vndecima si filij miscea-
tur cū sua nouerca aut ocubina p'ris sui. Duo-
decima si filij neglexerit patre furiosuz in q'
casu etiā ipō iure ē exheredat'. Tredecima si
filij patre captū a saraceis redimere noluit
in quo casu si pater i captiuitate decedat he-
reditas ad ecclesiā spectat. Decima q'rtā si p'
sit catholic' et filius heretic' Cause autez
p'pter q's filij parētes et nepotes auū et auia

exheredare pnt sunt octo. prima e si pr filiu de crimine accusauit ptercp de crimie lese maie-
statis. Scda si pr vice filij p venenu l aliter i
sidiatus fuerit. Tercia si pater vxori vl cōcu-
bine filij se immiscuerit. Quarta si pater pbi-
buerit filiu testari de his de quib9 poterat te-
stari. Quinta si pr n redemerit filiu captu a sa-
racenis subueniedo sibi. qz tuc si filius i cap-
tuitate dcedat bona de quib9 ipe poterat te-
stari debet esse ecclesie. vel dari p captiuoz
redēptōe. si vō redat rite patrē exheredare pē
Sexta si pr neglexerit curā filij furiosi. Septi-
ma si pr sit heretic9 et filij catholicus. Octa-
ua si pr vxori filij dederit venenu ad morte9
l mentis alienatō9. l aliter insidiat9 fuerit vi-
te ei9. et eodē mō si mater marito filie pbanc9
hec oia in autē. vt cū de ap. cogno. §. cās et
§. oīs col. viij. Et oīs iste cause ingratidie
tollunt p ingressuz religionis. vt dicit bern.
ex. de apo. literaz. Ad hoc nota q exhereda-
tio n tenz nisi cā aliq de supdictis noiatim ex-
primat9. vt dicēdo sic. insup petrus filiu eius
qz manus atroces in eū iniecit oio exhereda-
uit et ex omni substācia et hereditate sua alie-
nū ostituit. B. vō sibi heredē instituit si vero
nec instituere nec exheredare velit pterire
inserendo tñ causam sic. petrus ber. filia eius
nec instituit nec exheredauit qz cū eaz honeste
maritare vellet maluit luxuriari. p. vero here-
dem sibi instituit. talis em ptericio facta cir-
ca eam tm valz sicut exheredatio Et simili mo-
do liberi et ascendētes seruos exheredare vl
pterire pnt inserendo aliq de causis supradi-
ctis. Itē si testator dicat exheredo filiu meum
sine expressione nois cum plures filios habe-
at nullus erit exheredat9. ff. de libe. et post-
hu. nominatim. Insup nota q filius excludit9
ab hereditate pns ppter plura crimina. pzo
ppter crimen heresis. ex. de hereti. vergētis. i
fi. scdo ppter crimē lese maiestatis. ar. de pe-
di. j. siquis tñ in militib9. Et scdm quosdā sy-
monie qd ei pificat9. tercio ppter crimen iter-
fectōis vel mutilationis rectoris ecclesie. ex
de penis. in quibusdā. qrtō ppter crimē ince-
stus cū monacha omissuz ar. xxij. q. j. siquis so-
licitauerit in ter. et glo.

De substitutōib9 ti. xxij.

Einde qz institutis heredibus plerūqz
substituunt9 alij. Ideo viso de institutō-
nibus videndū ē de substitutōib9. Et
pzo quid ē substitutio. scdo quot et q sūt spe-
cies siue differēcie eius. tercio de substitutōe
vulgari. qrtō de substitutōe pupillari. quinto
de substitutōe exēplari. sexto de opondiosa.
septio de substitutōe breuiloqua. Circa pzi-
mū sciend q substitutō ē scdaria et oditional
institutio. substitutio em oūnet in se institutō-
nem. vt cū. a. mibi heredē instituo et si. a. non
fuerit heres vl si decesserit. pe. sit heres et p3
q. a. heres instituit9 pure et pmo gradu sed
pe. heres eligit9 sub oditōe et scdo gradu. Et
licet substitutio possit ab vno in aliū multipli-
cari. qlibet tñ substitutio o2 gradus scdus sic
scde nuptie dnr oīs que sequunt9 primas.

Ira scdm sciendū q substitutio alia ē di-
recta alia obliq. directa ē p quā quis ca-
pit hereditatē defūcti nullo alio mediāte vel
sibi coopante. vt cū dicit. a. mibi heredes insti-
tuo. et si ipse non fuerit heres. p. sit heres
tunc enim adueniente oditōe statim immedia-
te hereditas pueniet ad. p. et ipe p se nullo a-
lio coopante poterit eā adire. Substitutio vō
obliqua siue fideicommissaria vl pcaria ē illa p
quā quis capit hereditatē alio mediāte vt cū
testator fideicommissit heredi vt hereditatem
restituat alij dice9 sic. a. heredē mibi instituo.
sz rogo eū p fideicommissuz vt ipsaz hereditatē
restituat. p. liz ergo p fideicommissuz. p. sit sub-
stitut9 ipsi a. pzo tñ. a. d3 hereditate9 adire. et
aditā. p. restituere. Et sic a. mediāte et opante
hereditas pueniet ad. p. Scienduz aut q si
a. adierit spōte hereditatē tuc odfalcata et re-
tentā sibi portione trebellianica scz qdante
id ē qra pte hereditatis. reliquū dodzātē. i.
reliquas tres ptes hereditatis i stituet petro
si vero iudicis officio o pulsus adierit. totaz
hereditatē restituat mlti. de fideicō. here. §. i
primis. Sz h substitutio sub dicta vbo9. for-
ma raro fieri oūnet. sub alijs aut verbis se-
pe oūngit vt qñ instituo. a. filiu vl fratre me-
um et substituo. p si dictus. a. qñqz decesserit si
ne liberis substituo ei. p. h em verba represen-
tant fideicommissā substitutōem vt infra di-
cet9 ea de opondiosa age9. Sed quid si eccle-
sia sit heres et rogata restituere hereditatē al-
teri. Nunqd detrahere pte quartā trebelliani-
cam. Ad h nota jo. xij. q. iij. c. ple. p pte eā de-
trahere si debet hereditate9 restituere psonē
pziuate. si aut ecclesie n dubitāt legiste vruz
possint detrahere. C. ommunia de le. l. j. Itē si
quis rogatus sit restituere plurib9 heredita-
tē si sine liberis morient9. et vnus illo9 pze-
moriat9 et relinquat filios. alter aut supuiuat
illi soli supuiuenti debet hereditas l fideicō-
missum. qz tpe extantis oditionis solus inue-
nit9 et filijs pzmortui nihil debet. qz decessit
ante diē fideicommissi cedentē. C. cadu. toll. l.
vna. §. si aut aliquid. et ex de testa. raynald9
in glo. Ad hoc nota scdm bern. et guil. ex.
de pbatōe. in pſentia sup illud nō intelligit9
sine heredē dcedere qui monasteriū sibi insti-
tuit heredem. p qñ quis ē rogatus restituere
hereditatē alij vl legat9 aut ē rogatus resti-
tuere loco religioso vel ecclesie vl paupibus
ad pias causas. et tuc p ingressuz meū nō eua-
nescit substitutio. Aut pziuate psonē et tunc
aut fit mentio de liberis vel heredib9 aut nō
si nō puta instituo. a. heredē tali oditione vt
restituat. p. hereditatē. et tuc euanescit substi-
tutio. si a. postea filium vel nepotē ex filio p
mortuo habuerit licet mentio de liberis n sit
facta. C. de fideicō. cū acutissimi. Aut fit me-
tio de liberis puta instituo. a. tali oditione
vt si sine liberis decesserit hereditatē restituat
p. tuc substitutio euanescit in plurib9 casib9.
pimo si substitut9 decessat pziusq institutus
vñ filijs substituti pzmortui nihil debet. vel si
sint mortui añ diē fideicommissi cedentē. C.

de cadu. toll. l. j. Secdo si institutus ingredia^r
monasteriu vel assisteriū ita q monachac^r te-
neat qz tunc monasteriu vl assisteriū heres et
us intelligi^r esse. Si vō n̄ intret monasterium.
tūc grauat^r substitutiōe n̄ p̄c instituerē mona-
steriu herede vñ i^o qd dē i. c. p̄sentia. n̄ vide^r
sine herede decedere. vñ ē monasterium in-
grediēdo n̄ tm̄ instituēdo Tercio si habeat fi-
liū naturalē. ff. de trebel. ex facto. Quarto si
n̄ habeat filiū s; nepotē ex filio p̄mortuo. Nō
euanesceat autē p̄dicta substitutiō si institut^r fi-
liū habuerit et ille p̄mortu^r qz tūc vide^r sine
liberis decessisse ex. de testa. raynutius. Non
euanesceat eē si fiat clericus nisi duo dcurrant
ibi. s. p̄ in ecclesia p̄petuo maneat. et q̄ reli-
cta expendant^r vel relinquant^r in pias causas
Non euanesceat etiā si se et sua tradat ecclesie
seculari nisi dcurrat ibi etiā p̄dicta in autē. d
sanctis. epi. s. s; h̄ p̄senti. Si vero fiat mentio
de herede puta instituo. a. tali dditione vt si
sine herede decesserit restituat hereditatē. p.
tunc noie heredu soli filij intelligunt^r. vt in-
l. ex facto. et noie filioz nepotes et alij vlti-
mus descēdentes. Directa autē substitutiō alia
vulgaris alia pupillaris. alia exēplaris. alia
opendiosa. alia breuiloqua. de quib⁹ p̄ ordi-
nem ē videndū.

Equit^r videre de tercio scz de substitutiōe
vulgaris. circa qd sciendū q talis alia ē ex
p̄ssa alia tacita. Exp̄ssa fit p̄ istā negationē nō
hoc mō. instituo tibi herede. a. et si ip̄e noluit
vel n̄ potuerit heres esse pe. sic heres. vel pe.
substitutio. Tacita ē qn̄ negatio n̄ exprimit^r sed
includit^r. vt cū dē a. et pe. tibi heredes insti-
tuo ex h̄ em colligit^r q si alter eoz heres nō
fuerit scz qz noluit vl n̄ potuit. qz decessit an-
te aditā hereditatē alter sit heres insolidum
Dicit^r autē vulgaris substitutiō talis qz a quo
libet de vulgo scz testatore masculino vel feia
pente vel exneo p̄c fieri. p̄c etiā fieri cui libet
scz pupillo. ad alto. et maiori i p̄tate dstituto
vel emācipato suo vel exneo. Effectus autē ei
us ē vt bona testatoris pueniāt ad substitutū
scz illa tm̄ q puenire debebāt ad institutū qui
noluit et n̄ potuit heres esse et n̄ bona illius
heredis instituti qz testator p̄ talē substitutōz
substituere potuit in bonis suis. nō autē in bo-
nis heredis. vñ substitutus directe fit heres
ip̄i testatori. isti. de pupil. substi. s. q^o casu. Ex-
pirat autē h̄ substitutiō q cito adierit h̄editatē
siue postea decedat cū liberis siue sine liberis
C. de impubez. et alijs substi. post aditā

Equit^r videre de q̄rto scz de substitutiōe
pupillari circa quā sciendū q ad eā qua-
tuor dcurrūt. primū ē vt ille cui fit substitutō
fit de liberis testatoris. Secdū q fit impubes
Tercū ē q fit in p̄tate testatoris. Quartū ē q
ille cui fit substitutiō instituat^r vel exherede^r
et p̄ban^r h̄ insti. e. Potest autē h̄ substitutō fie-
ri n̄ tm̄ ipuberi filio iā nato. s; eē posthumo si
tū ip̄e posthum⁹ nascitur^r erat in p̄tate testa-
toris si testator ip̄e diueret. p̄c eē fieri nepoti
ex filio si tū n̄ sit recasurus in p̄tate patris sui
post mortē aui. ff. d. vulga. et pupilla. substi.

l. ij. s. posthumus. Dicit^r autē h̄ substitutiō pu-
pillaris. qz fit soli pupillo. nec p̄t tps excede-
re pupillare. qz expirat ad introitū pubertatis
p̄t autē fieri in minus tēpus vt dicat^r si filius
meus infra quartū vl quintū annū vl etiā mi-
nus decesserit ille sit heres. ff. e. s. masculino.
Est autē substitutiō pupillaris alia tacita alia
exp̄ssa. Exp̄ssa ē illa q fit p̄ verbū affirmati-
uum et facit exp̄sse mentionē de pupillari eta-
te. vt cū dē sic. a. filium meū herede tibi dsti-
tuo. et si ip̄e tibi fuerit heres. et in etate pu-
pillari decesserit. p. sit heres vel. p. substituo.
Tacita ē q̄ habet exp̄sse formā pupillaris. sed
sub quibusdā alijs verbis includit^r. vt cū dē.
a. filium meū herede tibi instituo et si ip̄e he-
res tibi n̄ fuerit. p. sit heres. Nec ē substitutiō
vulgaris exp̄ssa et sub hac includit^r tacita
puta ex eo q dico si n̄ fuerit heres resultat vñ
traqz substitutiō scz vulgaris et pupillaris vñ
siue. a. n̄ sit heres siue sit si in etate pupillari
decesserit hereditas directo iure pueniet ad
p. sed ex vulgari succedet tm̄ in bonis testato-
ris. ex pupillari vō succedet in bonis testato-
ris et pupilli. Et similiter sub pupillari exp̄ssa
includit^r vulgaris tacita insti. e. i. p̄cipio et
ff. e. nam hoc iure. Effect⁹ substitutiōis pu-
pillaris exp̄sse ē q ille qui ē substitut^r ipube-
ri decesserit infra tēpus pupillare fit directo
iure heres testatori et pupillo. et capit heredi-
tate vtriusqz. Item effectus eius ē q exclu-
dit matrē impuberis et omnē aliā psonā que
ip̄i pupillo ab intestato succedere potuisset. i
sti. e. ff. e. l. utius. vñ licet testamentū videat^r
esse vñā p̄pter ordinatōz vnum scz patrē ē ta-
men duarū hereditatū scz patris et filij. cum
em̄ pupillus non possit testari p̄mittatur patri
testamentū ip̄i filio facere. et de herede ei p̄
uidere. et h̄ tantū infra tēpus pupillare insti.
e. s. quo casu. In pupillari autē tacita. aut ip̄i
pupillo substitut^r alter filius testatoris et ff
eiusdem pupilli et tūc substitut^r totaliter ad-
mittit^r. et mater et q̄libz alia psona veniens ab
intestato repellit^r. Aut substitut^r exneus. et
tunc mater admittit^r et substitut^r repellitur.
C. de impu. et alijs substi. cū quidā. Euanesce^r
autē substitutiō pupillaris p̄rio si pupill⁹ erit
pubes insti. e. s. qua rōe Secdo si hereditas pa-
tris n̄ sit adhuc adita. qz cum testamentum p̄-
num sit destitutū ex quo nullus apparet heres
euanesceat eē pupillare. ff. e. si plures. Tercio
si nascatur posthumus de quo non fuit facta
mentio. ff. e. si p̄. Quarto si pupillus patiat^r
capitis diminutionem maximā vl mediam vl
etiā minimā. ff. de adoptionib⁹ l. nec ei. Et
quibusdā etiā alijs modis quos reliq^o iuris p̄-
tis gratia breuitatis.

Equit^r videre de quinto scz de substitutiōe
exemplari. Circa qd sciendū q ipsa fieri p̄t
in quocūqz pente mare l̄ feia filio furioso vl
mente capto. exnti vl n̄ exnti in p̄ria p̄tate dū
tū sit pubes vel maior. Nam ipuberi furioso
vel mēte capto puidetur p̄ substitutiōem pu-
pillare. ff. de tutel. l. ij. d. ei testator certas
p̄sonas et certo ordine substituere furioso. si

em furiosus habeat liberos. ei pro substituet illos si vero non habeat liberos sed fratres substituentur ei ipsi fratres. si vero nec liberos nec fratres habeat tunc quod voluerit substituet C. de impu. et alijs substi. humanitatis. Et substituitur in hac substitutio talis conditio. scilicet si ipse furiosus decedat ante pro mente et cerebro sanus fiat. Est igitur substitutio huiusmodi forma talis. a. filium meum furiosum vel mente captum heredem mihi instituo et si ipse decesserit ante pro mente et cerebro sanus fiat. talis eius filius vel frater vel talis alius sit heres. vel sic. talis eius filium vel fratrem vel talis alium substituo. Dicitur autem huiusmodi substitutio exemplaris. quod fit ad exemplum siue similitudinem substitutionis pupillaris. sic enim pupillus testari non potest. sic nec furiosus. et ideo sic pater prouidet filio suo pupillo de herede sic et filio furioso. unde substituitur capite utraque bona scilicet testatoris et heredis sicut in pupillari. Differt tamen haec substitutio a pupillari. pro quod illa fit tamen a parente ei quem habet in potestate huiusmodi vero fit etiam ei quem non habet in potestate. Secundo quod illa fit tantum pupillis infra tempus pupillare. huiusmodi autem adultis vel maioribus. Tertio quod pupillo substitui potest quilibet ad libitum testatoris. sed furioso certe persone sunt substituende Quarto quia illa expirat adueniente pubertate huiusmodi adueniente sanitate probatur haec institui de pupill. sub. §. qua ratione. Sed quid si habet lucida interualla. potest dici secundum hostium quod si habet tanta quod potest facere testamentum substitutio euanescit. etiam si non fecerit. et imputet sibi si non huiusmodi euitauit ar. ff. de re. iu. quod quisque. vel dic quod si fecit euanescit si vero non fecit nec facere potuit non euanescit ar. C. de legi. quod fauore.

Equitur videre de sexto. scilicet de substitutione opendiosa. haec autem aliquando fit a milite. aliquid quando a pagano. id est non milite. milites de quibus loquitur lex nostra tempore non habemus. Et ideo praetermissa illa quae fit a milite. dicendum est de illa quae fit a pagano. Huiusmodi autem substitutionis forma est huiusmodi. a. filium meum heredem mihi instituo. si tamen quicumque decesserit. pro sit heres meus. ff. e. verbis. Hoc praecognitio scilicet quod opendiosa fieri non potest a pagano nisi filio pupillo in potestate extranei. sic nec pupillaris et haec opendiosa continet in se pupillarem expressam. quod habet eundem effectum. Et dicitur opendiosa quod sub opendio huiusmodi aduersus quicumque continet pupillarem quae alias fit prolixioribus verbis. Et licet hoc aduersus quicumque secundum significatum praecipiam se extendat ad omne tempus. restringitur tamen hic ad tempus pupillare. virtute horum verborum. pro sit heres quod per huiusmodi verba directa videtur voluisse filio meo infra tempus pupillare prouidere de herede quod infra tempus illud facere mihi non licet institui. de pupill. sub. §. quo casu. Licet autem praedicta substitutio ex sui natura simpliciter sit directa. alias tamen in ea posset addi et mutari quod eam ad naturam eius fideicommissariae deduceret. huiusmodi autem fieri potest sub quatuor formis. prima est talis. et si dicitur. a. filium meum frater quicumque decesserit pro substituo. huiusmodi enim verbum substituo trahit hanc substitutionem coram potest ad fideicommissum. C. de ipub. et ali

is sub. praecipibus. Et huiusmodi aduersus quicumque respicit omne tempus. ff. de re. du. quoties. Et ideo quocumque tempore. a. moriatur videtur virtute huiusmodi verbi substituo. rogatus esse a testatore pro fideicommissum post mortem reddere hereditatem et bona testatoris. unde quocumque tempore. a. moriatur mater et quicumque successores eius adhibent ipsam hereditatem et aditam substituto restituet ex iure fideicommissum. institui. de fideicommissis. huiusmodi. §. sed quod stipulationes. Defalcabunt autem et reanebunt primo. ipsius filius. a. legitimam scilicet tertiam partem totius hereditatis si ipse a. erat. de liberis testatoris ad quos legitima spectat. in hac enim testator eum grauare non potuit. C. de inoffi. testa. quoniam. de relictois vero duabus partibus defalcabunt trebellianicam id est quartam et sic habebit mediam hereditatem alteram vero medietatem restituet substituto ex iure fideicommissum. Retinebunt etiam sibi omnia bona ipsius. a. quod testator de suis tamen bonis rogasse intelligitur non heredis. Si vero. a. non erat de liberis defalcabunt tamen trebellianicam et habebunt etiam alia bona quae ipse a. aliunde adquisiuit. Haec enim substitutio quod fideicommissum ius habet. fieri potest quicumque heredi et a quocumque testatore illi. de fideicommissis. huiusmodi. §. in primis et se. Attendas autem diligenter quod licet in dicta forma dicatur simpliciter quicumque decesserit et non addatur sine liberis. si tamen a. erat de liberis testatoris huiusmodi clausula scilicet sine liberis tacite subintelligitur. quod regula est quod quicumque rogat aliquem de liberis suis hereditatem alteri restituere pro mortem suam haec conditio inest tacite scilicet si decesserit sine liberis quia non est verisimile quod velim meam hereditatem excludi pro filij mei ad alium puenire. Sed in extraneo herede sic rogato non inest conditio talis nisi addatur expresse. C. de insti. sub. conditio factis generaliter. §. vlt. Secunda forma est talis. a. mihi heredem instituo. sed si dicitur quicumque sine liberis decesserit. pro sit heres. et haec est totaliter fideicommissaria. quod licet haec verba pro sit heres. directam videantur tamen pro ista additionem scilicet sine liberis trahunt ad fideicommissum. ut probatur. ff. ad trebell. l. sceuola. quod illa additio sit. innuit quod in quocumque etate decedat sine liberis videtur rogatus esse pro fideicommissum hereditatem restituere pro mortem. et ideo quocumque tempore sine liberis moriatur mihi et quicumque successores eius hereditatem restituet substituto deductis superdictis. ff. de vul. et pu. sub. huiusmodi. §. cum filie. Tercia forma est talis. a. mihi heredem instituo. huiusmodi si dicitur. a. quicumque decesserit sine liberis. pro substituo. et haec est omni tempore est fideicommissaria. et ideo ius et eundem effectum habet pro omnia quod et quod habent alie due praecedentes. tamen ratio huiusmodi verbi substituo. tamen ratio huiusmodi adiectiois scilicet sine liberis. Et quocumque dicta sunt de illis duabus de ista tertia intelligi debet. Quarta forma est talis. a. filium meum mihi heredem instituo si tamen filius meus decesserit in pupillari etate pro quicumque postea sine liberis. pro substituo. sub hac forma praecipitur duae tres substitutiones. vna pupillaris expressa pro huiusmodi quod de si decesserit in pupillari etate et ex hac resultat tacita vulgaris quae sub pupillari expressa continetur ut habitum est supra. Et nota quod huiusmodi forma fieri non potest nisi filiofamili. pupillo propter

pupillare exp̄ssam q̄ d̄inet̄ in ea ut dictū est
etiā dictator testam̄ti voluerit q̄ iste tres sub
stitucōes clari⁹ ex p̄dicta forma d̄surgant di
ce⁹ sic. p. pupillariter vulgariter et p̄ fideicō
missū substituo. Insup nota q̄ si testōz habue
rit filiū impuberē cui nō t̄m in pupillari eta
te. s̄ etiā abinde sup̄ substitue herede volue
rit licz q̄rta forma p̄missa sufficē videat̄ bonū
t̄m ē d̄siliū q̄ quālibet substitucōez p̄ se faciat
et p̄mo pupillare sic. a. filiū meū mihi hedez
instituo. si t̄m dict⁹. a. filiū meū michi heres
fuerit. et in pupillari etate decesserit. p. sic he
res v̄l sic fr̄es ei⁹ sup̄stitutes sint hedes. v̄l sic
fr̄es ei⁹ sup̄stitutes et p̄mortaluoz frat̄z ei⁹ li
beri in stirpes et nō in capita sint hedes. po
stea faciat fideicōmissariā sic. Si v̄o dict⁹. a.
fr̄es puberes q̄ncūqz decesserit sine liberis. l̄
sic infra. xx. anū vel aliud tale t̄ps etatis sue
decesserit sine liberis p̄ fideicōmissū ei substi
tuo. p. v̄l p̄ fideicōmissū ei substituo sup̄stitef
frat̄es ei⁹. et p̄mortaluoz frat̄z eius liberos
in stirpes et nō in capita. Et qd̄ d̄z de liberis
p̄mortaluoz frat̄z in v̄traqz substitucōe poni
debz si testator extēdere velit vsqz ad liberos
frat̄z. substitucō em̄ nō extēdit̄ v̄lra illos
quos testator exprimit. Vñ si institutis tribz l̄
pl̄ibz adda⁹ sic. et si aliq̄s eoz decesserit sine
liberis substituo sup̄stitutes. ete si decedat vn⁹
illoz relicto filio deinde moriat̄ ali⁹ sine li
beris fili⁹ ei⁹ q̄ primo decesserit nō admittit̄
cū patris. siue sine patris ad fideicōmissa
riā hereditatē illi⁹ filij mei q̄ sine liberis de
cesserit qz nō ext̄ ut d̄ditio substitucōis in p̄
sona patris ei⁹. Illos em̄ t̄m ego testator sub
stitui qui sup̄uuerēt illi qui decesserat sine li
beris.

Equi⁹ vidē d̄ septio scz d̄ substitucōe bre
uiloqua v̄l reciproca. Circa qd̄ sciendū q̄
testator habēs duos filios v̄l pl̄es impubēs
in sua potestate substitucōez hāc facere p̄t b̄
mō. a. et. b. filios meos impuberes mihi he
redes instituo et eos inuicē substituo. Et d̄z
hec substitucō breuiloqua. qz in breui d̄inet
q̄tuoz substitucōes scz duas pupillares exp̄s
sas. et duas vulgares exp̄ssas. Vñ si. a. fuerit
heres et in pupillari etate decesserit. b. sup̄
uuenens heres erit de iure directo et ecōuerso
et in v̄troqz excludunt̄ mater et ceteri veniē
tes ab intestato p̄ effectū pupillaris exp̄sse. et
sic sūt ibi due exp̄sse pupillares. vna vni⁹ il
loz. et altera alteri⁹. q̄z v̄traqz ē exp̄ssa quo
ad effectū licz nō quo ad v̄ba. Cōsurgūt etiā
ex eisdē v̄bis due vulgares. qz si vnus illoz
nō fuerit heres. qz nolit l̄ nō possit alter nō ē
insolidū heres. Dicit̄ ec̄ hec substitucō reci
proca qz fit ibi reci p̄catio vni⁹ ad alterz. Nō
p̄t aut̄ substitucō fieri nisi instituti sint filij pu
pilli in potestate testatoris alias nō eēt sub
stitucō breuiloq̄. s̄ tacita vulgaris ut patz p̄
sup̄dicta ar. de substitucōe vulgari. Et attēde
dū q̄ licz i hac substōe pona⁹ b̄o verbū substi
tuo. nō t̄m d̄uerit eā ad fideicōmissariā. In q̄
cūqz em̄ substitucōe ponat̄. nature illi⁹ su b̄
stitucōis se coaptat et eā in directo iure d̄ser

uat. excepta sola d̄pendiosa in qua si ponat̄
statim eā ad fideicōmissariā d̄uerit ut dictus
est supra in ar. p̄cedenti.

Qui testari possunt ti. xxvij.

Qst̄ q̄ habitū ē de legatis et heredum
institucōibz et substitucōibz q̄ habent
fieri in testam̄tis. d̄sequēter dicēdū est
de ip̄is testam̄tis p̄us at̄ videndū ē q̄ p̄nt testa
ri. b̄o aut̄ patebit si numeren⁹ illi q̄ testari nō
p̄nt qz qd̄ nō ē p̄hibitū videt̄ esse d̄cessū. C.
de appel. p̄cipim⁹ i fi. Illi at̄ q̄ testari nō p̄nt
sūt isti. s. filius familias etiā ex d̄sensu pentū
de aduēcio v̄l p̄fecticō. ff. de testa. q̄ in po
testate. Et si testam̄tū fecerit licz sue pote
statis factus decesserit nō ido magis valeb̄
insti. e. s̄. p̄ter hos igit̄. Et hec sūt vera de fi
liosfamilias pagano. filiosfam. em̄ militi p̄mis
sum ē in armata l̄ licerata militia de peculio
castrensi v̄l q̄si castrensi facere testam̄tū ec̄ p̄
ter patris volūtate. ff. de macedo. l. ij. Itē im
pubes. insti. e. s̄. p̄terea. Itē furiosus si t̄m mo
ribz respiscat ad t̄ps interim testari p̄t dū t̄m
testam̄tū cōpleat anteq̄ furoz sup̄ueniat.
insti. e. s̄. item nec furiosi. Et idē intellige de
mentecapto. ff. de v̄bo. obli. a. t̄cto. Scien
dū aut̄ q̄ q̄n d̄stat testatorē prius fuisse furio
sum. legatari⁹ tenet̄ p̄bare eū fuisse sane mē
tis q̄n fecit testam̄tū. ij. q. xij. indicas q̄n
vero hoc nō d̄stat tūc heres tenet̄ p̄bare euz
fuisse furiosū q̄n d̄didit testam̄tū si negaue
rit legatū. ec̄. de suc. ab inte. c. fi. in textu et
glo. Item p̄digus cui est bonoz suoz ad
ministratio interdita. licz illd̄ qd̄ ante inter
ditionē fecerit ratū sit. insti. e. s̄. itoz p̄digus
Item ille qui naturaliter a nativitate est siml̄
mutus et surdus. ita t̄m q̄ oīno nec loqui nec
audire potest. si q̄s aut̄ ex casu v̄l aliquo acci
dentū loquelā et auditū p̄diderit siquidē sit li
beratus. p̄t testam̄tū et codicillos manuscri
bere nō aut̄ p̄ aliū nisi impetret hoc a p̄ncipe
Et idē est de eo q̄ est accidentaliter mutus t̄m
Ille vero q̄ ē t̄m surd⁹ siue naturaliter siue ca
su dū tamen possit articulate loqui p̄t testari
insti. e. s̄. item surdus in tex. et glo. De testa
mento vero ceci habet̄ infra titulo speciali.
Item obsides dati p̄ captiuis populi romani
Item d̄demnati de crimie famoso. Item dubi
tantes de statu suo. an sint manumissi v̄l emā
ci pati. Item serui. Itē damnati ad mortē. id ē
ut moriant̄ v̄l ut fiant serui pene. siue sint in
insulā deportati. Relegati aut̄ qz nō amittūt
ciuitatē vel libertatē testam̄tū facere p̄nt
siquis tamen eoz fuerit damnatus et appel
lauerit in interim testari p̄t. p̄bantur hec. ff. de
testa. obsides. et. l. is cui. et. ff. de stat. l. ij.
et. l. si filiusfam. et. l. eius qui. Nota q̄ ser
uus nō potest testari. qz peculū eius est d̄n̄i.
xij. q. ij. illud. sc̄dm tamen io. licet nō possit
herede habere. d̄suetudo tamen est pl̄imoz.
locoz q̄ peculū qd̄ pater habuit relinquit̄
filij nō tanq̄ heredibz s̄ tanq̄ seruis. d̄scri
ptici⁹ aut̄ testari p̄t. C. de epis. et cle. si q̄s p̄s
biter. libertus vero testari potest si relinquat
patrono legitimā portōez insti. de succes. lib.

testari - p̄nt

furiosus

p̄digus

d̄demnati

h. 2017

Itē nec heretici nisi filios habeāt fideles q̄ i
 eis possūt testari. C. de here. et ma. maicheof
 ubi dicit bona hereticorū deuoluunt ad filios
 orthodoxos. S; hodie s; canones. ex d. hē.
 vgentes. filijs hereticorū ec̄ catholicis nihil ē
 relinquendū de paternis bonis. et h̄ ē exp̄ssus
 in diciturōe friderici. hac edictali. h̄ notatur
 in glo. c. vgentis Itē credētes. receptatores
 d̄fensores et fautores hereticorū sūt excōicati
 et q̄cūq; talibet talium fuerit excōicatōe deno:
 tatus. i. in ecclesia p̄ sniaz excōicatōis exp̄ssio
 p̄prio noie publicat. nisi satisfecerit infra an
 nū nō p̄t testamētū facere. nec aliqd̄ ex testa
 mēto cape. ex de hē. excōicam. j. q̄. credētes
 Itē excōicatus nō p̄t nec ex testamento aliqd̄
 cape. s; q̄ no. host. ex. d. excep. pia. et gar.
 ex de usu. quā. p̄. Itē nec usurarij manifestus
 nisi p̄rio satisfecerit. vel p̄doneā cautōez d̄ sa
 tisfaciēdo p̄stiterit. l. vj. de usu. quā. p̄. Itē
 nec rei pduellionis et q̄ d̄miserūt crimē lese
 maiestatis. C. ad le. iul. ma. l. penlt. Itē mo:
 nach. et q̄libet ali. religiosus p̄fessus. C. d̄
 sacrosan. ec. autē. ingressi. Et si testamētū fe
 cerint ante p̄fessionē d̄firmat. sicut p̄ morte. q̄
 C. de ep̄. et cle. de v̄bis. et ex de test. q̄. in
 gredientib. in tex. et in glo. Heremite et alij
 solitarij vitā ducētes q̄ nulli ecclesie se tra
 diderūt testari possūt. xix. q. iij. q̄. maria. et q̄.
 paul. Quid de bānito nūqd̄ p̄t testari. h̄
 aut ē bānitus p̄pter cām leuez vt p̄pter pecu
 niā et sic p̄t testari. Aut p̄pter cām guē. vt p̄
 maleficiū. et sic nō p̄t. ff. de testa. l. eius. q̄.
 insulā q̄ bannitio loco depoztatōis habeat
 olim p̄pter maleficia in insulā depoztabant
 hec gūl. S; q̄d de clericis secularib. bene
 ficiariis. nūqd̄ possūt testari de fructib. b̄nfi
 ciarū ecclesiarū. h̄. b̄n. ex de pecu. cle. si q̄s
 et de testa. q̄. nos. dicit q̄ nō nisi cum quodā
 moderamie de quo habet. e. ti. c. ad h. et. c.
 relatū. et q̄. licet. Vñ s; b̄n. in. c. si q̄s. et
 c. q̄. nos. Clerici v̄o p̄nt usurarijs d̄pari q̄b.
 v̄t licz t̄m ad quotidianū vsū. insti. de usu et
 ha. q̄. j. De moderamie p̄dicta d̄. in. c. ad hec
 q̄ clerici viuētes et sui d̄potes moderate p̄nt
 aliqd̄ de bonis mobilib. nō rōe testamētū. s; in
 tuitu elemosine erogare in egritudine d̄stituti
 Et in. c. relatū d̄. q̄ in morte pauperib. et re
 ligiosis. et his q̄ sibi seruiunt siue d̄sangneis
 siue ex̄neis p̄nt aliqd̄ s; seruij merituz elar
 gin. Quid de h̄o sentiat gōf. vide infra li.
 vj. de pecu. cle. Scdm̄ aut gar. li. vj. d̄ re. ec.
 nō alie. h̄ d̄sulatissimo. et hosti. et inno. ex de
 pecu. cle. si q̄s sane. et io. an. li. vj. d̄ offi. oz.
 p̄nti d̄stingue sic s; q̄ aut clericus h̄z admi
 nistratōez aut nō. si h̄z q̄diu viuūt et san. ē p̄t
 de eis suā facere volūtate. dū t̄m donet mode
 rate. ex de dona. ceterz. d̄pa. em̄ vsufructua
 rio. q̄. ius ei. morte finit. sic ius vsufructua
 rij. vt in. c. si q̄s sane. cū aut incipit infirmari
 d̄pat. vsuario et ita nihil h̄z nisi vsuz. elemo
 sinā t̄m facere p̄t. ex de testa. ad h. Testari v̄o
 nō p̄t. vt ex. e. c. cū in officijs. Si v̄o nō habz
 admistratōez s; sic p̄sonaliter et simplr b̄nfi
 ciarius. d̄pat. et in vita et i morte vsufructua

de testam.

rio quo ad faciendum fructus suos et de his
 testari p̄t. ecclesia t̄m succedit eis in istis si de
 cedant ab intestato. ex de testa. relatū. p̄ba.
 hec d̄stinctio. ex. e. ti. requisi. q̄. illd̄. Et d̄sue
 tudo ḡnialis q̄si approbat eā. Et q̄d dictū est
 de clerico simplr beneficiato q̄ facit fructus
 suos debet intelligi de fructib. p̄ceptis et re
 cōditis. Alij vero fructus p̄pter iura allega
 ta ad ecclesiam p̄tinebūt. De reb. vero alijs
 siue eas ex p̄monio habuerint. siue p̄tē acq̄
 sierint. siue eis intuitu p̄sone date v̄t relicte
 fuerit. testari p̄nt clerici indistincte ex de test.
 c. j. et. c. cū in offi. et. c. q̄. nos.

De testamentis ti. xxviii.

Emde dicendū ē de testamētis. et p̄i
 mo q̄d sic testamētū et v̄n d̄. scdo de
 effectu ei. terco ad quē p̄tinet defen
 sio ei. q̄rto de speciebus siue d̄fferētijs testa
 mētū. quinto quoc et q̄ sint p̄tes ei. et quō d̄nt
 ordinari. sexto de p̄hemio testamētū. septio de
 clausula finali. Circa p̄mū sciendū q̄ testa
 mētū est volūtatis n̄re sententiā iusta de eo
 q̄d q̄s vult fieri post mortē suā cū institutiōe
 heredis. ff. e. l. j. Dicit aut sententiā iusta. i.
 dispositio legitima. i. s; ius ordinata alicer
 nō valet. C. e. testadi cā. Et d̄. testamētū q̄si
 testatio mētis. i. declaratio volūtatis. insti. e
 in p̄ncipio Optet aut q̄ fiat vno d̄textu nullo
 alio actū interpolito nisi fiat ex necessitate.
 vt depositio p̄d̄eris. sūptio medicamis l̄ lā.
 guoz breuis ifirmitatis. C. e. l. cū antiq̄tas.

Ira scdm̄ sciendū q̄ effectus v̄ltime volū
 tatis ē vt ei oino ster. ex. e. nos quidem
 vnde volūtas testatoria est lex vt in autē. de
 nup. q̄. disponat.

Ira terciū nota q̄ testamētū defensio p̄
 tinet ad ecclesiā. ex. e. si heredes. nō autē
 publicatio. C. e. d̄sulca diualia.

Ira quartū sciendū q̄ testamētū aliud est
 d̄ditū in scriptis. aliud nūcupatiū sine
 scriptis. Testamētū nūcupatiū sine scriptis
 d̄. illud in quo testatoris heredis et legata
 riorū noia et omnia q̄ in eo d̄ntent. corā testi
 bus nūcupant. i. manifestant. et dicit sine
 scriptis. i. sine subscriptōe testiū et solemnita
 tibus alijs q̄ requirunt in testamento in scri
 ptis facto. Et etiā q̄ p̄t quis nulla scriptura
 inde facta nūcupatiue testari dūmō corā tes
 tib. numero et d̄ditōe legitimis nūcupet he
 redem et suā explicet volūtate. scriptura em̄
 nichil ad testamētū substantiā opat. sed t̄m
 ad h̄ vt testamētū tenoz facili. d̄probe. insti.
 de testa. q̄. fi. Si ergo testator notariū h̄re nō
 possit saltē legimū numerz legitioz testuz
 adhibebit corā quib. volūtate suā apte nar
 rabit exp̄mēs legata hereduz institutiōes et
 alias suas testamētarias dispositiōes. et des
 mū p̄sentes ip̄os rogabit vt sint testes. Moz
 tuo ac testatore iudex ad instantiā alic. cui ex
 ip̄o testō ius d̄petit. ip̄os testes citab. Citab.
 etiā nūcio v̄t voce p̄conia eos qui poterāt
 ab intestato succedere vel quia ex alio ius
 se dicerent in testamento habere et ip̄ozum
 testium testimonia recipi solenniter facias.

et si concordauerint in testatoris nomine etate et
mentis sobrietate et in legatarijs et legatis et
heredis institutio. b. et alijs q. p. disponētis
volūrate et iuris necessitate in his d. curzere
debet. Ipa testab. p. n. b. et ad h. o. legitime ci
tatis p. d. i. t. i. s. q. ius haberet. et etiaz p. n. b. u. s.
septē alijs testib. recitabit. et finaliter ea ex
tūc. p. plena ip. p. b. atōe testamēti haberi p.
nūciabit. Notarius autē iudicis in bono p. ga
meno appositis ānis dñi et ceteris publica
tōib. ipas attestatōes iudicis p. nūciatōnes
et p. n. t. i. a. v. l. citatōez testū p. d. i. c. t. o. z. ordinariē
scribet et demū supponet illoz. septē testium
noia q. recitatōi et p. nūciatōi iudicis fuerint
adhibiti. et hec oia rediget in publicā et au
tenticā formā. Ex p. d. i. c. t. i. s. patz q. testamētū
nūcupatiuū nō solū p. t. fieri cū scriptura sed
etiā aliq. sine scriptura.

Equit. vide de quito articulo scz quot et
q. sūt ptes testamēti et quō debēt ordiari
Circa qd. sciend. q. ptes testamēti sūt septem
quar. q. tuoz. rēq. r. u. n. t. ad formā cuiuslibet te
stamēti elegāter et debite ordinandā scz p. b. e.
m. i. u. institutio heredis. clausula final. et nu
merus testū legitimoz. p. primū hoz. testa
mentū decorat. p. scdōm roboratur q. sine eo
nullū est. insti. de fideicomis. h. e. f. in primis
p. tertiū piculo casualis frustratōis volūta
tis testatoris occurrit. p. quartū p. b. at. Alia
vero tria ex sola testatoris volūrate depēdūt
q. sine his et quolibet hoz. testamēti forma
subsistit. et hec sūt legata. substitutōes et q.
dam alie testamētarie dispositōes. Elegāz autē
et legitim. ordo p. d. i. c. t. o. z. septē i. testamēto ē
ut p. m. o. ponat. p. h. e. m. i. u. z. scdō legata. tertiō
institutōes heredū. q. r. t. o. substitutōes. quito
volūtarie p. u. i. d. e. n. t. i. e. testatoris. sexto clausu
la g. n. a. l. i. s. et etiā finalis. septio testes. De tri
bus hoz. habitū ē sup. scz de legatis institū
tōib. et substitutōib. vñ restat agere de reli
quis q. tuoz. et primo d. p. h. e. m. i. o.

Equit. vide de sexto scz d. p. h. e. m. i. o.

Circa qd. sciend. q. tenor p. h. e. m. i. j. d. z. esse
talis v. l. s. i. l. i. s. q. z. n. i. b. i. l. ē. c. e. r. t. i. m. o. r. t. e. et n. i. b. i. l.
incert. hoz. mortis. idō dñs talis saluti aie
sue p. u. i. d. e. r. e. v. o. l. e. s. i. n. s. t. a. t. u. s. o. b. s. o. r. i. e. t. a. t. i. s. c. o. r. p. o. r. i. s.
et aie p. d. e. i. g. r. a. t. i. a. c. o. n. s. t. i. t. u. t. u. s. r. e. z. et bonoz.
suo. z. d. i. s. p. o. s. i. t. o. z. p. p. s. e. n. s. n. ū. c. u. p. a. t. i. u. u. testamē
tū sine scriptis d. d. i. d. i. t. i. n. h. ū. c. m. o. d. ū. p. r. i. o. q. d. e.
ē. Si vō testator sit eger dicat. sic. i. o. dñs ta
lis licz eger corpe. tñ san. mēte zc. v. t. s. u. p.

Equit. vide de septio scz de clausula fi
nali. Circa qd. sciend. q. ad h. v. t. testator
suā hereditatē legitime ordinet et ei. d. i. s. p. o. s. i. t. o.
testata rite p. c. e. d. a. t. m. u. l. t. a. d. e. b. e. t. d. e. c. u. r. z. e.
r. e. d. e. q. u. i. b. i. n. f. r. a. d. i. c. e. t. t. i. t. u. l. o. q. u. i. b. i. n. e. c. a. u. s.
s. i. s. testamētū reddidit inutile. Itē licet i. t. o. t. a.
s. e. r. i. e. testamēti nichil virtutis v. l. i. n. r. i. s. d. e. f. u. e.
r. i. e. et nullū accidēs viciōsū emerferit. Adhuc
tñ p. t. e. r. h. e. c. o. i. a. l. e. x. p. p. t. e. r. s. u. s. p. e. c. t. ā. h. o. i. m. i. n. f. i.
d. e. l. i. t. a. t. ē. et p. p. t. e. r. s. e. r. u. a. n. d. ā. testamētoz. s. i. n. c. e. r. i.
t. a. t. ē. adhiberi voluit quasdā spēales solēnita
tes ad faciendā plenā fidē et p. b. a. t. o. z. p. u. t. a.
l. e. g. i. t. i. m. ū. n. u. m. e. r. z. testū legitimoz. et testūm

quidē rogatoz. Itē in testamēto i. s. c. r. i. p. t. i. s. s. u. b.
scriptōes testū et sigilla et quedā alia d. qui
bus suo loco dicet. infra. Si qd. igit. hoz. de
fuerit siue iuris siue solēnitatis debite vires
testamēti dicunt. expirare. C. de test. non du
biū. f. sed illd. His itaq. p. m. i. s. s. i. s. cū dicat. in
clausula finali si nō valet iure testamēti vale
at iure codicilloz. Sciendū q. si testamētū
patiat. defectū vel repugnantia iuris in his
q. sūt de substantia ei. nullo mō resurgē p. t. i. n.
ius codicilloz. quātūcūq. testator h. o. exp. s. s. e.
rit nisi testet. inter liberos s. m. c. d. e. m. o. p. i. n. i. o.
nē. et ideo tūc final. clausula nichil opat. et
est ratio q. z. d. e. f. i. c. i. e. n. t. e. i. u. r. e. v. e. l. u. t. s. p. i. r. i. t. u. et v. i.
ta testamēti nichil addi p. t. v. t. r. e. s. u. r. g. a. t. Si vō
patiat. defectū solēnitatis debite p. m. i. s. s. e. t. ū. c.
si clausula finalis apposita nō fuerit illa vō
lūtas v. l. a. m. a. nec iure testamēti. nec iure cō
dicilloz. valebit. Si vō apposita fuerit i. u. s.
codicilloz. resurgit. C. de codi. l. fi. dū tam
tot et tales solēnitates sūt q. s. u. f. f. i. c. i. a. n. t. c. o. d. i.
cillo qui minorib. solēnitatib. ē. o. t. e. n. t. u. s.
ōbligā v. t. t. e. s. t. a. t. o. z. a. d. h. i. b. u. i. t. t. m. s. e. x. v. e. l. q. u. i. q. z.
t. e. s. t. e. s. v. e. l. e. t. i. ā. s. e. p. t. ē. nō. r. o. g. a. t. o. s. et adiecit si
nō valet iure testamēti zc. tūc licet nō teneat
v. t. t. e. s. t. a. m. e. n. t. ū. t. e. n. e. t. t. ū. v. t. c. o. d. i. c. i. l. l. u. s. c. u. i. s. u. f. f. i.
c. i. ū. t. q. u. i. q. z. e. t. i. ā. nō. r. o. g. a. t. i. Et idē ē. v. b. i. c. ū. q. z. f. u.
e. r. e. a. d. h. i. b. i. t. a. s. o. l. e. n. i. t. a. s. i. n. s. u. f. f. i. c. i. e. n. s. t. e. s. t. a. m. e. n. t. o.
s. s. u. f. f. i. c. i. e. n. s. c. o. d. i. c. i. l. l. o. Erit aut. illi. t. a. l. i. s. c. o.
d. i. c. i. l. l. i. e. f. f. e. c. t. u. s. d. u. p. l. e. x. v. n. u. s. q. l. e. g. a. t. a. i. n. e. o.
r. e. l. i. c. t. a. d. e. b. e. t. i. n. s. t. i. d. e. c. o. d. i. i. n. p. r. i. n. c. i. p. i. o. Alia
q. i. n. s. t. i. t. u. t. i. o. q. i. n. e. o. e. r. a. t. s. c. r. i. p. t. a. l. i. c. e. t. d. i. r. e. c. t. a.
v. i. d. e. a. t. t. ū. i. n. c. a. s. ū. f. i. d. e. i. c. o. m. i. s. s. i. d. u. e. r. t. e. r. f. f. a. d.
t. r. e. b. e. l. l. s. c. e. u. o. l. a. v. ñ. c. ū. i. p. e. p. a. t. e. r. f. a. m. i. l. i. a. s. i. n.
t. e. s. t. a. t. o. d. e. c. e. s. s. e. r. i. t. v. e. n. i. e. t. e. s. e. i. a. b. i. n. t. e. s. t. a. t. o. r. e. s.
t. i. c. u. e. n. t. p. f. i. d. e. i. c. o. m. i. s. s. u. z. h. e. r. e. d. i. t. a. t. ē. e. i. q. i. n. i. p. a.
v. l. t. i. m. a. v. o. l. ū. t. a. t. e. i. n. c. o. d. i. c. i. l. l. ū. r. e. d. a. c. t. a. i. n. s. t. i. t. u.
t. u. s. e. r. a. t. q. ū. i. t. a. c. i. t. e. v. i. d. e. a. n. t. r. o. g. a. t. i. h. e. r. e. d. i. t. a.
t. ē. r. e. s. t. i. t. u. e. r. e. a. r. f. f. d. e. f. i. d. e. i. c. o. m. i. s. s. e. ā. q. u. ā. Erit
a. ū. t. c. l. a. u. s. u. l. e. f. i. n. a. l. i. s. f. o. r. m. a. t. a. l. i. s. et h. ā. c. s. u. a. z.
v. l. i. m. ā. v. o. l. ū. t. a. t. ē. a. s. s. e. r. u. i. t. e. s. s. e. v. e. l. l. e. q. u. ā. v. a. l. e. r.
e. v. o. l. u. i. t. i. u. r. e. t. e. s. t. a. m. e. n. t. i. q. d. s. i. i. u. r. e. t. e. s. t. a. m. e. n. t. i. nō.
v. a. l. e. a. t. s. a. l. t. e. e. ā. i. u. r. e. c. o. d. i. c. i. l. l. o. z. v. l. c. u. i. u. s. q. z. a. l.
t. e. r. i. v. l. a. m. e. v. o. l. ū. t. a. t. u. s. v. a. l. e. r. e. v. o. l. u. i. t. e. t. t. e. n. e. r. e.
V. e. l. s. i. c. i. t. a. q. p. d. i. c. t. a. o. m. n. i. a. e. t. s. i. n. g. u. l. a. d. i. s. p. o.
s. i. t. i. o. n. ē. s. u. e. v. l. i. m. e. v. o. l. ū. t. a. t. u. s. a. s. s. e. r. u. i. t. e. s. s. e. v. e. l. l. e.
q. u. ā. v. t. t. e. s. t. a. m. e. n. t. ū. e. t. i. u. r. e. t. e. s. t. a. m. e. n. t. i. v. o. l. u. i. t. v. a.
l. e. r. e. et m. ā. d. a. u. i. t. q. s. i. a. l. i. q. c. a. u. s. a. p. n. t. i. v. e. l. f. u. t. u.
r. a. i. u. r. e. t. e. s. t. a. m. e. n. t. i. nō. v. a. l. e. a. t. s. a. l. t. e. e. ā. i. u. s. e. t. e. f.
f. e. c. t. u. z. c. o. d. i. c. i. l. l. o. z. h. a. b. e. v. o. l. u. i. t. e. t. t. e. n. e. r. e. s. i. u. e.
a. l. t. e. r. i. c. u. i. u. s. c. ū. q. z. v. o. l. ū. t. a. t. u. s. v. l. i. m. e. Et i. p. a. e. t.
o. i. a. e. t. s. i. n. g. u. l. a. i. e. i. s. o. t. e. t. a. a. b. o. i. h. e. d. e. e. t. s. u. c. c. e. s.
s. o. r. e. s. u. o. i. n. i. o. l. a. b. i. l. i. t. o. b. s. u. a. n. i. et e. f. f. i. c. a. c. i. o. z. a. d.

De p. u. i. d. e. n. t. i. s. t. e. s. t. i. ū. t. i. x. i. x. i. m. p. l. e. r. i.
Ostea cōsiderandū est de volūtaris p.
u. i. d. e. n. t. i. s. t. e. s. t. a. t. o. r. i. s. Et p. m. o. q. ū. o. p. u. i.
d. e. t. n. e. h. e. r. e. s. d. e. t. r. a. h. a. t. f. a. l. c. i. d. i. ā. d. e. l. e.
g. a. t. i. s. s. c. d. o. n. e. r. e. z. a. l. i. q. u. ā. a. l. i. e. n. e. t. t. e. r. c. i. o. q. u. o.
m. o. d. o. p. u. i. d. e. t. p. u. p. i. l. l. o. d. e. t. u. t. o. r. e. q. u. a. r. t. o. q. u. o.
m. o. d. o. a. l. i. j. s. v. l. i. m. i. s. v. o. l. ū. t. a. t. i. b. d. e. r. o. g. e. t. q. u. i.
t. o. q. ū. o. p. u. i. d. e. t. v. t. t. e. s. t. a. m. e. n. t. u. z. s. e. r. u. e. t. C. i. r. c. a.
p. m. ū. s. c. i. e. n. d. q. t. e. s. t. a. t. o. r. p. t. p. l. e. g. e. f. a. l. c. i. d. i. ā. t. r. e. s.
p. t. e. s. b. o. n. o. z. s. u. o. z. l. e. g. a. r. e. e. t. nō. v. l. t. r. a. i. t. a. q.
h. e. d. i. i. n. s. t. i. t. u. t. o. r. e. m. a. n. e. a. t. i. n. t. e. g. r. a. q. r. t. a. b. o. n. o. z.

Si vero legata excedant tres partes hereditatis heres pro lege falcidia detrahere potest de legatis scilicet de quocumque legato pro rata tantum quantum eidem est legatum ad quartam habendam. Insti. e. j. Et hoc est verum nisi testator prohibuerit heredi ne falcidia detrahatur de legatis dicendo sic. propterea scias modum primonij mei prohibeo expressis meis heredem detrahere falcidia de legatis. tunc enim optebit heredem stare contentum eo quod superat a legatis et integre solvere legata nisi repudiarit hereditatem. Insti. de l. fal. §. ex diuerso. Propterea heres non consequetur falcidia nisi fecerit inuentarium. C. de iud. deli. sancim. Si tamen heres instituitur sic de liberis testatoris ad quem pertinet portio naturalis. primo ex tota hereditate deducet ipsam legitimam portionem. scilicet tertiam id est. quatuor uncias. ex reliquis vero octo unciis defalcabit pro lege falcidia iure institutionis quartam id est. duas uncias reliquis vero sex unciis. i. medietate hereditatis diuidet inter legatarios pro rata insti. e. §. cum autem. Differt autem hec portio scilicet falcidie a trebellianica. quia pro falcidia deducitur quarta non ex tota hereditate sed ex singularibus relictis ut dictum est. sed illa scilicet trebellianica habet locum quando heres rogatus hereditatem alteri restituere. et tunc detrahitur quarta ex tota hereditate. Item testator non potest auferre heredi quartam trebellianicam. Insti. de fideicommissis. l. he. §. sed bene potest prohibere heredi ne detrahatur falcidia de legatis ut dictum est. Ratio huius diuersitatis quia pro fideicommissaria heres cogitur hereditatem adire et restituere ut dictum est supra. et sic in hoc grauatur quod adire cogitur et ideo cogitur in alio releuatur. scilicet. ut trebellianica perueniri non possit. Sed heres propter legitimam non cogitur hereditatem adire. et ita in hoc releuatur et ideo in alio grauatur. scilicet. ut falcidia perueniri possit ne eam detrahatur de legatis.

Equitur videtur de secundo scilicet quomodo testator providere possit ne heres rem aliquam alienet. Ad cuius evidenciam distinguitur quod talis prohibicio aut fit ad tempus. aut impetuum. Item talis prohibicio siue preceptum. aut est simplex et nuda scilicet non continens causam sufficientem. aut est vestita vestimento cause adiecte propter fauorem alicuius persone. Si prohibicio fiat ad tempus bonum consilium est quod pena adiciatur. dicendo sic. Item dicto heredi meo prohibeo talis proditionis alienationem. usquequo compleuerit. xx. etatis sue. vel usque ad. xx. vel. x. annos post obitum meum vel aliud tempus quod si contra factum fuerit ipsum heredem meum pene causa odemno in centum libris prestandis ab eo tali vel tali monasterio iure legati. legata enim que causa coercendi heredis pene noie relinquuntur tenent. Insti. de lega. §. vlt. demum cogitur heres vel voluntate testatoris seruare. vel legatum prestare. Ideo autem in hoc casu dicitur adici pena. quia huiusmodi preceptum testatoris non seruatur metu legati prestandi non est necesse seruari eo quod est nudum ut infra dicitur. nec omnimode infra illud tempus breue vestiri possit causa sufficienti annexa fauore persone. Si autem prohibicio fiat impetuum et sit simplex. et nuda. et non adiciens causam persone cuius intuitu rem alienari prohibuit cum preceptum eius sit nudum non habet heres illud necessario obseruare. imo tali precepto non

obstante poterit rem alienare. et dominium eius in accipientem transferre quia non apparet persona que ex voluntate testatoris ius habeat rem vendi cande. Si autem donec eam respicientem fauorem alicuius persone ut quia rem alienari prohibuit eo quod voluit eam ad descendentes et liberos eius vel ad personam aliam in posterum peruenire. tunc res prohibita non poterit alienari quia quodammodo pro fideicommissis missis peruenire dicitur ad personas quarum intuitu est prohibicio facta vnde prodiu apparebit aliquid ex personis illis rem vendicare poterit. si res fuerat testatoris quia ex voluntate eius dominium transiit in illas quatuordecim non duos natus. quantumcumque etiam ignorantes. Nam et in legatariis etiam ignorante dominium transiit. prophanus hec. ff. de lega. l. si §. diu. Nec videtur alia causa sufficere nisi fauor persone que ius habeat rem vendicande. ut dictum est. Eodem autem huiusmodi vestite ac efficacis prohibicionis potest esse talis scilicet ut dicitur sic. Item prohibuit omnino impetuum talis rei alienationem distinctio loqui temporis locatorem et cessionem. et omnem tractum ex quo alienatio sequetur vel que fraudem alienationis fieri presumere vel presumi possit et hoc ideo quia voluit rem predictam in posterum et liberos eius maris. et ex masculina linea ex eo vel ex eis descendentes impetuum peruenire. Etsi testatori placet addi possit. quod si aliquid contigerit ut nullus ex ipsis liberis supsit vel appareat. voluit rem ipsam ad tale monasterium peruenire. ea tamen additio et lege ut nullo modo possit impetuum alienari. Ad hoc nota quod heres substitucione grauatus non potest alienare vel obligare res que substitucione subiacerent nisi quantum dixerit eum ratione tertie l. quarte. C. de iura doli. l. vlt. Excipiuntur autem aliqui casus. primo est quod quando rogatus vel rogata est persona nec resistere potest stimulus sathane. tunc potest causa dotis vel donationis propter nuptias tales res alienare vel obligare pro modo personarum honestati congruo ut ibidem. Secundo quia libertatem prestare potest ff. de trebel. quidam §. si. Tertio quia potest res illas obligare causa redemptionis persone medice. in autem de restitucione circa medium §. si vero coll. viij. tamen quartam trebellianicam potest sibi retinere. Et si filius sit rogatus potest sibi retinere quartam trebellianicam cum quarta debita sibi iure nature. ut ex de testa. raynald. et c. raynucius. Si autem sit rogatus restituere quod quod superest de hereditate. tunc ad minimum quartam referuabit substituto. C. ad trebel. at contra si rogatus. hec bñ. ex de pba. in pñcia. et host. ex. de testa. raynuci. Item nota quando mouetur alicui questio de hereditate quam possidet prohiberi debet ne quod distrahat de hereditate nisi prestat cautionem de restitucione hereditatis premitur tamen aliquid distrahere in casu et primo ratione sepulture faciende. secundo propter sustentationem familie. tertio propter redemptionem pignoris quod scilicet distraheret nisi redimeret. quarto quoniam res periret nisi distraheret. ff. de pe. he. diuus.

Equitur videtur de tertio scilicet quomodo testator potest providere alicui pupillo de tutore. Circa hoc autem est distinguendum quod alicui pupillo datur in testamento vel codicillo tutor. aut a patre

ant a matre. aut ab extraneo. si a pre aut dat
filio pupillo existenti in pte. aut no existenti
Sciendu ergo q pater hns filiu pupillu i po
testate que heredem instituit pte ei dare tutore
in testamento vl etia codicillo. si tm testm pce
dat vel sequat ipm codicillu aliter no. Item
si quida tutores sint dati i testamto et quida
in codicillo oes tutores manebunt nisi testa
tor dando posteriorē cassauerit primu. Itē da
ri dz tutor certus. nō incertus. vñ si sint duo
petri pater et filius. et datus ē petr⁹ nec appa
ret de quo senserit testator. nō defecit ius sed
probatio vñ neuter erit tutor. Itē pater dare pte
tutore nō tm natus s; etiā posthumis. Si tam
nascitur erit in pte eius si viuere t. Potest
etiā auus dare tutore nepotib⁹ natis ex filio
in potestate ei⁹ existētib⁹. si tm in pte ptris
nō sint recasuri mortuo auo. hec pbant oia
insti. de tute. Itē pater dare pte tutore vnū vl
ples mares. nō tm femias ppr matrē et auā
pupilli. pte etiā p mortē vni⁹ tutoris de alio
puidere dicēdo sic. p. filij mei tutore esse vo
lo. et si decesserit ante officiu⁹ tutele depo
suerit ei⁹ tutor sit tal. Itē si minorē. xvj. annis
tutore reliquerit. qz nequit esse tutor nisi cō
pleuerit. xvj. annū pte itez. aliu tutorem dare
quousq; factus sic ille maior. ff. de testa. tu.
iure nro. et. l. tutor datus. et. l. tutor incert⁹
Tales ergo tutores sic dati et a tali pre et a
lib⁹ pupillis sūt veri et ppeij testamētarij et
gaudēt priuilegijs multis. pcedūt em oēs
alios legatios datos et donatos. et non indi
gēt confirmatōe iudicis. licet ppter admistra
tōem indigeāt sicut ceteri decreto iudiciali.
Nō cogūt etiā satisfare. insti. de satisfda. tu.
q. s; b⁹ nō est. Si vō pater pupillo legitimo
et naturali emancipato vl etiā tm naturali in
eo q ei vsq; ad terminū legitimū tutore relin
quit. Et si r si mater filiu pupillū heredem in
stituerit. et ei tutore relinquit. licz in his casib⁹
bus nō teneat ex testamto ipō iure datio tut
ris. tm tales tutores debebūt p iudices confir
mari. Et illi nō erūt tutores testamētarij. sed
dati qz ex tali confirmatōe vident⁹ a iudice
dati. satisfactio em remittit⁹ eis. insti. de tute.
q. vl. Si ac exne⁹ pupillū alique heredem in
stituerit et ei tutore relinquit et pupillū nichil
habeat pter bona illa in qb⁹ ē institutus nō
male iudiciū est sequendū. et ipm tutore p iu
dicē confirmandū qz eū nouit et pupillū ita di
lexit ut eū heredem instituerit. s; forte satisfda
tio nō remittit⁹ in b⁹ casu. ff. e. tutores. Cete
rū cū tutor teneat inuētariū facere recepta
et data in scriptis redigē. tutela deposita sue
gestionis act⁹ exhibere. admistratōis ratōez
reddere. et ex his et alijs multis. iudicio ce
neat tutele. Et aliqñ pns in defectōe testamti
vehemēter instet ut testator ab oib⁹ pdictis
eū absoluat. si voluerit euz absolvere poterit
notari⁹ absolutōez sic formare. ticij aut pdi
cti filij sui tutorem esse. p. noluit et disposuit
absolues et liberās eū ab inuētarij defectōe
ac etiā ab admistratōis sue reddēda ratione.
Talis tm absolutio ē semp lena. qz et si sic tu

tore liberatus ab his q debebat ex negligentia
non tm ab his q debebat ex dolo et culpa. qz
dolos ex hoc nō est remissus. ff. de liberatōe
leg. aurelio. q. fi. Et ideo tutor aliqñ sapien
tū filio informat⁹ petit se a testatore plene
absolui ita ut nullū in eū vl ei⁹ heredes redū
dare piculū possit quib⁹ si testator assenserit
ita formari poterit absolutio tutore aut filij
sui pupilli. p. voluit et disposuit esse. c. nolēs
et oino pbibēs eū iuramentū prestare inuenta
riū officio. accepta et data et cuiuscūq; gestio
nis omnis eius actus in scriptis redigere et
redactos ostendere. Item rationem admini
stratōis aliquo tpe reddē vl exhibere. a qb⁹
oibus et singulis ab oi lege tutele eū eiusq;
heredes liberauit penit⁹ et absoluit. Quāns
heredem suū ne qd ab eo petat vel exigat nec
pdictis occasionib⁹ contra eū suā actōez exer
ceat. Et dicitur. c. vl ei⁹ heres occasioen p
dictorū vl alicui⁹ eorū siue etiā correctatōne
dicte tutele bene vel male geste omisse vl ne
glecte siue doli culpe vl negligentie in aliq
tenere vl dānare illd totū vl tm dem d suo
ei⁹ iure legati relinquat. Ad h nota ad ma
iore euidentiā q triplex est tutela. scz tutela
testamentaria. ut qñ pater dat tutore filio in
testamto. Et tutela que scz defert⁹ a lege s; m
quā qñ null⁹ tutor datus ē a patre filio in te
stamento ille q deberet ab intestato succedere
tenet⁹ tutelā hmoi accipe. Et tutela datua. s;
q dat⁹ a iudice qñ scz nullo tutore dato i testa
mto et nullis extātib⁹ dsanguineis ydoneis
ad tutelā iudex dat tutorem de officio suo.
Itē nota q religiosi ut monachi et canoni
ci regulares de licētia sui plati recipere possūt
tutelas miserabiliū psonarū vl etiā legatias
xvj. q. j. monachi. tutelā tm testamentariā et
datua nullo mō recipere pnt. et ita pnt intelli
gi iura cōtraria di. lxxvij. c. fi. et. xvj. q. j.
gnaliter. et. xij. q. iij. capian⁹.
Equit⁹ videre de qro scz quō testator pte
alijs vltimis volūtatib⁹ pcedētib⁹ pte
quētib⁹ drogare. Circa qd sciend⁹ q siqs fece
rit duo testā etiā s; m iura pfecta vnū pte al
terz posten⁹. quoz vtrūq; formā dem hz qz
scz in neutro aliqd dicit⁹ p qd alteri deroge
certe s; m regulas iuris posten⁹ ipō iure rum
pic pte qz nouissima volūtas seruari dz. insti.
q. mo. testa. infir. q. posteriorē. dūmō sic rōna
bilis. qz siqs suū filiu sine cā exheredare vel
ossa sua pici in mare velit. talis volūtas nō
ē seruāda. et de test. tua nos in glo. Cōting⁹
tamen aliqñ q testamentū licet nūcupatiūz
tm quātū pte facit secretū in quo suā volūtatē
diu deliberatā ordinat a qua disponit vltra
recedere. timet aut ne qñ erit in grauis infir
mitatis articulo institutus sibi a ppinqs suis
suadeat vl forte q pte est cogat mutare vo
lūtatē. vl forte testm ne aliqd falsū post illd
vex appareat factū et ido vult contra hmoi pi
cula puidē et qtu pte h testm roborare ita q
etiā pualeat posteriorib⁹. Querit⁹ g⁹ vtrū b⁹
facere possit. Ad cui⁹ euidentiā est sciend⁹ q
ppter successus varios stat⁹ et fortune hōis

que sepe mutantur. voluerunt leges quod aliquis
sua voluntate infirmare posset ut ipsi ab eadem
recedere non liceret. quod tunc quod demergunt de nouo.
nouo indiget remedio. ff. de moribus emilius
et de ambulatoria est voluntas hominis usque ad ex-
tremum vite. ff. de adimenda legatione. l. iij. etiam si pa-
ctus interuenerit ne mutare possit. C. de pac-
tibus quod dotali. et etiam si per principem firmatum
fuerit. C. de testamento oim. Licet autem ita sit potestatem tes-
tator in testamento quod hodie facit aliquid verba
inserere quibus adeo derogabitur posteriori vo-
luntati vltime ut possibile sit hanc primam tenere et
posteriori non valere. puta dicendo sic. Itaque ius
beo et dispono hanc meam vltimam voluntatem omni-
bus alijs quibus decetero apparuerit me fecisse.
plenissime puale. et si quicquid vel cuiuscumque ge-
neris alia voluntas vltima post hanc diceretur vel
appareret per me facta volo illam omnino nihil vale-
re. nisi in ea scripti essent testes tamen tres tales
vel si in ea scriptum esset hoc verbum surgite mor-
tui venite ad iudicium vel aliquid aliud verbis
quod diuinari non posset. certe si talia verba dero-
gatiua addantur in priori vltima voluntate et po-
stea appareat posterior in qua de illis verbis
nulla mentio in genere vel specie fiat tenebit potestatem
et non posterior. quod non videtur testator recessisse
a prima voluntate eo quod in secunda non apponitur illud
quod in prima dixerat in ea apponi debere nec ali-
quod in prima de potestatem voluntatem mutasse videatur
ff. de legatione. l. i. si mihi et in fi. Sed obicitur quod hoc
posset esse valde periculosum esto enim quod aliquis fe-
cerit ianue testam habens verba derogatiua. deinde
de velit apud cyprum facere aliud testam vbi non
habet primam. nec est memor quod contineat aliquid tale.
Nunquid valebit illud secundum. hoc quod bene potest pri-
mam cassari per secundam quantumcumque non fiat in eo spe-
cialis mentio de illis derogatis. Si tamen testator
dixerat in secundo preterea testam olim a me factum
manu talis notarij scriptum et omnem aliam vltimam
voluntatem cuiuscumque generis et cuiuscumque notarij
manu scriptam hactenus a me factam reuoco pe-
nitus et casto si in aliqua eorum contineatur per quod
potestatem vltime voluntati derogaretur in aliquo. ea
omnia et singula specialiter et nominatim volo et ius-
beo non valere. Nam me penitet omnino quorumcumque
derogationum. et cuiuscumque prioris vltime vo-
luntatis. per ban. hoc. ff. de legatione. l. iij. si quis in pri-
mo. Ad hoc nota quod glo. di. xvij. dicit. quod non
operet in secundo testamento facere mentes de prioribus nisi in
duobus casibus. vnus est si primum sit factum inter
liberos. C. de testamento. hac consultiissima. secundus est
si testator imposuerit sibi legem cassandi. ut si
dixerit in primo si fecero testam vltimum aliud va-
leat. ff. de legatione. l. iij. si quis.

Equitatis videre de quibus scilicet quibus testator
videre potest ut eius dispositio obseruetur. Cir-
ca quod sciendum quod testator aliquid disponit aliquid per
mortem obseruari quod ipso iure habet auctoritatem
et si heres necessario hoc seruare etiam nulla pe-
na adiecta quia sunt fere omnia que dicta sunt de vo-
luntarijs prouidentibus testatoris. aliquid vero aliquid per-
cipit quod non hoc heres necessario seruare ut si per-
cipiat filijs hereditibus suis usque ad certum tempus
sibi et ceteris habitare et ad diuisionem non venire

Vel si percipiat filio quod non feneret vel quod filiam
sua tali homini non copulet coniugio et filia. et tunc
quod homini non precipiunt seruari aliqua speciali
lege testator debet adicere penam. et heredes si
contra fecerit in legato cum pene prestande danna
re ac coercere. tale enim legatum hodie bene te-
neret. dummodo quod precipitur non sit impossibile vel
turpe vel legibus interdictum. insti. de legatione. l. iij. pe-
ne quoque. et. f. si. Adicietur autem pena sic. Item
voluit disposuit et mandauit quod filij sui similes et
ceteros habitent. et ad diuisionem bonorum omnium
communium non veniant usque ad. xx. annos. post mortem
ipsius testatoris. vel sic quousque quibus minor inter
eos fuerit. xx. annos compleuerit. quod si contra fece-
rint et. vel sic quod si aliquid aliquem vel eorum. cete-
ros ad diuisionem prouocauerit danna cum pe-
ne illud vel illos ex eis quod ceteros ad diuisionem
prouocauit in centum libris tali monasterio vel
pdone nomine legati prouocauerit. vel sic in centum
libris ceteris quod diuisioni non consenserint prouol-
uerit. Et in alijs similibus preceptis vel prohibiti-
bus similiter adiciatur pena. Potest autem testator pe-
nam adicere quantum ad illa que tenentur heredes
seruare etiam si nulla pena adiecta esset hoc modo.
Item voluit statuit et mandauit quod si heredes
deriderint vel impedierint quousque modo non
legata sua soluantur vel male ablata restituantur
modo supradicto. hoc ipso cadat ab hereditate et
hereditas tota ad tales deuoluatur quos eis
substituit heredes. vel per suos fideicommissarios
tali modo distribuantur. vel si vnus tamen heredum contra
dicat vel impediat alteri tota hereditas appli-
cet. Ad hoc nota quod voluntas testatoris ad
prius casus debet executioni mandari ab herede quod
si non fecerit et ad iudicium tractus legatum prius
negauerit cedat in duplum. insti. de accione. l. iij. et
mixta. secus est si testam deceret non tenere sym-
gof. ac accur. ibidem. Item heredi dicto modo ne-
gligenti debet epus interdiceret res omnes sibi
relictas cum omnibus fructibus et emolumentis.
donec impleat vota defuncti. et de resti. si he-
redes. debet etiam epus eius negligentiam sup-
plere. ut dicitur ibidem. c. nos quidem. Nec
ob. di. lxxviii. vbi dicitur quod epus non suscipiat
tutionem testamentorum. quod hoc intelligitur sym-
io. quod non suscipiat ut aduocatus. sed debet si-
scipere ut ordinari. et hoc et testator inter-
dicere non potest. et de testa. tua nobis. Item
heredi qui non implet voluntatem defuncti to-
ta hereditas est auferenda. et de voto et vo-
re. licet. et. xj. q. i. siluester. Vbi bene distinguit
quod heres aut est extraneus. et tunc potest totam
hereditatem. aut filius. et tunc aut hereditas est
diuisibilis aut non. si sic non potest totam sed re-
seruat legitima sibi. C. de fideicommissis. autem.
hoc amplius. si non est diuisibilis ut sunt digni-
tates que non debent diuidi. ut regnum ducatus
vel principatus sic potest totum. et de voto et vo-
re. licet in fine. Non potest tamen diueneri nisi post
dies nouem numerandos a morte defuncti. C. de
sepul. l. i. in autem. ibi posita.

De testibus testamentorum. c. xxx.
Ossea dicendum est de testibus adhibendis
in testamento. Circa ergo hos attendenda

sunt tria scz numerus. additio et modus siue for-
ma. Circa numerum nota quod regulariter in testa-
mentis nuncupatiuis adhiberi debet septem tes-
tes legitimi iter quos et notari oportet ista
de testa. §. fi. et ubi notari non habet unum tes-
tis pro eo adhibet. decre. in vult quod duo. ex. d.
pbat. qm contra. Eallit autem hec regula in ali-
quibus casibus. quod in testamento ceci sunt necarii octo
In testamento rusticum quod fit in illo rure in quo presens in-
ueniri non potest qui sufficiunt. In testamento facto
inter liberos filios sufficiunt quatuor. quod si aliud so-
lene prius fecerat dum tamen illud non valeat dicat. In
testamento vero cuiuscumque facto in presentia imperatoris
presens sibi presentis ut audiat sufficit unus tes-
tis. In testamento autem in scriptis addito si scriba
testator sufficiunt septem testes. si vero testator scri-
bere nesciat vel non possit adhiberi debet scriptor
et septem testes. pbat. h. C. de testa. hac con-
suetudine. et. l. oim. d. siliu. tamen est quod in testibus pro-
cipue nuncupatis ultra numerum legitimum ali-
qui addant ita quod si aliquid ex eis essent minus pro-
ne saltim de legitimis nuncupatis sufficit legitimum. Item
quod testator dicit quod non vult stare sua voluntatem
potest sufficiunt tres. C. e. sancimus. Et idem est qui
vult declarare sua voluntatem. C. e. heredes
Quid si quis dedit testam nuncupatiuum in presentia
septem testium et tabellio inde officiat instrum in quo
duos vel tres testes tamen potest. nunquam probat testam
pro tale instrum. h. l. azo. io. b. la. fran. cremon.
dixerunt quod non. testam enim probari non potest pro tres vel
quatuor testes. §. nec pro instrum dantes totidem tes-
tes. C. de fi. instru. in exercendis. et ex de fi.
instru. cum iohes. §. porro. S. pla. et mar. di-
cut quod bene probare possit pro duos testes et per
tale instrumentum. ar. C. de arbi. tu. l. fi. et ex.
de dona. in donatibus. et h. opi. h. m. host. ap.
pbat. expresse. ex de testa. relatu. cum esset. licet
aliquid has decretales intelligat de le. ad pias
casus. Quid si quis fecerit testam in quo uxori sue
centum libras legauit. et deinde coram duobus te-
stibus ita dixerit centum lib. q. s. i. testamento meo
legaueram uxori mee nolo ipaz h. re. nunquam uxori
poterit legatum petere. h. l. dicitur pro h. m. host. quod
si testam fuit nuncupatiuum valet adiectio ut ex
de testa. relatu. cum esset. Si vero in scriptis codi-
cum fuisse non tolleret legata nisi dicitur solen-
nitas adhibita esset. ar. ex de reg. iur. oes res
Et h. m. has duas vias sunt diuersimode intelli-
gi diuersa iura que circa h. sunt allegari. h. m. tamen
io. indistincte adiectio tenet. Item miles dum
sunt in domo propria vel aliena testari debet iure
cui dum vero sunt in exercitu testantur cum duobus te-
stibus. dum autem sunt in bello testari possunt sine voluntate esse
sine duobus testibus. scribendo etiam sanguine pro
in clipeo. insti. de mili. test. §. illis. et. C. e.
militas. Ad h. nota quod h. m. can. i. legatis ad-
pias casus sufficit quod testator coram presbitero pro-
chiali et duobus vel tribus testibus ea faciat. ex de
test. cum esset. et. c. se. In relictis vero ad alia le-
galis solennitas est seruanda h. m. b. n. ibidem. et. c.
vlt. et. io. ij. q. iij. placuit. Scdm vero guil. et
bar. predicta decretales loquuntur de oibus reli-
ctis. S. nunquam est ibi sp. necna presentia presbiteri.
h. l. pe. d. sap. dicit quod sic quod a regula iuris h. m.

qua requiruntur cõiter septem testes recedi non potest
nisi quatenus est expressum. Guil. autem dicit quod in reli-
ctis ad pias causas sufficiunt duo testes sine presbitero
terro. ex. e. legatu. host. vero sic distinguit circa
hanc materiam scz quod si agatur in foro ecclesiastico
et inter personas ecclesiasticas tunc duo vel
tres testes sufficiunt. ex de test. cum esset. quod nec
scriptura exigat. d. sacrosan. eccle. gnali i. fi.
Si vero agatur in foro seculari et inter seculares
tunc iudex secularis h. m. legem suam iudicabit. ar.
di. xcvj. duo sunt. et. c. si impator. Si autem in foro
ecclesiastico et inter personas seculares que sunt de
episcopali iurisdictione ecclesie iudicabuntur h. m. can.
et. de foro ope. quod clericis. Et idem est si laici se
subiecerint progando episcopi iurisdictionem in se quod
tunc pro idem est ac si agnosceret ordinarie. ex de c. fi.
de. p. et. vj. Et h. ubi dictum esset a presbitero quod h. m.
legem humanam iudicari nolebant. Si vero iudex ex
legatione alie presentis forte in civilibus agno-
sceret tunc h. m. legem humanam iudicaret. et idem est
si in foro civili inter clericum agentem et laycum
reum sit questio. Excipit tamen relictis ecclesiis vel alias
ad pias causas in quibus in utroque foro duo testes
sufficere debent. ex de testa. relatu. Iohes tamen scri-
psit quod in h. corriguntur leges. quod h. m. legem diuini-
nam et canonicam in ore duorum vel trium testium. s. fi.
dedignorum. stat omne verbum. non obstante lege vel
consuetudine contraria ut i. c. oes. et. c. relatu. Se-
cus est quod testes sunt suspecti in quo casu lex lo-
qui videtur. C. de fideicomis. l. fi. ibi lex etiam
et ex. de testa. iubemus. hec d. host.

Equitatem videtur de scdo scz de additio et quali-
tate testium. Circa quod nota quod adhiberi possunt
testes oes que non prohibentur a iure. prohibentur autem
a iure isti scz mulier propter incostantiam eius licet
in alijs casibus et contractibus admittatur. Et in codi-
cill. etiam prohibetur. ff. de tes. que testamenti. §. mu-
lier. Item hermafrodita i. q. pualer muliebria
ff. de sta. ho. q. rit. Item impubes etiam si factus
sit pubes tpe mortis testatoris licet alias te-
stificetur de hoc quod vidit in etate pupillari. ut
de seruo de. ff. de v. sig. notione. §. instrorum
Item mutus et surdus. Item furiosus nisi tpe in-
termissionis. Item is cui hoc interdicitur est a lege
vel a iudice. Item seruus nisi illo tpe liber cor-
reputetur. Item is qui est in parte testatoris. Item
heres scriptus. Item ois que hereditatem pro parte
tingit. ut pater que ipsum heredes h. m. in parte et
filius vel nepos et deiceps. et frater h. edis que
ipse h. m. h. m. i. parte. et fr. h. edis que pater cum eo est
in eadem potestate. in hac enim re domesticum tes-
tamentum reprobat. Item si filius factus. faciat testam
de peculio castrensi. post emissionem pro eius non
potest esse in eo testis nec illi qui in eius parte sunt
Si vero ante emissionem scz de milicia faciat tes-
tamentum de peculio castrensi. pater eius po-
terit esse testis. pbat. hec omnia insti. de tes.
§. testes. et. c. se. Item non adhibetur testis qui
non est testamenti capax. unde non spurius testa-
toris. non hereticus. non iterator bapismi. non
apostota. non deportatus in insulam. non dam-
natus in metallum. Item nec hi quos leges im-
probos et intestabiles iubent esse ut de crimie
famoso damnati muliebria passi. ff. de testu.

ob causas. Sed qd d' omissario et de legatario pñte. nūquid pñt esse testis. h' q' ipse et is qui per potestatem eum cōtingit nō est pñt testis. sed si questio vertatur inter eū et heredē occasione sui legati tūc nō hēet p teste si vō iter heredē et exneū qñtio moueret tūc valeret testm ei. C. d. test. oib. et insti. e. t. §. legatarijs. Et iō nō legatarij. s; magis alij q' possunt haberi debēt in testes assumi.

Equit' vidē de tercio scz de mō siue forz ma assumēdi testes. Circa qd nota q' lecto testamēto et p testatorē approbato. vel si in scriptis ē clauso et inuoluto testib; oblati eos q' pñtes ad ipm testm vocati sūt testōz rogare d; testes oēs dicēs. rogo vos vt testes sitis q' quidē rogatio in scripturā publicā redigat. qd qdēz si nō fieret testm deficeret. ff. de test. heredes. §. vlc. Vnde nō valeret testm in quo testes determinarent' inuiti. ff. qui test. fa. pos. qui testamento.

De testamento in scriptis ti. xxxj.

Einde dicend' ē de testamto in scriptis et pñt scz quō officiat' et qre sic noiat'. scdo qñ et corā qb; apit'. Nota igit'

q' qñ qñ arbitriū siue volūtatū vltiē cupit secretū esse. pñt testm in scriptis adere cui' tenore vt volūt leges pñt a testib; celae. licz si spōte velit eis possit apire. tal' ergo si lratos sic et scribē possit sciat et velit testm mān sua scribet alioqñ scriptorē quēcūq; aliū adhibē poterit. Assumet' at' mēbrana bona et solida in cui' pte supiori relinqēt' spaciū triū l' qtuoz digitorū et sil'r tūde i latē dextro et sinistro. i pte at' inferiori supesse d; tñ spaciū p quantū palma manū digitis extēsis pñdi. Et circa hec et in medio horū spaciōz scribet' series testamenti. quo facto plicabit' carta. diūget' spaciū inferius cū supiori. et figent' ibi tres cordule. In plicatura vō dextri spaci; due et sinistri alie due. ita q' cordula qlibet habeat duo foramina lraz interiorē nō attingentia. quibus cordul' singula spacia singulis diūcta ligent' ita q' interior lra videri nō possit. porro de illo magno spacio inferiori tñ d; relinqui discooptū et vacuū q' possint parētes et apte scribi subscriptōes testiū et testatoris. Quib; vno et eodē die vel plib; dieb; antea sic in scriptis factis et ordiat' postea qñ placuerit testator' vocabit' septem testes viros vtiq; lratos et scribē sciētes. et nullū iuris impediētū hñtes. et corā eis ipaz scripturā clausā et inuolutā et dictis cordul' ligatā in maib; tenēs d; offerre dicēs illd' esse suū testm sua v'l tal' manu scriptū et eos in testes rogare et rogādo inq;rare qb; ipi se testō subscribant et illd' designēt. et ipse ec se subscribē sua manu d; vt dicet' infra. Igit' ibidē et in pñti vno dextu anteq' ipse testator v'l aliq; testiū discadat inde d; qlibet eoz. anulū v'l sigillū caracterizatū ad vnā ex dictis cordul' pēdens apponē suū l' alteri' ex testib;. siq; em testiū nō hēat sigillū. poterit cū alteri' sigillo sigere. pñt em signare anulū dūmō hēat caractere. ff. de test. ad testiū et alieno anulū. et oēs

testes ec vno anulū. insti. de test. §. pñt. vidē etiā tabule signate si signa sint ipsa linteō q' tabule sunt inuolute. vt in glo. ad test. §. fi. Post hoc cōtinuo interiori spacio discoopto fiet subscriptōes. pñt em si testator testamtu sua manu scripsit se subscrib; sic. ego a. quondā petri pñte paginā clausā et ligatā i manib; tenēs infra scriptis testib; oib; sil' pñtib; p me ad h' adhibitis et rogatis obruli ab eis h'm iuris ordinē signādā et subscribendā asserēs qd in ea scriptū ē meū fore testm et oia et singula in eo dēta esse a me scripta. necnō corā eis ibidē subiēs ppria manu subscriptōes pñte. Nō tñ reqrit' necessario q' testōz se subscribat vel aliq' p eo in casu pñcto scz qñ ipse totū testm manu sua scripsit et h' ibi specialiter posuit scz p manu sua d'fecit. si autē d' mādato testōis aliq' testamētū subscripserit ipse taliter se subscribet. ego. C. mādato anthoni; lraz. Ignari vel scribē impediti testm eius et bona et singula in eo dēta suo mādato mea manu scripsi et eo postea pñte paginā clausā et cordul' ligatā infra scriptis testib; ab eo vocatis et rogatis oib; sil' pñtib; offerēte et asserēte illd' qd i eis d'inet' suū esse testm et a me scriptū. pñtes subscriptōes meā vice et nomine suo et ei' mādato apposui. et in testm me subscripsi. Sil'r et qlibet ex testib; ibidēz incōtinēti taliter se subscribat. ego. C. me ac infra scriptis vel supra scriptis testib;. ad oia et singula et h' pagine pñtis inferiori spacio facta dēta et scripta oib; sil' pñtib; et rogatis in ipa pagina ei' vtiq; testamto anthoni; suo mādato mea manu me in testem subscripsi. et eā sigillo pñtō vel sigillo infra vel subscripti petri signavi hñte i circulo formā tales qd ad vnā ex cordulis pñctis cere impōsi. Dremissis autē oibus et singulis mō pmissio rite ac ordinate pfectis testōz ipm testm in aliq' loco secreto et tuto deponet post eius obitū vt infra dicet' le grime pferend' aperiend' et distribuendū. Ex pmissis patz vera forma mod' et ordo testamti in scriptis h' em sūt scripta solēma siue solēnitates ppter q' dē in scriptis. i. in legitimis solēnitatib; factū ex qb; e' substantia pēdet. Et iō si q' eaz defuerit testm ē iratū nisi forte fuerit iter suos. s. qz essent testatoris sui heredes alias si essent exnei tunc aliq' dictaz solēnitatū deficiēte oio deficeret testm. pban' h' oia. C. de test. hac d'ultissima et. l. cū antiq'tas. §. fi. et insti. e. §. postea vō.

Equit' videre de scdo qñ et corā qb; testamētū in scriptis aperia' et describa' Circa qd sciendū q' mortuo testatore aliquis cui' interest postulabit' corā pñte testamētūz aperi et exhiberi. et eo iurante se illd' nō calūmioso aio petere. pñtōz vocatis significatōibus oibus si d'mode potuerint repiri iubebit testamētū exhiberi et ipis testib; asserētib; se sigilla et subscriptōes suas agnoscere faciet illud coram eis apiri et recitari. Et mandabit notario vt illud obseruata omni solēnitare debeat exemplare et heredibus et his quoz intererit exhibere. quo facto interim

designari et deponi iubebit originale ut ad id
quādo necessitas l' utilitas exegerit recurra
Cetera multa alia ad hanc materiā p̄tinentia p̄
eraneo breuitatis grā. p̄cipue cū in usu raro
veniat h̄mōi testam̄i forma et si volueris de
h̄mōi apitōis et descriptōis p̄cessu ap̄t̄ v̄
dere poteris in sūma dñi azo. Rubrica. f. que
admodū testm̄ ap̄t̄. Notandū at̄ q̄ siue p̄ mo
dū exēpli sine auctērice siue originaliter exhi
bendū fuerit testm̄ q̄d cūq̄ exhibebis illd̄ he
di totū et inteḡ q̄ ip̄e ē h̄dicationis v̄l is dñs
et successor. et cuiuslibet heredū institutor. et
substitutoz. et fideicommissarioz. ff. de acq̄.
pos. cū h̄edis in p̄n̄. legatario at̄ siue alteri
cui aliqd̄ p̄diculare relicū ē ascriptū. exhibe
bit certā p̄tē testam̄i illaz. f. q̄ de relicto sibi
facit mentōez h̄ mō. Petrus p̄ dei grāz sanus
mēte licet languidus corpe suaz. rez. et bo
noz. oim̄ dispositōez p̄ p̄ns ai testm̄ sine scri
ptis fecit in hūc modū. In primis reliquit de
bonis suis p̄ aia sua. xx. lib. 2c. et iter alia q̄ i
eodez disposuit. t. tale legatū fecit his v̄bis
ex̄p̄ssim. p̄terea de alijs bonis suis reliq̄t iure
legati a. suo nepoti. v. lib. In fine aut̄ ip̄i⁹ te
stam̄i sic d̄tine. In oib⁹ alijs bonis suis mo
bilib⁹ et immobilib⁹. iurib⁹ et actōib⁹ p̄nti
bus et futuris. C. filiū d̄ sibi h̄edē instituit
et h̄c suā v̄ltimā volūtatē esse velle. quā va
lere voluit iure testamenti q̄d si iure testamē
ti non valeat. valeat saltem iure codicilli v̄l
cuiuslibet alterius v̄ltime voluntatis. Et sic
nota q̄ quando pars sumitur debet testamen
ti p̄ncipiū et finis et sp̄cialiter institutio here
dis et illud legatū occasiōe cui⁹ ps sumit̄ in
medio poni s̄m formā p̄dictaz. Insup nota q̄
vino testatore sine ex̄p̄ssio ei⁹ m̄dato iterue
niēte nulli p̄tēti testm̄ v̄l aliā v̄ltimā volun
tatē d̄z notari⁹ exhibē. aut legi vel videri p̄
mittē. q̄z vino testatore n̄ debet ap̄iri tabule.
ff. queadmodū testa. ape. l. ij. §. si dubitet.

De testamento ceci titu. xxxij.

Ortea dicendū ē de testam̄to ceci. f. nat
turaliter v̄l ex accidētū lumine oculi
v̄riusq̄ p̄uatū. In cui⁹ q̄dez testamēto
debēt q̄daz sp̄cialia obseruari. quoz. si q̄d de
fecerit testm̄ nō valebit. Sciendū ergo q̄ ce
cus testari volēs vocat̄ d̄z notariū que si h̄re
nō possit tūc deide aliū quēcūq̄ scriptorē ad
hibē ei licebit. vocabit eē septē testes legit
mos et scribē sciētes. et corā eis dicet se velle
testari sine scriptis. Insup heredō noia quos
iustitit et indicia. i. p̄noia et diḡtates et offi
cia. et in q̄ et i q̄to eos instituit legata et f̄
deicommissa d̄z corā eis ore p̄p̄o declarare. de
inde debēt ibidē h̄ oia i p̄nti scribi et scripta
recitari. v̄l si ante fuerint scripta nichilom̄i⁹
tūc corā ip̄is testib⁹ debēt ab ip̄o testate ore
ten⁹ explicari. et scripta ab ip̄o notario p̄ or
dinē recitari nō em̄ refert v̄t. eodē tpe v̄l di
uerso testm̄ scribā v̄l p̄ferā. C. de testa. hac
cōsulatissima. q̄b⁹ recitatis et lectis cec⁹ dicet
illd̄ esse suū testm̄ et p̄dictos in testimoniū re
uocatos rogabit h̄mōi sui testam̄i testes esse
Dost h̄ aut̄ in inferiori. carce spacio quilibet

ip̄oz. testm̄ subscribet se. Insup appositus. vij
cordulis et i q̄libet eaz. cera sufficiētī debe
bit tam notarius siue scriptor q̄ q̄libet ip̄oz.
testm̄ signū suū. f. sigillū v̄l anulū characteri
zatū ad vnā ex cordulis cere imp̄mere. Et pu
to q̄ instar testam̄i in scriptis poterit q̄libet
ex testib⁹ siue suo siue alterius alioz sigillo
signare. Dicit̄ aut̄ h̄ testm̄ nūcupatiū q̄ oia
q̄ in eo d̄tinent̄ debēt corā testib⁹ nūcupari
et declarari. licz sit valde silē testam̄to i scri
ptis. Insup nota q̄ oia p̄dicta sic in testō ita
et in codicillo ceci sūt seruāda. p̄ banē h̄ oia
C. q̄ tes. fa. pos. hac cōsulatissima. Forma at̄ p̄d̄
cti testam̄i erit tal. A. licet oculoꝝ visione
p̄uat⁹ corpe tñ et mēte san⁹. vel mēte san⁹ et
corpe lāgundus. vocatis me notario et testi
bus infra scriptis p̄testatus ē se p̄ nūcupatōz
et sine scriptis velle testari declarās et expei
mēs ifrascripta legata et ifrascriptoz. h̄edū
noia dignitates officia et indicia et ceteras
ifrascriptas dispositōes lucide ore p̄p̄o corāz
nobis. Itaq̄ bona sua testādo disposuit i hūc
modū. p̄rio nāq̄z p̄ aia reliq̄t d̄ bonis suis li
bras cetū. put̄ testator voluerit disponē. Cū
at̄ scripte fuerit om̄s ei⁹ dispositōes legibus
ocesse et de ei⁹ arbitrio p̄cedentes. et deide
apposita fuerit clausula finalis subiciet̄ sic.
Igit̄ p̄dictis oib⁹ corā dictis testib⁹ ap̄te re
citatis et lectis dict⁹. a. p̄testat⁹ ē h̄ esse suū
testm̄. rogās ifrascriptos ad testm̄ adhibitos
testes esse. et vt subscriptōnes suas et sigilla
s̄m iuris ordinē subiciat et apponat. post h̄
at̄ se statim subscribet q̄libet testm̄ hoc modo
ego. I. quondā petri fil̄ cū ifrascriptis v̄l sup
scriptis alijs testib⁹. a. conr. testatore adhibi
tis et rogatis huic testō et ei⁹ recitātōi oib⁹
et singul⁹ supradictis p̄ns interfui. et ab eod̄
testatore rogatus in testimoniū me subscripsi
sigillū meū v̄l ifrascripti dñi. h̄ns in circulo
formā agni in vna ex cordulis cere exprimēs
et apponens. et sic q̄libet alioz. testm̄ se sub
scribet. In fine v̄o notari⁹ siue scriptor subscri
ptōem suā sic subiciet. Ego io. notari⁹ ab ip̄o
a. testatore vocat⁹ p̄d̄ icta oia et singula ei⁹
m̄dato scripsi. et scripta corāz dictis testib⁹
restitui et legi. et in publicā formā redegi ab
eo rogat⁹ i testē me subscribēs et sigillū p̄p̄ū
vel talis habēs talē formā p̄dens ad vnā
ex cordulis subiciēs et apponens.

De causis quibus testamentū inutile
reddit̄ vel rūpit̄ ti. xxxij.

Emde dicendū ē quib⁹ ex causis testa
mentū inutile reddat̄ v̄l corūpatur.

Circa q̄d sciendū q̄ sūt quedā testamēta q̄ non
iure facta dicūt̄. s̄ postea rūpi et irritari pos
sunt. insti. q̄. mo. tes. infir. §. alio aut̄ mō. In
telligit̄ aut̄ testamentū ab initio factū nō iu
re nec legitime factū p̄lib⁹ modis. scz si testa
tor nō erat habilis ad testandū. vel si testa
tor nō instituit aliquē heredē. v̄l si instituit he
redē nō tñ capacē hereditatis. v̄l si p̄terijt iā
natū que instituire vel exheredare debuit v̄l
si defectus aliquis appareat in solennitate.
puta si n̄ sit adhibit⁹ legitim⁹ numer⁹ testm̄

et testium legitimum et testium rogatorum vel si

desit i testamento aliq de solenitatibus debitis. de hmoi aut impedimentis oib dictu e supra Testamentu vo a principio legitie ac soleniter factu de postea rupi vl irritari etia plib9 roibus. scz si testator no puidit de posthumo q post testamentu e natus. Si tn ide posthumu viuo testatore moriat. testamentu q ad effectu no rupit. ff. d. in iu. testa. l. posthumu. Et sic soluit detranu. C. de posthu. be. insti. l. ij. Ide est etia de qsi posthu. vt si testator post testamentu adoptauit illu qui veniret ab intestato. C. de adop. cu in adoptiuis. vl si arzo gauent extraneu. insti. e. g. p. itellige masculi. testamentu em femie no rupit hoc mo. ff. de libe. p. gall. agit tn posthumu. de ioffi. testa. C. de inoffi. test. l. ij. Ide est etia de eo q est loco posthumi. scz qui tpe testameti non erat heres su9 tpe vo mortis heres su9 inuenit vt dictu e sup ti. d. institutioe liberor9 naturaliu et legitimor9. Itē licz testator eu que instituire vel exheredare debebat. rite vel expssa ca ingitudinis exheredauit. si p9 morte scz testatoris apposita qrela inofficiosi testameti rescissuz e p sententiā testamentu. testamentu rupit. C. d. liberis pteritis autē. ex ca. Itē si heres no adiuu vel ante adita hereditate decessit vel additio sub q institut9 erat defecit. tuc em testamentu remanet destitutū nullo ex eo hede apparere. Itē si testator pariat capitis diminitoz nisi itez fiat ciuis roman9 vl sui iuris. et ille mod9 et pcedes apz probant. insti. q. mo. tel. ifir. g. posterioze. et g. alio aut mo. et. g. no tn poia. Itē si ab eod testatore postea testamtu aliud rite et pfecte factu appareat ex quo hereditas adiri possit. vt in. g. posterioze. nisi primu sit derogatoriū scdo vt dictu e supra. et nisi in prio instituerit hedes liberos suos et in scdo exneos. tuc em no tolli primu nisi h expsse dicat testator in scdo. f. nolle primu testamentu vale. C. de testa. autē. hec iter liberos. Itē si a tpe additi testameti primi elapso decenio testator dicat se nolle illd valere h corā trib9 testib9 expri mēdo. C. de testa. sancim9. Itē si testator inci derit vl abstulerit lumē vl sigcula illi9 testameti qd additū e in scripis. C. e. l. fi. Quid si habes duo testamta tenozis eiusde maderit alter9. nuqd p h9 reuocasse videt integz. Rndet hosti. q no nisi pber9 q h9 fecerit hac intentioe. f. q decedet intestat9. ff. de his q i testō d. l. fi. Itē si testm cu nūcupatioe vl macula appareat vl aliter sit suspectū. ff. de fi. instru. l. ij. Ad h9 nota q qn testm e nulluz ex pteritoe iā nati. vl rupit ex pteritoe priu. vel rescindit p sententiā apposita qrela et cōtra tabulas. tuc in quolibz ho9 casuū dz de ficere quo ad institutioez. sz in legatis firmuz pseuerat iure nouoz autē. Vñ licz institutio no teneat legata tn debent. C. de liberis pteri. autē. ex ca. et agi9 p dictis legatis actō ne ex testamto. vel additoe ex lege. nisi i testamto fuerit adiecta illa vba. f. si no valet iure testamtu valeat. zc. tuc em perunt ab itesta

to h9m quosda vt in dicta nota autē. Nota etia q licet testamentu sit falsu. legata tn ex eo pstanda sūt. ff. de be. insti. l. fi. vbigra. p. instituit. b. filiu tici et substituit ei ipm ticiu patre ei9. mozt9 tici9 et ido. p. mutauit testamentu qsi etia. b. mozt9 esset dices qz hedes quos hre volui hre no possu. tu. a. esto heres mozt9. p. qz habebit hereditate ei9. h. b. ec dabit legata ex scdo testamto licz sit falsu qz dicit falsitate. Nota etia q qn primu testm pfectu rupit p posterius impfectu. vt qn in pmo institua sūt heredes q no poterat venire ab intestato. et in scdo instituit q ab intestato vocant ad hereditate. tuc em posterior scripura licz impfecta seruabit. no vt testamtu sz qsi volūtas intestati. in q depositioes quoz testu iuratoz sufficēt. aliter valebit primu testm. C. de testa. hac dultissima. g. si quis. Et scdm ipfectu n valebit iure codicilli. qz ille testator voluit no testari qz non potuit. C. de codicil. l. j. Itē licz p posteri9 impfectu n firmet primu. qz testm impfectu nullu e. insti. e. g. ex eo aut. si tn testator in scdo testō impfecto declarauit prios heredes n mereri volūtate suā vl eos indignos esse eis hereditas auferet et fisco applicabit. C. de codi. hereditas. Ad habenda at plenioze h9 materie sniam distiguit sic host. cu qz testa aut e pr. aut m aut fili9. aut collateral. si sit pr et instituit si bi filiu planu e q fili9 succedet ex testō etia impfecto. C. d. testa. hac dultissima. si vo instituit exneu et exheredat filiu adiecta ca in lege scripta no pt ei subueniri nisi p qrela inofficiosi testamti. C. d. inoffi. test. oio. Si vo pterit filiu et fili9 erat su9 heres electoz h9 an dicere velit testm nullu p bonoz possessionez cōtra tabulas subuertere testm. et sic loqui. C. d. liberis pteri. vl exhe. maximu. g. penl. Nec obstat q dica sublatā dña patrie ptiās et emācipatōis. vt in autē. de be. ab intest. coll. ix. qz illd e vez. quo ad successio ne ab intestato. aliter em anti q iura manet firma. Si vo teste m9 ibi si fili9 agit qrela iofficiosi testamti. qz pteritio mris et materne linee. habe9 p exheredatioe priis vl pme linee vt. C. de inoffi. test. filia. scdm h intellige. C. d. libe. pteri. autē. ex ca. testamtu ex ca heda: tois vel pteritois esse irritu qtu ad institutoz cetera at manet firma exheredatiois. f. quo ad lineā paternā. pteritois quo ad mnam. Item exheredatiois qn ca no e adiecta. si em adiecta esset fili9 no haberet qrela. vt supra dictu est In quo casu testamto p qrela subuerso nec legata nec libertates relicte i testamto debent ff. d. inoffi. test. veterani. g. si. Ratio h9 diuersitatis e qz vbi no e adiecta ca nullu e testamentu quo ad institutoez. et sic legata depēdere no pnt ex testamto sine institutioe q nulla est. sed p se et ex vi legis firma subsistunt. Quādo vero no e adiecta causa tenet testamtu et institutio ipo iure et sic legata pendent ex eo. insti. dele. g. ante hedis institutoz. Iōqz testō p querelā subuerso legata ex eo pendentia subuertunt. ar. ff. de re. iur. cu principalē

Si autem testetur filius in praesentia ostendit de castro si vel qui potest facere testamentum intantum quod nec de inofficioso poterit impugni. C. de inoffi. testa. l. si. Tamen filius factus clericus quaedam de adventu testari potest. ex. de testa. tua nos. Si vero emancipatus erat et filios habeat distiguit eo modo ut supra dictum est de patre. si vero non filios sed tamen penes res habeat. et eos heredes sibi instituat. planum est quod hereditabunt. Si autem extraneos instituent et penes exhereditaverit adiecta causa in lege scripta non potest eis subveniri nisi per querelam inoffi. testa. quae rupeus testam et succederet nisi heredes scripti praesentent exhereditationis causam esse veram. quod tunc per querelam non rupeus. Si vero nulla causa in legibus scripta sit adiecta nullum sit testam quod ad institutionem ut si dictum est. quoniam pater fecit testamentum. Et haec omnia praesentant in auctoritate ut cum de appel. cog. §. et hoc quid. et §. sancim. ita quod col. viij. Vbi autem praesens non exhereditavit sed praesentit dicitur patri bonorum possessio contracta. ff. de inoffi. testa. pater. Si autem testetur collateralis comparatur querela turpi persona instituta non alia fratri suo sanguineo et non alij alicui. C. de inoffi. testa. fratres. Ex his patet quod inducunt querelam inoffi. testa. exhereditatio in linea paterna. et praesentio in linea materna et hoc quoniam exhereditatio facta est sine causa. si ei facta sit ex alia causa adiecta in legibus scripta et praesentit tunc cessat querela. Item cessat elapso quinquennio ab adita hereditate nisi querela inter exposuerit is cui dicitur. et cogit heres scribere adire vel repudiare si sit in eadem provincia elapsis mensibus. vi. si autem in alia elapso anno. Cessat etiam si legatum agnouit vel alias testamentum expressit vel tacite approbavit vel legitimam recepit. C. de inoffi. testa. l. pl. §. si. et. l. cum querit. et. l. pentibus. Excludit et si ei possit aliter subveniri. ut quod dicitur ei bonorum possessio vel additio ex lege diu. pij. in bonis ar. rogatoris. insti. de inoffi. testa. §. ca. aut.

De codicillis a. xxxiiij.

Ostea considerandum est de codicillis. Et primo quod est codicillus et unde dicitur. 2. quod quod codicillari possit. 3. quod quod potest fieri codicilli. quarto in quibus dicitur. sexto de forma codicillorum scilicet qualis debeat esse. Circa primum sciendum quod codicillus est quaedam sine heredis institutione dispositio voluntatis. dicit autem voluntas. quod sic testamentum ita etiam codicillus morte confirmatur. C. de cadu. col. l. j. quare autem dicatur sine heredis institutione patebit in v. ar. Dicitur autem codicillus a codice quod est diminutum. dicitur enim testamentum codex. quod perfecta dispositio contineri debet patrimonij temporalis. sed codicillus id est. prius codex dicitur est quod in eo de una re vel aliquibus rebus aut de parte vel de quantitate certa dispositio continetur.

Itaque secundum sciendum quod omnis ille et solus ille qui potest de iure testari. potest et codicillari. C. de codicil. nec codicillos. Ideo dixi de iure quod si aliquis de facto non posset testari eo quod non habet septem testes habet tamen quinqz qui sufficienter codicillis poterit codicillari. ff. de leg. commissaria. §. codicilli quomodo.

Itaque tertium sciendum quod potest quis codicillos facere et ante testam et post et omnes valent bunt nisi sedus contradicat primo. C. e. cum apponatur. Vnde licet quis testamentum nec fecerit nec factum sit sed sit moriturus ab intestato. potest tamen codicillos facere in quibus legata vel fidei commissaria relinquat que tenebantur eius heredes venientes ab intestato praestare et sic patet quod ab intestato possunt fieri codicilli. insti. e. §. non tantum autem.

Itaque quartum sciendum quod testamentum et codicillus ducuntur. primo in disponente quod cui prohibetur testari prohibetur codicillari ut dictum est supra. 2. quod utrumque fieri potest nuncupative et in scriptis. C. de bo. lib. l. ij. 3. quod eisdem modis quibus infirmantur testamenta infirmantur et codicilli. nisi fiant ab eo qui vult decedere intestatus quod tunc non infirmantur a generatione posthumi. C. e. l. j.

Itaque quintum sciendum quod testamentum et codicillus ducuntur. primo quod in testamento fieri potest institutio directa et fideicommissaria. sed in codicillis tantum fideicommissaria. Is enim qui codicillatur potest heredem praesentem testamentum institutum sine legitimum. i. ab intestato venientem per fideicommissum in codicillo rogare ut alteri restituat hereditatem. Invenitur tamen casus ibi quo directa institutio facta in codicillo trahitur ad fideicommissum. quod notatum est supra. de effectu clause finalis. 2. per codicillum non admittitur hereditas heredi instituto in testamento. nisi uno modo ut si quis in testamento praesentibus heredibus instituit. deinde faciat codicillum in quo dicat unum ex heredibus suis scilicet tunc non mereri voluntatem suam. tunc ei hereditas auferatur. ut indigno. in alijs tamen heredibus instituto tenetur. ff. de his quibus ut indignus. hereditas. Item et si dicat omnes non mereri voluntatem eius. vel si filio uno instituto dicat eum non mereri. ff. de admittendis. l. diui. Sed licet ita sit de hereditate legata. tamen et fideicommissa in praesentem testamento vel codicillo relicta praesentem in sequenti codicillo adimi et transferri. et eis potest addi et detrahi. insti. de ademp. leg. p. totum. 3. exhereditatio fit in testamento non autem in codicillo. insti. e. §. codicillorum. quarto heredi pure instituto in testamento non poterit adici additio que obstat sibi. In codicillo sic insti. e. §. directo. quinto quod heredi instituto in testamento non potest fieri directa substitutio. In codicillo bene licet si facta fuerit trahatur ad fideicommissaria. videtur enim testatorem rogasse institutum hereditatem illi restituere quem in codicillo substituit. ff. ad trebelli. seuola. sexto quod in testamento requiritur regulariter septem testes et rogati sed in codicillo sufficienter qui non rogati. C. e. l. vi. In codicillo etiam mulier est idonea testis licet secus sit in testamento. ff. de test. §. testi. §. mulier. septimo quod nemo potest decedere duobus testamentis relictis ita quod teneat utrumque sed bene potest quis decedere praesentibus codicillis relictis et omnes tenebunt. ff. e. diui. octavo quod si quis dum esset filius factus in testamento vel sine fideicommissum in codicillo reliquerit. et postea praesentibus decesserit eadem voluntate durante valebunt codicilli. hoc autem esse non potest in testamento. ff. de legatis. iij. §. filius.

Equi vide de sexto scilicet de forma codicillorum.

conseruari hinc gual. qz h privilegium datu e filijs
vn n trahit ad alios. ff. q cu eo q i aliena pos.
sunt. h. et si. Si vo p mortuoz oim fratru. et so.
roz filij p dicitoz soli sine patruis et amieis
supessent tuc hinc azo. et hosti. vocarent in ca
pita no in stirpes. licz sec9 sic de nepotib9 na
tis ex filijs. vt dictu e supra. q. h. sicut pdictis
vn tē excludēt frēs et sorozes ex vno tm pēte
diuētī dūctō et dñliū frim et soroz filij Si vo
intestat9 tm relinqt frēs et sorozes ex altero
pente sibi diuētōs ipi ad eius successione ad
mittent9. et cū eis dñliū frim et soroz filij i
stirpes. Si aut hoi ab intesto decedēt nullus
oim supsit frater sine soroz sine ex vtroqz sine
ex altero pente diuēt9 l null9 ex eoz liber
ta. h. supsint ei alij collaterales. tuc q pētoz e
ex eis in gradu potoz e in successione. sublata
oim dñtia sex9 patrie ptatis et cognatōnis et
succedūt in capita. Si vero is q morit9 intesta
tus sil relinqt pentes et fratres. tuc p r vl ma
ter vel alter eoz qui supest. aut eis p mortuis
auus et auia vel qlibet alter ascendentiū pxi
mior defūcto frēs et sorozes ex vtroqz pente
diuētī defūcto piter et equis portōib9 in ca
pita vocabūt cū quib9 et dñliū frim et soroz
rū p mortuoz filij succedūt i stirpes exclusis
frīb9 et sorozib9 ex altero tm pente diuētīs
hi em frēs ab ascendētib9 repellūt. pbant h
in auct. de he. ab intesta. ve. et in auct. vt frim
filij. Et intellige illū pentem eē gradu. pxi
miorē quē null9 pcedit. i. inter quē et defunctuz
null9 medius erat. ff. de v. sig. pxi9 si quem
erit. Siquis aut relinquat aliquos frēs vteri
nos tm et aliquos dñanguineos. certe i rebus
paternis pferūt frēs dñanguinei. In maternis
vo vterini. In alijs vero bonis vocabūtur dñi
ter. Qui vo ex vtroqz pente sunt cū vtrisqz ad
mittent9 vt. C. de le. he. emācipatis in fi. et C.
cōia de le. suc. l. fi. hinc azo. h. la. fran. cremōn
dicat p indistincte admittent9 et si nō supsint
fratres ex vtroqz latere vt. C. coia de le. suc.
auct. itaqz. Et hoc i allodijs. Nā in feudalib9
de dñuetudie i multis regioib9 snia azo. vēdi
cat locū vt dicit hosti. hec dicta sūt de frīb9
naturalibus et legiis. Sz qd de nālib9 tm
hinc hinc azo. succedūt sibi inuicē. insti. de suc.
digna. q. vulgo. h. host. tradidit in auct. qbus
mo. effi. sui. q. filiū coll. vij. Deficiētib9 aut
oibus tam ascendētib9 q descendētib9 et etiā
collateralib9. succedit vir vxori et ecōuerso.
in auct. de he. ab intesta. ve. i pxi9 qb9 succe
dit fiscus. C. de bo. vacā. habe9. l. j. et. l. iij.
hoc vtz nisi pactū vl dñuetudo p iudicet hinc
host. Itē si matrimoniū sit sine dote aut dona
tōe ppter nupcias. et diuix p mortēs sit diues
supstes vo paup succedet illi cūz liberis dñi
bus alteri9 matrimonij in qra si sint tres libe
ri vel pauciores. Si vo sint plures succedet in
virtle. i. equalē portōz. ita tm q si habeat libe
ros eiusdē matrimonij pzie illis dñeruet. Illis
aut nō extātib9 dñiū habebit C. vn vir et vx.
auct. pterea. Et idem e si nō supsint liberi sed
ascēdētes hinc accur. Silr cū vir sine cā dimitt
it vxore. vxoz hie debet quartā prez in bonis

vir. C. de repu. mariti. q. j. hec hinc. ex. de tes.
rapnuci9. Itē dēmnatuz p crimie ad mortez
descēdentes et ascēdentes vsqz ad terciū gra
dū succedūt in bonis eoz. Si vo vxores hinc
ille et dorem et donatōz ppter nupcias accipi
ent. si vero pdictoz neminē hinc eoz bona fi
sco cedēt ppter crimē lese maiestatis i quo bo
na eoz infiscāt i auct. vt nulli iudi. q. fi. col.
ix. Item siqs moriens donatōz facit in mēsurā
ille qui succedere debet reuocare nō pē dona
tōz illā nisi qtu sufficit ad quartū. C. de inof.
test. l. j. qrela aut de inofficiosa donatōe non
dat nisi qbus necesse e aliqd relinq. C. de in
offi. do. si totas. p b r aut nō tene9 aliqd lega
re de suis pzijs nō velit iō hec qrela locū non
habz in eis. h. hinc. ex. e. c. fi. Ad h nota q fi
liosa. intestato moriēti hinc castrese vel q ca
strense peculū. succedēt filij eius legitimi ex
clusis oibus alijs. et si liberi nō supsint vocāt
ascēdētes pxi9ozes et cū eis frēs vtrumqz cō
iuncti defūcto. Filiofamilias vo habēt ad
uenticiū scz in iure qd habebat in aduētio eo
dē mō et ab eis dē succedit9 mō quo pdictū est
insti. q. nō est pmi. fa. test. q. si vo intesta.
Qualiter aut et in qto succedāt ab intestato li
beri naturales et eis succedat infra dicit9 in
tractatu de matrimonio ti. de filijs

Ira terciū nota q oim clerici pnt in vita
et in morte facere quidqd placet eis d re
bus ill q obuenerūt ipis intuitu psonē. Si vo
decedant icestati. tuc distingue qz aut certū e
q habebant aliqs res tales aut dubiū e. si sit
certū. aut tales res ipoz sunt distincte a reb9
ecclie. et tuc succedēt dñanguinei hinc ordinez
pnotatū. xij. q. ij. si sunt maifesti. Aut sūt pmi
pte. et tuc aut scit q res fuerūt clerici et q ec
clesie et sic ec succedūt dñanguinei. Aut nescit
tuc hinc rich. et gos. psumi9 p illo q e in posses
sione rei de qua e questio. vn si eccia possidet
incūbet heredib9 p batio. si heredes incūbet
ecclie. ar. xij. q. iij. c. j. et. ij. Scdm vo jo. et
hinc. ex. e. sancto. in h cāu peculū diuidi debet
in qtuoz pres. quaz vna erit epi. secūda eccie
in qua admistrauerūt. terciā paupibus dabit9
quarta erit pentū si sint ydonei. si vo nō sint y
donei. puta qz sunt heretici. tuc eps illā in vti
litate ecclie distribuet. vt in. d. c. sancto. Sed
vtr a h° esse vide9. xij. q. iij. c. j. vbi dē q si du
biū est equaliter diuidet9 inter ecciam et here
des. hndet hinc hinc laur. qd. c. sancto itelligi9
de p b r is illis q ex seruis facti sunt p b r i.
et sic pentes nō erant ydonei cū essent serui et
sic acquirere sibi possent. vn q dicit9 si sūt ydo
nei subaudi. qz sunt manumissi. Sz i° aliud. c.
loquit9 i alio cāu. dicit ec hinc. q nō credit q ho
die talis diuisio locū haberet. imo q i huiōi
rebus dñanguinei succederēt. xij. q. vlt. c. vlt.
Si aut sit dubiū vtz habuit aliquas res p p as
totū vēdicabit ecclia. qz p eis psumit9 nō dēra
rium pbet9. ar. xij. q. iij. quicūqz. ff. de rebus
dubijs. ciuib9. Quid si cleric9 ab intestato
decedēs fuerit i plibus ecclie hinc beneficiat9.
hinc bona ei9 si nō habeat dñatos distribui
debet inter eas p rara beneficiōz q obtinuit

q dicit9 dicit9

in eisdem. c. de testa. relatū. ij. §. vlt. ut scz pl⁹
ei dec⁹ a qua plus recepit. Et s^m hñ. ibide ac
tendū ē vtz seruiert vni magis q̄ alteri ar.
ex. de feu. c. j. et de pben. cū s^m apl^m. vbi d²
q̄ altari seruit de altari viuere debet g^o si n̄
seruiat vel paz seruiat pl⁹ ei restitui debet
hñ. Ad hoc nota q̄ si cleric⁹ vxozatus nō
hñs cognatos intellat⁹ decedat vxoz ei succe
dit in pzijs bonis et pfer⁹ eccie. C. de epif.
et cle. si q̄s p̄biter deficiētib⁹ aut cognatis et
vxoze succed⁹ eccia q̄ filc⁹ ex. e. c. j. nisi eccle
sia esset sibi igrata tūc em̄ nō succederet sibi.
C. de moffi. tes. liberi. vbi mater excludit⁹ a
possessioe filij ppter ingitudinē omittaz erga
filij. h. guil. et hñ. ex. de postul. cū sacerdotū
Sed qd̄ intelligit⁹ h̄ noie eccie. hñd⁹ host.
q̄ intelligit⁹ ille a q^o beneficiat⁹ erat vbi ec
clesia vel certū beneficiū nō habebat. Alias
intelligit⁹ successor. ut ex. de pecu. relatū. ij. §.
noie eccie. et c. requisitū. §. fi. Ideoqz rector ec
clesie bona successoris d³ hñe nec ea d³ epus
occupare alias furti crimie irzet⁹. x. q. ij. c. si
Ad qd̄ heres tenet⁹ a. xxxvj.
Ostea considerandū ē ad qd̄ heres tenet⁹.
Irea qd̄ sciendū q̄ heres tenet⁹ ad totū
illd̄ ad qd̄ defūctus tenebat⁹. qz ut di
ctū ē supra hereditas ē successio i vniuersū ius
qd̄ habuit defūct⁹. habita tñ distinctōe an fe
certe inuētariū vel nō. an adierit hereditatē
nō qd̄ solus aimi est. ff. de acq. he. p hered.
Tenet⁹ ec heres defūcti volūtatē implere. xiiij.
q. ij. vltima volūtas. tene⁹ aut heres siue fili
us siue extrane⁹ omnia debita defūcti soluere
siue sint ex tractu siue q̄ siue ex maleficio si
ue quasi. siue res p qua dbitū fuit tractū ad
ipm heredē puenit siue nō. siue lis fuerit cū
defūcto testata siue nō et h̄ de iure canon.
co. xvj. q. vj. si e. m. et ex. de pigno. ex literis.
et de solu. c. j. s^m inno. lau. jo. et rap. et host.
vident⁹ esse sentētie huiōi licz alan⁹ distinxe
rit de maleficijs vtz lis testata fuerit cū de
functo vel nō. p. l. C. ex delictis defūcto. l.
vna. Quid si nō sufficiat hereditas ad debi
ta soluenda. h̄ distingue s^m leges an fece
rit inuētariū vel nō. si sic nō tenet⁹ ultra vires
hereditatis. si nō tenet⁹. C. de iure delibe. san
cim⁹. et idem vide⁹ s^m ius canonicū ex. de te
sta. raynal d⁹. §. pte. et fi. In iudicō at aie s^m
host. et rap. nō tene⁹ ultra quā ad eū puenerit
de ipa hereditate. licz possit imputari sibi. q^o
ad falcidiā detrahendā. Sed qbus satisfaci
et pzio. hñdet hosti. p pzio debitorib⁹. 2° dā
na passis in foro dencioso. et h̄ insolidū sine
aliqua detractōe. 3° legatarijs et alijs q̄ cāz
lucratiuā psequū⁹ detracta falcidia si necesse
fuerit de legatis. qz in illa grauari nō potuit
in auct. de tes. §. pte. coll. viij. et ex. d. tes. rap
nuci⁹. et. c. raynal d⁹ et h̄ si fecit inuētariū
si vero nō fecit tenet⁹ ec in vtroqz foro insoli
dum ipa legata soluere inq̄tū hereditas pati
nō em̄ tenet⁹ ultra in iudicō aie ut ec̄ p̄dictūz
est in pcedenti qōne et sic ec̄ intelligi p̄t quod
ibide de inuētario dicit⁹. S³ et p̄missis debito
ribus pzio satisfieri debet. 2° sc̄dis et sic p̄oz

dine ita tñ q̄ rō p̄uilegiatorū habeat⁹ et hoc
si simul veniūt creditores et legatarij Nā si se
pacim liberat⁹ heres p ordinē soluendo cui li
bet veniēt. dū tñ sit sine dolo. qz scz nō ē facti
dscius nec aliqd̄ de hereditate subtraxit in q^o
cāu restituere tene⁹ in duplū 1° qd̄ celauit. h̄ li
ter nō tenet⁹ de p̄prio satisfacere 2° veniētib⁹
licet essent p̄ciores in iur. qui tñ actōem hñt
tra creditores posteriores vel legatarios q̄
bus iam satisfactū est. et nihilomin⁹ tra he
redē si penes eū aliqd̄ de hereditate remansit
deductis tñ om̄ibus expensis necessarijs quas
fecit occasioe hereditatis siue cā funeris siue
cā inuētarij d̄ficiendi vel alia d̄sili. Et breui
ter si nō facit lucz vbi hereditas nō est solu
do ita nō debet grauari i aliq^o. p̄bant⁹ h̄ oia
C. depoli. l. si. Si tñ heres p̄dictū ordinē i sol
uendo mutauerit nō absoluit⁹ in foro d̄sile n̄
faciat h̄ ignozanter credēs hereditatē ad oia
soluenda sufficere. vel nesciēs hūc p̄ciorē ec̄
de hoc sup̄ a. de vsu. ar. vij. q. Sed quoz Ec
q. Sed nuq̄d p̄zi⁹. et. q. sequēt. licet aut oblig
gatio sic trāseat ad heredē pena tñ p̄iurij l. vo
ti facti et qd̄libet aliud qd̄ ex sua vi vel forma
nō p̄t excedere p̄sonā singularē. n̄ trāsit ad he
redē. sic intellige. vij. q. j. deniqz et ex. de iu
reit. veritatis. h̄ host. et rap. S³ q̄ sunt iter
creditores p̄ciores. h̄ p̄ciores sūt illi qui
hñt pigno. scz ut soluat⁹ eis q̄tūz valet pign⁹
q̄ qui hñt p̄sonales tñ actōes. Inter vō credi
tores p̄p̄thecarios p̄ior in tpe ē p̄cior in iu
re nisi in q̄busdā casib⁹ sp̄ealibus. q̄ solēt nō
tari in. c. q̄ poci. in pi. Inter vō hñtes actōes
p̄sonales tñ estimat⁹ p̄uilegia nō ex tpe h̄ ex
cā scz fiscus. et mulier i dote p̄ferēdi sūt cete
ris nō p̄uilegiatis. Itē actio tutele et actio
depositi h̄les sunt p̄uilegiatē. ut scz p̄zi⁹ de
bitū soluat⁹ q̄ qd̄ debet⁹ ex alijs actōibus nō
p̄uilegiatis hoc aut solēt notari pleni⁹. C. d
bo. au. p̄n. pos. Quid si sint plures heredes
nunq̄d quilibz creditorib⁹ insolidū obligat⁹
hñdet rap. et host. q̄ nō sed p̄porcionabiliter
tñ. C. de here. ac. l. j. et. ij. Excipiūt tñ casus
in quib⁹ insolidū q̄libet obligat⁹. p̄zi⁹ ē si ali
qd̄ indiuiduū est in obligatōe. ut si testator p̄
misit se opus aliqd̄ factūz. ff. de. v. ob. i. exe
cutōib⁹. sc̄dis si res que restitui debet ab vno
insolidū possideat⁹. C. de here. ac. l. ij. In his
em̄ cāibus heres insolidū tenet⁹. terci⁹ si ali
mēta sint legata. tūc em̄ p̄ volūtatē defūcti
vel iudic̄ peti possūt ab vno isolidū vel a plu
ribus p̄ p̄ibus designatis. ff. de alimē. le. l.
ij. q̄tus si testator ab vno herede legauerit
creditori hereditario d̄pensandi aio. tūc ei he
res ille vsqz ad q̄titatē debiti sustinebit onus
legati. ff. de le. ij. cū ab vno. quinqz in expen
sa funeris vxozis q̄ nō tñ astringit heredes p̄
porcionib⁹ hereditatis. h̄ vix p̄ portōe q̄ e
ad eū puenit. ff. d. re. et sup̄. fu. quotiēs. h̄ ho.
et rap. Quid si heres sit pupill⁹ nuquid p̄te
xtu pupilans etatis differet⁹ solutō debitorū.
hñdet hosti. et rap. q̄ nō dūmō habeat tutore
C. de here. ac. sub p̄textu. si tñ tutor debitorū
qd̄ nō debebat soluere soluerit f̄stitutō d̄p̄t

pene. Et sic nō absoluit faciēte a debito pene
pene qz in tali re: opentatōe cōsideratur equali
tas iusticie. opz aut illud satisfactoriū ita p̄t
adequari vni reatu qd n̄ adequat̄ alteri. reat̄
em̄ duoz peccatorū maiore satisfactoriū requir̄t
q̄ reat̄ vnius. Pro sunt tñ i ad remissionē ali
quā pene p̄ modū meriti de cōgruo. hoc est qd
dicūt aliq̄ p̄ qd ad h̄ p̄sūt et ex gr̄a nō ex debi
to. Alio mō p̄t cōsiderari in p̄tū ē meritoriū vi
te eterne qd h̄z q̄tū p̄t edit ex radice caritatis
facere em̄ p̄ defūctis suffragia ē opus carita
tis et virtutis et iō faciēti ē meritoriū augmē
tū p̄mij sui in vita eterna. et h̄m h̄ nō solū p̄sūt
et p̄ quo fit. h̄z ē faciēti mag. vñ p̄s. orō mea
in sinu meo duertēt. hec tho. Vñ recipiē
tū multos ad p̄cipatōz bonoz suoz sua opa
sint miū valia. h̄z p̄ n̄ qz p̄s̄ cōfert sibi iō opz
caritatis scz receptō talis in bona sua dūcan
do. p̄ sibi d̄trahat̄ ēc quo ad pene sue r̄missiōz
de fructu bonoz coicatonz. Et bona ēc sic coi
cata faciēti ea in nullo sūt valia min⁹ h̄z ma
gis quo ad augmētū gl̄ie p̄mij in gl̄ia h̄ rich.
Vtrū suffragia p̄sint ex̄n̄tib⁹ i inferno. h̄z
q̄ nō et h̄ p̄ p̄rio aucte ecclie q̄ canit q̄ ibi
nulla ē redemptō. dicit ēc aug. in ench. c. lxxv.
q̄ huiōi opa p̄ valde malis f̄cta nulla sunt
adiuamēta mortuoz. sunt tñ qualecūqz so
lucōnes viuoz p̄pter qd ipse dicit. iiii. de ci.
dei q̄ si sciret p̄rem suū i inferno nō orar̄z p̄ eo
sic nec p̄ dyabolo. Scdo p̄z h̄ rōe triplici qz
prima sumit̄ ex p̄te culpe. qz manēte cl̄pa ma
net pena. Culpa aut̄ nō p̄t minui vel etiā ad tē
pus suspendi p̄ suffragia ecclie. q̄re nec pena
Scda ex p̄te pene. si em̄ pena minui possz p̄ suf
fragia ecclie aut qd ad acbitatez aut quo ad
duratōz si p̄rio mō cū acerbitas nō sit ifinita
p̄ aliquota suffragia poterit totaliter tolli. si
scdo mō gō pena ifinita p̄t minui et finiri. Ter
cia ex p̄te caritatis dūcatue. suffragia ei cōi
cant̄ virtute dūis caritatis. damnati aut̄ n̄ sūt
mēbra ecclie. nec h̄nt caritatē. q̄re suffragia
ecclie ad eos nō deriuant̄. S̄z obicit̄ cōtra
p̄dicta iō aug. in ench. vii. vbi dicit q̄ q̄busdaz
suffragia vel ad h̄ p̄sunt vt sic plena remissio
vel ad hoc vt tolerabilior sit eoz damnatio.
h̄z p̄ in verbis illis damnatō large sumit̄ p̄
quacūqz puniōe et sic icludit ēc penā purga
torij q̄ totaliter q̄z expiat̄. q̄z aut̄ nō h̄z dimi
nuit̄. Obicit̄ ēc qd in vitaspacru legi. qd ēc
dam. in sermōe quodā refert q̄ machari⁹ iuē
ta in via caluaria caput cui⁹ dā defūcti orōne
p̄missa q̄sūt cui⁹ caput fuisset et caput r̄ndit
q̄ fuerat sacerdotis genilis q̄ in inferno fuerat
damnatus. et tñ cōfessus ē orōne macharij se et
alios iuuari. h̄z p̄ illd̄ adiutoriū n̄ erat q̄ pe
na eoz diminueret̄. h̄z in h̄ solo vt ibidē dicit̄
q̄ eo orāte cōcedebat̄ eis vt mutuo se viderēt
et in h̄ aliqd̄ gaudiū nō v̄z h̄z f̄atalticū habe
bant. dū implebat̄ qd desiderabāt sic ēc dmo
nes gaudere dicūt̄ dū hoies ad peccata d̄tra
hūt̄ quib⁹ ex hoc pena eoz nullaten⁹ minua
t̄ sic nec minuit̄ gaudiū angeloz p̄ hoc q̄ mal
n̄is opati dicūt̄. Obi⁹ ēc vltim⁹ qd dam. i
quodā sermōe narzat q̄ ḡg. oīem p̄ trapano

fundēs audiuit vocē sibi dicit̄ dicentē voce
tuā audiui et veniā trapano do. Et hui⁹ rei vt
dicit̄ dam. in dicto sermōe. testis ē oriens ois
et occidens. Stat autem trapanum in infer
no fuisse qz multoz marit̄z necem amarā in
stituit vt ibidē d̄ dam. h̄z de facto trapani
h̄ mō p̄t p̄babiliter estimari scz q̄ p̄cibus bea
ti ḡg. ad vitā fuerit reuocatus. et ibi gr̄am d̄se
cut̄ sit. p̄ quā remissioz p̄ctōz habuit et p̄ cō
sequēs imunitatē a pena sic ēc apparz i oib⁹ il
lis q̄ fuerunt miraculose a mortuis suscitati.
quoz p̄les d̄stat p̄dolatas et d̄natos fuisse
De oib⁹ em̄ s̄l̄r dicit̄ opozz q̄ n̄ erāt in inferno
finaliter d̄purati h̄z h̄m p̄ntē p̄p̄oz iusticiā me
ritoz. h̄m aut̄ supiores cās q̄bz p̄iudicabant̄
ad vitā erat aliter de eis disponedū. Vñ dicit̄
h̄m quosdā q̄ aia trapani n̄ fuit simp̄ a reatu
pene absoluta h̄z ei⁹ pena fuit suspēsa ad t̄pus
vsqz ad diē iudicij. Nec tñ opozz q̄ h̄z fiat dū
ter p̄ suffragia. qz alia sūt q̄ legi cōi accidit.
et alia q̄ singula ex p̄uilegio cōcedū aliq̄bz
Vñ suffragia viuoz p̄sint ex̄n̄tib⁹ i pur
gatorio. h̄z p̄ sic. et h̄z p̄rio aucte b̄i aug.
dicētis. p̄ suffragia nō p̄sint valde boīs nec
valde mal̄ h̄z mediocriter boīs et mediocriter
malis. tales aut̄ sunt q̄ sūt i purgatorio. Scdo
p̄z rōne. qz suffragia q̄ q̄s facit̄ p̄ alio sūt i sup
plemētū satisfactoriū p̄ eo Vñ sic p̄t h̄o satisfā
cere p̄ altero viuo q̄ p̄ se nō p̄t ita p̄t p̄ defū
cto. Ad hoc aut̄ q̄ huiōi satisfāctio i mortuo
opet̄ duo ex p̄te ei⁹ r̄grun⁹ scz indigētia iō
nō p̄dest b̄is. Et meritū cōdicōnale. Vñ aug.
in ench. c. lxxv. h̄z om̄e meritū opat̄ quo possit
hanc vitā releuari. iō nō p̄dest d̄natus. Vtrū
qz vero ē in eis q̄ sūt i purgatorio. iō p̄dest ill
hec pe. Qñ d̄sequit̄ defūcti fructū suffragi
oz. h̄z suffragia valēt ex duob⁹ scz ex opere
operāte. et ex opere operato. Et dico opus op
atū n̄ solū ecclie facim. h̄z ē effectū sequētē ex
opatōe sic ex collatōe elianz d̄sequit̄ paupm
releuatio. et eoz orō p̄ defūcto apud deū. Si
militer ēc opus opans p̄t accipi v̄l ex p̄te p̄i
cipalis agētis v̄l ex p̄te erequetis. Dicend⁹ gō
q̄ p̄rito mortēs dispoit̄ aliq̄ suffragia sibi fie
ri p̄mū suffragioz. d̄sequit̄ antep̄tiant̄ p̄tuz
ad efficacitā suffragij q̄ erat ex opere opante
p̄ncipalis agētis. h̄z p̄tuz ad efficacitā suffra
gioz q̄ est ex ope operato vel ex ope operāte
erequetis nō d̄sequit̄ fructū antep̄tiant̄ suffragia
fiant. Et si postē d̄tingat̄ ipm a pena purga
ri. p̄tū ad hoc fraudabit̄ suffragioz fructū
q̄ certe in eos redūdabit̄ quoz culpa defrau
datur. Nō em̄ ē incōueniēs q̄ aliq̄s defraude
t̄ p̄ culpā alteri⁹ in t̄p̄alib⁹. pena aut̄ purgato
rij ē t̄p̄oralis licet p̄tū ad eternā retributōez
nullus defraudari possit nisi per p̄p̄iā culpā.
Vnde si legata q̄ q̄s facit̄ nūp̄ soluerētur vel
male ablata que p̄cepit̄ r̄stitui per executorēs
nō restituerētur nō p̄pter hoc perpetuo rema
neret in pena licz multo tard⁹ liberare a pe
na. Vñ suffragia valeant pueris ex̄n̄tib⁹
in limbo. h̄z q̄ nō et hoc p̄z aucte sc̄ti aug. q̄
dicit̄ q̄ suffragia nō p̄sunt illis qui sine fide
operāte per dilectōne hinc exiuerunt. 2o parz

rōne qz pueri nō baptisati nō deinent in limbo nisi qz deficiūt a statu gratie vñ cū p opa viuoz nō possit status mutari defunctorū maxime q̄tū ad essentialē p̄miū vel eternoz sup: p̄ficiū pueris exn̄tib⁹ in limbo p̄desse nō possunt suffragia viuoz. Vñ aliquo mō p̄desse sint beatis. h̄c q̄ nō. vt p̄z ex supradictis. vñ dicit aug. inuria ē in eccia p̄ marāre ozare s̄z ip̄e intelligit de eo quē certū est nobis martirē esse de his vero de quibus nō constat nobis q̄ sint beati dicit in encl̄. c. lxxv. q̄ sacrificia siue altaria siue quarūcūq̄ eliaz p̄ defūctis valde bonis facta grāz sūt actōes. Nec obstat p̄dictis illud qd̄ habet in collecta misse sic sc̄tis tuis p̄sunt ad gl̄iam s̄z sacra. ita nobis p̄ficiant ad medelā qz huiōi collecte nō sūt sic itel ligende quasi sanctus in gl̄ia p̄ficiant p̄tum ad se q̄ eoz felta recolim⁹. s̄z qz nobis p̄ficiat q̄ eoz gl̄iam celebram⁹. sic ex hoc q̄ deū cognoscim⁹ vel laudamus. et sic qd̄ammodo eius gloria in nobis crescit. et nihil deo sed nobis accrescit. hec pe.

Equi⁹ videre de q̄rto s̄z q̄ suffragia p̄sunt defunctis. et circa hoc q̄rūt p̄la s̄z quoz et q̄ suffragia p̄sunt eis. h̄c suffragia p̄sunt defunctis ad solutōz pene nō ad p̄miū vite eterne. Absolui aut̄ possunt a pena duob⁹ modis s̄z p̄ viam gr̄e vel p̄ viam iusticie. Per viā gratie dupliciter vt p̄ intercessionē publicā que ē ip̄ius capit̄is s̄z p̄ oblatōz sacramēti altaris l̄ p̄ intercessionē priuātā mēbroz s̄z p̄ orōnes sanctoz. Itē p̄ viā iusticie dup⁹ qz vel p̄ modū redemptōis pene s̄z p̄ eliaz largitōem vel p̄ modū solōis pene s̄z p̄ ieiunioz afflictoz. Sed hic distinguūt q̄tuoz modi generales suffragioz ad quos omēs alij reducūt. Et hos q̄tuoz modos assignat ḡg. dices q̄ aie defunctorū quatuoz modis soluitur s̄z oblatōib⁹ sacerdotū. aut p̄cibus sanctoz. aut elis. caroz. aut ieiunijis ornatōz. Aug. vero ponit tres modos tm̄ p̄termittēs vltimuz membrū tanq̄ min⁹ efficax. Sciendū ē q̄ oblatō sacerdotis seu sacm̄ eucharistie et si p̄ modū sacramēti nō p̄ficiat nisi ip̄m sacramentaliter māducantibus mortuis tm̄ p̄dest p̄ modū sacrificij. sic em̄ p̄dest oibus indigētib⁹ eccie mēbris p̄ q̄ bus offeret. hec pe. Qd̄ istaz p̄ualz. h̄c ista suffragia dūcant̄ ex caritate. vñ s̄m qd̄ plus p̄cipant de v̄tute caritatis plus p̄sunt. Melius est aut̄ opus caritatis qd̄ dirigit̄ in deuz q̄ in hoīem vnde qz duo p̄imi mōi dirigitur in deum ideo meliores sunt q̄ duo vltimi nisi p̄ accūs inq̄tū s̄z elia impetrat orōnes sc̄toz. Quia vero meli⁹ ē opus caritatis diuis s̄z totius ecclesie q̄ priuate seu sp̄alis. ideo meli⁹ est suffragiū sacramēti altaris q̄ orōnis sanctoz. qz etiā bonū hūanū q̄to cōmuni⁹ tāto melius. ideo elia melior ē ieiunio. hec pe. Vñ missa lecta p̄ viuīs eque p̄sunt defūcto sic missa p̄ defūctis. h̄c q̄ q̄tum ad virtutē sacramēti equaliter valet defūcto q̄cūqz missa sed q̄tū ad virtutē orōnū plus valet missa p̄ defūctis. quē tm̄ excessum p̄t recōpensare maior deuotio vel celebrāns vel celebrare faciētis vñ

sancti p̄ cui⁹ reuerētia dicit̄ p̄ocinū. hec pe. Vñ indulgētie quas eccia facit p̄sunt defunctis. h̄c q̄ indulgētia potest alicui p̄desse dupli⁹. vno mō p̄zin⁹ alio mō secundario. p̄zin⁹ p̄dest ei q̄ indulgētiā accipit s̄z q̄ facit hoc p̄ qd̄ indulgētia datur. vñ cū mortui nō possunt a liq̄d eoz facere p̄ quib⁹ indulgētie dantur. eis indulgētie directe valere nō p̄nt. Secundario aut̄ et indirecte p̄sunt ei p̄ quo aliquis facit illud p̄ quo indulgētia datur. Quod q̄z d̄tingere potest q̄z nō. Nā indulgētie q̄z datur simp⁹ sine ampliatiōe ad defunctos. et tūc nō p̄sunt eis. aliq̄n cū ampliatiōe ad defūctos. Et tunc s̄m formā indulgētie p̄sunt eis. nō tm̄ quasi p̄ modū indulgētie ex auctoritate. s̄z suffragij seu cui⁹dam beneficii ecclesiastici ex caritate virtute meriti additionalis. quo dū erāt in ecclesia meruerūt si post mortē eis indulgētie fierēt sibi p̄desse. Nec tm̄ immediate s̄z mediante alterius suffragio. Nec ecclesia p̄prie eos absoluit s̄z p̄ eis soluit. Nec tm̄ sequit̄ q̄ p̄latus ecclesie p̄ suo arbitrio possit animas a purgatorio liberare. qz ad hoc q̄ indulgētie valeant requirit̄ cā dueniens indulgētiā faciendi. hec tho. Vñ cultus exequoz defunctorū p̄sunt. h̄c sepultura adinuēta ē et p̄pter viuos et p̄pter mortuos. p̄pter viuos quidem ne eoz oculi ex turpitudine cadauerū offēdatur et corpa fetozibus inficiāt̄. et hoc q̄tū ad corpus. Sed sp̄ualiter ē p̄dest viuīs inq̄tū p̄ hō astruit eoz fides. s̄z mortuis p̄sunt quo ad hoc q̄ inspiciētēs sepulcra memoriā retinet̄ defunctorū. et p̄ defūctis ozant. vñ et monumentum a memoria nomē accipit. dicit̄ aut̄ monumentū quasi monēs mentē vt dicit aug. li. 1. d. ci. dei. et i li. d. cura p̄ mortuis agēda. s̄z vltorius sepultura in loco sacro mortuo p̄dest. nō quidē ex ip̄o ope opato s̄z magis ex ip̄o opere opante dū s̄z vel ip̄e defūctus vñ ali⁹ corpus eius tumulari i loco sacro disponēs p̄ocinū alicui⁹ sancti eū d̄mittit. cui⁹ p̄cibus p̄ hō credendū est adiuuari. Et ē p̄ocinij eoz q̄ i loco sacro deseruiūt qui p̄ tumularis ap̄ se frequētius et sp̄alms ozant. Ceteris ē p̄tib⁹ ex diuina ordinatiōe triūphās eccia sp̄alms ozat p̄ illis qui sunt in loco sacro sepulti. Sed illa que ad ornatū sepulture adhibent̄ vt luiana panni et huiōi p̄sunt quidē viuīs inq̄tū sunt viuoz solacia. sed defūctis possunt p̄desse nō quidē p̄ se sed p̄ accūs inq̄tū s̄z p̄ huiōi heredes excitant̄ ad opaciendū et p̄ d̄sequēs inq̄tum ad ozādū. vñ inq̄tū ex sumptib⁹ sepulture vel paupes fructū capiūt vel eccia decozant sic em̄ sepultura inter ceteras elias oputa⁹. Equi⁹ videre de q̄rto s̄z q̄ suffragia p̄sunt. Et circa hoc q̄rūt p̄la s̄z vñ suffragia que fiūt p̄ vno defūcto exn̄te in purgatorio p̄sunt et alijs ibi exn̄tib⁹. h̄c suffragiū dup⁹ p̄dest s̄z vel d̄fortādo virtutē sustinetis vel minuendo grauitatē ponderis. sic releuat̄ hō onerat⁹. aut potū vini letificātis. aut alleuiatiōe oneris. p̄cio mō p̄dest suffragiū p̄ vno factū etiā alijs. qz misericordia dei p̄vidente suffragia facta p̄ quocūqz exn̄te i purgatorio

oibus alijs innotescunt. Et quia sese ex caritate diligunt nec sibi inuicem in aliquo iudicant. id est de alleviatione pene illi pro quo facta sunt omnia gaudent. quodlibet autem gaudium reddit gaudentes minus dispositum ad penam distans. quia secundum hanc sententiam ubi. vij. et h. c. vlt. cuiusque tristitie repugnat secundum formam generis quecumque delectatio. et ideo mitigat eam et potest esse tam fortis quam totaliter tollit eam et expellit. Sed predictum gaudium in proposito non est tamen pro omnino pena eorum expellat nec forte abbreviat. sed intentione eius mitigat. Secundo modo non potest alijs quia sic virtus eorum non attingit nisi eum ad quem determinantur. et qui applicantur per intentionem agentis. primo modo potest per modum congratulationis. Et hoc utilitas dicitur secundum virtutem caritatis. Magis tamen potest suffragium etiam isto modo illi pro quo fit quam alijs si caritate habent equaliter. quia ceteris personis magis gaudet quilibet de bono suo quam de bono alterius. Alii tamen tantam partem habent caritatem quam plus solatur de suffragio quod fit pro alio quam ille pro quo fit. unde utilitas hoc modo est maior in habitibus maiorem caritatem. Secundo modo possunt per modum satisfactionis vel solationis pene debite. Et hec utilitas secundum intentionem soluetis dicitur ut ad eos pro quibus fiunt suffragia specialiter deriventur sic ergo illi qui sunt equalis meriti eque gaudent de bonis operibus que fiunt pro viventes. sed non eque pro ea liberantur. hec dicitur. et per. Quibus possunt magis suffragia in communi facta scilicet dignioribus vel his que magis indigent. hoc quod quia omni opere domini est misericordia et veritas duo sunt que faciunt valere suffragia. ecclesie scilicet caritas et dignitas. iusticia considerat dignitatem. et digni sunt qui in caritate decesserunt ab alijs membris ecclesie iuvare. maxime si ipsi alios iuvere. Misericordia vero considerat necessitatem. Unde quod bonorum est in his que sunt in purgatorio et hoc secundum plus et minus secundum proportionem ad eorum dignitatem et necessitatem nisi assistit intentio facientis ad aliquem vel aliquos specialiter directam. ratione cuius magis possunt eis pro quibus specialiter fiunt supra dictum est. Unde suffragia communi magis possunt eis que magis meruit ut sibi potest ceteris personis puta si eque indigeant. Unde suffragia facta pro uno mortuo a vivis possunt etiam omnibus vivis. hoc quod suffragia pro uno mortuo facta non possunt omnibus vivis etiam existens in caritate quod ad remissionem pene quocumque predictorum modorum. quia non omnibus vivis hec innotescunt. Illis tamen quibus innotescunt secundo modo possunt scilicet quo ad mitigationem pene quam habent in hac vita. quia existens in caritate gaudent de communi membrorum suorum utilitate. Unde suffragia facta pro multis tamen possunt singulis eorum potest potest si pro uno quoque specialiter fierent. hoc propositum dixit quod sic nisi quod ei pro quo specialiter fiunt maior reverentia fit sicut candela accensa et lecto lecta pro pluribus tantum quilibet iuvat quantum unum iuaret si pro eo solo candela accenderet vel lecto legeret. Alii dicunt quod si ita esset ut dicit opinio predicta ille qui tenetur dicere unam missam pro uno defuncto. et unam pro alio. si pro illis duobus unam diceret cuilibet solveret quod sibi teneret. Preterea bonum finitum quod sufficeret ad pene liberationem unius anime de

purgatorio sufficeret ad liberationem omnium aliorum ad equaliter penam obligatorum. Preterea consuetudo ecclesie esset inutilis que suffragia facit alijs quam pro specialibus personis. que omnia sunt falsa. Concordando ergo utranque opinionem dicendum quod sic tangebatur supra pro modum acceptiois seu congratulationis aut solationis eque possunt quantum est de se singulis eorum eque dispositis in equali caritate distans ac si pro quolibet fieret sigillatim quia omnes gaudent de illis pro quocumque fiat tantum pro se factis ratione caritatis communi sine ullo motu invidie regnantis in eis. Magis tamen possunt illi pro quo fiunt quam alij si caritatem habet equaliter ut dictum est supra. pro modo vero satisfactiois suffragia facta specialiter pro uno tamen magis possunt sibi quam alijs. imo alijs non possunt de lege communi. Exempla que pro opinione prima adducebantur non valent quia lumina candelae et vox doctoris se dicitur pro nature necessitate sed suffragia communi pro suffragantis intentionem. Sed obicitur quia dicit hieronymus. et habet de dse. di. v. non mediocriter quod cum pro cunctis amabimus psalmus vel missa dicitur non minus quam si pro quolibet uno ipsorum diceretur accipitur. hoc quod illud debet intelligi ut pro ex adiunctis quod ad meritum facientis. non quo ad utilitatem eius pro quo fit secundum bonum. Alii dicunt quod illud debet intelligi secundum valorem pro viam solationis secundum dicitur. et per. Aliis non videtur hoc verum quia plus gaudet quilibet de bono proprio quam aliorum. Unde dicitur per hieronymus. dicitur hoc opinione aliorum referendo. hec richardus. et dicitur cum eo dicitur. et per. Unde tamen valeant suffragia communi illis pro quibus non fiunt specialia quantum illis pro quibus specialia fiunt valent simul specialia et communi. hoc si suffragia pro aliquo facta non indifferenter omnibus possunt sed eis maxime pro quibus fiunt ut supra dictum est. non est dubium quod plus valent simul communi et specialia suffragia quam tantum communi. Sed obicitur quod eucharistia cum totum contineat christum habet quodammodo efficaciam infinitam. videtur ergo quod una oblatio eucharistie que dicitur fit valeat ad plenam liberationem eorum qui sunt in purgatorio. et ita tamen iuvant communi suffragia sola quantum iuvant specialia et communi simul. hoc licet virtus christi que dicitur in sacro eucharistie sit infinita tamen determinatus est effectus ad quem illud sacramentum ordinatur. Unde non oportet quod pro unum altaris sacrificium tota pena eorum qui sunt in purgatorio expietur sic etiam nec pro unum sacrificium quod aliquis offert liberat a tota satisfactione debita pro peccatis. Unde et quibus plures misse in satisfactione unius peccati iniunguntur. Credibile tamen est quod pro divitiam misericordiam si aliquid de specialibus suffragiis supersit his pro quibus fiunt ut si eis non indigeant alijs dispensetur pro quibus non fiunt si eis indigeant ut pro pro damiano. in sermone de dormientibus sic dicitur deus tanquam iustus committitur impotenti possibilitatem. tanquam sapiens nature defectum commutationem negociabitur. quod quidem negociatio attenditur secundum illud quod deest unum alteri suppleat. Sed obicitur quia secundum predicta cum non fiant tota suffragia pro pauperibus quot pro divites. hoc quod nihil pro quibus divites quantum ad aliquid esse melioris conditionis quam pauperes sic

quātum ad expiatiōem pene. s; hoc quasi nihil
est opatiū possessioni regni celoz in qua pau-
peres melioris odicionis ostendūt dicēte xpo
luc. vj. bti paupes qm vrm est reg. ce. Ad h
nota q qz suffragia p vno facta aliquo etiam
mō alijs p sunt. vt ex pdictis pz ldo cū p vno
d; missa nō est incōueniēs vt ec orōnes p alijs
fiant. Non tñ eque pdest illis sic ei p quo spe-
cialiter d; missa. Vnde p huiōi additiōe vti-
litas prin^t intenti nō minuit. non em addūc^t
alie orōnes. vt satisfactō vni⁹ suffragij deter-
minet ad alios specialiter. sed vt illis ec ora-
tio p eis specialiter fusa pofit

De oratiōibus exñciū tam i pñia
q in purgatorio u. xxxviii.

Emde cōsiderandū ē de orōnib⁹ scōz
in patria exñciū et ec in purgatorio Et
primo vtz agnoscat orōnes nras. 2°
de orōnib⁹ beatorū. 3° de orōnib⁹ exñciū in
purgatorio. qz de nostris inuocatiōib⁹ scōz
rum. Circa primū querūt pla. pzo scz vtrū
beati cognoscāt nostras orōnes. hē q duplex
est agnitio aiaz sanctaz sic et angeloz. qdā
vespertina siue naturalis rez in pzo genere
Et hac nō vident ea q circa nos agūt. quedaz
matutina scz rez in verbo hac vident quedaz
hoz scz illa que aliquo mō ad eoz glām p-
tinent et laudē. quedā aut nō vident scz nō p-
tinentia ad eos nisi quatinus verbum reuelat
eis. qz em verbū videant nō tñ i illo vidēt
cōtia. qz nō vident illud s; totalitatē vtiutis
sue. sed tñ vident omnia ad beatitudinē eoz
pñientia. Ad eoz vero beatitudinē pertinet
laudari ab hoibus et inuocari et inuocatiōibus
subuenire Ad beatitudinis nanqz pfectōz requi-
ritur vt homo habeat quidqd vult. nec aliqd
mordinatū velit. vt infra dicet. Hoc at recta
volūtate quilibet vult vt pñentia ad ipm ag-
scat. vnde cū sanctis nulla rectitudo desit cog-
noscere volunt pñentia ad ipos Et id oportet
q illa in verbo cognoscant. hoc aut ad eo-
rum glām pñent q auxiliū pbeant indigentibus
et salutem. sic em dei coopatores fiūt q
nihil est diuini⁹ vt dicit dpo. c. iij. ecē. gerar-
ch. vñ patet q sancti cognitōem habēt eozum
que ad hoc requirūtur. Et sic manifestū est q i
verbo cognoscunt vtra orōnes deuotiōnesqz
hoim que ad eoz auxiliū ofugiunt. Ad visio-
nem aut vespertinā pñent obscure agnoscere
alioz facta scdm glo. sup illud psa. lxxij. a-
braam nesciuit vos. mortui inquit sancti nesci-
unt quid agunt viui etiā eoz filij. et sumitur
ab aug. in li. de cura p mortuis agenda. Ad
cognitiōz vero matutinā pñent illd. gg. quid
est qd non vident q videntē omnia vident sup-
ple de pñentibus ad glām eoz. Ad hoc
nota q aime beate hnt voluntatē oformē vo-
luntati diuine etiā in volito. Ideo qzuis affe-
ctum caritatis retineant ad pñimos. nō tamē
eis aliter subueniunt videntes eoz necessita-
tem p scdm iusticiā dei vident esse dispositum
Credendū est tñ q multū eos inuane p eis a-
pud deū intercedendo. Vtz aime exñtes i
purgatorio cognoscāt orōnes nras. hē aime

exñtes in purgatorio qzuis p effectum cogno-
scant suffragia efficaciam p qualibet ipaz fa-
cta. tñ vt dicunt quidā si eis porrigim⁹ orōnes
vt p nobis dñm depcent⁹ eas nō cognoscunt
qz nō cognoscunt eas in verbo qd adhuc non
vident. nec eas virtute naturali possūt agno-
scere. et ideo scdm istos inanes sūt orōnes. si
quas eis porrigim⁹. Alijs aut magis pie senti-
enti⁹ videt⁹ q si quas eis orōnes porrigim⁹
eas agnoscunt nō tñ naturali vtrute nec i ver-
bo sed qz aliquas audiūt ab eis q hinc ad eos
moziendo pgunt aliquas ab angelis bonis a-
liquas ex reuelatiōe diuina. vt em dicit aug. i
li. de cura p mor. agē. h. triplici mō aliq d fa-
ctis viuoz veniūt ad agnitōz spiritū defun-
ctoꝝ.

Equit⁹ videre de 2° scz de orōnib⁹ beato-
rū. Et circa hoc querūt pla scz vtz sancti
q sunt in patria orant p nobis. hē q sic alias
frustra ecclesia sanctos rogaret vt orarēt pzo
nobis frustra ec btus petr⁹ dixit. ij. pe. j. da-
bo opam habere vos i memoria p⁹ obitu meū
Sancti igit⁹ qui sunt in patria p nobis deū ro-
gant ppter caritatē qua feruēt. ppter nram ne-
cessitatē quā vident. et ppter diuinā volūtatez
quā in hoc oplent vult em de⁹ q membra se i-
uicē iuuent. Sed obicit⁹ qz beati aut volunt
fieri qd orant aut nō. si nō ergo ficte orant si
sic ergo sic statim vt volūt ec anteq⁹ orant qz
omē qd volunt beati fieri. hē q licet velint fie-
ri nō tñ pñt facere p se nec volunt fieri p se. s;
p deum et ideo oportet rogare ipm. Obicit⁹
itez qz qui orat p alio preces eius alteri rep-
sentat. s; supflue pces nre deo pñentent⁹ g^o.
hē aliquid representare apud alterz. potest esse
dupliciter vel vt discat vel vt impleat siue vt
audiat vel vt exaudiat. primo mō nō representā-
tur a sanctis angelis orōnes nostre deo sed se-
cundo. Obicitur vlti⁹ ex quo em sancti vi-
dent dei voluntatē. aut ergo vidēt deū velle
illud p quo deum orant. et ita supflue orant
aut nolle et ita stulte orant. hē q vident deū
istud velle fieri nō tamē absolute sed ipis ro-
gantib⁹ quedam em vult deus facere p se et d-
his nō rogant. quedā p orōnes alioz et d his
rogant. Vtrum beati orando p nobis cōse-
quantur aliquam vtilitatem p seipis. hē q n-
nisi in hoc q in augmētatiōe numeri ciuū sup-
nozū crescit aliquo modo accidentale gaudiū
singuloz. Vtrum beati orant p his qui sunt
in purgatorio. hē q sic. vt em dicit magister
sen. li. iij. di. xlvj. c. v. Ille qui in articulo fi-
nis seculi migrabit suffragijs tamē indigens
adiuuabitur meritis et intercessionib⁹ ecclesie
celestis. quare a simili et illi qui sunt in pur-
gatorio intercessionib⁹ celestis curie adiuuan-
tur. sic em in corpore naturali membra fortia
subueniunt indigentib⁹ sic in corpore mistico
ecclesie non tantū debent subuenire membra
inter que est indigentia mutua. sed etiā illa q
non indigent adiuuari oueniens est indigenti-
bus subuenire. sic aut est in pposito vt p se pa-
ret. Sed obicit⁹ qz orōnes beatorū semp ex-
audiūtur. g^o si p exñtib⁹ i purgatorio orarēt

statim inde exirent. *¶* hoc non sequitur. quia nec hoc sancti petunt sed ut deus subueniat eis quantum vident ipsum velle subueniri eis precibus eorum. Verum orationes sancto- rum pro nobis semper a deo exaudiantur. *¶* sancti dicuntur dupliciter orare pro nobis uno modo oratione expressa dum votis suis pro nobis aures diuine clementie pulsant. Alio modo oratione quasi interpretata scilicet pro eorum merita que in conspectu dei existentia non tamen eis cedunt ad gloriam. sed etiam sunt nobis suffragia et orationes quedam. sicut etiam sanguis christi pro nobis effusus dicitur veniam petere. Vtque autem modo san- ctorum orationes sunt quantum est in ipsis efficacel ad impetrandum quod petunt. Sed ex parte nostra potest esse defectus qui non consequimur fru- ctum ipsarum. sicut quod pro nobis orare dicuntur ex hoc quod merita eorum nobis proficiunt. sed sicut quod orant pro nobis votis suis aliquid postulando semper exaudiuntur. quia non volunt nisi quod deus vult. nec petunt nisi quod fieri volunt. quod autem simpliciter deus vult implere nisi loquamur de voluntate antecessore sicut quia vult omnes homines saluos fieri que non semper impletur unde nec est mirum si etiam quod sancti volunt pro hunc modum voluntatis non impletur. Sed contra predicta obicitur plura. Et primo illud quod apoc. vii. martiribus vindictam petentibus de his que sunt super terram dictum est ut requiescerent modicum. tempus donec impleretur numerus fratrum suorum. et sic non exaudiuntur de pertinentibus ad eos ergo multum de pertinentibus ad alios. *¶* illa verba sicut gloria. non sunt verba orationis sed insinuant desiderium eorum de obtinenda stola corporis et societate saluandorum. et consensum quo consensunt diuine iusticie malos punientium. Obicitur secundo illud hier. xv. si steterit moyses et samuel coram me non est anima mea ad populum istum. *¶* dominus loquitur ibi de illis pro prophetis sicut statum viatoris. si enim in carne tunc essent et pro populo orarent iram dei a populo non auerteret. Vel dicendum quod ipsi tunc erant in limbo non in celo. Obicitur tertio quod quicumque oratione impetrat aliquid quodammodo meretur illud. sed sancti qui sunt in patria non sunt in statu merendi. ergo non possunt aliquid nobis suis meritis impetrare apud deum. *¶* quod licet sancti non sunt in statu merendi pro se postquam sunt in patria. sunt tamen in statu merendi alij vel potius ex merito precedenti alios iuandi et hoc apud deum viuentes meruerunt. ut eorum orationes exaudirentur post mortem. Vel dicendum quod oratio ex alio meretur et ex alio impetrat. meritum enim consistit in quadam adaequatione actus ad finem ad quem est qui ei reddetur sed orationis impetratio innititur liberalitati eius qui rogatur. impetrat enim aliquid quis quod ex liberalitate eius qui rogatur quod ipse non meruit. Et ita licet sancti non sunt in statu merendi. non tamen sequitur quod non sint in statu impetrandi.

Equitur videre de tertio scilicet de orationibus existentium in purgatorio. Et circa hoc queruntur plura scilicet utrum existentes in purgatorio orent pro nobis. *¶* sic. orare enim opus est caritatis

ipsi autem confirmati sunt in caritate. si enim existentes in caritate non confirmati ante mortem pro nobis orabant. probabile est quod pro nobis orent in caritate iam confirmati. Vtrum existentes in purgatorio orando pro nobis consequantur aliquam utilitatem. *¶* sic. pro. Interdum enim orationes quas pro nobis faciunt redundant in alleuacionem pene eorum non quod in hoc mereantur cum sint extra statum merendi loquendo de merito proprie dicto. sed quia nos meliores pro eorum orationes effecti efficaciora facimus suffragia ad subleuacionem eorum pene. Vtrum existentes in purgatorio orent pro seipsum. *¶* sic. cum enim mentaliter clament ad nos ut eis subueniamus quod nobis specialiter intelligi datur. job. xix. vbi in persona eorum dicitur nobis miseremini mei. etc. credendum est quod multo fortius clamant ad deum ut eis misereatur. Vtrum orationes existentium in purgatorio proficiant eis. *¶* sic. non quidem quantum ad augmentum gratie vel glorie sed quo ad mitigationem et abbreviacionem sue pene. Nec ideo sequitur quod statim a sua pena liberentur. quia nec hoc petunt sed deum rogant ut secundum beneplacitum suum eorum misereatur. et hec oratio exauditur. Vtrum orationes existentium in purgatorio pro viuis semper exaudiantur. *¶* sic. quod forte orationes eorum non semper exaudiuntur sicut nec nosse quia non sic vident voluntatem domini sicut beati. eorum tamen orationes proficiunt multis viuis im omnibus nisi sic impedimentum ex parte nostra. si enim non proficiunt aut hoc est quia sunt in pena et tunc similiter orationes nostre qui sumus in pena non proficiunt. Sed quia sunt extra statum merendi et tunc similiter orationes animarum beatarum nobis non proficiunt. aut quia cum hoc quod sunt extra statum merendi adhuc carent visione dei et hec ratio nulla est. quia ut habetur. i. mach. c. ultimo. neemias qui extra merendi statum erat et adhuc visione dei carebat pro filiis israel orabat. et eius oratio exaudita fuit.

Equitur videre de quarto scilicet de nominibus inuocationibus sanctorum. Et circa hoc queruntur plura scilicet utrum debeamus interpellare sanctos ad orandum pro nobis. Responsio quod sic. unde job. v. voca si est qui respondeat tibi ad aliquem sanctorum conuocare. Nostrum autem vocare ut dicit ibi gregorius est humili prece deprecari. Deceuit autem deus et voluit quod sanctos rogare deberemus. primo propter nostram inopiam in merendo ut ubi nostra merita non suppetunt iuuent aliena. secundo propter sanctorum gloriam quia deus vult sanctos suos glorificare. et per eos miracula facere in corporibus. et salutem in animabus ut ipsos laudemus. tertio propter dei reuerentiam. ut peccator qui deum offendit quod non audeat deum in propria persona adire sed amicum patrociniū implorare. Vtrum inuocandi sint sancti non tantum superiores sed etiam inferiores. Responsio quod utile est interdum etiam minores sanctos orare

propter quatuor. primo quia quicquid aliquis habet
 maiore deuotione ad sanctum minorem quam ad san-
 ctum maiorem. Ex deuotione autem magis dependet
 orationis effectus. secundo quia quibusdam sanctis da-
 tum est in aliquibus specialibus causis precipue pa-
 trocinari sicut beato anthonio ad ignem infer-
 nalem. tertio ut honores debite exhibeat omnibus
 a nobis. quarto quia plurimum orationibus qua-
 doque impetrat quod unius oratione non impetraretur.
 Queritur etiam quare non inuocamus christum ut o-
 ret pro nobis cum ipse secundum quod homo dicat san-
 ctus sanctorum. et ei secundum quod homo orare conuenit
 atque hoc oratio est quidam actus. Quod autem sunt particu-
 larium suppositionum. et ideo si diceremus christe ora
 pro nobis nisi aliquid adderetur. videremur hoc ad
 personam christi referre. Et ita videretur esse personam
 vel errorem nestorianorum. qui distinxerunt in christo perso-
 nam filii hominis a persona filii dei. vel erro-
 rem arrii qui ponit personam filii minoris patris.
 Unde ad hos errores vitandos non petimus eius
 orationem dicentes christe ora pro nobis. sed potius
 eius misericordiam dicentes. christe audi nos
 et miserere nobis. Sed obicitur contra predicta
 quia aut sumus digni ut sancti pro nobis orent
 et tunc etiam nobis non inuocantibus eos pro no-
 bis orarent. Aut sumus indigni et tunc etiam si
 eos inuocemus pro nobis non orant ergo super-
 fluum videtur omnino interpellare quod pro nobis
 orent. Ad quod non est superfluum. quia ex hoc aliquis
 dignus fit ut oret pro eo aliquis sanctus. cum ad
 ipsum in sua necessitate cum deuotione recurrat.

- De sacramentis in communi. i.
- De cathecismo et exorcismo. ii.
- De baptismo. iii.
- De effectu baptismi. iiii.
- De baptisandis. v.
- De baptisandis. vi.
- De sacramento confirmationis. vii.
- De sacramento eucharistie. viii.
- De materia eucharistie. ix.
- De forma consecrationis eucharistie. x.
- De ouersione que fit in eucharistia et quomodo
corpus christi est ibi post ouersionem. xi.
- De accidentibus remanentibus in eucharistia. xii.
- De ministerio eucharistie. xiii.
- De celebratione missae. xiiii.
- De defectibus contingentibus in missa. xv.
- De audicione missae. xvi.
- De usu eucharistie. xvii.
- De impedimentis usus eucharistie. xviii.
- De efficacia eucharistie. xix.

Incipit liber quartus. De sacramentis in communi. primo.

Expeditis per dei gratiam per modo-
 dulo tenuitatis mee tribus per
 tibus huius summe. scilicet prima. de
 preceptis. Et secunda de virtuti-
 bus et viciis. Et tertia de con-
 tractibus. Restat ulterius persequi
 quartam partem eiusdem que est de
 sacramentis. Et primo dicendum est de sacra-
 mentis in communi. secundo de tribus sacramentis in spe-
 ciali. scilicet de baptismo confirmatione et eucharistia.
 Circa primum primo dicendum quid sit sacramen-
 tum et in quibus consistat. secundo dato quod sacramenta
 consistant non tantum in rebus sed etiam in verbis de va-
 riatione verborum sacramentalium. tertio de nu-
 mero et ordine sacramentorum. noue legis. quarto de re-
 effectu ipsorum. quinto de ministris. sexto de re-
 tione. Circa primum sciendum quod de ratione sacramenti
 noue legis dicitur quod habet tres rationes. scilicet naturalis
 similitudo ex qua habet aptitudinem representandi. ac-
 tualis insitutio occulta et expressa ex qua habet ordi-
 nationem determinatam respectu huius significati. Et
 spiritualis sancti efficaciam ex qua habet virtutem efficiendi
 illud signatum. hec autem tria complectitur expressis diffi-
 nicio sacramenti quam ponit beatus doctor sancto. vic. li.
 vi. de sacram. pte nona. c. ij. dicens quod sacramen-
 tum est materiale elementum extrinsecus oculis
 suppositum. Ex institutione significans. Ex simili-
 tudine representans. Et ex sanctificatione aliqua
 gratiam inuisibilem conferens. Sumitur autem in predicta
 diffinitione elementum pro quacumque re sensibi-
 bili. Oculus vero sumitur ibi coniter pro quo-
 cumque sensu. similitudo autem sumitur ibi non pro si-
 militudine participationis. scilicet eiusdem qualitatis
 quia talis similitudo non posset esse visibilibus
 ad inuisibilia. sed pro similitudine representaco-
 nis secundum quamdam proportionabilitatem. Ut sicut
 se habet aqua ad lauandum sordes corporales sic
 gratia ad spirituales. Esto autem commune omnibus
 sacramentis tam legis nature quam legis scripture
 quod legis noue quam consistant in rebus visibili-
 bus inuisibiles gratiam significantes. speciale
 tamen est sacramentis noue legis quod consistant
 etiam in verbis eorum sint ordinata principaliter
 ad sanctificationem. sanctificatio vero creatu-
 re fit per verbum dei et orationem secundo the. iij.
 Unde magister sen. li. iiii. distin. i. dicit quod sa-
 cramenta consistunt in duobus. scilicet in verbis et re-
 bus que etiam duo tanguntur in predicta diffini-
 cione. Nam res tanguntur ibi per hoc quod dicitur
 materiale elementum. verba vero intelliguntur
 per hoc quod dicitur ex sanctificatione quod fit per verbum
 dei ut dictum est. Requiritur etiam in sacramentis facta
 secundum huius quod secundum magister ostendit per sub rebus. In
 tencio et preteritus requiritur que in verbis intelligitur.
 Circa secundum. scilicet de variationibus verborum sacra-
 mentalium quoniam plura. scilicet vix liceat variare ver-
 ba determinata in alia verba significata id est hoc quod
 non vix secundum theologos subtiliter considerantes bap-
 tismus non est si quis in nomine genitoris et genu bap-
 tismus quod non est data vis nisi nobis personam prin-
 cipaliter significantes. dicta vero nomina licet pro
 suis supponant non tamen significant modo principali sed po-
 tius nocos siue esse actus personales secundum per. et. sco.